

Realka

NEŽA SODNIK

Spodbujanje odgovornosti do
šolskega dela

KATJA KAMNAR

Spodbude za pripovedovanje zgodbe

METKA KOLAR

Pravljica "The very big turnip" in
pomen angleščine v predšolskem
obdobju

DINA ŽIŽEK ŠKAPER

Vpliv mobilne tehnologije na učence

PETRA MLINARIČ

Z elementi formativnega spremljanja
do spodbujanja fonološkega
zavedanja pri urah DSP v vrtcu

**Strokovna revija Realka s področja predšolske vzgoje,
osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja in
izobraževanja odraslih**

ISSN 2784-6903

Urednica: Jasna Colnerič

Naslov uredništva:

REALKA, Jasna Colnerič, s. p.

Lastine 2e

3250 Rogaška Slatina

Tel.: 031 637 552

e-mail: realka.izobrazevanje@gmail.com

Risba v 26. številki revije Realka:

Risbo na naslovnici je prispevala Jelka Namestnik Brbre.

Revijo Realka izdaja REALKA,
Jasna Colnerič, s. p., Lastine 2e,
3250 Rogaška Slatina na spletni
strani www.realka.si.

Odgovorna urednica revije je
Jasna Colnerič.

Revija Realka je vpisana v
razvid medijev, ki ga vodi
Ministrstvo za kulturo
Republike Slovenije, pod
zaporedno številko 2465.

Revija Realka izhaja enkrat mesečno, lahko tudi dvakrat, trikrat v
digitalni obliki na spletni strani www.realka.si

Beseda urednice

Na začetku meseca so nas novice iz Beograda močno pretresle. Tudi sama sem občutila veliko nemoč in v sebi kriknila po spremembah. Morda premalokrat povemo, da za pedagoškega delavca, ki se odloči za ta poklic, to ni služba, ampak način življenja. To je klic, ki od posameznika zahteva odgovornost, precejšnjo mero ustvarjalnosti, želje in volje po napredku ter nenehni rasti. Ob minulih dogodkih sem občutila veliko žalosti in sem se ponovno spraševala, ali je ta poklic resnično postal tudi poklic tveganja. Na trenutek sem se počutila ogroženo, saj se je zamajal moj vrednotni sistem, ki ga dnevno uresničujem. Takšno razmišljanje me po svoje tudi užalosti, saj že samo z razmišljanjem o tem odhajamo od bistva in cilja, h kateremu smo bili pred leti, ko smo se odločili za učiteljstvo, poklicani. Zakaj poučujemo, zakaj vztrajamo? Ali poznate svoj »zakaj«?

Moj ZAKAJ, in teh vprašanj dobivam v zadnjem obdobju kar precej, je še vedno, po vseh teh letih dela na pedagoškem področju, ta, da si še vedno želim pomagati pri opolnomočenju in pozitivnem vplivu na vse generacije učencev, prihodnje generacije, bodočim učiteljem in naši pedagoški skupnosti, ne glede na to, ali se gre za otroke v vrtcu ali na fakulteti, ali gre za prvčke ali devetošolce, maturante. Cilj vseh nas je skupen – UČITI SE. Osebnostno mi ta poklic omogoča učenje in izpopolnjevanje številnih veščin, vključno z učnimi, akademskimi, vodstvenimi in komunikacijskimi. Dnevno izpolnjujem to poslanstvo, ki sem ga občutila prvič nekje v osnovni šoli. Do tega poklica delim strast, voljo do učenja, vse z namenom, da isto občutijo tudi otroci, ki so tisti trenutek z mano. Da razumejo, zakaj se učijo, da razumejo, zakaj nekaj morajo in česar ne potrebujejo, da živijo odgovorno in pri tem vztrajajo. To navdušenje, da dosežejo svoje cilje, postanejo

neodvisni in produktivni člani naše družbe, da se njihova izobraževalna pot skriva tudi v talentiranosti in da ni nič narobe, če tega trenutno ne vidijo, me dnevno vsako jutro, zgodaj zjutraj dvigne, saj odhajam med otroke, kjer skupaj z njimi živim in izpolnjujem svoje sanje in jim pomagam uresničevati njihove. Ta skrb zanje mi je kdaj tudi naporna, presega moje meje, me pripravi do tega, da moram določene stvari ponovno razumeti, se posvetovati in najti optimalne rešitve – zanje.

To, da stanovski kolegi odhajajo iz teh vrst in so odlični pedagogi, me skrbi, kajti mame se naša izobraževalna vrednota in skrb za prihodnje generacije, ki bodo sestavni del naše družbe, v kateri bomo morali pa tudi starejši z njimi živeti in preživeti. Trubarjeve besede me nagovarjajo k temu, da moramo zdaj trdno STATI, da bi OBSTALI. Za slehernega izmed vseh kolegov si želim, da bi to zmogli, da bi pokazali, koliko smo vredni in pomembni tudi pri govoru o avtoriteti in integriteti.

Pred nami je 26. številka in iskrena hvala vsem, ki ste predstavili primere dobrih praks, izsledke raziskav in projektno delo.

Jasna Colnerič
prof. slov., mag. manag. izobr.

KAZALO

ANA ČEŠNOVAR URANKER	1
Porajajoča se pismenost	
ANJA HRIBAR	11
Asociativno učenje pesmi v drugem starostnem obdobju	
ANA VALIČ	19
Anksioznost – individualni načrt svetovanja	
ANDREJA GAUBE	27
Predznanje angleščine v prvem razredu – izziv za učitelja	
BERNARDA BREC	34
Kulturna in naravna dediščina v vrtcu – most med preteklostjo in sedanostjo	
BRANKA AMBROŽIČ	46
Zgodnje kuharske veščine v vrtcu	
DINA ŽIŽEK ŠKAPER	57
Vpliv mobilne tehnologije na učence	
EVA JAZBEC LEBER	63
Znanje angleškega jezika v Sloveniji, Španiji in na Švedskem	
GABRIJELA KOLEŽNIK	71
Bralne navade šestošolcev in devetošolcev	
JANA MOHORKO	79
Razvijanje socialnih spretnosti pri prvošolcih	
KATARINA ČERNIGOJ	86
Ločevanje odpadkov za lepši Svet	

KATJA ERŽEN	92
Športno-turistični produkt za mlade	
KATJA KAMNAR	100
Spodbude za pripovedovanje zgodbe	
KRISTINA ROJC	108
Bralna motivacija pri učencih	
LARA PUCER	115
Z igro pomagamo dvojezičnim otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami	
LUCIJA STRMČNIK	124
Odnos učencev do matematike	
asist. dr. MAJA KERNEŽA	131
Recipročno učenje s spleta kot orodje za poučevanje bralnih strategij 21. stoletja	
MARIJA KOTNIK	138
Življenje z naravo in spanje v šoli s sovrstniki	
METKA KOLAR	144
Pravljica »The very big turnip« in pomen angleščine v predšolskem obdobju	
MIRJA GLASER	151
Igre za zabavno utrjevanje znanja pri pouku slovenščine	
MOJCA POTOČNIK	160
Podružnična šola in kombiniran oddelek	
MOJCA RUDOLF	167
Obnovljivi viri energije in trajnostni razvoj	

NASTJA JENKO	176
Kako otrokom v vrtcu od 4 do 6 leta starosti predstaviti kulturno dediščino Bleda?	
NATAŠA HRIBAR	184
Spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja v prvem starostnem obdobju	
NEŽA SODNIK	192
Spodbujanje odgovornosti do šolskega dela	
NUŠA VEŠLIGAJ	199
Muzejski pouk pri slovenščini v tretjem triletju osnovne šole	
PETRA GRUBELNIK	208
Projekt: Od dinosavrov do našega kraja	
PETRA HUDOURNIK	222
Vpliv lutke na bolnega otroka ter njegov strah v vrtcu	
PETRA MLINARIČ	228
Z elementi formativnega spremljanja do spodbujanja fonološkega zavedanja pri urah DSP v vrtcu	
POLONCA KROBAT	237
Teden brez igrač ali igrače na počitnicah	
RENATA BAJZEK	247
Uporabno znanje za bolj zdrave izbire hrane in pijače	
SAŠA KASTELIC	256
Motivacijske metode pri raziskovanju gozda	
TADEJA ZUPANC	263
Premagovanje senzornih ovir skozi likovno izražanje	

TAMARA PETROVČIČ DEBEVC	271
Oblikovanje in krepitev vrednot pri razrednih urah	
TATJANA HREN DIZDAREVIČ	278
Uporaba mobilne tehnologije pri pouku slovenščine	
TINA ŠENTJURC	285
Znakovno sporazumevanje v predšolski vzgoji	
TJAŠA ROBIČ	292
Kako načrtovati mesec naravoslovnih dejavnosti v povezavi z ostalimi področji v homogenem oddelku starosti 1–2	

Porajajoča se pismenost

ANA ČEŠNOVAR URANKER, *dipl. vzg.*

uranker.ana@gmail.com

Povzetek: Učenje branja in pisanja ni zgolj stvar šolskih klopi, ampak se prične že mnogo prej – v predšolskem obdobju. Vzgojitelji pri svojem delu na vseh področjih dejavnosti vključujemo ogromno aktivnosti za spodbujanje besednega zaklada, branja, poslušanja, govorjenja, fonološkega zavedanja in pisanja. Spodbujamo področje tako imenovane porajajoče se pismenosti. V nadaljevanju opredelimo pismenost s poudarkom na zgodnji pismenosti in njene prvine. Predstavimo primer dobre prakse spodbujanja spoznavanja črk, števil, ter prepoznavanja glasov preko različnih dejavnosti, didaktičnih iger in pripomočkov. Osvojeno znanje in izkušnje, ki jih otroci pridobijo preko predstavljenih iger zagotovo pomembno vpliva na kasnejši potek formalnega opismenjevanja, učenja branja in pisanja. Hkrati pa dejavnosti spodbujajo sproščeno in aktivno vlogo otroka pri spoznavanju novih znanj, kar pa je tudi glavno vodilo pri našem delu.

Ključne besede: Porajajoča se pismenost, didaktične igre, črke, glasovi

Abstract: Learning to read and write is not only a matter of school desks, but begins much earlier – in preschool period. Educators include in different areas our work lots of activities to promote vocabulary, reading, listening, speaking, phonological awareness and writing. We promote the so-called emerging field literacy. In the following, we define literacy with an emphasis on early literacy and its elements. We present an example of good practice for encouraging learning about letters, numbers, and voice recognition through various activities, didactic games and accessories. Conquered the knowledge and experience that children acquire through the presented games is certainly important and affects the subsequent course of formal literacy, learning to read and write. At the same time activities encourage a relaxed and active role of the child in learning new skills, which it is also the main guide in our work.

Keywords: emerging literacy, didactic games, letters, voices

UVOD

Porajajoča se pismenost je proces, ki traja vse predšolsko obdobje, vse do začetka sistematičnega opismenjevanja. V vrtcu, že od prvega starostnega obdobja naprej, otrokom ponujamo različne dejavnosti in aktivnost za razvoj pismenosti v kasnejši dobi. Spodbujanje besednega zaklada, govorno nastopanje, branje, risanje, poslušanje, petje ... Vse to so dejavnosti našega vsakdana. Predvsem pa veliko zanimanje za črke, glasove, pisanje in branje izrazijo otroci v zadnji skupini, pred vstopom v šolo. Otroci želijo sami zapisati svoje ime, zanimajo jih črke, v simbolno igro vlog vključujejo dejavnosti, pri katerih se igrajo, da pišejo/berejo. Glede na to, da se otroci predvsem v predšolskem obdobju največ naučijo preko igre, jim nova znanja in spretnosti najraje ponudimo na njim najbližji način – preko igre. In prav s področja zgodnjega opismenjevanja sem pripravila nekaj dejavnosti in izdelala nekaj didaktičnih pripomočkov za spodbujanje spoznavanja črk, števil in glasov. Dejavnosti so kasneje predstavljene kot primer dobre prakse.

Pismenost

V Slovarju slovenskega knjižnega jezika (2000, str. 844) je pismenost opredeljena kot znanje branja in pisanja. Pismen je torej tisti, ki zna brati in pisati. Opismenjevanje je opredeljeno kot učiti oziroma poučevati pisanje in branje, opismeniti pa naučiti se brati in pisati.

Vsem je znano, da otroci v šolo ne vstopijo kot tabula rasa ali prazen list papirja. Otrok se s pismenostjo sreča že v domačem okolju, kasneje pa tudi v vrtcu in drugod. Otrokov predšolski razvoj branja in pisanja poteka v veliki meri spontano in neopazno v vsakodnevnih dogodkih, dokler v nekem trenutku ne prepozna prvih znanih črk ali besed. Igra ima kot otrokova osrednja dejavnost pomembno vlogo pri porajajoči se pismenosti, saj preko simbolne igre otrok razvija vedenje o pismenosti in odkriva njen pomen, njeno rabo pa povezuje z vsakodnevnimi dogodki v realnih okoliščinah. Otrok znake z napisi vidi na igračah in v knjigah, ki mu jih berejo odrasli, napiše si nakupovalni seznam za v trgovino ali recept za zdravilo ... S tem si pridobiva znanje o pomenu in oblikah tiska ter razvija željo, da se tudi sam udeleži in preizkusi v pismenosti (Grginič, 2005, str. 11).

Zgodnja pismenost

V zadnjem desetletju se v slovenskem prostoru uveljavlja izraz zgodnja pismenost (Knaflič, 2009; Marjanovič Umek, 2010; Pečjak, 2010). Ta proces zajema celotno otrokovo predšolsko obdobje in del osnovnošolskega izobraževanja (predvsem prvo triletnje). »Učenje branja in pisanja torej ni nekaj, s čimer pri učencih pričenjamo šele z vstopom otroka v šolo (1. razred), ampak proces, ki ga z všolanjem otroka le bolj intenzivno in sistematično nadaljujemo na točki razvoja pismenosti, ki jo je ta že dosegel« (Pečjak in Potočnik, 2011, str. 62). V procesu razvoja zgodnje pismenosti se prepletajo »vse sporazumevalne dejavnosti (poslušanje, govorjenje, branje in

pisanje), hkrati pa je v tem procesu težko postavljati različne mejnike v smislu različnih stopenj pismenosti« (Pečjak in Potočnik, 2011, str. 62). M. Barone, M. Mallette in S. Hong Xu (2005, v Pečjak, 2010, str. 45) predstavljajo celosten model razvoja zgodnje pismenosti, ki vključuje tudi razvoj branja, pisanja ter splošnega poznavanja besed (Pečjak, 2010, str. 45). Zgodnjo pismenost delijo na tri obdobja: porajajočo se pismenost, začetno pismenost in prehodno pismenost, v kateri gre za prehod k razviti pismenosti, ki je značilna za odrasle (Pečjak in Potočnik, 2011, str. 62). Prva stopnja zgodnje pismenosti je porajajoča se pismenost, ki navadno zajema otroke na predšolski stopnji in prvošolce.

Porajajoča se pismenost

Pojem porajajoča se pismenost se je v literaturi prvič pojavil v 70. letih prejšnjega stoletja. Ta izraz je prvič uporabila M. Clay v svoji doktorski disertaciji leta 1966, ki je porajajočo se pismenost opredelila v knjigi *Emergent literacy: Writing and reading*. V njej je navedla definicijo Teala in Sulzbyja (1986), ki sta porajajočo se pismenost opredelila »kot spretnosti, znanja in vedenja, ki se razvojno gledano pojavijo pred formalnim branjem in pisanjem« (Marjanovič Umek, 2007, str. 12). Namesto zastarelega izraza »pripravljenost za branje in pisanje«, ki predpostavlja, da je treba pred začetkom poučevanja pisanja in branja uriti različne predbralne spretnosti, se je v sodobni strokovni literaturi uvedel izraz »porajajoča se pismenost«, ki poudarja, da je

opismenjevanje postopen in dolgotrajen proces, ki zajema večji del predšolske vzgoje (Pečjak, 2003, str. 119).

Različni raziskovalci so porajajočo se pismenost opisali kot spretnosti, vedenja in ravnanja, ki so predhodniki branja in pisanja ter so značilni za otroke v zgodnjem otroštvu, ki še ne znajo brati in pisati ter knjige in druge pisne materiale uporabljajo na nekonvencionalen način. Na porajajočo se pismenost vplivajo tudi socialne interakcije med otroki in odraslimi, s simboli bogato okolje ter tista odrasla oseba, ki otroke poučuje (Marjanovič Umek, 2010, str. 30–31). Različni avtorji porajajočo se pismenost opisujejo kot proces spontanega porajanja pismenosti, ki opisuje začetni bralni in pisalni razvoj otroka. Porajajoča se pismenost izhaja iz porajajočega branja (angl. »emergent reading«) predšolskih otrok, ki so doumeli abecedno naravo pisnega jezika in začeli črkovati na domiselni način (Grginič, 2005, str. 9).

Prvine zgodnje pismenosti

Opismenjevanje je nepretrgan (kontinuiran) proces, ki se začne veliko pred spoznavanjem črk in učenjem branja ter pisanja in se razvija vse življenje. Otrok v predšolskem obdobju razvije posamezne sposobnosti in spretnosti, ki mu omogočajo razumevanje sistema pisave in odprejo vrata v lastno pismenost. Že zelo dolgo je znano, da predšolske izkušnje in pridobljena znanja otroku olajšajo, pospešijo ter skrajšajo potek opismenjevanja. Spoznanja o pismenosti pred

opismenjevanjem se imenujejo zgodnja pismenost (angl. early literacy). Predšolska spoznanja in izkušnje, povezane s pismenostjo, za katere je ugotovljeno, da imajo največji pomen pri opismenjevanju, so: glasovno zavedanje, poslušanje pripovedi in pripovedovanje ter branje knjig (Knaflič, 2009, str. 12). Eno temeljnih spoznanj je glasovno zavedanje oziroma sposobnost zaznavanja in prepoznavanja glasov v besedah. Običajno otrok prej zaznava zlog kot posamezni glas, zato kmalu zazna rime. Poigravanje z rimami je zaradi ritmičnosti in zvočnosti otrokom zabavno, ponavljanje rim in iskanje novih je lahko uvod v glasovno (fonološko) zavedanje. Naslednje pomembno spoznanje je t. i. »alfabetsko načelo«, ki pravi, da imajo glasovi v jeziku ustrezni grafični znak ali črko. Opismenjevanje v slovenskem jeziku ima to prednost, da se pisni jezik skoraj ne razlikuje od ustnega ter da zapis skoraj v celoti ustreza izgovorjenemu (ujemanje števila glasov in števila črk). Otrok v predšolskem obdobju avtomatizira govor, potrebuje pa določeno stopnjo spoznavnega razvoja, da lahko razmišlja o jeziku (metajezikovno zavedanje), se zave zlogov, glasov in besed. Pomemben dosežek za otroka je, da spozna in razume, kaj predstavlja besedilo, kako se ustni govor, ki je slušni dražljaj – nepretrgan zvočni tok, odraža v pisnem besedilu, ki je vidni dražljaj, sestavljen iz delov – zapisanih besed. Dojemanje načina, kako izgovorjeno pretvarjamo v zapisano besedo, predstavlja za otroka določen napor. Dolgo časa pojmuje predmet in besedo, ki ga označuje, kot nekaj nedeljivega in besedi pripisuje značilnost

predmeta. Na vprašanje Katera beseda je daljša, vlak ali lokomotiva? bo odgovoril, da je »vlak« daljša beseda. Izhajal bo iz neposredne izkušnje oziroma vedenja, da je vlak daljši (ima več vagonov) kot lokomotiva. Potrebni je veliko izkušenj (govornih in pisnih), preden otrok spozna, da se napisana beseda lahko primerja z zvočnim dražljajem (izgovorjeno besedo), ne pa s predmetom samim. Zanimive so ugotovitve strokovnjakov, da so pri tem spoznanju nekoliko v prednosti dvojezični otroci, ki razmeroma kmalu spoznajo, da za isti predmet obstajata dve različni besedi oziroma da beseda in predmet nista eno. Otrok pri spoznavanju sistema pisave, kot je naša, prehaja skozi različna spoznavna obdobja, ki se lahko po značilnostih primerjajo z razvojem pisave v zgodovini (Knaflič, 2009, str. 12)

Pisanje

Otrokom moramo že v predšolskem obdobju nuditi različne grafomotorične dejavnosti, s katerimi bodo razvijali spretnosti za pisanje. Slednje otroci razvijajo z vajami, ki predstavljajo predpripravo za pisanje: pravilna drža pisal, vlečenje potez brez odvečnega pritiskanja, pravilne poteze od leve proti desni in od zgoraj navzdol, pravilne poteze črt (ravnih: vodoravne, navpične in poševne; krivih: lomljene, sklenjene, vijugaste in polkrožne), risanje, barvanje in nadaljevanje vzorcev. Pomembno je tudi, da otroka, ki noče izvajati teh dejavnosti in na katere še ni pripravljen, ne smemo siliti. V njem mora dozoreti želja za učenje pisanja, naloga staršev in vzgojiteljev pri tem pa je, da ga spodbujajo z različnimi didaktičnimi

igrami, vajami in da mu nudijo spodbudno okolje, v katerem bo lahko utrdil potrebne govorne, jezikovne in grafomotorične spretnosti, ki mu bodo omogočale učinkovit napredek v pisanju. Nekateri otroci znajo pisati že pred vstopom v šolo, vendar moramo upoštevati njihove razlike. Zavedati se moramo, da ima vsak otrok svojo razvojno pot, ki ji je treba prisluhniti, ji slediti in je ne smemo umetno spreminjati (Ločniškar in Osredkar, 2006). Upoštevati je treba, da mora otrok sam izraziti željo po pisanju. Naloga staršev in vzgojiteljev je, da pri tem otroke spodbujajo.

Primer dobre prakse

V skupini otrok, starih 5–6 let, so otroci kazali izredno zanimanje za črke. Spraševali so, kako se napiše posamezna črka, izrazili so željo, da jim zapišem besedo in jo nato sami »prepišejo/prerišejo«, spraševali so »Kaj tam piše?« za posamezne krajše besede/napise. Kot izbrano področje spodbujanja porajajoče se pismenosti sem si izbrala simbole črk in glasove. Za cilj sem si postavila sproščeno spodbujanje zanimanja za črke, številke in glasove preko različnih dejavnosti in didaktičnih iger. Zato sem se odločila, da jim pripravim različne igre in dejavnosti za spoznavanje črk in glasov preko igre. Za igro sem jim ponudila magnetne črke, stampiljke s črkami, črke in vzorce smo s prstom risali v zdrob na svetlobni tabli, postavljali predmete (gumbi, koruza) po različnih vzorcih in črkah, iz plastelina oblikovali črke, z vatiranimi palčkami tiskali po vzorcih črk, barvali pobarvanke z legendo (A – rdeča, B – zelena ...).

Slika 1: Tiskanje črk z vatiranimi palčkami

Vir: Lasten

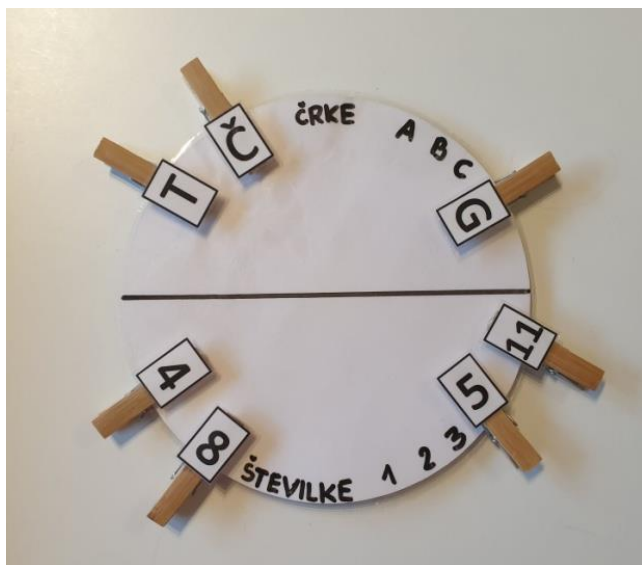
Ker se je po vseh zgoraj naštetih dejavnostih, zanimanje za črke in glasove še povečalo, sem se odločila, da jim ponudim še naslednje didaktične igre:

1. Poišči svoje ime

Na list papirja z velikimi tiskanimi črkami zapišemo vsa imena v skupini. Zapisi imen naj bodo razporejeni po celotnem listu. Nato otrok med vsemi imeni poišče svojega. Cilj igre je prepoznati svoje ime v množici različnih imen.

2. Razvrščanje črk in številk

Na lesene ščipalke pritrdimo listke z različnimi znaki črk in številk. Otroci nato ščipalke razvrščajo in jih ločeno pripenjajo na podlago. Cilj igre je pravilno razvrstiti ščipalke glede na znak črka ali številka.

Slika 2: Razvrščanje črk in številk

Vir: Lasten

3. Izrezovanje črk iz časopisa

Otrok zapiše svoje ime v preglednico, tako, da posamezno črko svojega imena zapiše v svoj stolpec. Otroci nato dobijo škarje, lepilo ter različne revije in časopise. Naloga je, da v časopisu poiščejo čim več črk svojega imena, jih izrežejo in nalepijo v posamezni stolpec.

Cilj dejavnosti je v množici črk različnih pisav, velikosti in barv poiskati ustrezne črke svojega imena.

Slika 3: Izrezovanje črk

Vir: Lasten

4. Izrezovanje sličic in lepljenje glede na prvi glas

Otroci oblikujejo plakate s sličicami različnih predmetov glede na prvi glas izgovorjene besede. Sličice izrezujejo iz reklamnih gradiv, revij in časopisov. Kot končni izdelek nastane 25 plakatov s sličicami posameznega glasu. Primer: Glas »A« - nalepljene sličice: avtobus, ananas, avokado, avto, antena, artičoka ... Glas »B« – nalepljene sličice: borovnice, banane, barvice, breskev ... Cilj dejavnosti je poiskati čim več različnih predmetov, ki se pričenjajo na določen prvi glas v besedi.

5. Sestavljanje besed s črkami na plastičnih zamaških

Pripravimo kartice, na katerih je slička in pod sličico je zapisana beseda z velikimi tiskanimi črkami. Nato na plastične zamaške nalepimo nalepke s črkami. Otroci iščejo prave črke in z njimi sestavljajo besede na karticah. Iz zamaškov s črkami lahko sestavljajo tudi svoja imena, besede med seboj primerjajo po dolžini, iščejo podvojene črke, črke lahko tudi razvrščajo; vse črke A na en kup, B na drug kup, C na tretjega ... Zapisane besede lahko uporabimo tudi za prepis/preris. Cilj igre je prirejanje črk zapisani besedi, iskanje črk v množici in sestavljanje različnih besed.

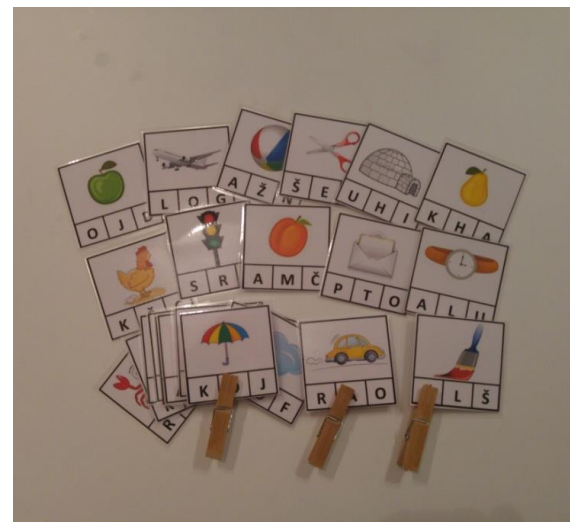

Slika 4: Sestavljanje besed

Vir: Lasten

6. Didaktične kartice: Poišči prvi/ zadnji glas

Izdelamo kartice s sličicami, pod sličicami pa zapis črk treh glasov. Ena črka označuje prvi glas, druga zadnji glas, ter tretja, ki je v tem primeru brez pomena. Nato otrok s ščipalko označi črko prvega glasu sličice na kartici. Ker so kartice pripravljene tako, da lahko otrok označi tudi zadnji glas, lahko navodilo igre spremenimo in utrjujemo tudi prepoznavanje zadnjega glasu. Pri karticah lahko zapis besede prekrijemo in kartice uporabimo tudi za prepoznavanje dolgih in kratkih besed. Npr. nož, krt, miš in lokomotiva, banana, veverica ... Cilj igre je zaznavanje prvega oz. zadnjega glasu v besedi in spodbujanje fonološkega zavedanja.

Slika 5: Kartice poišči prvi/zadnji glas

Vir: Lasten

7. Pripenjanje ščipalk

Na krog z razdelki, v katerem je različno število predmetov, otroci pripenjajo ščipalke, na katerih je zapis številke. Vsakemu razdelku pripada druga ščipalka. Ščipalke so pripravljene tako, da si lahko otroci pomagajo s štetjem pik, saj imajo na drugi strani ščipalke prikazano število s pikami. Cilj igre je štetje in iskanje ščipalke s pravim zapisom številke.

Slika 6: Pripenjanje števil

Vir: Lasten

Vse zgoraj naštetе dejavnosti smo izvajali v sproščenem in spodbudnem okolju. Otroci so se dejavnosti udeleževali po svoji želji,

v času proste igre in času umirjenih dejavnosti. Izvajali smo jih v manjših skupinah, individualno ali v parih. Zanimanje za izbrane igre je naraščalo in v dejavnosti se je vključevalo vedno več otrok v skupini.

K izdelovanju materialov so me spodbudili otroci s svojim zanimanjem. Aktivnosti smo izvajali skoraj celo šolsko leto. Otrokom so bile ves čas na voljo in večkrat so posegli po njih. Sčasoma so pristopili tudi tisti otroci, ki sprva niso kazali nekega zanimanja. Dejavnosti smo stopnjevali po težavnosti in za začetek izbirali manj zahtevne. Utrjevali in spodbujali smo več tehnik in veščin (lepljenje striženje, razvrščanje, tiskanje, oblikovanje, barvanje ...). S pomočjo opazovanja je bilo mogoče zaznati ogromen napredek. Pri sestavljanju besed so najprej posegali po krajših besedah, kasneje po daljših ter jih nato med seboj primerjali. Preštevali so število črk, kasneje pa so nekateri posamezne besede tudi že prerisovali. Ravno tako je bilo pri igri z označevanjem glasov. Sprva sem jim črko prvega glasu s ščipalko pripenjala sama, kasneje, ko so otroci veliko črk že poznali, so ščipalke nekateri zmogli pripeti tudi sami. V začetku jim je bila igra nekoliko prezahtevna, kasneje pa je bila izziv za tiste z največjim zanimanjem. K zaznavanju glasov jim je bila v veliko pomoč tudi predhodna dejavnost izdelovanja plakatov s sličicami predmetov z enakim začetnim glasom. Pri preštevanju in pripenjanju števil k ustreznemu razdelku na krogu so si na začetku veliko pomagali s pikami, ki so bile na ščipalkah in plakatom, ki smo ga imeli na steni v

igralnici (Plakat je prikazoval izraženo število s pikami, prsti in številko.) Po nekem obdobju pa so skoraj vsi otroci v skupini poznali številke v tej meri, da so lahko ščipalke pripenjali brez pomoči pik. Izbrala sem tudi pomembno zaporedje dejavnosti. Pričeli smo z aktivnostmi in besedo, ki je otrokom najbolj blizu – svoje ime: iskanje imena v množici imen, zapis imena z zamaški, zapis imena s štampiljkami, risanje imena v zdrob, oblikovanje črk svojega imena iz plastelina, iskanje črk svojega imena v časopisu, revijah, letakih; šele nato smo prešli na druge črke (razvrščanje črk, barvanje pobarvank z legendo črk) in nazadnje šele k besedam (sprva krajšim in nato daljšim). Nekateri ideje z izdelanimi pripomočki so razvili otroci sami in sem jih povzela po natančnem opazovanju njihovega rokovanja z materiali. Zagotovo lahko potrdim, da lahko preko zgoraj naštetih aktivnosti pri otrocih spodbudimo aktivno zanimanje za črke, glasove in številke in s tem lažji vstop v šolski svet učenja branja in pisanja. Poleg tega pa po vseh teh opažanjih lahko sklepamo, da so bili pristopi resnično otrokom prijazni in dejavnosti izvedene po meri otrok. Menim, da je bilo najbolj pomembno to, da sem izhajala iz njihove primarne in njim najbolj pomembne aktivnosti – igre, ki pa se je kasneje izkazala za usvajanje pomembnih znanj, ki so izredno dobrodošla za nadaljnje učenje branja in pisanja. Nad zanimanjem otrok in rezultati, ki jih je to zanimanje prineslo, sem bila navdušena in na otroke ponosna. Verjamem, da jim bodo vse te pridobljene izkušnje v pomoč pri procesu opismenjevanja.

ZAKLJUČEK

Zavedati se moramo, da ima učenje skozi igro izredno pomembno vlogo. Otroci se namreč s pomočjo igre, ki je njihova primarna dejavnost, naučijo in utrjujejo različne veščine, pomembne za vsa nadaljnja znanja in to popolnoma brez obveze in prisile. Prehod v šolo ter učenje branja in pisanja lahko nekaterim otrokom predstavlja izziv in ravno zato so lahko igre s črkami, glasovi in številkami po mojem mnenju ključne, da to negotovost spremenijo v zanimanje in sproščeno učenje. Pridobljeno znanje pa pomembno vpliva na izhodišče, s katerega otrok vstopi v svet formalnega opismenjevanja. Pomembno je, da sledimo zanimanju posameznega otroka in spodbujamo napredek pri vsakemu posebej. Da pa lahko ponudimo čim bolj primerne vsebine, jih oblikujemo tako, da jim lahko sproti prilagajamo težavnost. In prav to lahko dosežemo z izdelovanjem lastnih didaktičnih pripomočkov. Res, da nam izdelovanje različnih iger in didaktičnega materiala vzame nekoliko več časa, vendar ko vidiš odziv in zanimanje otrok, dobiš potrditev, da ves trud ni bil zaman. Z malo volje, ustvarjalnosti in nekaj materiala lahko hitro izdelamo uporabni pripomoček. Pripomoček, ki ga lahko po svoje prilagodimo v več težavnostnih stopenj in ga s tem približamo širšemu krogu otrok. Izdelovanje tovrstnih didaktičnih pripomočkov mi je v veselje in sem prepričana, da jih bo izpod mojih rok nastalo še kar precej ter za različna področja.

Viri in literatura

1. Golli, D. (1996). ABC: govorimo – poslušamo, pišemo – beremo, priročnik za učitelje. Trzin, Izolit
2. Grginič, M. (2005). Porajajoča se pismenost. Zbirka Zrenja. Domžale: Izolit
3. Grginič, M. (2008). Vsak po svoji poti do pismenosti. Priročnik za vzgojitelje in starše predšolskih otrok. Mengeš: Založba Izolit.
4. Knaflič, L. (2009). Družinska pismenost v predšolskem obdobju. V L. Knaflič in N. Bucik (ur.), Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti (str. 7–16). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
5. Ločniškar, K. in Osredkar, M. (2006). Z roko v roki v svet črk. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
6. Marjanovič Umek, L. (2007). Povezanost govornega razvoja s pismenostjo. V: Vrbovšek, B. (ur.), Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju. Ljubljana: Supra. d. o. o.
7. Marjanovič Umek, L. (2010). Govorna kompetentnost malčkov in otrok kot napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti = Toddlers' and children's language competence as a predictor of early and later literacy. *Sodobna pedagogika*, 6 (1), 28–45, 46–64.
8. Pečjak, S. (2003). Porajajoča se pismenost. V: Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
9. Pečjak, S. (2010). Psihološki vidiki bralne pismenosti: od teorije k praksi. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
10. Pečjak, S. in Potočnik, N. (2011). Razvoj zgodnje pismenosti ter individualizacija in diferenciacija dela v prvem razredu osnovne šole. V: F. Nolimal (ur.), Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi (str. 61–80). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo in šport.
11. Pečjak, S. (2012). Psihološki vidik bralne pismenosti: od teorije k praksi. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
12. Slovar slovenskega knjižnega jezika (2000). Ljubljana: DZS.

Asociativno učenje pesmi v drugem starostnem obdobju

ANJA HRIBAR, *dipl. vzg.*

88anja.hribar@gmail.com

Povzetek: Pesmice in deklamacije imajo otroci v predšolskem obdobju zelo radi in jih skoraj vsakodnevno vnašamo v naše delo. Kako vse otroke navdušiti nad učenjem nove pesmi, ki ima daljše besedilo in ni veliko ponavljanj, obenem pa pristopiti k novi metodi? Pri svojem delu sem želela ugotoviti, kako hitro se otroci naučijo pesem s pomočjo asociativnega učenja in kako vključiti k učenju tudi otroke, ki imajo težave z govorom in nastopanjem. Želela sem, da se otroci pesmi naučijo s podatki, ki so med seboj povezani in smiselni ter se jih bodo skušali spomniti tudi po določenem času. Ob gledanju slik/simbolov, kazanjem s prstom in sodelovanjem pa stremeti k temu, da otroci predvsem uživajo.

Ključne besede: Razvoj, učenje, otroška igra, asociacije, predšolsko obdobje, NTC metoda učenja

Abstract: Songs and declamations are very much loved by pre-school children, and we incorporate them into our work on an almost daily basis. How to get all children thrilled about learning a new song with

longer lyrics and less repetitions, while at the same time approaching a new method? In my work, I wanted to determine how quickly children can learn a song through associative learning, and how to involve children with speech and performance issues in the same learning process. I wanted the children to learn songs with information that is connected and meaningful, and which they will try to remember after a while. And during observing pictures / symbols, pointing fingers, and participating, I endeavoured to have the children to enjoy it above all.

Keywords: Development, learning, children's play, associations, preschool, NTC learning method

Pesmi v predšolskem obdobju

Glasba ima velik prispevek na razvoj govora, saj otroci s petjem aktivirajo svoj govor, pospešijo razvijanje glasu in bogatijo besedni zaklad. Avtorica navaja, naj bo pesem v vrtcu prisotna vsakodnevno. Da otroci razvijejo čustveni odnos do pesmi, naj traja nekoliko več časa in z večkratnim ponavljanjem. Pomembno vlogo pri izboru pesmi pa ima vzgojitelj, saj mora upoštevati, da so pesmi enostavne, imajo razumljiva besedila in ustrezajo razvoju otrok. Otroci imajo v pesmi zelo radi ponavljanja, rime in besedila v tekočem ritmu. Vzgojitelj mora pesem vedno začeti v zapisani intonaciji in na prvo mesto postaviti čustveno doživetje pesmi. Pomembno je, da otroke čim bolj spodbuja k petju z večkratnimi ponovitvami in jim zna prisluhniti, ko pride do spontanega petja. Pri tem jih pohvali in na ta način spodbuja njihovo veselje do glasbe (Smrekar, 2019).

Pesmi imajo velikokrat močno sporočilo, lahko pa so predvsem zabavne. Mnogi otroci obožujejo glasbo in petje in običajno nimajo težav z javnim nastopanjem kot mnogi odrasli. Pesmi in glasba sta lahko odlično orodje za poučevanje otrok o najrazličnejših stvareh in temah. S svojim ponavljanjem so na tak način odlično orodje, da si otroci zapomnijo besede. Eden od načinov za spodbujanje spomina je, da se v besedilo namerno zmotimo pri besedah ali jih izpustimo in na ta način ugotovimo, ali otroci sledijo pesmi (Coleman, 2017).

Jezik kot objekt igre

Področje jezika je v predšolskem obdobju eno pomembnejših, saj jezikovne dejavnosti pripomorejo k sodelovanju, komunikaciji in

seznanjanjem s pisanim jezikom. Na ta način se otroci naučijo izražati izkušnje, čustva, misli in poskušajo razumeti sporočila drugih. Od tretjega leta pa je pomemben tudi razvoj predpisalnih in predbralnih sposobnosti. Učenje jezika poteka preko poslušanja vsakodnevnega govora in pripovedovanja literarnih besedil, ob poslušanju glasnega branja odraslih, opisovanja, dramatizacij, zgodbic in pesmic, ob učenju otrok od otrok v socialnih igrah, izštevankah, rimah, šaljivkah itn. Med cilji, ki so zapisani v Kurikulumu stremimo med drugimi k razvijanju predbralnih in predpisalnih sposobnosti in spretnosti. Otrok ob tem doživlja neverbalno komunikacijo kot vir ugodja, zabave in reševanja problemov. Vse to pa lahko dosežemo z novimi metodami, ki jih vnašamo v delo z otroki. Tudi načelo odprtosti kurikuluma nas s tem spodbuja in priporoča izbiro vsebin in metod v okviru posameznega področja dejavnosti in tako vzgojiteljem in njihovim pomočnikom omogoča čim bolj pestro vsebino (Kurikulum).

Kot navaja avtorica Bernardka S. Lesjak (2020) v svoji knjigi, so govorne igre pomembne v predšolskem obdobju, saj ritem v njih pripomore k pomnjenju besedila in k pripravi za opismenjevanje, kjer mora otrok zaznati celoto in dele razlikovat imed seboj. Igra je pomembna za otroke v fazi dozorevanja govora in tudi za tiste, ki so morda zelo nadarjeni, pa je njihov govor še površen (lahko hitijo, povedo vse hkrati, so preglasni ...). Otrokom v obdobju opismenjevanja, učenje skozi igro zveča motivacijo. Navaja, naj bo v ospredju igra sama, ki otrokom prinaša veselje, medsebojno sprejemanje, čutenje drugih v določeni situaciji in ustvarjalno okolje. *»Otroška igra je najboljša pot do učenja« (Lesjak, 2020, 8).*

NTC metoda učenja

Metoda usmerja vzgojitelje v vrtcih k tistim igralnim dejavnostim za otroke, ki še posebej dobro vplivajo na nastajanje in utrjevanje možganskih povezav (t. i. sinaps med nevroni) v času njihovega najintenzivnejšega razvoja, torej predšolskega obdobja. V predšolskem obdobju, oziroma odbobju do 7 leta, ne smemo zanemariti dejstva, da je najdragocenejše za tvorjenje nevrosnkih povezav. Metoda učenja NTC (NTC okrajšava za Nikola Tesla Centar) se ukvarja s programom učenja, ki na preišljen način stimulira velike potenciale naših malčkov pred vstopom v šolo in jih tako pripravi na nove življenjske izzive, ter skrbi za celovit razvoj otrok. Učenje z NTC-metodo spodbuja kreativno učenje, hitrejše spoznavanje in lažje odkrivanje in razvijanje otrokovih potencialov. Otroci zelo zgodaj pokažejo sposobnost prepoznavanja abstraktnih simbolov. Med drugim in tretjim letom jih začnejo prepoznavati in če jih pravilno spodbujamo, ga lahko uvedemo v svet abstraktnih klasifikacij in asociacij, kar je odlična osnova za posnejše razmišljanje in učenje (Rajović, 2015).

Rajović (2015) navaja 3 stopnje programa NTC učenja:

1. Stopnja – dodatna stimulacija razvoja sinaps:
  - motorične dejavosti: dinamično prilagajanje očesa, rotacije, ravnotežje,
  - vaje za fino motoriko.

2. Spodbujanje razvoja asociativnega razmišljanja:

- abstrakcije, vizualizacija,
- miselna klasifikacija in seriacija (urejanje po vrstnem redu),
- asociacije in analogije,
- glasba.

3. Spodbujanje razvoja funkcionalnega razmišljanja:

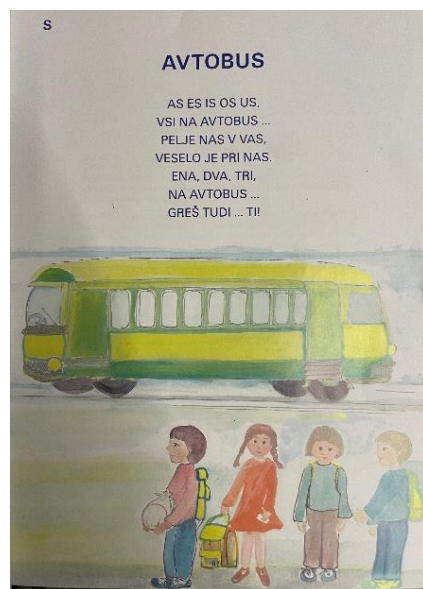
- ugankarske zgodbe,
- ugankarska in problemska vprašanja.

Starši in vzgojitelji bi morali vsakodnevno spodbujati ustvarjalno mišljenje otrok, saj lahko vsak dogodek uporabimo za zastavljanje nalog in praktično na vsakem koraku lahko spodbujamo otrokovo razmišljanje. Asociativne povezave so grafični prikazi tehnik pomnenja, tj. asociacij. Ta tehnika pomaga, da se otrok na lažji način spomni pesmi ali učne snovi s pomočjo slik, risb, simbolov in barv. Barve so izjemno pomembne, ker povečujejo število sinaps, ki sodelujejo v procesu pomnjenja (Rajović, 2015).

Iz teorije v prakso

Pri svojem delu sem v skupini 4-5 let starih otrok načrtno začela vpeljevati učenje pesmi s simboli. Že prej so z vzgojiteljico, ki je vodila skupino pred menoj, zelo radi prepevali in kot skupina uživali v glasbenih dejavnostih. Obogatili smo jih z različnimi malimi inštrumenti, ki smo si jih dostikrat poiskali tudi v gozdu ali z lastnimi inštrumenti. Otroke je tak način izredno motiviral in velikokrat so bili prav staro deblo, storži in palice naš pripomoček pri spremljavi. Uživali so tudi v pesmih, ki smo jih podkrepili z gibanjem, tako smo

na primer izštevanki Avtobus, avtorice Bernardke L. Skrt, izbrali izmišljeno melodijo. Izštevanka je v prvi vrsti poudarjala glas S, otrokom pa je bila bistvena igra vlog (sprevodnik in potniki).

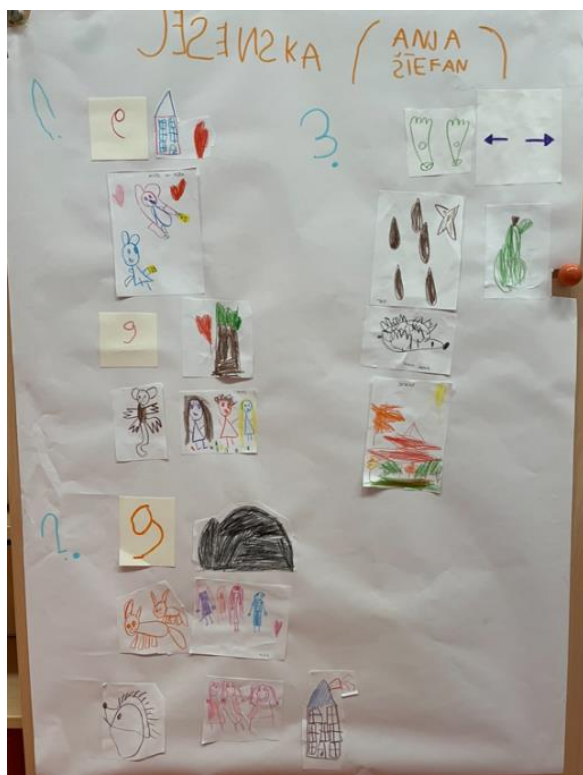

Slika 1: Izštevanka Avtobus

Vir: Priročnik Reci vreča v njej je sreča (literatura)

V mesecu decembru (skupina 4–5 let) sem jim prvič slikovno pripravila pesem Snežinke (A. Štefan). Takrat sem simbolno pripravila besedilo pesmi sama s simobli najdenimi na spletu. Otroci so pesem zelo hitro usvojili, pripravila sem večji format, da so bile sličice res jasno vidne vsem. Skupaj smo jih poimenovali in zapeli pesem. V enem tednu so z vsakodnevno ponovitvijo pesmi znali besedilo skoraj

vsi. Opazila sem, da so večkrat dnevno sami prihajali k panoju, na katerem je bila nalepljena. Drug drugega so popravljali, še najbolj pa me je presenetilo, da so zahajali k panoju tudi otroci, ki so imeli težave z govorom, pomnjenjem in nastopanjem pred celo skupino. To me je še bolj motiviralo, saj so se vsi otroci zelo dobro odzvali in si med seboj pomagali. Naslednji korak je sledil, ko so otroci pri pesmi Mali zvonček (M. Voglar) sami predlagali, katero sliko naj uporabimo za določeno besedo. Skupaj smo jih poiskali na spletu in sestavili pesem. Začeli smo postopoma z branjem sličic in poslušali melodijo z igranjem na flavto in predvajanjem audio posnetka. Otroci so bili pri delu zelo aktivni, v skupinah so se med seboj dogovarjali in dobili smo različne sličice, ki so predstavljale enako pesem. Naslednje šolsko leto je bilo zadnje, preden so otroci prestopili šolski prag. Vsi so bili zelo vedoželjni, polni idej in pokazali so izredno hitro pomnjenje različnih deklamacij, ugank, pesmi in izštevank. Skupaj smo se že v začetku šolskega leta dogovorili, da smo za vsak letni čas s slikopisom pripravili eno pesem. Jeseni smo si izbrali pesem Jesenska (A. Štefan), pozimi Oj, dobri Dedek Mrz (J. Bitenc) in Januarja (V. T. Arhar), spomladi pa je sodelavka sestavila gozdno himno z naslovom Gozdni vrtec (D. Bunderla). Poletje smo popestrili s pesmijo Mojce Robič, Lepši svet.

Slika 2: Jesenska (A. Štefan)
Vir: Lasten

Slika 3: Januarja (V. Arhar)
Vir: Lasten

Otroci so začeli z risanjem simbolov, tako kot jih vidijo oni. Pokazali so veliko mero sodelovanja, dogovarjanja in učenje pesmi je steklo še hitreje kot sicer. V skupini so bili trije dečki, ki so obiskovali ure dodatne strokovne pomoči, eden izmed njih je imel spremljevalko, ki je z njim večkrat individualno utrjevala pesmi in dejavnosti, ki smo jih izvajali v skupini. Sami so vsakodnevno prihajali k panoju, na katerem smo imeli pesmi, si pomagali s prstom med petjem pesmi in utrjevali

besedilo. Najbolj je bil viden napredek učenja ravno pri teh otrocih, saj prej med skupinskim petjem niso preveč izstopali, saj so bili tihi in nesigurni vase. Opazila sem, da so večkrat tudi ostale otroke poklicali k sebi, da so jim pomagali pri utrjevanju besedila in branju sličic. Tudi sicer smo v skupini gradili na dobri medsebojni povezanosti in pomoči. Deklice so bile na umetniškem in govornem področju precej bolj močne, zato so bile še toliko bolj motivirane k pomoči svojim prijateljem. Pred poletjem je sledil naš nastop na Festivalu Igraj se z mano. Ker nam je zaradi vseh dejavnosti primanjkovalo časa, je bila slikovna podpora pri pesmi najhitrejši način za usvojenost besedila, kateremu smo dodali še plesne korake.

Slika 4: Lepši svet (M. Robič)
Vir: Lasten

Tudi v igralnici smo skozi oba šolska leta v veliko dejavnosti vključevali metodo NTC. Ker je bilo proti koncu šolskega leta veliko zanimanja za črke, smo se pogosto igrali igro, pri kateri so otroci na zadnji glas v besedi našli novo besedo in tvorili besedno verigo. Velik poudarek smo namenili vsakodnevni gibanju, naravnim oblikam gibanja v našem gozdnem kotičku, kjer otrokom ni manjkalo idej za igro. Prestopanje ovir, skakanje v listju, dričanje po klančini, hoja po deblih in poslušanje gozdnega dogajanja z zaprtimi očmi, so bili naša stalnica pri pedagoškem delu. Otroci so bili po obisku gozda veliko bolj umirjeni, ni jim manjkalo idej tudi pri igri z nestrukturiranim materialom. S palicami so nekateri risali simbole v že poznanih pesmih tudi po zemlji v gozdu.

Slika 5: Igra v gozdu, hoja po deblu
Vir: Lasten

Na sprehodih smo opazovali znake, različne označbe in poimenovali avtomobilske oznake.

Igralnica je bila polna simbolov, ki je nakazovala med drugim pravila v igralnici, pravila v gozdu in tekoče tematike, ki smo ji obravnavali v skupini. Med drugimi smo se lotili po metodi NTC tudi spoznavanja držav in njihovih zastav. Otroci so jih risali, iskali asociacije na obrise držav, iz lego kock sestavljali zastave po predlogi. Veliko časa smo nemenili tudi finomotoriki z gnetenjem plastelina, zavezovanjem vezalk, risanjem različnih črt po predlogi v moki, gresu, pesku in rižu na svetlobni tabli.

Slika 6: Risanje s prstom po svetlobni tabli
Vir: Lasten

Slika 7: Kocka različnih črt (vaje za grafomotoriko malo drugače)
Vir: Lasten

Pri svojem delu sem poskušala otrokom ponuditi kar čim več različnega materiala in narediti igralnico skupaj z njimi v prostor, kamor so radi prihajali in so se v njem dobro počutili.

ZAKLJUČEK

Ob prepevanju pesmi z otroki v skupini navežemo dober in pristen stik, obenem pa mu slikovna podpora omogoča, da spoznava jezik in širi besedišče, ter postane bolj samozavesten. To je bilo najbolj opazno pri otrocih, ki so imeli težave s priklicem besed in nastopanjem. Postali so veliko bolj samozavestni, redno so se vračali k slikovnemu zapisu in le ta jim je nudil veliko pomoč pri pomnjenju. Po dveh letih vpeljevanja različnih elementov NTC-metode v svoje delo lahko rečem, da smo skupaj s sodelavkami naredile korak naprej k celovitem razvoju, saj so otroci postali bolj samozavestni pri

nastopanju, razmišljanju in funkcionalnem razmišljanju. Pri prosti igri so dajali veliko več novih idej, predvsem z nestrukturiranim materialom, med njimi je bilo opaziti več komunikacije in sodelovanja. Program NTC dopolnjuje izhodišča Kurikuluma za vrtce ter ga hkrati bogati.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D. (2010). *Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Coleman, H. (2017) Developing speech and language skills through songs. Pridobljeno s: <https://speechbloguk.com/developing-speech-language-skills-songs/> (spletni članek 20. 5. 2023)
3. Horvat, K. (2017). *Asociativno učenje po NTC metodi v vrtcu*. Koper: Pedagoška fakulteta.
4. Lesjak S., B. (2020). *Reci vreča, v njej je sreča: govorni razvoj skozi igro, izštevanje in pesmice od A do Ž*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Rajović, R. (2015). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. Smrekar, S. (2019). *Učinki dejavnosti glasbene vzgoje na socialni razvoj v predšolskem obdobju*. Pridobljeno s <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=168926&lang=slv>

Anksioznost – individualni načrt svetovanja

ANA VALIČ, univ. dipl. psih.

ana.valic@guest.arnes.si

Povzetek: V članku je predstavljen in podrobno opisan individualni načrt svetovanja za učenca, ki se je soočal s testno anksioznostjo. Opisani so posamezni koraki dela šolske svetovalne delavke na konkretnem primeru, od prve seznanitve z otrokovimi težavami, do opazovanja, vključevanja staršev ter individualnega dela z učencem. Strokovni delavci šole se dnevno soočamo z najrazličnejšimi težavami. Priprava individualnega načrta svetovanja učencu nam pomaga pri boljšem vpogledu v otrokove težave, omogoča evalvacijo napredka in evalvacijo lastnega dela ter tako prispeva k večji učinkovitosti in strokovnosti samega dela. Poleg spremljanja otrokovega napredka evalvacija namreč predstavlja tudi spremljanje lastnega dela in nam daje možnost za izboljšave.

Ključne besede: anksioznost, individualni načrt svetovanja, evalvacija

Abstract: This article presents an example for individual plan of counseling for a student with anxiety, including description of individual steps in counseling process (from noticing the first signs, to observation, involving parents and individual treatment). Teachers and school counselors encounter different kinds of problems. The individual counseling plan helps us to have better insight in student's problems and also to evaluate the progress and our work, which contributes to efficiency and professionalism. Current and regulate evaluation is necessary to monitor and observe the progress of individual, our work and working methods and gives us opportunity for improvements.

Keywords: anxiety, individual counseling plan, evaluation

UVOD

Anksioznost je precej pogost vzrok težav pri šolskih otrocih in zato tudi dobro poznana tematika šolskim svetovalnim delavcem. O tem priča tudi številna literatura s tega področja, ki nam je danes na voljo, vendar pa nam le-ta ne pomaga (vedno) rešiti primera. Pomembno je torej, kaj bomo kot strokovni delavci naredili v praksi.

Anksioznost

Sam izraz anksioznost izhaja iz grške besede »*anxios*«, ki pomeni tesnoba in ga tako tudi navadno prevajamo v slovenščino, torej kot tesnoba ali tesnoba. Tako kot pri večini psiholoških pojmov, lahko tudi tu najdemo številne teorije, ki poskušajo pojasniti pojem anksioznosti. Ena najbolj znanih in uporabljenih je po mnenju Spielbergerja (1972, v Lamovec 1991) teorija anksioznosti kot stanja in poteze, kjer se pojem anksioznost kot stanje nanaša na odziv na določeno (nevarno/ogrožajočo) situacijo, pojem anksioznosti kot poteze pa se nanaša na relativno stabilno naravnost posameznika k anksioznim reakcijam. Anksiozna reakcija je odvisna od posameznikove ocene stopnje ogroženosti, kar pomeni, da sta intenzivnost in trajanje anksiozne reakcije pravzaprav odvisna od stopnje in trajanja ogroženosti. Behavioristi so stanje napetosti pripisovali naravni težnji po izogibanju bolečini, ki naj bi se kasneje prenesla tudi na druge dražljaje. Po tej teoriji naj bi se anksioznost razvila na podlagi izkušenj: pogosto anksiozno doživljanje spremljajo fiziološke spremembe (spremembe vzbujenosti vegetativnega

živčevja), ki pa se ne pomiri, ko je ogrožajoča situacija za nami. Tako se posameznik znajde v začaranem krogu, saj pride do pozitivne povratne zanke oziroma ojačevanja neustreznega odziva: bolj kot je posameznika napet, več ogrožajočih situacij zaznava, ki še dodatno spodbujajo posameznikovo napetost in povečujejo občutek tesnobe (Lamovec, 1988). Običajno pri tesnobi začnemo govoriti o motnji v primeru, ko le-ta postane stalna, neobvladljiva in moti posameznikovo funkcioniranje (Erzar, 2007). Ljudje na podlagi različnih izkušenj in različnih osebnostnih potez različno interpretiramo posamezne situacije in od tega je odvisna tudi sama reakcija na posamezno situacijo.

Telesni znaki anksioznosti

Anksioznost spremljajo tudi telesni znaki oziroma številne fiziološke spremembe. Najbolj tipični so pospešeno, plitvo dihanje, potenje in povečan srčni utrip, ki so navzven manj opazni, vendar pa se sčasoma začnejo pojavljati tudi drugi telesni znaki, kot so utrujenost, izčrpanost, glavoboli, bolečine v vratu in mišicah ter v želodcu in prsnem košu. Pri anksioznosti prihaja namreč do sprememb v avtonomnem živčevju, na katere posamezniki nimajo vpliva. Na telesne znake moramo biti še posebej pozorni v primerih, ko anksiozno vedenje ni jasno izraženo. Običajno pa se pri posameznikih razvije tipičen vzorec telesnega odzivanja ali individualna stereotipna reakcija (Lamovec, 1991). Poleg stereotipnih reakcij pa se pri nekaterih posameznikih ob doživljanju tesnobe pojavljajo tudi

različni mehanični in stereotipni gibi, kot so prikimavanje, pokašljevanje, tleskanje z jezikom, popravljanje/glajenje delov oblačil, las ipd. (Erzar, 2007).

Dejavniki povezani z razvojem anksioznosti

Na sam razvoj anksioznosti vpliva več dejavnikov, ki imajo različne izvore. Med drugim lahko ti dejavniki izhajajo iz družine, iz posameznika ali pa iz šole in/ali učitelja (Radaković, 2009). Ko pri posamezniku govorimo o anksioznosti kot o motnji, je navadno prisotnih več dejavnikov hkrati. Svetovalni delavci lahko najbolj vplivamo na dejavnike, ki izvirajo iz šolskega okolja, vendar pa je kljub temu da na dejavnike, ki izvirajo iz družine, strokovni delavci šole običajno ne moremo prav veliko vplivati, vseeno pomembno poznati vse dejavnike iz ozadja, če želimo učencu učinkovito pomagati in mu nuditi podporo.

Anksioznost in šola

Z razvojem anksioznosti je povezanih tudi veliko dejavnikov v šoli. Če omenimo le nekaj izmed njih: časovni pritiski, prezahtevnost (učitelja ali šole/programa), neugodni odnosi med učenci, odnosi med učenci in učitelji, vrednotenje uspeha, preverjanje in ocenjevanje znanja, tekmovalnost idr. (Radaković, 2009). V šoli je torej prisotnih veliko situacij, ki lahko v posamezniku vzbujajo občutek tesnobe, kljub temu le-tega ne doživljajo vsi učenci.

Občutek predizpitne tesnobe lahko sprožijo različni dražljaji (torba, knjiga, pogovor s sošolcem idr.), posledica pa so negativne misli: učenec misli, da ničesar ne bo znal, da bo dobil nezadostno oceno, ipd. (Radaković, 2009). Gre za kognitivno oceno situacije kot ogrožajoče, ki sproži fiziološke spremembe in stereotipno reakcijo pri posamezniku. V primeru dejanskega neuspeha (tj. ko se negativni izidi uresničijo) se posameznikova anksioznost povečuje, saj neugodni izidi še dodatno krepijo neustrezne reakcije. Učenec z motnjo anksioznosti se tako želi preverjanju izogniti oziroma mu ubežati. Prav zato je po mnenju Mikuž Kos (1990) izostajanje od pouka eden od glavnih alarmnih dejavnikov in navaja, da se pri otrocih z anksiozno motnjo dejansko kažejo znaki telesne bolezni, kot na primer povišana telesna temperatura, bolečine v trebuhu, glavoboli, slabost.

Primer iz prakse: individualni načrt pomoči učencu

V nadaljevanju sledi opis primera iz prakse: delo šolske svetovalne delavke po posameznih korakih.

1. KORAK: Seznanitev z otrokovimi težavami

Šolsko svetovalno službo so na učenca sprva opozorili učitelji, ki so tudi podali svoja opažanja o otroku. Učitelji otroka poznajo že dalj časa in velikokrat poznajo tudi družinske in druge okoliščine, zato predstavljajo šolskemu svetovalnemu delavcu pomemben vir informacij. Poleg tega je sodelovanje vseh, ki neposredno delajo z otrokom, pomembno tudi za učinkovitost same pomoči.

2. KORAK: *Spoznavanje, opazovanje in individualni razgovor z učencem.*

Svetovanje je lahko učinkovito samo, če je otrok vanj vključen prostovoljno in je pripravljen sodelovati. Poleg tega mora svetovalni delavec z otrokom vzpostaviti zaupen odnos in otroku predstaviti namen ter potek obravnave. Opazovanje (v razredu, med odmori) je prav tako pomemben vir informacij o otrokovem vedenju. Otrokovo vedenje je v individualni situaciji (na primer v šolski svetovalni službi) običajno spremenjeno.

3. KORAK: *Seznanitev staršev in pridobitev soglasja za vključitev v individualno obravnavo.*

Šolska svetovalna služba mora v skladu z zakonodajo za vključitev otroka v individualno obravnavo pridobiti pisno soglasje staršev. Staršem je potrebno jasno in nazorno opisati težave in namen svetovanja ter jih tudi spodbuditi k sodelovanju. Podpora in sodelovanje staršev pripomore k učinkovitosti same pomoči. Poleg tega starši predstavljajo tudi pomemben vir informacij o otrokovem vedenju izven šole in o sami družinski situaciji, kar nam prav tako lahko pomaga pri razumevanju otrokovih težav.

4. KORAK: *Priprava individualnega programa pomoči oziroma načrta svetovanja in izvedba.*

Na podlagi pogovora z učitelji, starši in otrokom ter uporabljenih diagnostičnih sredstev svetovalni delavec pripravi individualni program pomoči učencu ali načrt svetovanja, ki vsebuje jasno

opredeljen namen obravnave, cilje, ki jih želimo doseči in opredelitev metod in oblik dela.

Prikaz pripravljenega načrta svetovanja za učenca:

SVETOVANJE – NAČRT DELA		OTROK: X
ZAČETEK: xx. xx. xxxx	TERMIN: ponedeljek, predura	RAZRED: x.y
GLOBALNA OCENA OTROKOVEGA FUNKCIONIRANJA: Anksioznost, negativna samopodoba, občutek nemoči/naučena nemoč, strah pred neuspehom, težave z očetom (strahospoštovanje, iskanje potrditve/sovraštvo, prezir), nezrelo in nerealno presojanje. Slabša sposobnost koncentracije in izredno odkrenljiva pozornost. Večino časa je zamaknjen v svoj svet in je težko pritegniti njegovo pozornost. Težave ima tudi pri stikih z vrstniki, ki so sicer zelo potrpežljivi in pripravljeni pomagati, vendar pa se ga vedno bolj izogibajo. Stike išče pri odraslih (največ časa preživi z mamo in druge družbe pravzaprav nima). Prisotni so nekontrolirani izbruhi v primeru slabe ocene (jeza, žalost, panika, razočaranje, samoobtoževanje, samopomilovanje, avtoagresivno vedenje) in tudi samomorilne misli/izjave. Doživlja izredne čustvene stiske.		
ŠIBKA PODROČJA		MOČNA PODROČJA
<ul style="list-style-type: none"> • negativna samopodoba • anksioznost • koncentracija, pozornost • socialni stiki 		<ul style="list-style-type: none"> • računalniške igrice • zgovoren • rad ima živali
Namen svetovanja: razvijanje pozitivne samopodobe in samospoštovanja, sproščanje, razvijanje socialnih veščin.		

<p>OBLIKE DELA:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Individualna obravnava enkrat tedensko (pogovor, delovni listi, igra vlog, vizualizacija, sproščanje ...) • Delo v manjši skupini
<p>CILJ SVETOVANJA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zmanjšanje stopnje anksioznosti in učinkovito spoprijemanje in reševanje težav (vizualizacija in sproščanje, spreminjanje negativnih vedenjskih vzorcev). - Razvijanje občutka lastne vrednosti oz. pozitivne samopodobe (delovni listi, pohvale, pozitivne spodbude in pozitivne povratne informacije). - Svetovanje pri učenju (načrt učenja, tehnike učenja). - Trening socialnih veščin (igra vlog).
<p>MOREBITNE ZUNANJE OBRAVNAVE:</p> <p>Deček je že bil obravnavan na Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše (čakamo na poročilo in mnenje). V preteklosti je že bil obravnavan tudi v šolski svetovalni službi.</p>
<p>SODELOVANJE S STARŠI/REJNIKI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - govorilne ure, - timski sestanki, - sprotne komunikacije – po potrebi.
<p>ZAKLJUČEK OBRAVNAVE: Obravnava se nadaljuje v naslednjem šolskem letu.</p>

Podrobnejši pregled individualne obravnave

V uvodni uri sem učenca pozvala, da je sam spregovoril o svojih težavah ter o pričakovanjih glede najinih srečanj. Učenec je navedel,

da so težave predvsem v njegovih ocenah, ker se sam veliko uči, vendar pa ne dobi dovolj dobre ocene in je potem oče jezen. V nadaljevanju sem mu predstavila svoja pričakovanja (da prihaja redno, da se drži dogovorov ter kaj vse bova počela in s kakšnim namenom – poudarek na njegovih koristih, njegovem boljšem počutju, da se bo znal bolj učinkovito učiti in spoprijemati s težavami) ter načelo prostovoljnosti in sodelovanja. Glede na to, da sta tako mama kot učenec izpostavila predvsem težave pri učenju in ocenah, sva se najprej posvetila načrtu učenja. Ker je imel učenec občutek, da se »cele dneve uči« in bi moral imeti boljše ocene (»ker za očeta kar ni 4 ali 5 ni nič«), sva podrobno analizirala potek njegovega običajnega dne, ko pride domov iz šole in natančno zabeležila posamezne aktivnosti po urah. Nato sva seštela čas, ki ga porabi za šolsko delo in učenje ter ga primerjala s celotnim časom (od prihoda iz šole do spanja). Ta način konkretne ponazoritve in primerjave se je že v veliko primerih pokazal kot učinkovit, predvsem z vidika, da otrok dobi realno sliko o času, ki ga dejansko porabi za šolo. Na podlagi tega sva oblikovala tudi urnik učenja, delanja domačih nalog in odmorov. Namen tega je, da se otroku časovno omeji šolsko delo in s tem poveča njegovo učinkovitost ter določi dovolj prostega časa, ki ga otroci potrebujejo za sprostitev in igro. Tako sva z učencem točno določila urnik domačega dela, v katerem sva natančno opredelila intervale učenja in odmorov (ki ne smejo biti predolgi) ter navedla nekaj možnosti za aktivnosti v času odmora (da prezrači in zapusti sobo ter nahrani hišnega ljubljence ali gre pozdravit stare

starše, gre na stranišče, si pripravi pijačo, ipd.). Urnik učenja sva zapisala kot zapisnik oziroma dogovor, s katerim se je učenec strinjal in ga je tudi sam podpisal. Fotokopijo izvoda sva naredila tudi za starše. Sodelovanje otroka pri tem je izrednega pomena, zato ga moramo spodbujati, da sam navede čim več idej in rešitev, saj bo zaradi tega imel občutek večje vpletenosti in se mu bodo načrti in cilji, ki jih je sam oblikoval zdeli pomembnejši, bolj dosegljivi in se bo najverjetneje zanje tudi bolj trudil.

Cilji, ki sem jih želela doseči s pomočjo učnega načrta, so povečati učinkovitost učenja, izboljšati občutek kompetentnosti (kot del samopodobe in samospoštovanja) ter izboljšati učni uspeh pa tudi povečati samostojnost pri delu (deček je namreč še vedno popolnoma odvisen od mame in povsem nesamostojen pri šolskem delu – čaka na mamo, da pride iz službe, da »se učita«). Vse to pa bi pri otroku lahko pripomoglo tudi pri zmanjšanju občutka tesnobe. V okviru nadaljnje obravnave sva se osredotočila na prepoznavanje in spoznavanje različnih načinov spoprijemanja s težavami. S pomočjo Vprašalnika o spoprijemanju s težavami za mladostnike (Frydenberg in Lewis, 2001) in pogovora sva z učencem dobila vpogled v njegove tipične odzive in načine spoprijemanja s težavami. Izmed vseh sva izbrala zanj nekaj najbolj pogostih, jih ovrednotila (pozitivne in negativne strani) ter poskušala najti ustreznejše, bolj konstruktivne načine (v smislu večje osredotočenosti na problem kot na čustva ter soočenja in iskanja rešitve namesto bega). Ker je imel učenec težave

s prepoznavanjem svojih težav (deček nima realnega uvida oziroma precej zanika) sem pri pogovorih uporabljala tudi nekatere druge pripomočke, in sicer predvsem delovne liste iz priločnika 10 korakov do boljše samopodobe (Tacol, 2010). Priročnik je opremljen tudi s konkretnimi življenjskimi primeri mladostnikov, v katerih se otroci lahko prepoznajo in na ta način lažje ubesedijo in tudi uvidijo svoje težave ter ne nazadnje tudi spoznajo, da niso edini, ki imajo tovrstne težave in o njih lažje spregovorijo. Glede učenčevih izbruhov (anksioznost, jeza, razočaranje, avtoagresivnost) sem v konkretnih situacijah (tj. ko so se le-ti pojavili) uporabila različne tehnike sproščanja, od katerih so se kot najboljše pokazale fizična aktivnost za sprostitev napetosti (skakanje iz počepa) in pa nato dihalne vaje za pomiritev (kontrola dihanja s pomočjo štetja). Fizična aktivnost in dihalne vaje so pomagale do te mere, da se je učenec toliko pomiril, da se je bil sposoben pogovarjati z normalnim tonom glasu (brez vpitja, joka) in se iz čustev uspel osredotočiti na problem. Kontrolo dihanja in vaje sproščanja sva kasneje tudi redno izvajala na začetku/ali koncu skoraj vsake individualne obravnave (odvisno od počutja/potrebe), tako da se je lahko naučil to strategijo samostojno uporabljati v situacijah, ko je to potrebno.

5. KORAK: *Evalvacija individualnega načrta svetovanja.*

Evalvacija je pomembna tako z vidika preverjanja učinkovitosti načrta svetovanja (t.j. doseganja ciljev), kot tudi z vidika analize dela svetovalnega delavca in bi morala predstavljati obvezen del za vsakega strokovnega delavca. Poleg spremljanje otrokovega

napredka evalvacija namreč predstavlja tudi spremljanje lastnega dela in nam daje možnost za izpopolnjevanje (tako v konkretnem primeru kot tudi na splošno). Intervali, v katerih je potrebno narediti evalvacijo, se lahko razlikujejo. Odvisni so predvsem od narave otrokovih težav oziroma od zastavljenih ciljev. Kot dobra praksa se je izkazalo, da je evalvacijo smiselno narediti ob koncu prvega ocenjevalnega (in o tem poročati tudi učiteljem na pedagoški konferenci) ter ob zaključku šolskega leta.

Prikaz evalvacije individualnega načrta svetovanja ob koncu šolskega leta:

EVALVACIJA ob koncu šolskega leta

Izvedenih je bilo 17 ur individualne obravnave od predvidenih 20 (dvakrat učenec ni prišel, enkrat je bil bolan). Nekaj ur je bilo tudi posredovanja v primerih čustvene stiske. Mama redno prihaja na govorilne ure.

Število stisk se je ob koncu šolskega leta v primerjavi z začetkom zmanjšalo, vendar pa so še vedno prisotne. Učenec doživlja občutek tesnobe pred vsakim preverjanjem znanja ter tudi po pisnem preverjanju znanja (razmišlja samo o testu in točkah ter oceni). V primeru slabe ocene so še vedno prisotni neustrezni čustveni odzivi in stereotipno vedenje. V takšnih primerih je nujno posredovanje, saj deček potrebuje čas, da se umiri in sprosti, da lahko naprej sledi pouku. V takšnih primerih se izvaja sproščanje s pomočjo dihalnih vaj in preko telesne aktivnosti.

Telesna aktivnost in dihalne vaje učencu pomagajo pri sproščanju napetosti, vendar jih ne želi vedno izvajati. Zaradi tega za sprostitev potrebuje več časa in je le-ta tudi manj učinkovita.

Z učencem sva naredila tudi časovno analizo njegovega običajnega dne in pripravila načrt učenja. Na konkretni učni snovi sva obdelala tudi nekaj tehnik učenja, ki jih učenec uporablja. Po njegovih besedah in besedah mame se pri učenju drži tudi načrta. Na področju samopodobe je proti koncu šolskega leta opazen minimalen napredek. Še vedno je prisoten občutek manjvrednosti in nesposobnosti ter na trenutke tudi črne misli, vendar se le-te pojavljajo le še izjemoma.

REALIZACIJA CILJEV: Cilj priprave načrta učenja in seznanitve z različnimi tehnikami učenja je realiziran. Ostali cilji so bodisi delno realizirani ali nerealizirani.

Glede na kompleksnost problematike bo za doseganje zastavljenih ciljev potrebnega več časa. Poleg tega v konkretnem primeru izhaja veliko dejavnikov, povezanih z anksioznostjo iz družine in imamo zato nanje manj možnosti vpliva. Mama sicer redno prihaja na govorilne ure, vendar nima realnega uvida v otrokove težave.

Mnenje: Otrokove težave imajo izvor predvsem v družinskem okolju (način vzgoje, previsoka pričakovanja staršev), zato je potrebno sodelovanje z obema staršema. Poleg sproščanja in zmanjševanja stopnje anksioznosti je v prihodnje potrebno delati tudi na področju sprejemanja neuspeha in kritike. Več pozornosti

bo potrebno posvetiti tudi socialnim stikom, in sicer predvsem v smislu izvedbe raznih delavnic s celotnim razredom v okviru razrednih ur.

ZAKLJUČEK

Strokovni delavci šole se dnevno soočamo z najrazličnejšimi težavami. Priprava individualnega načrta svetovanja učencu nam pomaga pri boljšem vpogledu v otrokove težave, omogoča evalvacijo napredka in evalvacijo lastnega dela ter tako prispeva k večji učinkovitosti in strokovnosti samega dela. Poleg tega pa individualni načrt svetovanja predstavlja tudi dokument, ki je lahko v pomoč tudi drugim strokovnim delavcem, ki se srečujejo z otrokom ali pa se bodo z njim srečevali v prihodnje.

Viri in literatura

1. Erzar, T. (2007). Duševne motnje: Psihopatologija v zakonski in družinski psihoterapiji. Celjska Mohorjeva družba: Celje.
2. Frydenberg, E. in Lewis, R. (2001). Vprašalnik o spoprijemanju s težavami za mladostnike. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.
3. Lamovec, T. (1988). *Priročnik za psihologijo Motivacije in emocij*. Filozofska fakulteta: Ljubljana.
4. Lamovec, T. (1991). *Emocije*. Filozofska fakulteta: Ljubljana.
5. Mikuž-Kos, A. (1990). *Strah v šoli, strah pred šolo*. Ljubljana: Svetovalni center za otroke mladostnike in starše.
6. Radakovič, J. (2009). *Samopodoba in predizpitna anksioznost pri študentih Fakultete za šport*. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.

7. Tacol, A. (2010). 10 korakov do boljše samopodobe. Priročnik za učitelje za preventivno delo z razredom. Celje: Zavod za zdravstveno varstvo Celje.

Predznanje angleščine v prvem razredu – izziv za učitelja

ANDREJA GAUBE, *prof. razr. pouka z modulom za poučevanje angleščine*

andreja.gaube@gmail.com

Povzetek: Učenci v Sloveniji se lahko že v 1. razredu srečajo s formalnim učenjem tujega jezika, ki je v slovenskih šolah še vedno najpogosteje angleščina. K pouku angleščine pristopijo z različnim predznanjem, saj se z angleščino srečujejo že v predšolskem obdobju (jezikovni tečaji, gledanje televizije, igranje igrice, tuji mediji), zaradi česar se pojavljajo različne težave in predvsem izzivi. V tem prispevku je predstavljenih nekaj aktivnosti in dejavnosti, ki jih učitelji lahko vključijo v učne ure, in z njimi učence, ki imajo veliko predznanja, ohranijo motivirane, aktivne in jim omogočijo, da se lahko izražajo in razvijajo svoje sposobnosti.

Ključne besede: tuji jezik, predznanje, zgodnje učenje tujega jezika, prvi razred

Abstract: Children in Slovenia can learn a foreign language already in the first grade. English is still the most often foreign language in

Slovenian schools. Students start English lessons with different level of prior knowledge, since they encounter English already in the preschool period (language courses, watching TV, playing games, foreign media), which causes various problems and challenges. This paper presents some activities that keep students with more prior knowledge motivated, active and enable them to express themselves and develop their skills.

Keywords: foreign language, prior knowledge, early foreign language learning, first grade

UVOD

Učenje tujih jezikov je pogosto visoko na lestvici prioritet posameznika. Znanje tujih jezikov odpira mnoga vrata, olajša vključevanje v družbo, omogoča konkurenčnost v zaposlovanju, tudi izven naših meja. Eden izmed najbolj razširjenih tujih jezikov v svetu je še vedno angleščina, ki je tudi v slovenskih šolah najpogostejši prvi tuji jezik. Učenci k pouku angleščine pristopijo z različnim predznanjem. Na to vplivajo različni dejavniki, kot so obiskovanje jezikovnih tečajev, stik s tujimi mediji izven pouka, nekaterim učencem pa angleščina predstavlja materni ali sporazumevalni jezik. Nekateri učenci pa pred vključitvijo v vzgojno-izobraževalni proces angleščini sploh niso izpostavljeni ali pa se z njo srečajo v zelo majhni meri. V tem prispevku se bomo posvetili učencem, ki v 1. razredu pristopajo k učenju angleščine z veliko mero predznanja in s tem postavljajo pred učitelja nove izzive. Predstavljenih bo nekaj dejavnosti in aktivnosti, s katerimi lahko te učence pri učnih urah ohranimo motivirane in aktivne ter jim omogočamo, da se lahko izražajo, napredujejo in širijo svoje znanje tujega jezika.

Zgodnje učenje tujega jezika

Vrtec in osnovna šola dajeta pomembne temelje vsem področjem učenja. Raziskave z različnih področij (razvojna psihologija, psiholingvistika, sociolingvistika, jezikoslovje) podpirajo čim zgodnejše učenje tujih jezikov (Pevac Semec idr., 2013).

V Učnem načrtu za angleščino (2016) avtorji pišejo o razlogih za pomembnost znanja angleškega jezika. Kot prvi razlog navajajo boljše razumevanje sveta (poljudna, znanstvena, književna besedila), nato govorijo o uspešnejši mobilnosti na osebni, poklicni in geografski ravni. Tretji razlog je angleščina kot jezik komunikacijskih orodij (splet, elektronska pošta). Vsi ti razlogi botrujejo temu, da je angleščina najbolj razširjen jezik v slovenskih osnovnih šolah (Andrin idr., 2016). Otrokovo pridobivanje tujega jezika ne poteka drugače kot pridobivanje prvega, maternega jezika, dokazujejo novejša raziskave (Brumen, 2009). Otroci, ki se zgodaj začnejo učiti tujega jezika, prej v ušesa dobijo zven in melodijo ter ritem tujega jezika, ki se ga učijo. Kasneje se ga tudi hitreje in lažje učijo (prav tam). V Sloveniji se učenci sistematično pričnejo učiti prvi obvezni tuji jezik v 2. razredu, v 1. razredu pa ga lahko izberejo kot neobvezni izbirni predmet.

Razlike v predznanju

Slovar slovenskega knjižnega jezika predznanje opredeli kot znanje, ki je pomembno za razumevanje, znanje nečesa. Predznanje je zato lahko ključnega pomena pri zgodnjem poučevanju angleščine, saj bo za učence s slabšim predznanjem ali celo brez, vsaka stvar nova in bodo potrebovali dalj časa, da bodo snov razumeli in usvojili, medtem ko bodo učenci z boljšim predznanjem morda to že znali in lažje sledili snovi ali se celo pričeli dolgočasiti (Vovko, 2019). Kot učiteljica angleščine v 1. vzgojno-izobraževalnem obdobju se srečujem z

učenci, ki imajo zelo različen nivo znanja oz. predznanja. Še vedno lahko najdemo učence, ki do pričetka učenja angleščine v šoli niso bili v stiku s tem jezikom oz. v tako majhni meri, da jim je vse, kar slišijo pri učnih urah, novo in nepoznano. V današnjem času pa je izpostavljenost tujemu jeziku izven šole zelo velika, saj učenci slišijo angleščino na televiziji, gledajo angleške risanke, poslušajo pesmice, brskajo po spletu, igrajo igrice, kjer govorijo angleško ali pa so navodila v angleščini. Poleg tega je Slovenija še ena redkih držav, kjer večina televizijskih programov nima sinhroniziranih filmov in oddaj in gledalec lahko sliši tuji jezik, ki je dopolnjen s podnapisi v slovenščini. Izpostavljenost tujim jezikom se je povečala tudi s potovanji, saj ljudje lažje in hitreje potujemo po vsem svetu. In glede na količino izpostavljenosti in dostopnosti tujega jezika že v predšolskem obdobju, je vedno več učencev, ki v sistematično učenje angleščine vstopajo s precejšnjo mero predznanja. S tem se pojavi izrazita heterogenost v učnih skupinah, s katero se sooča učitelj. Le s skrbno izbiro učnih vsebin in z ustreznimi pristopom ter metodami dela, ki jih prilagaja jezikovnim zmožnostim, lahko te razlike omili (Andrin idr., 2016).

Diferenciacija in individualizacija

Tako kot pri drugih predmetih sta tudi pri pouku angleščine v 1. razredu pomembni individualizacija in diferenciacija, saj je potrebno upoštevati učne in druge razlike med učenci. Učitelj prilagaja pouk v vseh fazah glede na učenčeve zmožnosti in druge posebnosti.

Posebej mora biti pozoren na specifične skupine in posameznike, katerim prilagodi vsebine, metode in oblike dela ter jim omogoči vključitev v individualne in skupinske pomoči ter druge oblike dela (Pevac Semec idr., 2013).

Poučevanje angleščine v 1. razredu poteka na ravni govora in slušnega razumevanja, zato je tudi diferenciacija nekoliko specifična. Učenci še ne berejo in pišejo v tujem jeziku, saj se opismenjujejo šele v materinem jeziku. To spet nekoliko zmanjša možnosti za pripravo nalog, ki bi se jih učenci lahko lotili samostojno. Potrebna je inovativnost učitelja in upoštevanje razlik med učenci, njihovega interesa in motivacije.

Težave, s katerimi se srečujejo učitelji

Pri poučevanju angleščine v 1. razredu se učitelji srečujemo z različnimi težavami oziroma izzivi. Angleščina se v 1. razredu izvaja kot neobvezni izbirni predmet, katerega si morda ne izberejo vsi učenci. Tudi zaradi tega se s pričetkom obveznega predmeta pojavijo razlike v predznanju. Na naši šoli to uspešno rešujemo s tem, da staršem ob vpisu otroka v šolo predstavimo tudi angleščino in jim svetujemo, naj otroka vključijo, saj bo otrok s tem pridobil dobro izhodišče za učenje naprej. Z zelo redkimi izjemami se vsi starši odločijo za vpis.

Nekaj težav učiteljem povzroča tudi sama organizacija urnika.

Učne ure angleščine v 1. razredu niso del obveznega programa, zato so običajno na urniku pred ali po rednem pouku. Pri zgodnjih jutranjih urah so učenci pogosto še zaspani, občasno tudi zamujajo. Pri urah angleščine po rednem pouku pa so učenci že utrujeni, težje jih je motivirati, vmes je tudi kosilo, po katerem se težko zberejo. Učitelj mora vložiti veliko truda ter uporabiti različne metode za uspešno izvedbo ure.

V 1. razredu vzgojno-izobraževalni proces poteka brez zvonca in dolžino učnih ur učitelj prilagaja učni snovi, interesu, sposobnostim in motivaciji učencem. Če angleščine ne poučuje razredni učitelj oziroma razrednik, so učne ure angleščine »umetno odmerjene« na 45 minut, kar je zelo dolga doba za mlajše učence. Spet je potrebno menjavati veliko različnih dejavnosti, da ne pade motivacija in da ohranimo aktivnost učencev. Težave v heterogenih razredih je opisovala tudi Şalli-Çopur (2005), ki pravi, bi učne ure morali čim bolj izkoristiti za uporabo ciljnega jezika, vendar nekateri mlajši učenci s težavo govorijo v angleščini. Zato se lahko zgodi, da nekateri učenci pri učni uri večkrat pridejo na vrsto, nekateri pa celo uro ne spregovorijo. Pri zgodnjem učenju tujega jezika morajo učitelji upoštevati načelo tihe dobe, preden od učencev zahtevajo, da samostojno sporočajo v tujem jeziku. Ena izmed težav je pogosto tudi disciplina. Nekateri učenci nalogo končajo prej in se med čakanjem na ostale dolgočasijo in včasih tudi neprimerno obnašajo. In obratno, učenci, ki nalogo rešujejo počasneje, lahko izgubijo samozavest in

sprožijo neprimerno obnašanje kot obrambni mehanizem. Učitelj lahko tako izgubi nadzor nad razredom (Şalli-Çopur, 2005).

Strategije poučevanja učencev z različnim predznanjem

Učiteljem razlike v predznanju učencev predstavljajo velik izziv, saj je potrebno učno uro zastaviti tako, da ne bo prezahtevna za tiste s slabšim predznanjem in hkrati premalo zahtevna za tiste z boljšim, da na določeni točki ne stagnirajo (Vovko, 2019). Učenci pri delu opazijo razlike med sabo in jih ponavadi tudi brez težav sprejemajo. Pri svojem delu opažam, da učenci tiste, ki so uspešnejši, spoštujejo, se na njih obračajo po pomoč in želijo sodelovati z njimi pri delu v skupinah ali dvojicah. In obratno, uspešnejši učenci z veseljem pomagajo in z zelo redkimi izjemami ni opaziti posmehovanja ali zbadanja zaradi slabšega znanja.

V nadaljevanju se bomo osredotočili na učence z več predznanja in predstavili nekaj praktičnih primerov učnih metod in dejavnosti, s katerimi jim lahko omogočimo napredek, aktivno vključevanje v pouk in jih ohranimo motivirane. Kljub temu da učitelj lahko oceni predznanje posameznih učencev, se lahko le-to razlikuje pri posameznih vsebinah, npr. posamezni učenci že poznajo večino besed neke vsebine, nekdo že zna pesem, ki jo učitelj predstavlja v učni uri. Predstavljene dejavnosti so takšne, da jih učitelj lahko uporabi tudi v danem trenutku pri učni uri, ko kdo izmed učencev preseneti in se izkaže, da obravnavano vsebino, besede ali pesem že

zna.

Razredni prevajalec

Pri pouku angleščine je ciljni in delovni jezik angleščina. Za učitelja velja, da se trudi ves čas oziroma čim več časa govoriti v angleščini, saj s tem učencem omogoči čim večjo izpostavljenost tujemu jeziku. Ob tem uporablja mimiko, govorico telesa ter druge pripomočke (konkretni material, slikovno gradivo), da učenci razumejo. Včasih se kljub vsemu zgodi, da kdo izmed učencev ne razume. V takem primeru pogosto vključim učence, ki z razumevanjem nimajo težav in namesto mene 'prevedejo'. Če je potrebno, vsem učencem glasno ponovijo, o čem je bilo govora, kakšno je bilo vprašanje ali navodilo, včasih le posameznemu učencu, h kateremu tiho pristopijo in pomagajo z materinščino. Učenci, ki potrebujejo pomoč, vedo, da lahko tega učenca ali seveda mene, vedno vprašajo, če česa ne razumejo.

Učiteljev pomočnik

Pri učnih urah se učitelji trudimo, da so učenci čim bolj aktivni. Kljub dodatnim nalogam se lahko hitro zgodi, da se učenci z dobrim predznanjem pričnejo dolgočasiti. Zato te učence pogosto vključim v učno uro in jih prosim, da namesto mene podajo navodila za delo, vodijo kakšno igro, tudi postavljajo vprašanja sošolcem. Učencem, ki pri delu potrebujejo pomoč, razložijo neznane besede ali navodila. Ta razlaga je pogosto bolj preprosta in zato bližje učencem kot

učiteljeva.

Učenec učitelj

Učenec, ki je zelo dober v govornem izražanju, včasih postane tudi učitelj. Po dogovoru doma vnaprej pripravi določeno temo, kratko predstavitev in nato sam vodi učni proces, tako kot si je to sam zamislil. Ob tem ga vodim, po potrebi popravljam, dopolnim. Učenci ob tem uživajo in zelo pozorno poslušajo. Učenca, ki je v 1. razredu izredno izstopal z znanjem angleščine, sem povabila tudi v paralelko in tudi v višje razrede.

Dodatne naloge

Kadar učenci samostojno, pravilno in hitreje kot ostali rešijo naloge ali opravijo obveznosti, jim učitelji pogosto damo dodatne naloge. Pri tem se je potrebno potruditi, da učenca ne obremenimo prekomerno z nalogami enake težavnosti kot jih (morda počasneje) rešujejo njegovi sošolci, ampak mu ponudimo njemu primerne, diferencirane naloge, ki mu bodo pomenile izziv. Priprave dodatnih nalog pri angleščini se je potrebno lotiti nekoliko drugače kot pri drugih predmetih. Učenci običajno še ne berejo in pišejo niti v materinščini, zato preprosti učni listi niso primerni. Če učenec zna besedo povedati, ni nujno, da jo zna prebrati, kaj šele napisati. Zato jim dam naloge v različni težavnosti, izbira med zapisanimi besedami; če zna, besedo zapiše, lahko pa jo prepíše z mojih slikovnih kartic, ki so na drugi strani opremljene z besedo. Pripravim tudi interaktivne naloge (slušne ali bralne naloge – s povezovanjem). Pri tem učenec uporabi tablico, ki jih imamo na voljo v šoli.

V procesu poučevanja in učenja je pomembna kakovostna povratna informacija, ki jo učencu posreduje učitelj, pri utrjevanju slovničnih nalog in besedišča pa to vlogo lahko prevzame tudi digitalni medij, saj so se interaktivne naloge pokazale kot odličen pripomoček. Učitelju pa s tem ostane tudi čas za učence, ki v tistem trenutku potrebujejo več njegove pomoči (Vovko, 2019).

Spontan pogovor izven pouka

Mlajši učenci se v razredu zelo radi pogovarjajo. Pogosto pred ali po učni uri, med odmori ali če se srečamo na hodniku, pripovedujejo o različnih stvareh, npr. kaj so počeli med vikendom ali prejšnji dan, o izpadlem zobku oziroma o stvareh, ki so zanje pomembne. Z učenci, ki so v angleščini govorno zelo spretni, se o tem pogosto pogovarjamo v angleščini. Postavljam jim vprašanja in v okviru zmožnosti odgovarjajo v angleščini ali slovenščini. Opaziti je navdušenje, posebej, kadar vse razumejo in znajo odgovoriti, zgodi pa se tudi, da se vmes pojavi kakšen sošolec, ki z občudovanjem posluša.

Skupinsko delo

Velikokrat se pri usvajanju besedišča določene vsebine zgodi, da nekateri ne poznajo nobene besede, nekateri pa že vse. Takrat običajno preverim predznanje in jih razdelim v skupine, v katerih uporabijo znano besedišče v novih situacijah (npr. sadje in zelenjava – na tržnici). Medtem z ostalimi šele usvajamo posamezno besedišče ali spoznavamo tematiko na slušnem nivoju.

Uporaba Google prevajalnika

Pri skupinskem delu se tudi med učenci, ki že veliko znajo, zgodi, da kakšne besede ne vedo. Najpogostejša in najhitrejša rešitev je, da vprašajo: »Učiteljica, kako se po angleško reče _____?« Namesto tega jih spodbujam, da sami poiščejo angleško besedo. Najbolj enostaven način je uporaba prevajalnika, katerega učencem večkrat predstavim, kadar skupaj naletimo na neznano besedo. Učenci imajo na voljo računalnik v razredu ali vsaj eno tablico, na kateri se vadijo v iskanju besede, ki jo želijo prevesti v angleščini. To zelo radi počnejo, saj se vadijo v rabi računalniške tehnologije, ob tem vadijo pisanje, hkrati pa jim je omogočeno, da slišijo tudi izgovor besede. Ta način iskanja besed jim omogoča samostojno nadaljevanje dela brez ali z malo pomoči učitelja.

ZAKLJUČEK

Učenci so in bodo vstopali v učni proces z različnim predznanjem. Učitelj mora najprej poznati vsakega učenca in njegovo predznanje ter poznati posebnosti v razredu. Šele nato lahko vsebino učne ure, metode in različne aktivnosti pripravi tako, da omogoči učencem z boljšim predznanjem, da so motivirani za aktivno sodelovanje, pri katerem se razvijajo, napredujejo in širijo svoje znanje. Predstavljenih je le nekaj možnosti, ki jih učitelj lahko uporabi pri pouku in so se izkazale kot koristne ter dokaj lahko izvedljive tudi, če nas učenci s predznanjem presenetijo. Pomembno je, da učenci dobijo priložnost za aktivno sodelovanje, uporabo svojega znanja v

različnih kontekstih in da ohranijo motivacijo za nadaljnje uspešno učenje.

Viri in literatura

1. Andrin, A., Eržen, V., Kogoj, B. in Lesničar, B. (2016). *Učni načrt. Program osnovna šola. Angleščina*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_anglescina.pdf
2. Brumen, M. (2009). Prednosti učenja tujega jezika v predšolski dobi. V Pižorn, K. (ur.), *Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu*. Ljubljana: Zavod Republike za šolstvo.
3. Pevc Semec, K., Andrin, A., Emeršič, S., Fojkar Dagarin, M., Jazbec, S., Kerin, M. idr. (2013). *Učni načrt. Program osnovna šola. Tuji jezik v 1. razredu; neobvezni izbirni predmet*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/izbirni/Neobvezni/TJ_prvi_razred_izbirni_neobvezni.pdf
4. Şalli-Çopur, D. (2005). Coping with the Problems of Mixed Ability Classes. *The Internet TESL Journal*, 11(8). Pridobljeno s <http://iteslj.org/Techniques/Salli-Copur-MixedAbility.html>
5. Slovar slovenskega knjižnega jezika na spletu. Pridobljeno s <https://fran.si/>
6. Vovko, A. (2019). *Poučevanje angleščine v razredu z učenci z različnim predznanjem (diplomsko delo)*. Pedagoška fakulteta, Koper.

Kulturna in naravna dediščina v vrtcu – most med preteklostjo in sedanostjo

BERNARDA BREC, *dipl. vzg.*

bernarda.brec@gmail.com

Povzetek: Ključnega pomena je, da se otroke od zgodnjih let, torej že v predšolskem obdobju, spodbuja k zanimanju za varstvo naravne in kulturne dediščine, ohranjanju ljudskih običajev v kraju ter se jih pouči o naravnem in kulturnem bogastvu Slovenije ter kulturni raznolikosti Evrope. Dediščino lahko otroci spoznavajo in prepoznavajo skozi različne dejavnosti v vrtcu in izven njega, in sicer v sklopu likovnih in umetniških delavnic, kulturnih vodenj po kraju, obiska pedagoških in ostalih strokovnjakov ter njihovih predavanj in vodenih ogledov knjižnice, kulturnih spomenikov ter kmetij, kjer najdemo še marsikatero dragocenost. Skozi te aktivnosti se srečajo tudi z zgodovino kraja, s pripovedkami in miti ter se seznanijo s tem, kako izjemno je človek vplival na svoje okolje in kako je to vplivalo nanj. Preteklost je namreč vir življenja, novi rodovi jo bodo izkoristili tako, da jim bo v prihodnosti boljše.

Ključne besede: kulturna in naravna dediščina, projektno delo, raziskovalno učenje, otrok in dediščina, občina Šentilj

Abstract: It is crucial that children are encouraged from an early age, i.e. already during the pre-school period, to be interested in the protection of the natural and cultural heritage, the preservation of folk customs in the area, and to teach them about the natural and cultural wealth of Slovenia and the cultural diversity of Europe. Children can get to know and recognize their heritage through various activities within kindergarten and outside it, namely as part of art and art workshops, cultural tours around the region, visits by pedagogical and other experts and their lectures, and guided tours of the library, cultural monuments and farms. Through these activities, they also come across the history of the location, with tales and myths, and learn about how remarkably mankind has influenced his environment and how it has influenced him. The past is the source of life, new generations will use it so that they will be better off in the future.

Keywords: cultural and natural heritage, project work, research learning, children and heritage, Šentilj municipality

UVOD

Pozitiven odnos do varovanja naravne in kulturne dediščine nas v šolskih in vrtčevskih programih aktivno spremlja že vse od leta 1991 oziroma od osamosvojitve Slovenije. Takrat sta se tudi začela projekta Dnevi evropske kulturne dediščine in Teden kulturne dediščine, ki potekata pod okriljem Sveta Evrope in Evropske komisije, v Sloveniji pa pod koordinatorstvom Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Kasneje je ohranitev naravne in kulturne dediščine postalo poslanstvo Unescovih šol in vrtcev. Sama sem že vrsto let v svoje delo v vrtcu in v projekte vključevala cilje kulturne dediščine. V letošnjem šolskem letu 2022/2023 sem se odločila dejavnosti, v sklopu 5. nacionalnega Unescovega projekta: Po poti kulturne in naravne dediščine, nekoliko razširiti in si jih zadati kot letoletni projekt, saj sem želela naravno in kulturno dediščino našega kraja – Šentilj v Slovenskih goricah – približati in z njo seznaniti svojo vrtčevsko skupino. Dogodki in delavnice so se odvijale znotraj naše skupine, vrtca Šentilj, OŠ Rudolfa Maistra Šentilj in tudi izven. K sodelovanju sem pritegnila tako zunanje strokovnjake kot tudi kolegice s šole in vrtca ter starše in stare starše.

Kulturna in naravna dediščina

Bogataj pojem kulturna dediščina definira kot nekaj, kar je človek ustvaril mimo nature ali iz nje. Čeprav je v precejšnjem odstotku in v svojem osnovnem bistvu naravna dediščina hkrati tudi kulturna dediščina. Bogataj pri tem navaja, da je človek namensko, zavestno

oblikoval naravno okolje, kot so parki in vrtovi, a pri tem gre tudi za kulturo krajine oziroma naravnega okolja. To so vse nastale stvaritve človeka v naravnem okolju ali iz njega. Pri kulturni dediščini imamo tako opraviti z razmerji med kulturnim okoljem, ki nas obdaja, in našimi stvaritvami. Dediščina torej niso le kulturni spomeniki, ampak o kulturni dediščini govorimo kot o dediščini gospodarskih dejavnosti, obrti, prehrabnih navad in bivanja, oblačenja, o vsakdanjih navadah in šegah, vse to se je ohranilo iz različnih zgodovinskih obdobj. Razlikovanje med kulturno in naravno dediščino sicer podaja slovenska zakonodaja, a kot meni Bogataj, to še zdaleč nista dve ločeni celoti (Bogataj, 1992, str. 11–12). Tudi Slovenski etnološki leksikon kulturno dediščino pojmuje kot nekaj, kar je nastalo s pomočjo človeka, in sicer iz narave, ob njej ali popolnoma mimo njenega delovanja. Celotno naravno okolje človeka pa je pojmovano kot naravna dediščina, sem ne spada le namensko oblikovano naravno okolje, ampak vsa kultura krajine s človekom, ki deluje v njej (Baš, 2004, str. 76). Unesco pa kulturno in naravno dediščino podaja kot ločeni definiciji in precej podrobno pojmuje eno in drugo, kar je razumljivo, saj je njegovo delovanje namreč v celoti posvečeno ohranjanju in zaščiti dediščin po vsem svetu. Kulturna dediščina je definirana kot dediščina, ki jo prejemamo iz preteklosti, živimo v sedanosti in jo ohranjamo tudi za prihodnje rodove. Unesco tako kot Bogataj in drugi avtorji za kulturno dediščino ne pojmuje le nepremičnih spomenikov, zgradb, ampak tudi ustno izročilo, obrede, znanja, prakse, praznovanja, tradicionalne obrti idr. (UNESCO

Santiago). Naravna dediščina pa se po Unescu nanaša na naravne in geološke območja, ki so dragocena z vidika ohranjanja naravne lepote in z vidika znanosti oziroma predstavljajo življenjski prostor ogroženih rastlinskih in živalskih vrst (UNESCO World Heritage Convention, Natural World Heritage). Vse to je bilo določeno že na Unescovi konvenciji o varstvu svetovne kulturne in naravne dediščine leta 1972, kjer je organizacija Unesco ugotovila tudi to, da določeni kraji sodijo v skupno dediščino človeštva in imajo »neprecenljivo univerzalno vrednost« (UNESCO World Heritage Convention). Pojma naravna in kulturna dediščina smo v Sloveniji začeli uporabljati kaj kmalu po Unescovi konvenciji, in sicer je leta 1974 tudi Jugoslavija pristopila k podpisnicam te, leta 1981 sta pojma dobila tudi pravno vsebino, takrat je zakonodaja kot za dve glavni področji dediščine označila nepremično in premično dediščino. Bogataj pa meni, da je taka delitev precej ozka in zaradi tega ni vedno jasna ter ne zajame vsega, res je, da zadovolji zakonskemu pojmovanju, a je bolje, da se je ne parcelira in se jo razume kot nekaj enotnega (Bogataj, 1992, str. 13–14). Prav tako pa poudarja, da je interdisciplinaren proces vključevanje te v vsakdanje sodobno življenje (prav tam, str. 26).

Dediščina in otrok

Lowenthal (v Ferkov in Hlačer, 2010, str. 196) je dediščino definiral kot nekaj, kar potrebujemo kot hrano in pijačo:

Unescovi protokoli so ustoličili dediščino kot temeljno jedro kolektivne identitete in samospoštovanja, kot nekaj, kar nujno potrebujemo. Lowenthalovo delo *The Heritage Crusade and The Spoils of History* (1998) se zato ukvarja s pojavom in razširitvijo dediščine na prav vsa področja našega življenja (Lowenthal v Jezernik, 2010, str. 12), saj je zavezujoča, kot nekaj, kar dobimo, če to hočemo ali ne.

Bogataj tako kot Lowenthal izpostavlja, da bi dediščina morala biti ves čas prisotna na kar nekaj področjih v našem življenju. Za nas je še posebej zanimiva vloga in uporaba dediščine v šolah in vrtcih. Dediščina bi se v ustanovah vzgoje in izobraževanja morala obravnavati predvsem v obliki raziskovalnih in projektnih delavnic ter v procesu odkrivanja in seznanjanja z dediščino. Otroci, ki živijo na vasi, bi se morali podrobno seznaniti tudi z dediščino vasi in tisti v mestu z dediščino mest. Zelo pomembno je, da skozi projekte in delavnice otroci odkrivajo dediščino svojega kulturnega okolja, to pa mora pedagoški delavec ves čas povezovati tudi z dediščino Evrope in sveta. Bogataj prav tako meni, da moramo v vzgoji in izobraževanju upoštevati vsa področja dediščine, ki pridejo v poštev in so pojmovana v najširšem pomenu besede. Posamezne tematike ponujajo tudi neverjetna medpredmetne povezave (narava, jezik, glasba, družba itd.) in tako z večdisciplinarnim pristopom vodijo otroke, učence k razumevanju življenjskega sloga (Bogataj, 1992, str. 22–24). Poleg tega ima spoznavanje kulturne tradicije in zavesti pri mlajših, vrtčevskih otrocih številne prednosti, saj se s pomočjo

spodbujanja pozitivnega odnosa do tradicije razvija tudi pozitiven občutek do njihove identitete in krepí samospoštovanje. Tudi prehod v odraslost bo takemu otroku, ki se zaveda lastnih korenin, olajšan, saj bo skozi zavedanje dediščine in kulture, izgradil pozitivno podobo in spoštovanje do ostalih kultur, kulturnih tradicij ter dediščin (Southwest Human Development, 2018).

Raziskovalno in projektno učenje v vrtcu

Vzgojitelj mora v vrtcu zagotoviti tak program, ki se spopada z izzivi zgodnjega otroštva. En od teh je gotovo izziv, kako otrokom pomagati razumeti lastno kulturo in dediščino. To vzgojitelji najlažje dosežemo, če jih spodbujamo k učenju skozi igro in raziskovanje. Igra prispeva zelo pomemben del k otrokovemu razvoju in učenju, prav tako pa je nekaj čisto naravnega, kar izhaja iz otroka in je del sociokulture. Otrok se torej aktivno uči, ko se vživlja v vloge, igra navidezne scenarije, se pogovarja in načrtuje z vrstniki ter se z njimi tudi pogaja (Cohen, 2009, str. 72). Tudi kurikulum za vrtce opredeljuje igro v zgodnjem obdobju kot način otrokovega razvoja in učenja. Otrokovo aktivno učenje je nekaj, kar temelji na aktivnostih in konkretnih izkušnjah z ljudmi, predmeti, na reševanju konkretnih problemov ter pridobivanju izkušenj (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 10–11). Turnškova (v Novaljan, 2014, str. 10–11) prav tako meni, da je temeljni način učenja v vrtcu skozi raziskovanje, saj zagotavlja aktivno udeležbo in iniciativo v vseh fazah. Vzgojitelji tako velikokrat ugotavljajo, da otrok skozi raziskovanja in projekte ne usvoji le tega,

kar so načrtovali, ampak še veliko drugega. Tako so raziskovalni projekti pokazali, da s pomočjo predznanja, obstoječega znanja in skozi stare ter nove izkušnje otroci pridobivajo znanje, ki ga lahko nato uporabijo tudi v vsakdanjem življenju.

Kulturna dediščina in tradicija občine Šentilj

V naši vrtčevski skupini smo se odločili, da dediščino in kulturno tradicijo spoznamo skozi medgeneracijsko sodelovanje in s pomočjo strokovnjakov iz našega kraja, Šentilja v Slovenskih goricah. Najprej morajo otroci namreč spoznati lastne korenine, da lahko nato spoznavajo in raziskujejo tudi tradicije drugih. Občina Šentilj leži ob avstrijski meji, zato je območje bilo ves čas izpostavljeno precejšnji germanizaciji, bojem za lasten razvoj in svobodo. Skozi zgodovino se ga ne omenja veliko, saj je bil neznaten, majhen kraj, ki je bil povečini priključen ostalim župnijam in okrajem. Šele leta 1787 je dobil svojo šolo in postal samostojna cerkvena enota. Po tem je kraj postajal vedno bolj pomemben in se začel razvijati, in sicer predvsem zaradi prometne in železniške povezave. Kljub temu da so Slovenci in Nemci nekaj časa živeli v slogi in miru, so ti časi kmalu minili in ponovno se je začel boj za občino, šolo in cerkev, ki se je končal z bojem za severno mejo, a kljub temu je bil položaj Šentilja in okolice nejasen vse do mirovne konference v St. Germainu pri Parizu, 10. septembra 1919, ko se je dokončno določila tudi meja (Šeško, 1978). Vse naštetu je v naši občini močno vplivalo na ljudi, njihove navade, običaje ter kulturno in naravno dediščino, saj so skozi izražanja teh ter z

izživljanjem skozi kulturne dejavnosti utrjevali Slovenstvo. Do danes se je tako ohranilo kar nekaj kulturnih društev in dejavnosti, saj je občina ves čas podpirala kulturno dejavnost v kraju in v vrtcih ter osnovnih šolah ter spodbujala izvajanje programa kulturnih društev, prav tako pa se ves čas trudi varovati in obnavljati nepremično kulturno dediščino, kot so arheološki, etnološki in kulturnozgodovinski spomeniki (Predlog lokalnega programa kulture občine Šentilj za obdobje 2019–2022, 2019). Tako kulturna dediščina kot tudi naravne vrednote pa obsegajo kar velik del območja občine, kot smo že omenili, so del kulturne dediščine sakralni, arheološki in profani stavbni objekti in memorialna dediščina ter gospodarska, obrtna dejavnost in šege ter navade. Naravno dediščino pa v občini Šentilj predstavljajo predvsem bogati živalski in rastlinski svet vzdolž reke Mure, potoka Ščavnica in Velka ter ostanki Panonskega morja (rakovice, polžki, morski ježki in ostale geološke zanimivosti) (Medobčinski uradni vestnik Štajerske in Koroške regije, 2004, str. 215).

Primeri dejavnosti projekta »Kulturna in naravna dediščina – most med preteklostjo in sedanostjo«

CILJI:

- Otrok spoznava, kako je zgrajena družba, in se seznanja z različnimi funkcijami bližnjega družbenega okolja, s poklici, delovnimi, kulturnimi okolji itn., spoznava razne in različne praznike in običaje.

- Otrok se postopoma seznanja s širšo družbo in kulturo (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 34).
- Otrok skozi medgeneracijsko sodelovanje spoznava dediščino kraja Šentilj v Slovenskih goricah.

1. Dediščina kmečkih opravil in kmečkega

POLJEDELSKA OPRAVILA – LIČKANJE KORUZE

Prva medgeneracijska delavnica, ki so se je udeležili starši in stari starši, kolegice iz šole ter otroci vrtčevske skupine, je potekala v oktobru na kmetiji. S to kmetijo sem v preteklem šolskem letu že sodelovala, saj deček obiskuje naš vrtec in je letos v moji skupini. Za trganje in ličkanje koruze smo se odločili zato, ker je to kmečko opravilo, ki je že skorajda izumrlo in ga otroci nimajo priložnosti videti oziroma pri njem sodelovati. Pred delavnico smo oživili spomin na zgodovino ličkanja koruze, pogovarjali smo se, kako so naši predniki to počeli nekoč, pokazali nekaj fotografij, otroci pa so pripovedovali zgodbe starih staršev in predstavili kmečka opravila v našem kraju nekoč. Delavnica je potekala v prijetnem vzdušju, saj smo ob trganju in ličkanju koruze prepevali ljudske pesmi, ki se jih učimo pri folklori in si pripovedovali pravljice o preteklosti. Na koncu smo spoznali tudi eno najbolj znanih slovenskih gospodarskih naprav, ki predstavlja identiteto naših pokrajin in se je ohranil do današnjih dni – kozolec. Na enojni kozolec so otroci na koncu obesili koruzo. Druženje pa smo zaključili z zakusko s tradicionalnimi jedmi.

V skupini smo v naslednjih dneh in tednih uporabili koruzo tudi pri igri in raziskovalnem učenju: igra senzomotorike, lutke iz koruze in koruznega storža, risanje vodoravnih in navpičnih črt v koruzni zdrob ter likovno ustvarjanje s koruzo.

Slika 1: Obešanje koruze na enojni kozolec
Vir: Lasten

POLJEDELSKA OPRAVILA – KOŠNJA IN SPRAVILO TRAVE

Tudi druga delavnica je bila izvedena na isti kmetiji, in sicer v začetku novembra. Tokrat smo si ogledali košnjo trave s koso, ki sta jo predstavila dedek in babica dečka iz skupine, prisluhnili smo tudi razlagi o žetvi s srpom in koso nekoč. Otroci so nato pomagali pri

grabljanju in spravi lu trave, kasneje pa je sledila še peka kostanjev na odprtem ognju in igre po želji otrok.

Slika 2: Košnja in spravi lu trave
Vir: Lasten

ŽIVINOREJA (GOVEDOREJA) – ZAJTRK Z MLEKOM

Tretjo delavnico smo povezali s tradicionalnim slovenskim zajtrkom (18. 11.), katerega slogan se je letos glasil: »Zajtrk z mlekom – super dan!«. Pred delavnico smo otrokom postavili nekaj vprašanj in se o njih pogovarjali: Ali ima mleko noge oziroma kako mleko pride do trgovine? Katere živali nam dajo mleko? Katere produkte iz mleka

poznate? Kaj veste o prehranjevanju ljudi in živali? Otroci so zelo zavzeto odgovarjali in sodelovali, odgovori so bili zelo smiselni in logično so sklepali. Nato smo se ponovno odpravili na kmetijo, kjer smo si ogledali molzenje krav, ki dandanes seveda poteka strojno, gospa pa nam je pokazala tudi, kako so nekoč molzli ročno. Nato nam je gospod predstavil kravo Lisko, ki jo je izrezljal iz lesa in pokazal otrokom, kako jo tudi oni lahko molzejo. Lisko smo nato razstavili v igralnici in še danes služi za igro. Na kmetiji so nam odgovorili tudi na kar nekaj vprašanj, ki so nas zanimala in nam podrobno predstavili pot mleka od njih do mlekarne.

Slika 3: Krava Liska v igralnici
Vir: Lasten

V sklopu Tradicionalnega slovenskega zajtrka so nato nekateri otroci izdelali plakat o mleku, ki so ga opremili z vsebinami, ki so jih spoznali in videli na kmetiji. Drugi pa so pripravili plakat o zdravi prehrani, prav tako so naredili vse samostojno in na lastno pobudo, med seboj so si pomagali, drug drugega spomnili na različne vrste zelenjave in sadja, plakat pa niso opremili samo z risbami, ampak so tem dodali tudi napise.

Slika 4: Plakat – »Ali ima mleko noge?«
Vir: Lasten

ČEBELARSTVO IN ČEBELE

Otroci so z obiskom čebelarja iz kraja spoznali naravno okolje, življenje, vlogo, lastnosti čebel in njihove izdelke, ki so jih okušali, vonjali, tipali. Čebelarstvo je za naš kraj zelo pomemben del kulturne dediščine, zato smo pred tem obiskali tudi knjižnico in si ogledali strokovno literaturo, revije o čebelah in medu, spoznavali smo uganke in pravljice, ogledali pa smo si tudi poslikane panjske končnice ter kratki videoposnetek Čebelica Klara je Krajnska čebela. Otroci so čebele narisali z voščenkami, ki smo jih izdelali iz staljenega voska satnice, nato so jih izdelali še iz kolaž papirja, kasneje so izdelali tudi lutko čebele in zaigrali predstavo v lutkovnem kotičku. Po obisku čebelarja pa smo postavili tudi kotiček in razstavo ter izdelali čisto svoj čebelnjak, otroci so narisali panjske končnice in jih prilepili na čebelnjak.

NABIRALNIŠTVO – GOBARSKI DAN

Z vidika kulturne dediščine je nabiralništvo najprvotnejša oblika pridobivanja hrane, mi smo se pri tem še posebej posvetili gobjemu bogastvu in pripravili gobarski dan s pomočjo gospoda iz Gobarskega društva Lisička Maribor. Z gospodom smo se sprehodili do gozda, tam spoznavali neužitne, delno užitne in užitne gobe, jih nabrali in nato v garderobi pripravili razstavo ter jih opremili z imeni in zraven napisali, ali so užitne ali ne.

LOVSTVO – LOVSKE PUSTOLOVŠČINE

Naše lovske pustolovščine smo najprej izvedli v gozdu, kjer so otroci spoznali elementarni gibalni igri – medvedji lov in lov na zajca ter lovstvo spoznavali po postajah, ponovili in utrdili pa smo tudi lovske pesmi. Ta dan sta nas namreč obiskala lovca iz Lovske družine Šentilj, nam predstavila dediščino sodobnega lovstva in povedala, kako se je razvijalo skozi stoletja, otrokom sta pokazal tudi nekaj nagačenih živali in obvezno opremo lovcev. Naše lovske pustolovščine so se nadaljevale tudi pozimi, ko smo v snegu opazovali in iskali sledi živali.

2. Dediščina kulture stavbarstva

V občini Šentilj imamo kar nekaj primerov starejših načinov gradnje stavb, s katerimi otroke seznanjamo na naših sprehodih.

3. Dediščina prehrabene kulture

OD BUČNEGA SEMENA DO POGAČE

Tudi ta delavnica je v oktobru potekala kot medgeneracijsko srečanje. Otroci so se na delavnico pripravili že dan prej, saj so buče najprej oprali, jih olupili in nato so pričeli z ribanjem, jih posolili in oželi. Potem se je vsak otrok poizkusil v vlečenju testa za zavitek, pri pripravi in pečenju pa nam je pomagala vodja šolske kuhinje. Naslednji dan je sledilo čiščenje buč, babica dečka iz naše skupine nam je pokazala, kako se buče prerežejo in očistijo semena, ob tem smo si ogledali tudi barvo semen, jih poimenovali ter se pogovarjali o izdelkih iz buč in kako buče uporabljamo v prehrani. Bučna semena,

ki smo jih očistili, smo shranili in posušili. Sledila je pogostitev z bučnim zavitkom, ki so ga pripravili otroci.

Slika 5: Priprava bučnega zavitka in čiščenje buč

Vir: Lasten

LJUBI KRUHEK

Z otroki smo odkrivali, kateri kruh je značilen za štajersko pokrajino. Pogovorili smo se o tem, kaj je pomenil kruh za ljudi nekoč, kako so predelovali moko, ga pekli (krušna peč) in nato shranjevali. Otroci so bili presenečeni predvsem nad tem, da kruha ljudje niso jedli vsak dan in da je bil redka dobrina. Kruh smo spoznavali tudi skozi ljudske

pravljice, še posebej jim je bila všeč pravljica Kruhek je šel po svetu. Prav tako smo pri folklori spoznali pesem Kruhek. Naslednji dan so otroci tudi sami pripravili koruzni kruh, najprej so potipali koruzno moko, jo povonjali, opazovali njeno barvo, pripravili kvasni nastavek in medtem ko je testo vzhajalo, se nam je v skupini pridružila likovna pedagoginja z naše šole, pod njenim vodstvom so otroci izdelali kartonski tisk, krušno peč, ki smo si jo ogledali pred pripravo kruha.

Slika 6: Priprava in peka kruha

Vir: Lasten

DIŠI PO MEDENJAKIH NAŠIH BABIC

V marcu smo ponovno obudili naše znanje o čebelah in medenih izdelkih. Spekli smo medeni kolač in pripravili čaj z medom ter na medeno malico povabili še skupino iz vrtca. Izdelali smo tudi kozmetična sredstva, ki vsebujejo med. Medgeneracijsko srečanje je nato potekalo v obliki peke in okrasitve medenih, lectovih src. Ker imajo lectova srca tradicijo v slovenski kulturi in spadajo pod najstarejšo domačo obrt, smo se odločili, da jih bomo podarili (dan žena in dan mučenikov) varovancem Doma starejših Idila. Zunanja strokovnjakinja (slačičarka) nam je pomagala, da smo medenjake okrasili z napisi in različnim okrasjem.

4. Dediščina domačih mojstrov, obrtnikov

OBUDIMO PLETARSTVO

V decembru in aprilu smo spoznavali domače obrti, in sicer še posebej pletarstvo, ki v našem kraju počasi izumira. Obiskala sta nas pletarja iz kraja. Decembra so se otroci preizkusili v prepletanju leskovega traku na osnovo košarice. Gospod je otrokom na leskovi palici pokazal, kako si pripravi trakove, kako olupiti palico, iz nje namreč dobi dva trakova, ki ju potem prepleta na osnovo, ki si jo že prej pripravi. Vmes je otrokom pripovedoval pravljice iz starih časov in iz svojega otroštva. Otroci so si dejavnost želeli ponoviti, zato smo organizirali medgeneracijsko srečanje, kjer smo ponovno izvedli delavnico pletenja košaric. Gospod je staršem in otrokom najprej pokazal pletarske mojstrovine in kako nastane manjša

nosilna košarica. S seboj je prinesel že začete podlage za izdelavo košarice za kruh. Otroci in starši so se kar lotili pletenja ter nadaljevali že začeto podlago. Vsak si je s pomočjo gospoda izdelal košarico za kruh, ki je odnesel domov.

Slika 7: Pletenje košaric

Vir: Lasten

5. Naravna dediščina občine Šentilj

Naravno dediščino občine Šentilj otroci vsakodnevno spoznavajo na naših sprehodih do gozda in skozi raziskovanje po njem. Sicer pa naša občina leži na tleh nekdanjega Panonskega morja, na tem območju

so bile najdeni fosili, ostanki živali, koralni greben in septarijske konkrecije, ki so edinstven primer v Sloveniji in tudi na svetu. Z otroki smo obiskali Regionalno turistično središče v Šentilju, kjer deluje muzej, v katerem so na ogled ostanki Panonskega morja, del zbirke pa je namenjen predstavitvi arheološkega najdišča, in sicer Keltom na našem območju, dogovorili smo se tudi za ogled keltske poti in gomil. Otroci so tako spoznali obe razstavi na zanimiv, ustvarjalen, zabaven in raziskovalen način, večkrat so se vrnili k določenemu razstavljenemu elementu in ga preučili.

Slika 8: ostanki Panonskega morja

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

V naši vrtčevski skupini skozi raziskovalne projekte sledimo načelom in zakonitostim o učenju skozi raziskovanje. Težimo k temu, da otroci

aktivno sodelujejo v dejavnostih in projektih ter ob tem skozi pedagoški proces krepimo njihove kompetence na večih področjih. V tem šolskem letu smo se učenju o dediščini skozi projektno delo popolnoma posvetili. Pri klasifikaciji dejavnosti smo izhajali predvsem iz Bogatajeve knjige *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Želeli smo namreč, da otroci skozi kulturno tradicijo in dediščino svojega kraja tega spoznajo še v drugi luči ter začutijo, kako pomembni sta ti tudi za njih. Skozi projekt so se tako že v vrtcu srečali s kulturno in naravno dediščino ter kulturno tradicijo svojega kraja. Naše življenje je namreč na vsakem koraku prežeto z dediščino prednikov, ki jo tudi vrtčevski otroci morajo znati prepoznati, spoznati, ovrednotiti in očitovati. Prav tako mora biti dediščina vir navdiha za te in prihodnje rodove. Velikokrat se vzgojitelji v vrtcih ne upajo spoprijeti s takimi izzivi, ker menijo, da so za mlajše otroke te dejavnosti prezahtevne. Vendar smo sami skozi projekt videli, da smo otrokom uspeli privzgojiti vrednote, ki so kot mostovi, ki nas med seboj povezujejo v naši tradiciji in kulturni edinstvenosti ter različnosti.

Viri in literatura

1. Baš, A. (Ed.). (2004). *Slovenski etnološki leksikon* (1. izd.). Mladinska knjiga.
2. Bogataj, J. (1992). *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. V Ljubljani: Prešernova družba.
3. Cohen, L., E. (2009). *Exploring Cultural Heritage in a Kindergarten Classroom*. Pridobljeno s <https://www.proquest.com/openview/a2a8777b97a92533fb6ce0f8613592f5/1?pq-origsite=gscholar&cbl=27755>

4. Ferkov, K., in Hlačer, T. (2010). Kulturna dediščina in identiteta. V Jezernik, B., *Kulturna dediščina in identiteta* (str. 193–205). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
5. Jezernik, B. (2010). Slovenska kulturna dediščina in politika. V Jezernik, B., *Kulturna dediščina in identiteta* (str. 7–29). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
6. Kurikulum za vrtce. (1999). Pridobljeno s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf>
7. Medobčinski uradni vestnik Štajerske in Koroške regije. (2004). Pridobljeno s <http://www.medobcinski.si/files/pdf/pdf2004/11.pdf>
8. Predlog lokalnega programa kulture občine Šentilj za obdobje 2019–2022. (2019). Pridobljeno s <https://www.sentilj.si/files/other/news/127/180280TO%C4%8CKA%2011%20-%20LOKALNI%20PROGRAM%20KULTURE.pdf>
9. Southwest Human Development. (2018). *Celebrate tradition and cultural awareness with young children*. Pridobljeno s <https://www.swhd.org/celebrating-tradition-and-cultural-awareness-with-young-children/>
10. Šeško, A. (1978). *Na vulkanskih tleh: narodnostni boji ob severni meji 1883-1918*. V Šentilju v Slov. goricah: Krajevna skupnost.
11. UNESCO Santiago. (b.l.). *Cultural heritage*. Pridobljeno s <https://en.unesco.org/fieldoffice/santiago/cultura/patrimonio>
12. UNESCO World Heritage Convention, Natural World Heritage. (b.l.). *Nature's most precious gifts to humanity*. Pridobljeno s <https://whc.unesco.org/en/natural-world-heritage/>
13. UNESCO World Heritage Convention. (b.l.). *World Heritage*. Pridobljeno s <https://whc.unesco.org/en/about/ž>

Zgodnje kuharske veščine v vrtcu

BRANKA AMBROŽIČ, *dipl. vzg.*

branka.ambrozic@viskivrtci.si

Povzetek: V prispevku želim na osnovi lastne prakse predstaviti različne pristope in načine dela v povezavi s kuhanjem, ki otroku omogočajo, da skozi igro razvija finomotorične spretnosti, kuharske in socialne veščine, delovne navade, komunikacijo in ustvarjalnost. Otrok skozi celotno predšolsko obdobje pridobiva znanja in spretnosti primerno svoji starosti. Tako v prvem starostnem obdobju gnete, oblikuje, valja, odtiskuje različno testo, preizkuša rezanje in mazanje z nožem. V drugem starostnem obdobju pa je sposoben za težje naloge, kot so ribanje, lupljenje, okraševanje, mešanje, izdelovanje kroglic in drugih oblik. Kuhanje je torej lahko zelo koristna in zabavna dejavnost za predšolske otroke in ima dolgotrajne pozitivne učinke na njihov razvoj.

Ključne besede: kuhanje v vrtcu, usvajanje veščin, sodelovanje

Abstract: In this article, based on my own practice, I want to present different approaches and ways of working in connection with cooking, which allow the child to develop fine motor skills, cooking and social skills, work habits, communication, and creativity through play. Throughout the entire preschool period, the child acquires

knowledge and skills appropriate to his age. In the first age period, he kneads, forms, rolls, prints different doughs, tests cutting and spreading with a knife. In the second age period, however, it is capable of more difficult tasks such as grating, peeling, decorating, mixing, making balls and other shapes.

Keywords: cooking in preschool, acquiring skills, cooperation

UVOD

Otroci že v zgodnjem otroštvu oblikujejo svoje prehranske vzorce za celo življenje, zato je zelo pomembno, da jim zdrave navade približamo dovolj zgodaj in seveda na primeren način. V članku bom predstavila dejavnosti, ki jih v različnih starostnih obdobjih pripravljam za otroke, s katerimi jim želim na igriv način približati zdravo prehrano ter jih navdušiti za samostojno pripravo okusnih in hranljivih jedi. Tudi z vidika kakovostnega preživljanja časa z otroki v vrtcu, je kuhanje odlična dejavnost, ki ima dolgotrajne pozitivne učinke na njihov razvoj. Potrebujemo le dovolj časa, nekaj sestavin, pripomočkov in pripravljenost za delo. Pri pripravi hrane otroci delujejo timsko, s tem se učijo povezovanja, dogovarjanja, sodelovanja ter ostalih spretnosti. Poglavitno pri tem pa je, da se skupaj izvrstno zabavamo, učimo, ustvarjamo in skuhamo tudi z užitkom pojemo.

Zakaj učiti otroke finomotoričnih spretnosti?

Ranko Rajović (2022, str. 68) v svoji knjigi pravi: "Fina motorika je sposobnost, da izvajamo natančne, drobne gibe rok in ob tem ohranjamo dobro koordinacijo med prsti in očmi. Fina motorika se razvija s starostjo – po začetnih nespretnih poskusih otroka, da samostojno uporablja žlico, gibi roke sčasoma postajajo natančnejši, vse do trenutka, ko je otrok sposoben vzeti v roke pisalo in ga nadzorovano uporabljati."

Za uspešno obvladovanje procesa pisanja, ki otroka čaka v šoli, je treba najprej razviti fino motoriko mišic dlani in prstov. Vsak dan je treba čim več uporabljati vseh deset prstov. Otroci, ki z svojimi rokami raziskujejo okolje, napredujejo v sposobnosti dojetanja meja predmeta, so veliko pozornejši na okolico in nenehno iščejo priložnost za urjenje. Napredovanje v spretnosti uporabe roke, je močno povezano napredovanjem v kogniciji o obeh svetovih - fizičnem in družbenem. Fine motorične spretnosti so spretnosti, ki vključujejo gibe malih mišic in oči in kombinacijo obeh. M. Montessori poudarja, da se mišljenje pri otrocih najprej izraža v rokah in kasneje v besedah. Fina motorika se nanaša na majhne gibe manjših mišic in mišičnih skupin, ki se aktivirajo v organiziranih in finih gibih prstov, zapestja, rok, obraza in nog. Za izvedbo težjih in delikatnih gibalnih nalog, je izredno pomembna. Razvije se vzporedno z razvojem grobe motorike, ker je veliko aktivnosti odvisnih od koordinacije fine in grobe motorike. Predšolsko obdobje je zelo pomembno za razvoj fine motorike, saj jo otroci potrebujejo za različne aktivnosti preko dneva in kompleksne gibalne naloge. Ker se male mišice v tem obdobju hitro utrudijo, je za otroke fina motorika zelo naporna (Plevnik in Pišot, 2016). Osnove za razvoj fine motorike so:

- stabilne in utrjene mišice ramenskega obroča,
- primerno razvite mišice rok in trupa,
- bilateralna koordinacija,
- koordinacija oko – roka,

- sposobnost prehoda čez sredino,
- gibljivost in kontrola zapestja (Motus, 2023).

Otroci obožujejo delo in igro

Vrtec je prostor, kjer je dovolj časa za igro, ustvarjalnost, domišljijo in učenje. V to prav gotovo sodi tudi večšina kuhanja in pečenja, ki je lahko poučna in zabavna. Kuhanje z otroki ima namen, da se otroci seznanijo z različnimi živili in načini, kako ta živila uporabiti. Spoznavajo osnovne kuharske postopke, pripomočke ter pridobivajo osnovne spretnosti za pripravo enostavnih jedi. Kuhanje je pravi balzam za dušo. Je umetnost, ustvarjanje in nekaj, kar vse življenje potrebujemo. Kuhanje je za otroke lahko zelo prijetna izkušnja druženja in medsebojne izmenjave. Pri pripravi hrane se otrok nauči uporabljati številne kuhinjske pripomočke, spozna sestavine, okuse in recepte. Hkrati izboljšuje fino motoriko, spozna matematične pojme ter se nauči natančnega besednjaka (Herrmann, 2017). Pomembno je, da otrokom nove veščine pokažemo na preprost način. Če učenje kuharskih veščin smiselno razdelimo na več posameznih korakov, bo otroku lažje, saj bo usvajal eno težavnostno stopnjo za drugo. Pri tem je izrednega pomena vzgojiteljevo skrbno načrtovanje, potrpežljivo razlaganje in spodbujanje (Seldin, 2019). Otroka vedno spodbujamo, da gospodinjska opravila naredi do konca. Nato lahko sede in poskusi, kar je pripravil. S tem bo krepil vztrajnost, potrpežljivost in voljo. Na začetku bo težko, a ga bo notranja nuja vendarle gnala, da čim prej poskusi, kar je pripravil in

bo opravilo dokončal (Herrmann, 2017). Odrasli dojemamo delo kot sredstvo za doseganje končnega cilja, otrok pa stvari počne zgolj zaradi dejavnosti same in ker mu je početje stvari v veselje. In to je njegovo delo (Montessori, 2018). Otroci želijo biti del našega sveta. Če jim damo priložnost, da se nam pridružijo, je lahko delo zanje zabavno in del igre. Načini, da jih spodbudimo k učenju nove spretnosti so, da mu pokažemo natančno, počasi in s preprostimi kretnjami, da jih bo lahko razumel. Pustimo jim nekaj časa za vajo in jim dovolimo, da naredijo napake, ki naj jih tudi sam popravijo. Če jim bomo jasno začrtali meje in vajo skrbno pospremili z navodili, jim lahko dovolimo, da se naučijo stvari opravljati samostojno. S tem jim bomo podarili samozavest in spoštovanje, ki prideta s samostojnostjo. Za stvari, ki jih počnemo vsak dan, je treba usvojiti spretnosti, ki se jih naučimo postopoma. Učenje vsakdanjih veščin je lažje, če vse skrbno načrtujemo, naloge potrpežljivo razložimo in otroke spodbujamo ter podpremo (Seldin, 2019). Dan je lepši, če je z dobro jedjo postlan. Kar si privoščimo ali kar nam postrežejo kot slasten obrok, ima seveda svojo zgodbo. Jedi, ki nam grejo v slast, si je nekdo izmislil in domislil, mi pa se priprave naučimo in po svoji domišljiji in okusu karkoli spremenimo ali dodamo (Kolbič, 2003).

Katere kuharske veščine otrok pridobiva s kuhanjem?

Prav gotovo je kuhanje odličen način za kakovostno preživljanje časa z otroki. Ko vključimo otroka v dejavnosti kuhanja in peke razvijemo naslednje veščine:

1. Fine motorične spretnosti

Otroci v vseh starostnih obdobjih s kuhanjem razvijajo svoje motorične spretnosti. Z rezanjem z nožem pri starejših otrocih krepimo fino motoriko in koordinacijo med očmi in roko. Pomembno je, da zahtevnost nalog postopoma stopnjujemo. Najprej naj z lupilcem lupijo krompir in korenček, kasneje pa vedno bolj zahtevne naloge. Rezanja na kocke, sekljanje, oblikovanje. Z mlajšimi otroki je drugače. Najmlajši motorične spretnosti razvijajo že s preprostim dotikanjem različnih sestavin (sladkor, moka, sol ...), nekoliko večji z odmerjanjem tehtanjem in mešanjem, vsi pa s kreativnimi nalogami krašenja piškotov, peciva (Delo, 2020).

2. Komunikacijske spretnosti

Tudi pri komunikacijskih sposobnostih je odvisna starost otroka. Najmlajši otroci s kuhanjem spoznavajo predvsem različne sestavine in na podlagi tega bogatijo besedni zaklad. Pri starejših je drugače. Ko pri kuhanju sodeluje več oseb, je to idealna priložnost, da se otrok nauči jasnega izražanja svojih želja in zahtev. Najpomembnejših življenjskih veščin se ne naučimo le s knjige, ampak jih pridobimo predvsem z izkušnjami. Prav zagotovo je komunikacija z drugimi ljudmi ena takšnih (Delo, 2020).

3. Razvijanje socialnih veščin in samozavesti

Otroci lahko razvijejo življenjske spretnosti s ponavljanjem in obvladovanjem nekaterih dejavnosti, pri tem pa se poveča njihova samozavest in zaupanje (Kim, 2012).

4. Razvijanje spretnosti senzorične obdelave

Mešanje in gnetenje testa, razbijanje jajc je močna čutna izkušnja in priložnost za raziskovanje različnih vonjev, struktur, okusov, barve, ki otroka lahko pomirjajo in uravnavajo (Kim, 2012).

5. Razvijanje življenjske spretnosti, veščin načrtovanja reševanja problemov in neodvisnega življenja

Z vzorom te dejavnosti, spodbujanjem otrokovega sodelovanja in spraševanjem «Kaj sledi?» spodbujamo načrtovanje, zaporedje, organizacijo in reševanje problemov spretnosti. Kuhanje je spretnost, ki bo otroku koristila vse življenje in odlična popotnica v svet njegove kasnejše samostojnosti (Kim, 2012).

6. Razvijanje delovnih navad

Dobre delovne navade so stvar procesa in jih vsakodnevno živimo. Opravila in naloge nam postanejo del rutine in s časom zahtevajo vedno manj napora. Sprejemamo jih kot del življenja, enako kot prehranjevanje. Kot ključno značilnost otrokovega razvoja do 6. leta starosti je Maria Montessori izpostavila izjemno sposobnost neposrednega doživljanja oz. vsrkavanja vsega, kar ga obkroža. To obdobje je poimenovala kot fazo »srkajočega uma«, med katero si otrok spontano nabira vsakovrstno znanje in ki mu omogoča, da se prilagodi okolju (Kisel in Babič, 2018).

7. Razvijanje timskega dela in sodelovanja

Pomembno je, da so otroci v vrtcu vključeni v delo, ki se izvaja po skupinah, ker s tem razvijajo sposobnost sodelovanja. Timsko delo je odlična priložnost za učenje od drugih, hkrati pa se otroci naučijo, da je znanje pomembno deliti in z njim pomagati drugim v skupini, kot

tudi da je za skupen uspeh treba biti prilagodljiv. Spodbujanje timskega dela uči otroke spoštovanja. Brez medsebojnega spoštovanja ni sodelovanja (Kisel in Babič, 2018).

Praktični primeri kuhanja in pečenja otrok v starosti od 1 do 6 let 1 do 2 leti

V prvem starostnem obdobju je marsikdo mnenja, da je otrokom nemogoče ponuditi kuharske dejavnosti. Strokovni delavci vrtca pa opažamo, da je ena izmed najljubših iger najmlajših prav kuhanje v kuharskem kotičku. Otroci imajo veliko dela s prelaganjem, nošenjem, mešanjem, zlaganjem posodic, žlic, skodelic. Zato sem se odločila, da otrokom že kmalu ponudim kuharske dejavnosti in jim pri tem omogočim aktivno vlogo. Moja vloga pri tem je, da so aktivnosti pripravljene varno, hkrati pa omogočajo participacijo, razvoj kognitivnih sposobnosti in samostojnost. Že od začetka smo jih navajali, da si pred izvajanjem kuharskih dejavnosti zavežemo predpasnike (ki smo jih odrasli prehodno zašili), umijemo roke in počistimo delovno površino. Prva prava in zagotovo edinstvena izkušnja je stik s testom. Ob dotikanju, gnetenju, udarjanju, se otroci sproščajo, umirjajo in uživajo. Pri tem si utrjujejo mišice ramenskega obroča. Ta njihova dejavnost lahko traja zelo dolgo, ker jih vodi notranja motivacija. V tej starosti otrokom ni pomemben končni rezultat, pomembna je le dejavnost sama.

Ko se otroci približuje drugemu letu, so mišice ramenskega obroča že nekoliko stabilnejše in lahko poskusimo s krhkim testom za piškote.

Otroci naj bodo prisotni ves čas, pri pripravi sestavin, gnetenju, opisovanju in valjanju. Vsak otrok si izbere svoj modelček in skupaj z odraslim odtiskuje piškote. Otroci pri tej starosti še nimajo razvite prostorske orientacije, zato jih od samega začetka navajamo, da z odtiskovanjem izrabijo čim več prostora. Prav tako lahko pomagajo pri nošenju piškota na pekač, kjer jih ponovno navajamo na simetričnost in izrabo prostora in hkrati razvijamo prostorsko predstavo. Če pripravljamo peciva za praznovanje na ravni vrtca (bučni večer) in je posledično količina le teh večja, potem pošljemo pladnje s piškoti v kuhinjo. V primeru manjših praznovanj (za skupino), pa jih spečemo v igralnici, v naši prenosni pečici. Poleg dotikanja, tipanja, otrok uri še čutilo za vonj in okus.

Slika 1: Odtiskovanje piškotov z modelčkom

Vir: Lasten

2 do 3 leta

Otroci v tem obdobju že dobro obvladujejo telo in izvajane gibe, aktivno uporabljajo roko in prste za opravljanje potrebnih nalog. V kuharskem kotičku jim ponudimo različno leseno sadje, ki ga z lesenimi nožki, lahko razrežejo na dve polovici. Sprva predmeti padajo po tleh, sčasoma pa se naučijo, koliko sile morajo uporabiti, da predmet ostane na deski. Nato se lotimo rezanja s pravimi noži. Za začetek je najbolj primerno sadje banana, jagode, lubenica, kasneje tudi jabolka, krompir ... Uporabljamo prave jedilne nože, delo poteka v manjših skupinah in ob nenehni prisotnosti odraslega, ker je varnost na prvem mestu. S sadjem, ki so ga otroci narezali ali pa smo ga samo dodali (grozdje, borovnice), lahko po navodilih odraslega na krožniku oblikujejo obraze in s tem urijo prostorsko zaznavo ali pa z natikanjem koščkov sadja na paličico urijo fino motoriko.

Slika 2: Rezanje krompirja

Vir: Lasten

Če smo otrokom v obdobju 1 do 2 let ponudili testo le za igro, se lahko v tej starosti poslužujemo tudi oblikovanja končnega izdelka. Zamesimo testo za kruh, iz njega oblikujejo manjše in daljše kačice ali pa oblikujejo kroglice za bombetke. Pri tem krepijo mišice rok, razvijajo bilateralno koordinacijo, izboljšujejo gibljivost prstov ter vizualno percepcijo. Pri pripravi testa za kruh, pizzo, odkrivajo in spoznavajo, kako se snovi mešajo in kako se pri tem spreminjajo lastnosti. Prav gotovo pa je otrokom zanimivo in zabavno, tudi če so samo opazovalci odraslega in zaradi svoje majhnosti še ne morejo aktivno sodelovati pri pripravi. Tako smo v naši skupini skuhalih prave

slovenske jedi, kot so: ričet, jota, segedin. Z opisovanjem sestavin, postopnim dodajanjem, mešanjem, spoznavanjem vonjav in čakanjem na končni rezultat in pokušino, smo ustvarili sproščeno učno okolje.

Slika 3: Oblikovanje kroglic

Vir: Lasten

3 do 4 leta

Pri tej starosti otroci načeloma pri igri in delu že uporabljajo obe roki. Njihovi prsti so bolj gibljivi in spretni. Kuharski kotički so bolj urejeni, strukturirani, vsaka postavitev posod ima svoj pomen. Otroci predstavljajo predmete iz kuhinje na večje površine (mizo) in z lesenim, plastičnim ali navideznim materialom pripravljajo obroke. V igro radi vključujejo odraslega, kateremu kuhajo različne jedi in napitke.

Otroci pri tej starosti lahko ribajo jabolka, buče, limono, sir ... Pritisk roke je v tem obdobju šibkejši, zato je nujna pomoč odraslega. Če navedene sestavine kasneje nadevamo v zavitke, pite ali pizzo, otroci pri tem aktivno sodelujejo z naštevanjem sestavin, dodajanjem le teh, valjanjem in zavijanjem testa. Pomemben del kuhanja so tudi vonjave, ki se sprožijo ob kuhanju in pečenju. Prenosna pečica in kuhalna plošča, ki jo imamo v našem vrtcu, je prav zagotovo ena boljših pridobitev za osvajanje tovrstnih veščin.

Slika 4: Ribanje jabolk

Vir: Lasten

Slika 5: Dodajanje sipkih snovi

Vir: Lasten

4 do 5 let

V tej starosti se izrazito izboljšuje koordinacija rok in občutljivost v prstih. V igralni kuhinji lahko poleg plastičnih posod otrokom ponudimo tudi porcelanaste krožničke, skodelice, čajnike in pravi pribor. Pri igri smo prisotni in jih navajamo, da sledijo koordinaciji oči - roka.

Zaradi gibljivosti prstov in zapestja otrok v tej starosti brez večjih problemov maže različne namaze na podlago, z lupilcem lupi krompir, iz testa oblikuje kroglice, jih splošči, nadeva in ponovno oblikuje. Znajo poimenovati vse sestavine, ki so potrebne za peko kruha, žemelj, pizze. Iz revijalnega papirja izrežejo sličice in iz njih pripravijo slikovni recept.

Slika 6: Lupljenje krompirja z lupilcem

Vir: Lasten

V naši skupini smo pri tej starosti začeli peči rojstnodnevne torte. Otroci že doma namerijo količine, potem pa s pomočjo odraslega v skledo dodajajo, mešajo in poimenujejo vse potrebne sestavine. Pri mešanju z mešalnikom razvijajo gibljivost in kontrolo zapestja. Sami se odločijo s kakšnimi sestavinami bo torto okrasili. Ostali otroci sodelujejo pri pripravi, ampak samo slavljenec ima tisti dan predpasnik in je glavni kuhar.

Slika 7: Mešanje sestavin za torto
Vir: Lasten

5 do 6 let

V tej starosti otroci ustvarijo igro v kuhinji do popolnosti. Skuhajo kosilo po naročilu, postrežejo z vsem pripadajočim priborom. V igro vključijo mlajše otroke, dojenčke ali plišaste živali iz koticčka. Znajo pripraviti hrano po slikovnem predlogu in zastavljajo in postavljajo vprašanja v povezavi z vsebino. Igrajo se restavracijo, družino, vrtec. Razvita je bilateralna koordinacija, koordinacija oko – roka, sposobnost prehoda čez telesno sredino.

Slika 8: Oblikovanje marmeladnih žepkov
Vir: Lasten

Prav zaradi vseh teh otrokovih finomotoričnih spretnosti, lahko usvajamo tudi težje kuharske veščine. Otrok pri tej starosti samostojno razvalja testo, oblikuje zahtevnejše oblike: pletenice, žemlje, velikonočne zajčke, majhne potičke. Z modelčki izrezuje različne oblike in jih samostojno okrašuje. Sam olupi in razreže zelenjavo za zelenjavno juho. Za zapis sestavin ne uporablja več slikovnega gradiva, ampak preslikava besede iz pravih receptov. Sam izrazi željo po kuhanju in pečenju in predlaga, kaj želi skuhati in kaj za to potrebuje.

Slika 9: Oblikovanje kroglic za krofe

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Namen kuhanja z otroki je, da se otroci seznanijo z različnimi živili in načini, kako ta živila uporabiti. Spoznajo se z osnovnimi kuharskimi postopki, pripomočki ter pridobivajo osnovne spretnosti za pripravo enostavnih jedi. Pri pripravi hrane otroci urijo finomotorične spretnosti (rezanje, seklanje, strganje, mešanje, gnetenje), razvijajo komunikacijo (pogajanje, dogovarjanje), družabnost, matematične spretnosti (količina, zaporedje) in spoznavajo pomen sodelovanja ter spoštovanja in upoštevanja različnosti. Naj bo kuhanje z otroki sproščeno, zabavno in nam in njim v užitek. Ob tem moramo pozabiti na umazane delovne površine in tla, na estetiko izdelkov in dvakratno

porabo časa. Osredotočiti se moramo na pozitivne stvari in predvsem na to, da z otroki preživljamo dragocene trenutke. Zavedajmo se, da je otrok ponosen na to, kar je skuhal in tudi jedi okuša z veseljem, posledično pa pridobiva drugačen odnos do hrane na krožniku.

Viri in literatura

- Herrmann, E. (2017). *100 dejavnosti za spodbujanje razvoja pri malčkih po metodi Montessori*. Mladinska knjiga.
- Kim, Y. (2012). Male knjige in mali kuharji.
- Kolbič, G. (2003). *Dežela Dober tek*. Aristej.
- Montessori, M. (2018). Nagovori staršem. Didakta.
- Plevnik, M., & Pišot, R. (Eds.). (2016). *Razvoj elementarnih gibalnih vzorcev v zgodnjem otroštvu*. Univerzitetna založba Annales.
- Rajović, R., Vasičin, L., Čikoš, D., Petrović, U., Stefanović, I., Grujić, G., ... & Žmavčič, K. (2022). *Kako z igro spodbujati miselni razvoj otroka (str. 68)*. Mladinska knjiga.
- Seldin, T. (2019). *Vzgoja po metodi montessori: celosten priročnik za razvoj otrokove ustvarjalnosti, samozavesti in samostojnosti*. Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije.
- Delo. (2020). *Če želite, da otroci razvijejo te 4 veščine, jih vključite v kuhanje*. Pridobljeno 28. 3. 2022 s https://www.delo.si/prosti-cas/kulinarika/ce-zelite-da-otroci-razvijejo-te-4-vescine-jih-vkljucite-v-kuhanje/?fbclid=IwAR27sSiYF5Q_URXKsL9WexpJHFwjn7Xbq2YDHZLS4vXPnB88KbJFgiWdngE
- Kisel, N., & Babič, N. (2018). *Prava moč delovnih navad*. Pogled za starše; priloga revij Ciciban in Cicido. Pridobljeno 28. 3. 2022 s https://familylab.si/wp-content/uploads/2020/10/Pogled_Feb-2018_Nina-Babic_Delovne-navade.pdf?fbclid=IwAR3zP_wg98odXGgvHV4NMTACowb0dR4sHmAk1wRYF

YouWWVEGfdYims7n28

10. Center Motus. (b.d.). Kaj je fina motorika in kako jo razvijamo. Pridobljeno 28. 3. 2023 s <https://www.center-motus.si/fina-motorika/>

Vpliv mobilne tehnologije na učence

DINA ŽIŽEK ŠKAPER, *mag. ekon. in posl. ved*
dina.zizek-skaper@guest.arnes.si

Povzetek: Živimo v stoletju, kjer si življenja brez mobilne tehnologije ne predstavljamo. Vpliv mobilne tehnologije na učence ima lahko pozitiven in negativen vpliv. Pozitivni vplivi vključujejo personalizacijo učnega procesa, spodbujanje sodelovalnega učenja, povečano dostopnost do informacij. Učenci lahko prilagodijo svoje učenje, sodelujejo z vrstniki, krepijo digitalno pismenost in seveda pridobijo veliko praktičnih izkušenj. Opozoriti moramo tudi na negativne vplive, kot so motnje pozornosti, zasvojenost s tehnologijo, omejeno telesno aktivnost. Prekomerna uporaba mobilnih telefonov vpliva na koncentracijo, ovira osebno interakcijo med učenci in zmanjšuje telesno aktivnost. Mobilna tehnologija je revolucionirala način, kako učenci pristopajo k učenju in kako dostopajo do informacij. S povezljivostjo s svetovnim spletom enostavnejše in hitrejše pridobivajo znanja. Učenci lahko s pomočjo mobilnih naprav izvajajo raziskave, preverjajo podatke, preučujejo različne vire in razvijajo razumevanje različnih tem pri predmetih.

Ključne besede: mobilna tehnologija, mobilni telefon, uporaba, negativni vplivi, pozitivni vplivi

Abstract: We live in a century where we can't imagine life without mobile technology. The impact of mobile technology on students can have both positive and negative impacts. Positive impacts include personalization of the learning process, promotion of collaborative learning, increased access to information. Students can adapt their learning, collaborate with peers, strengthen digital literacy and, of course, gain a lot of practical experience. We should also draw attention to negative influences such as attention disorders, technology addiction, limited physical activity. Excessive use of mobile phones affects concentration, hinders personal interaction between students and reduces physical activity. Mobile technology has revolutionized the way students approach learning and how they access information. Connectivity with the World Wide Web makes it easier and faster to acquire knowledge. Students can use mobile devices to conduct research, verify data, study different sources and develop understanding of different topics in subjects.

Keywords: mobile technology, mobile phone, use, negative impacts, positive impacts

UVOD

Mobilna tehnologija se nanaša na tehnologije, ki se uporabljajo v mobilnih napravah, kot so pametni telefoni, tablice, prenosne naprave za shranjevanje podatkov in druge mobilne naprave. Te tehnologije vključujejo brezžične komunikacije, senzorje, aplikacije, operativne sisteme, procesorje in baterije. Uporabnikom omogoča dostop do interneta, opravljajo pozive, pošiljajo sporočila in uporabljajo aplikacije, dokler so v gibanju. Mobilni telefoni so postali vse bolj priljubljeni zaradi svoje praktičnosti in možnosti, da se uporabljajo kjerkoli. Pametne naprave nam omogočajo, da lahko dostopamo do socialnih omrežij kadarkoli. Že večkrat je bilo izpostavljeno, da objave na spletu lahko negativno vplivajo na otroke in v njih vzbujajo nepotrpežljivost in celo agresijo, saj se v teh letih osebnost posameznikov še vedno oblikuje. Tako mobilni telefoni imajo velik vpliv na učence in njihovo sposobnost učenja. Na eni strani lahko nudijo številne koristi, kot so problemi dostopa do znanja, komunikacije in reševanja, medtem ko na drugi strani lahko predstavljajo resno motnjo in vplivajo na koncentracijo in produktivnost. Problem se pojavi, da lahko vsak otrok ima mobilni telefon in ga lahko uporablja kadarkoli. Nikjer ne piše, da otrok ne sme nositi naprav k pouku, saj je to njegova lastnina, a je uporaba le-teh prepovedana, če le ni v določenih primerih v sklopu pouka dovoljena s strani učitelja. Kadar se uporabljajo usmerjeno, so lahko mobilne naprave uporabne za učence, saj lahko nudijo dostop do obravnavane vsebine, kot so e-knjige, vadnice in spletni viri za učenje jezikov. Mobilne naprave lahko pomagajo pri organiziranju urnika učenja in povečajo učinkovitost učenja.

Vendar prekomerna uporaba mobilnih naprav lahko negativno vpliva na učence, vključno z zmanjšano koncentracijo in produktivnosti, izgubo časa, zmanjšanjem kakovosti razvoja in druge zdravstvene težave. S tem se poveča odvisnost od mobilnih naprav, kar lahko povzroči škodljive učinke na duševno in fizično zdravje učencev. Da bi lahko zmanjšali negativne vplive mobilnih naprav na učence, lahko priporočamo, da postavimo pravila za uporabo mobilnih naprav v razredu in doma. Učenci bi morali biti poučeni o tem, kako uporabljati mobilne naprave na odgovoren način.

Pozitivni vplivi na uporabo mobilne tehnologije

Mobilni telefoni nam omogočajo lažjo komunikacijo za boljše in kakovostno življenje. S tem postanejo se bolj nepogrešljivi in posledično sem jim težko odpovemo. Razvoj mobilne tehnologije nam je prinesel številne prednosti v izobraževanju, socialnem življenju in prednost v prostem času. Z mobilnim telefonom prihranimo čas, razvijamo domišljijo, znamo uporabljati različne aplikacije za spodbujanje zdravega načina življenja in znamo ohranjati stik z ljudmi in svetom (Purewal, 2015, Tavasalker, 2014). V nadaljevanju izpostavljamo različne pozitivne vidike mobilne tehnologije:

1. Občutek varnosti

Prvi pozitivni vzrok je, da starši zaupamo otrokom telefon, da bo otrok dosegljivi na mobilni telefon, v primeru, ko staršev ni doma. S tem nam sporočajo, da so naši otroci na varnem. Vsak pameten mobilni telefon ima vgrajen GPS sistem, ki omogoča, da uporabnik najde svoj telefon. Dandanes lahko dostopamo tudi do različnih

aplikacij, ki nam spodbujajo večji nadzor nad lokacijo telefona (npr. bSafe, Follow Me). Takšne aplikacije starše opozori, da je otrok varno prispel domov.

2. Lažja komunikacija

Zaradi mobilnih telefonov lažje komuniciramo med seboj. Tako smo dosegljivi skoraj na vsakem koraku. Če dovolimo, lahko vse informacije pridejo do nas v vsakem trenutku. Znano je, da igranje iger razvija našo domišljijo, hitro razmišljanje in sklepanje. Poleg iger mobilni telefon ima še mnoge aplikacije, s katerimi pridobimo novo znanje, na primer aplikacije za učenje tujega jezika, znakovnega jezika, reševanje matematičnih računov, kvizi, učenje igranje kitare, itd.

3. Boljši nadzor nad zdravjem

Tu izpostavimo številne aplikacije, kot so Zdravje in fitness, Doctor on Demand,..., kateri spremljajo naše zdravje. Če dovolimo in izpolnimo naše podatke, da nam aplikacije sledijo našim dnevnim aktivnostim,, nam lahko sporočajo naše zdravstveno stanje (povprečen srčni utrip, krvni tlak, športna aktivnost, kvaliteta spanca ...).

4. Večja prilagodljivost

Starši lahko z različnimi aplikacijami na telefonu otrokom omejimo čas in dovolimo določene aplikacije na telefonu (npr. Kids Safe Search, Parental control secure kids).

5. Prihranek časa

Razvoj mobilne tehnologije nam omogoča velik prihranek časa. Preko telefona lahko plačamo položnice, preverimo vremensko napoved, preberemo aktualne novice in opravimo različne nakupe preko spleta. In zaradi naprednih kamer je slikanje hitrejše in lažje.

Negativni učinki uporabe mobilne tehnologije

Mobilni telefoni vse pogosteje namesto uporabnikov opravljajo miselne naloge, kot so pomnjenje telefonskih števil, iskanje informacij, odločanje, spremljanje urnika in koledarja, računanje, idr. Raziskovalci opozarjajo, da je zaradi hitrega razvoja tehnologije težko izvesti kvalitetne longitudinalne raziskave (Wilmer idr., 2017). Rezultati so odvisni od starosti udeležencev, raziskovalne metodologije, vrste pametne naprave itd. (Anderson in Subrahmanyam, 2017).

1. Vpliv uporabe mobilnih naprav na pozornost

Ljudje usmerjamo svojo pozornost na različne dražljaje, ki so za nas pomembni oz. nas zanimajo. Ko uporabljamo mobilni telefon za stvari, ki nas zanimajo, so za nas dražljaji s telefona pomembni. Raziskave so pokazale, da uporabniki, ki se na slišan dražljaj ne odzovejo takoj, kljub temu del pozornosti ves čas namenjajo sledenju (npr. razmišljajo o tem, kdo je poslal sporočilo). Wilmer in sodelavci (2017) ugotavljajo, da ima večina uporabnikov svoj mobilni telefon vedno pri sebi ali vsaj na vidnem polju. S tem se slabša uporabnikova sposobnost abstraktnega razmišljanja, učenja, logičnega sklepanja, kreativnosti ter njegova učinkovitost pri vsakdanjih opravilih. Raziskave o uporabi mobilnih naprav med učenjem, učeči so razumeli in si zapomnili manj snovi (Beland in Murphy, 2015).

2. Vpliv uporabe mobilnih naprav na spomin

V mobilne telefone lahko shranimo ogromno količino podatkov, ki jih enostavno poiščemo kadarkoli potrebujemo, se uporabniki pogosto zanašajo na svoje naprave kot na lastni spomin. Raziskave potrjujejo, da se z znašanjem na svoje mobilne naprave, v splošnem uporabniki

naučijo in zapomnijo manj iz lastnih izkušenj, imajo manj izkušenskega učenja. (Wilmer idr, 2017).

3. Vpliv uporabe mobilnih naprav na jezik in govor

Današnji otroci so od prvega dne dalje izpostavljeni svetu digitalne tehnologije. Ameriški raziskovalci so povprečno uporabo tehnologije pri otrocih mlajših od devet let, ocenili na več kot dve uri na dan (Hutton idr., 2019). Zaradi novega načina življenja se otroci danes drugače igrajo, učijo jezika, mišljenja, učenja in oblikovanja odnosov. Ameriška akademija pediatrov (American Academy of Pediatrics, 2016) je v zadnji študiji med drugim potrdila, da lahko prekomerna in nepotrebna uporaba zaslonov na dotik škoduje otrokovemu razvoju in vpliva na kasnejši razvoj jezika in govora. Svetuje, da si otroci, mlajši od 18 mesecev, medije, ki naj bili izobraževalni, ogledajo v spremstvu staršev.

4. Vpliv uporabe mobilnih telefonov na kakovost življenja

Danes mladim za druženje s prijatelji ni potrebno zapustiti doma. Veliko se srečujejo na socialnih omrežjih. V Ameriki se je med letom 2000 in 2015 se je druženje s prijateljev zmanjšalo kar za 40 %, nadomestilo ga je komuniciranje preko telefonov in drugih IKT-naprav. Rezultati raziskav kažejo, da mladostniki, ki dnevno preživijo več kot 10 ur na teden ob zaslonih. J. Twenge (2017) je rezultate interpretirala tako, da zaslone in socialna omrežja pogosteje uporabljajo mladostniki, ki so bolj nagnjeni k depresiji. Tako je povezana depresija in prekomerna uporaba mobilnih telefonov. Dodala je, da mladostniki, ki preživijo veliko časa na družabnih omrežjih, imajo veliko prijateljev, ampak so njihova osamljenost pogostejša. Zaradi socialnih omrežij se tudi poveča občutek

izključenosti iz družbe. Družabna omrežja imajo velik vpliv na samozavest uporabnikov. Prihaja do primerov, ko uporabniki želijo izgledati tako, kot jih nek filter na družabnem omrežju popači (Ramphul in Mejias, 2018). Na Danskem so v raziskavi dokazali, da popolna opustitev Facebooka doprinese k boljšemu počutju, zadovoljstvu ter pozitivnemu čustvenemu stanju. Posebej se je to pokazalo pri prekomernih uporabnikih in tisti, ki so bolj nagnjeni k zavisti (Tromholt, 2016). Enako so dokazali v raziskavi, kaj naj bi všečki, število prijateljev in objav negativno vplivalo na mentalno zdravje (Shakya in Cristakis, 2017).

Uporaba mobilne tehnologije pri pouku

Slovenske šole v želji po bolj zanimivem pristopu vključujejo v pedagoški proces mobilno tehnologijo. Različni programi, delavnice svetujejo in spodbujajo uporabo mobilnih telefonov v razredu. Tako lahko učenci dostopajo do spletne učilnice, iščejo različne informacije na spletu, presojujejo verodostojnost virov, na zabaven in interaktiven način ponavljajo učne vsebine in komentirajo vsebine ipd. (Safe.si, 2016). Pred uporabo teh naprav je smiselno ugotoviti, koliko učencev ima svoje pametne telefone in kakšno je njihovo znanje o njihovi uporabi. Z njimi se je potrebno pogovoriti o varni in primerni rabi. Oblikovati je potrebno jasna pravila, preveriti šolsko brezžično omrežje, stanje šolskih naprav in pripraviti učne ure tako, da bo vključenost tehnologije smiselna in do doprinesla k znanju učencev. V Sloveniji so šole prepuščene lastni presoji glede tega, ali so mobilni telefoni v šoli dovoljeni ali ne. V večini osnovnih šol (69 %) velja pravilo, da učenci lahko prinesejo telefon s seboj, a mora imeti ta

med učnim procesom ugasjen zvok in biti pospravljen v torbi, če z učiteljem ni tako dogovorjeno. Kar 79 % sodelujočih šol ima prepoved slikanja in snemanja z mobilnim telefonom, nekatere pa tudi popolno prepoved uporabe v šolskih prostorih (64 %) in pri dejavnosti, ki jih organizira šola (49 %) (Safe.si, 2016). Veliko šol v Sloveniji ali začenja z uvajanjem uporabe mobilne tehnologije pri pouku, saj lahko pozitivno vpliva na učni proces. Učenci imajo takojšen dostop do informacij preko spleta. Poveča se njihovo znanje, razumevanje in spodobnost iskanja informacij. Učenci lahko preko različnih iger, kvizov, simulacij in drugih interaktivnih orodij aktivno sodelujejo pri učenem procesu, kar jim poveča motivacijo in angažiranost. Mobilna tehnologija spodbudi razvoj kritičnega razmišljanja pri pouku. Številne aplikacije za fotografijo, videoprodukcijo, glasbeno ustvarjanje pripomorejo k bolj zanimivemu učnemu procesu.

Primer dobre prakse vpliva mobilne tehnologije na učence

Primer dobre prakse vpliva mobilne tehnologije na učence je koncept »prenosne učilnice« ali »BYOD« (Bring Your Own Device). Pri tem konceptu učenci uporabljajo svoje mobilne telefone v samem učnem procesu. Ta pristop nam omogoča nekaj ključnih učinkov:

1. Povečana dostopnost do informacij.
2. Personalizacija učnega procesa.
3. Sodelovalno učenje.
4. Razvoj digitalnih veščin.
5. Učenje na terenu.

Pri učencih uporabljamo te koncepte in smo ugotovili, da imajo pozitiven vpliv na uporabo mobilne tehnologije. Preko mobilnega telefona dostopajo do različnih informacij, to jim omogoča takojšna iskanje, raziskovanje in preverjanje podatkov v realnem času, kar povečuje hitrost in učinkovitost učenja. Učenci lahko prilagajajo učenje na individualne potrebe in interese. Z aplikacijami, kot so e-knjige, interaktivne vaje in učene platforme lahko prilagajajo svoj tempo, način in vsebino učenja. Z uporabo skupnih platform, aplikacij za skupinsko delo, forumi in spletnih konferenc se lahko učenci med seboj povežejo, sodelujejo pri projektih, izmenjujejo ideje in rešujejo probleme. Razvoj digitalnih veščin je pomemben del v sodobnem svetu. Učenci znajo uporabljati različne aplikacije, orodja in platforme, krepijo svoje digitalno pismenost ter razvijajo sposobnosti kritičnega razmišljanja, reševanja problemov in ustvarjenosti. Učenci v sodobnem svetu imajo radi učenje na drugačen način, zato velikokrat se odločimo učenja na terenu. Sprejemajo drugačnost, kjer s pomočjo mobilne tehnologije raziskujejo in odkrivajo nove kraje, zgodovinske spomenike, naravne znamenitosti in se neposredno povežejo s praktičnimi izkušnjami. Paziti pa moramo, da mobilno tehnologijo znamo uporabiti uravnoteženo in pod nadzorom, da se preprečijo morebitni negativni učinki in biti moramo pozorni na to, da se zagotovi enak dostop do mobilne tehnologije za vse učence, da ne prijava do neenakosti.

ZAKLJUČEK

V slovenskih šolah je pomembno, da se mobilna tehnologija vključuje v učni proces na uravnotežen način. To pomni, da učenci morajo biti

ozaveščeni o pravilni uporabi mobilnih telefonov. Šole morajo razviti pravilne smernice, ki spodbujajo ustrezno uporabo mobilne tehnologije v izobraževalnem okolju. Lahko rečemo, da mobilna tehnologija lahko pomembno vpliva na učence, če se jo uporablja pravilno in premišljeno. Z nadzorom se mobilna tehnologija lahko izkaže kot močno orodje za izboljšanje učnega procesa, spodbujanje kreativnosti in lahkoten dostop do informacij. Paziti moramo, da med učenci ne prihaja do zasvojenosti, motnje spanja in izgubo produktivnosti. Zagotovo pa mobilna tehnologija prispeva k razširitvi dostopa do informacij in virov znanja. Spodbuja interaktivnost in sodelovalno učenje, saj omogoča hitro iskanje odgovorov na vprašanja in raziskovanja različnih učnih tem. Izboljša se komunikacija in deljenje idej med učenci in učitelji. Zaključek je odvisen od tega, kako mobilno tehnologijo uporabljajo učenci in kako se na nanjo odziva šolski sistem. Poleg tega moramo še upoštevati individualne potrebe učencev pri uporabi mobilne tehnologije. Med učenci je pomembno vzpostaviti ravnotežje med uporabo mobilne tehnologije in tradicionalnimi učnimi metodami. Skupaj z mobilno tehnologijo se mora razviti tudi primerno učiteljsko usposabljanje in podpora. Z ustrezno usposobljenostjo učiteljev, smernicami šol ter zavestno in odgovorno uporabo mobilne tehnologije lahko ustvari okolje, ki spodbuja in podpira učence pri razvoju kritičnega razmišljanja, ustvarjalnosti in digitalne pismenosti.

Viri in literatura

1. Anderson, D. R., Subrahmanyam, K (2017). Cognitive impacts of digital media workgroup. Digital screenmedia and cognitive development. Pediatrics.
2. Beland, L. P., Murphy, R (2015). Phone home: Should mobiles be banned in schools? CentrePiece. Pridobljeno s <http://cep.lse.ac.uk/pubs/download/cp448.pdf>
3. Purewal, S.J. (2015). Ways Smartphone are making our lives better. Greenbot. Pridobljeno na : <https://www.greenbot.com/article/2908013/9-ways-smartphones-are-making-our-lives-better.html>
4. Safe.si (2016). Regulacija pravil uporabe mobilnih telefonov in spleta v slovenskih šolah. Anliza anketnega vprašalnika. Pridobljeno s https://safe.si/sites/default/files/porocilo_regulacija_os_analize_final.pdf
5. Safe.si. (2023). Mobilni telefoni v šoli. E-šolstvo. Ministrstvo za šolstvo in šport. Prodobljeno na: https://safe.si/sites/default/files/mobilnitemelefonivšoli_e_solstvo.pdf
6. Shakya, H. B. in Christakis, N. A. (2017) Association of Facebook use with compromised well-being: A longitudinal study. American Journal of Epidemiology.
7. Tavasalkar, D (2014). Advantages of smartphones over normal phones. Engineersdream. Pridobljeno s <http://www.engineersdream.com/advantages-of-smartphones-over-normal-phones/>
8. Thromholt, M (2016). The Facebook experiment: Quitting Facebook leads to higher levels of well-being. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking.
9. Twenge, J M. (2017). iGen: Why today's super-connected kids are growing up less rebellious, more tolerant, less happy – and completely unprepared for adulthood. New York: Atria Books.

Znanje angleškega jezika v Sloveniji, Španiji in na Švedskem

EVA JAZBEC LEBER, *mag. prof. raz. pouka in mag. prof. inkl. ped.*
eva.jazbec.leber@guest.arnes.si

Povzetek: V članku bomo predstavili pridobivanje znanja tujega jezika v osnovni šoli. Osredotočili smo se na pridobivanje znanje angleščine kot prvega tujega jezika. Posvetili smo se osnovnošolskemu procesu poučevanja in učenja angleškega jezika. Zanimale so nas razlike v pridobivanju znanja angleščine kot prvega tujega jezika med izbranimi državami: Slovenijo, Španijo in Švedsko. Cilj našega raziskovalnega dela je bil testiranje učencev dveh starostnih skupin iz treh različnih držav, s čimer smo ugotovili, kako njihove učne izkušnje na področju angleškega jezika vplivajo na znanje le-tega. Preverjali smo znanje angleškega jezika na razredni in predmetni stopnji osnovne šole (4. in 6. razred) med slovenskimi, španskimi ter švedskimi učenci. Raziskavo smo izvedli s pomočjo testa znanja, ki je bil popolnoma enak za obe skupini učencev v vseh državah, ki so sodelovale v raziskavi. S primerjavo znanja učencev med državami smo ugotovili, da so med četrtošolci bili najbolj uspešni švedski učenci, sledijo jim učenci iz Slovenije, nato pa še iz Španije. Raziskovali smo tudi, kako uspešni so bili učenci 6. razreda

osnovne šole. Najvišje rezultate so dosegli učenci iz Slovenije, sledijo jim švedski, nato še španski učenci.

Ključne besede: angleški jezik, osnovna šola, primerjava tujega jezika

Abstract: In the article, we will present the acquisition of knowledge of a foreign language in elementary school. We focused on acquiring knowledge of English as a first foreign language. We devoted ourselves to the elementary school process of teaching and learning the English language. We were interested in the differences in the acquisition of knowledge of English as a first foreign language between the selected countries: Slovenia, Spain and Sweden. The goal of our research work was to test students of two age groups from three different countries, in order to find out how their learning experiences in the field of the English language affect their knowledge of the English language. We checked the knowledge of the English language at the class and subject level of primary school (4th and 6th grade) among Slovenian, Spanish and Swedish students. We conducted the research using a knowledge test that was exactly the same for both groups of students in all the countries that participated in the research. By comparing the students' knowledge between countries, we found that Swedish students were the most successful among fourth graders, followed by students from Slovenia, and then from Spain. We also researched how successful 6th grade elementary school students were. Pupils from Slovenia

achieved the highest results, followed by Swedish and then Spanish pupils.

Keywords: English language, primary school, foreign language comparison

UVOD

Znanje tujih jezikov ima v 21. stoletju izjemno uporabno vrednost, saj je postalo ključna kompetenca za delo in življenje. Širi mišljenje, omogoča spoznavanje novih kultur in ponuja različne možnosti za življenje (Skolverket, 2011). Fulton (2006) navaja, da oseba pridobi znanje v tujem jeziku, ko se zaveda narave jezika in njegove vloge. Pod naravo jezika štejemo razumevanje strukture jezika, koncept, temelje, pravila in možnosti uporabe jezika. Učenec usvoji znanje tako, da znanje postopoma pridobiva ter ga nadgrajuje. Pomembnost učenja tujih jezikov je bil glavni razlog, da sem se odločila pisati o tej tematiki. Izmed vseh tujih jezikov je angleški jezik najpogosteje prisoten v našem vsakdanjem življenju in pomemben na različnih področjih izobraževanja. Znanje omenjenega jezika zvišuje možnosti za nadaljnje izobraževanje in vpliva na uspešnost v prihodnosti. Ne le učitelji, tudi starši in učenci se tega vedno bolj zavedajo. Z znanjem tujih jezikov širimo obzorje, zato je več kot koristno učence seznaniti s tujimi jeziki in jim jih čim bolj približati. V pričujočem članku vam bom predstavila znanje angleškega jezika v treh državah. Osredotočili smo se na primerjavo znanja angleškega jezika med učenci v Sloveniji, Španiji in Švedski.

Poučevanje angleškega jezika v Sloveniji

Didaktična prenova narekuje zahteve po sodobnejšem načrtovanju vzgojno-izobraževalnega dela. Tradicionalno načrtovanje, ki ga je opravil učitelj mimo povezav z učitelji drugih predmetov in področji

ter brez ustreznih vertikalnih povezav, ne omogoča doseganje ciljev sodobne šole. Področje učenja in poučevanja tujih jezikov se v zadnjih letih izjemno razvija, saj se Evropa zaveda, da je raznolikost kultur, vrednot, prepričanj in jezikov temelj našega sobivanja. Vse mednarodne skupnosti posvečajo velik pomen področju učenja in poučevanja tujih jezikov in s tem razvijanju večjezičnosti. Živimo v majhni državi, naš materni jezik govori malo ljudi po svetu, zato se v Sloveniji vedno bolj zavedamo, kako pomembno je znanje angleškega jezika. Slovenija je imela med državami, ki smo jih analizirali, najbolj podrobno razdelane učne načrte za učenje in poučevanje angleškega jezika. V našem načrtu so najbolj nazorno predstavljeni učni cilji, vsebine in načrtovanja pri pouku. Prav tako imamo v Sloveniji učitelje, ki so za svoje delo v primerjavi z učitelji v drugih državah izredno usposobljeni. To pomeni, da ti učitelji niso imeli le primerne izobrazbe, temveč so bili bistvena povezava, zveza in motivator učencem. Na Švedskem v nižjih razredih (I. in II. VIO) angleščino poučujejo kar učitelji razrednega pouka in ne potrebujejo dodatnega izpopolnjevanja.

Poučevanje angleškega jezika v Španiji in na Švedskem

[Abha Malpani](#) (2007) navaja, zakaj Španci dosegajo nižje rezultate pri raziskavah znanja angleškega jezika. Ugotovili so, da je za Španijo v primerjavi z drugimi evropskimi državami značilna sinhronizacija. Španci uporabljajo sinhronizacijo, čeprav obstaja možnost, da si ogledajo filme s podnapisi. Med anketiranimi je le 4 % Špancev

potrdilo, da obiskuje kinodvorane, ki predvajajo filme s podnapisi. V primerjavi z drugimi državami, kot je na primer Švedska (kamor uvrstimo tudi Slovenijo), kjer ne prevladuje sinhronizacija, je špansko znanje angleškega jezika nižje, tudi naglas in besedišče.

Slika 1: Učenci med šolskim odmorom v Španiji

Vir: Lasten

Na Švedskem med pomembne cilje poučevanja angleškega jezika uvrščajo razvijanje zmožnosti v povezavi z izkušnjami učencev.

Stremijo k razvijanju razumevanja in tolmačenju napisanih vsebin, uporabe, oblikovanja, izražanja in sposobnosti komuniciranja z različnimi besedili (govorno sporočanje). Na področju razvijanja bralne in pisne zmožnosti so osredotočeni na uporabo jezikovnih strategij glede na namen, sprejemnika in kontekst sporočanja (Skolverket, 2011).

Raziskovanje v treh evropskih državah

V zgodnjem otroštvu je zanimanje za učenje tujih jezikov večje. Bolje je, če z usvajanjem tujega jezika pričnemo v zgodnjem obdobju mladosti, saj otroci v učenju uživajo bolj kot to počnemo odrasli. Učenje tujega jezika pomeni nov svet, novi zvoki, spoznavanje drugih jezikov, ljudi, navad in kultur. V tem obdobju otroci nezavedno razvijajo materni jezik, pismenost, socialne veščine in širijo besednjak. Učenje tujega jezika postane nova izkušnja, kjer je eksperimentiranje z jeziki nekaj nevsakdanjega, nekaj novega in zanimivega. Učenci razvijajo kreativnost in širijo domišljijski svet (Nikolov, 2009). Brumen (2009) navaja, da se prednosti tujega jezika v otroštvu kažejo zlasti pri izgovorjavi, melodiji in ritmu jezika. Otrok se približa izgovorjavi naravnega govorca ter pridobi jezikovno sposobnost naravnega govorca.

S pomočjo raziskave smo ugotavljali, ali na njihovo znanje angleškega jezika vplivajo šolski sistemi. Zanimalo nas je znanje angleškega jezika v času osnovnošolskega izobraževanja ter kognitivne zmožnosti

učencev na razredni in predmetni stopnji (4. in 6. razred osnovne šole v Sloveniji, Španiji in na Švedskem). Zanimalo nas je, kako se učni načrti med državami razlikujejo ter kako to vpliva na uspešnost učencev. Raziskati smo želeli, kako njihove učne izkušnje na področju angleškega jezika vplivajo na znanje angleškega jezika. Preverjamo ravni znanja Bloomove taksonomije (znanje, razumevanje in uporaba). S pomočjo informativnih ciljev smo preverjali znanje angleškega jezika. Raziskava je tako potekala v Sloveniji, Španiji in na Švedskem, saj smo tam opravljali mednarodne izmenjave. Predpostavljali smo, da bo najboljše rezultate dosegla država, kjer z učenjem in poučevanjem angleškega jezika prično že v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju (6–8 let). Skozi raziskovanje nas je zanimala predvsem primerjava treh evropskih držav: Slovenije, Španije in Švedske. Osredotočili smo se na učenje in poučevanje angleškega jezika v treh evropskih državah. Preverjali smo znanje angleškega jezika, ne le v Sloveniji, temveč tudi v Španiji in na Švedskem. Znanje smo preverjali na razredni in predmetni stopnji osnovne šole. Pri znanju angleškega jezika smo iskali razlike glede na državo in starost učencev. Pri tem nas je zanimalo, kakšen nivo znanja angleškega jezika imajo učenci iz 4. in 6. razreda osnovne šole. Učence iz treh različnih držav smo testirali s pomočjo preizkusa znanja. Sestavili smo enak test znanja za vse tri evropske države. S testiranjem znanja angleškega jezika izvedeli, da obstajajo med učenci razlike v znanju angleškega jezika. Slednje najdemo že v samih učnih načrtih za angleščino različnih držav. Španci najprej začnejo z

učenjem, vendar so na testu dosegli nižje rezultate. Zanimivo je dejstvo, da se angleškega jezika na Švedskem začnejo učiti šele z 9. letom, a so na testiranju dosegli zelo dobre rezultate. Na Švedskem poučevanju angleščine namenijo le 480 ur na leto, medtem ko namenimo v Sloveniji in Španiji le temu veliko več učnih ur, o čemer pričajo učni načrti za angleščino. Zanimala nas je torej razlika v znanju učencev med državami, zato smo raziskali, kdo je bil pri reševanju testu najbolj uspešen.

Slika 2 in Slika 3: Učenci med šolskim odmorom na Švedskem

Vir: Lasten

Rezultati raziskovanja treh evropskih držav

Država	4. razred	6. razred	Skupaj
Slovenija	50	50	100
Španija	50	50	100
Švedska	50	50	100
Skupaj	150	150	300

Tabela 1: Raziskovalni vzorec

Vir: Lasten

V vsaki izmed držav (Slovenija, Španija in Švedska) je bilo na posamezni osnovni šoli izvedeno testiranje s 100 učenci, torej skupno v vseh treh državah 300 učencev. Iz vsake države smo testirali 50 četrtošolcev in 50 šestošolcev. Celoten vzorec je sestavljalo 150 učencev iz 4. razreda in 150 učencev iz 6. razreda. Preizkus znanja je potekal v angleškem jeziku, saj smo tako za vse sodelujoče ustvarili enake pogoje testiranja znanja. Izvajali smo ga z dovoljenjem vodstva šole, učiteljev in staršev. Pred testiranjem smo v vseh državah, tudi Sloveniji, podali jasna navodila v angleškem jeziku. Preizkus je potekal enako tako za četrtošolce kot šestošolce osnovnošolskega programa. Uporabili smo deskriptivno in kavzalno - neeksperimentalno metodo empiričnega pedagoškega raziskovanja. Pridobili smo rezultate, ki bodo pokazali razliko med znanjem učencev 4. in 6. razreda v treh državah (Slovenija, Španija in Švedska). Gre za neslučajnostni priložnostni vzorec iz konkretne populacije,

učencev osnovnih šol 4. in 6. razreda. Obvezno je bilo, da je angleščina prvi tuji jezik vseh učencev, ki sodelujejo pri preverjanju znanja angleškega jezika. Testiranim učencem so bili zagotovljeni enaki pogoji in možnosti za doseganje rezultatov. Za postopek zbiranja podatkov smo izbrali instrument, test znanja. Test znanja je bil popolnoma enak za obe skupini učencev (4. in 6. razred), prav tako za vse države, ki so v raziskavi sodelovale.

V vseh treh evropskih državah nas je zanimalo, kako uspešno poučujejo tuji jezik. Najbolj so nas zanimali podatki, kako uspešni smo pri poučevanju angleškega jezika v Sloveniji. Rezultati testiranja znanja so pokazali, da so v 4. razredu test najbolje rešili Švedi, nato Slovenci in nazadnje Španci; med šestošolci prvo mesto zaseda Slovenija, sledita pa ji Švedska in Španija. Takšne rezultate smo pričakovali, saj smo testirali naključne četrtošolce in šestošolce ter nismo čakali, da bi četrtošolci postali šestošolci in v tem času razvili znanje angleškega jezika. Rezultati opravljene raziskave kažejo, da Slovenci sledimo evropskim standardom.

Izboljšanje raziskovalnega dela

Živimo v času, ko se tehnologija in znanost razvijata s svetlobno hitrostjo. To s seboj prinese potrebo po nenehnem učenju, izobraževanju in izpopolnjevanju, saj pridobljeno znanje hitro zastari (Dobnik, 2015). V otroštvu ima otrok potencial za razvoj jezikovnih zmožnosti v več kot enem jeziku. Avtor nas opozarja na vlogo tujega

jezika. Jezik je vključen v vsa področja življenja. Za otroke je učenje tujega jezika lažje, saj z večjo sposobnostjo dojemajo in so željni znanja (Kirsch, 2008). Našo raziskavo bi lahko nadgradili tako, da bi vanjo vključili še več učencev, ne le iz ene osnovne šole na posamezno državo, saj sedaj rezultatov ne moremo posplošiti. Tako bi rezultati bili bolj verodostojni. Za nadaljnje raziskovanje bi bilo še bolj zanimivo, če bi testirali enake skupine učencev čez dve leti, torej bi počakali, da bi četrtošolci postali šestošolci. Testirali bi lahko, kako je znanje angleškega jezika učencev napredovalo ter države med seboj primerjali. Raziskavo bi še izboljšali, če bi ugotovili, kakšna je stopnja znanja na razredni stopnji in kako to vpliva na znanje tujega jezika na predmetni stopnji. S tem bi pridobili rezultate, ki bi nam pokazali, kaj se dogaja z učenci in njihovo uspešnostjo v nadaljnjem izobraževanju. Rezultati nadgradnje bi kazali, kje morajo izbrane države svoje učne načrte za angleščino izboljšati. Poleg omenjenih predlogov bi lahko raziskali tudi, katere učbenike posamezne države uporabljajo in jih med seboj primerjali. Tratnikova (2014) navaja, da živimo v svetu nenehnih sprememb. Svetuje, da mlade že v času šolanja pripravimo na izzive, spodbujamo in razvijamo medsebojno sodelovanje ter vključujemo različne oblike sodelovalnega učenja v učni proces. Naloga šola naj ne bi bila zgolj izobraževati, temveč pomagati učencem, da se razvijajo v samostojne, samozavestne in razmišljajoče posameznike. Moramo jih usposobiti za različne vloge v družbi in jih pripraviti na življenje. Kot učiteljica razrednega pouka

želim svojim učencem zagotoviti najboljše možnosti za kakovostno in uspešno učenje tujega jezika.

Slika 4: Učenci med testiranjem znanja angleškega jezika v Španiji

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Cilj vsakega izobraževanja je naučiti učence razvijati mišljenje in njihove sposobnosti tako, da bodo lahko svoje znanje uporabljali v novih situacijah (Maretič Požarnik, 2000, str. 83). Razvijanje znanja v tujem jeziku pomeni razvijanje jezikovno - učnih procesov, različne jezikovne možnosti konteksta, časa in uporabnikov. K razvijanju znanja jezika pripomoremo tako, da pomagamo razvijati učenčev jezikovni proces in dajemo refleksijo na njihov način učenja ter razvoj

jezikovnih strategij (Kirsch, 2008). Pomembnost učenja tujih jezikov je bil glavni razlog, da smo se odločili omenjeno tematiko raziskati. Učenje je aktivnost, ki naj bi potekala v vseh obdobjih življenja. Tako se mora človek, glede na njegove osebne in profesionalne potrebe, izobraževati in učiti vse življenje. Željo po vseživljenjskem učenju in izobraževanju pa človeku lahko privzgojimo že zelo zgodaj (Dobnik, 2015). Učimo se vse življenje, zato imam kot razredna učiteljica vsakoletni cilj, da se z učenci učimo vseživljenjskega učenja. Največkrat nam v spominu ostanejo aktivnosti, ki so nam dale nove izkušnje in zanimive informacije.

Priporočamo, da se naši bodoči učenci čim prej srečajo s tujimi jeziki. Tako prej v ušesa dobijo zven in melodijo ter ritem tujega jezika, ki se ga učijo (Brumen, 2009). Naučijo se izgovarjati tujejezikovne strukture, pri tem pa so čustveno neobremenjeni s storilnostjo ter ocenjevanjem. Tudi čez nekaj časa se bodo takšni učenci uspešneje in veliko lažje učili tujega jezika, saj bodo samodejno uporabljali fraze ter besednjak. Pomemben vidik tujejezikovnega poučevanja je nedvomno skrb za spodbujanje pozitivnih stališč do učenja tujih jezikov. Izmed vseh tujih jezikov je angleški jezik najpogosteje prisoten v našem vsakdanjem življenju in pomemben na različnih področjih izobraževanja. Znanje omenjenega jezika zvišuje možnosti za nadaljnje izobraževanje in vpliva na uspešnost v prihodnosti. Z znanjem tujih jezikov širimo svoje obzorje, zato je več kot koristno učence soočiti in seznaniti s tujimi jeziki in jih čim bolj približati

otrokom. Izkušnje, ki smo jih skozi raziskovanje pridobili so bile pomembne tudi za naše poklicne poti. Priporočamo, da se naši učenci čim prej srečajo s tujimi jeziki, kar tudi dokazujejo spremembe v šolskem prostoru. Želimo si, da izšolamo otroke, ki bodo imeli zaradi znanja enega ali več tujih jezikov boljše možnosti za zaposlitev, večjo poslovno uspešnost in višjo samozavest. Na prvi pogled morda ni vidnih prednosti učenja in poučevanja tujega jezika v otroštvu, toda možnosti, ki se odpirajo v prihodnosti, so neprecenljive.

VIRI IN LITERATURA

1. Brumen, M. (2009). *Prednosti učenja tujega jezika v predšolski dobi*. V: Pižorn, K. (ur.), *Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu* (str. 63–70). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Dobnik, M. Univerzalna odličnost – vzgoja, izobraževanje in vseživljenjsko učenje. *Revija za univerzalno odličnost*. 2015, št. 2 (letn. 4), str. 56–68.
3. Fulton, D. (2006). *Modern Foreign Language, 5–11, a guide for teachers*. Great Britain: British Library.
4. Kirsch, C. (2008). *Teaching Foreign Languages in the Primary school*. Great Britain: Bloomsbury Academic.
5. Lundberg, G. (2007). *Developing teachers of young learners: in-service for educational change and improvement*. V: Nikolov, M., Mihaljević Djigunović, J., Lundberg, G., Flanagan, T. in Mattheoudakis, M. (ur.). *Teaching Modern Languages to Young Learners. Teachers, Curricula and Materials*. (2007, str. 21–35). Strasbourg: Council of Europe.
6. Maretič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
7. Nikolov, M. (2009). *Early Learning of Modern Foreign Languages, Processes and Outcomes*. Great Britain: Library of Congress Cataloging.
8. Skolverket: *Curriculum for the compulsory school, preschool class and the recreation centre* (2011). Stockholm: National Agency for Education, Sweden.
9. Tratnik, A. (2014). *Prek sodelovalnega učenja do znanja in pozitivne učne klime*. *Didakta*. 176 (24), str. 20–24.

Bralne navade šestošolcev in devetošolcev

GABRIJELA KOLEŽNIK, *prof. slov. jezika in knjiž. in soc.*
gabrijela.koleznik@ossentilj.si

Povzetek: V teoretičnem delu bom s pomočjo domačih in tujih avtorjev opredelili pojem branja. Predstavila bom načine branja, primerjavo branja na papirju in zaslonu ter primerjavo tiskanih in e-knjig. V nadaljevanju se bom posvetila vplivu odraslih na bralne navade otrok. V empiričnem delu bomo analiziralo anketo o bralnih navadah šestošolcev in devetošolcev. Aprila 2023 sem izvedla anketo na Osnovni šoli Rudolfa Maistra Šentilj med šestošolci in devetošolci. Anketirani so bili učenci šestega a in b razreda ter učenci devetega a in b razreda te šole. Na tej šoli tudi sama poučujem slovenščino. Pouk slovenščine v šestem razredu štiri ure na teden poteka znotraj oddelka, eno uro pa v manjših heterogenih učnih skupinah. Pouk v devetem razredu vse ure na teden (4,5) poteka v manjših heterogenih skupinah. Cilja ankete je bil spoznati bralne navade šestošolcev in devetošolcev te šole in primerjavo bralnih navad med šestošolci in devetošolci ter ugotoviti morebitno povezavo z branjem staršev otrokom v zgodnjem otroštvu s kasnejšim branjem šestošolcev in devetošolcev.

Ključne besede: branje, bralne navade, šestošolci, devetošolci

Abstract: In the theoretical portion, I will define the concept of reading, with the help of domestic and foreign authors. I will present different approaches to reading, a comparison between reading text on paper and on a screen, as well as a comparison between printed and e-books. The continuation will be focusing on how children's reading habits are affected by adults. During the empirical portion we will analyse a survey regarding the reading habits of sixth and ninth-graders. The survey was conducted in April of 2023 at Rudolf Maister Elementary school Šentilj among sixth and ninth-graders. The surveyed students attended the 6. a, 6. b, as well as 9. a and 9. b classes. I also teach Slovene at this school. Sixth grade Slovene class consists of four lessons per week within the class, and one lesson in smaller, heterogeneous study groups. Ninth grade class consists of all (4,5) lessons being conducted in smaller, heterogeneous groups. The aim of the survey was becoming familiar with the reading habits of sixth and ninth-graders attending this school, as well as comparing reading habits between the two age groups. Furthermore, we wanted to discover a possible existing correlation between parents reading to their children in early childhood and the reading habits of sixth and ninth-graders.

Keywords: reading, reading habits, sixth-graders, ninth-graders

UVOD

Albert Einstein je zapisal: »Če želite, da bi bili vaši otroci bistri, jim pripovedujte pravljice. Če želite, da bi bili izjemno bistri, jim pripovedujte še več pravljic«. Slovenci smo začeli brati v slovenskem jeziku v obdobju reformacije, ko smo dobili prvo slovensko knjigo, ki ji je bil priložen Abecednik. Prvi zapisi v slovenskem jeziku pa so Brižinski spomeniki, ki so nastali okoli leta 1000. Danes je slovenščina eden od uradnih jezikov Evropske unije. Branje omogoča dostop do nepredstavljenih širin in je vseživljenjski proces. Pogosto je nekaj intimnega in hkrati umik v samoto lastnega sveta. Brati se učimo vse življenje, zato je učenje branja vseživljenjski proces, ki se nikoli ne konča. Z branjem se srečujemo na vsakem koraku: v šoli, doma, na delovnem mestu, na ulici ... Ko se enkrat naučimo brati, to ponotranjimo in postane del nas. Skoraj nikoli ne razmišljamo, kaj nam branje omogoča in kako zelo je pristno v našem življenju. Nekateri otroci se branja naučijo mimogrede in že pred vstopom v šolo. Večina otrok pa se z branjem prvič resno sreča z vstopom v šolo. Tehnike branja osvojijo eni prej kot drugi, podobno je tudi z bralnim razumevanjem. Svet branja je posebna dimenzija. Eni ljudje dobesedno obožujejo branje in je velik del njihovega vsakdana ter hrana za dušo. Na drugi strani pa imamo ljudi, ki berejo samo tisto, kar potrebujejo v vsakdanjem življenju. Kaj in koliko beremo, je odvisno tudi od vzgoje, načina življenja in delovnega mesta.

Oprelitev branja

Rajović (2021, str. 26) o branju zapiše:

Proces branja in prepoznavanje abstraktnih simbolov je eden najzapletenejših procesov, ki se jih mora otrok naučiti. Abstraktne pojme, kot so črke, morajo otroci povezati v celoto – v besedo, pozneje pa v povedi, ki jih morajo razumeti. To je večina, ki jo je treba pri delu z otroki uvajati postopoma, zlasti v obdobju intenzivnega dozorevanja možganov.

Branje je v šoli od nekdaj predstavljalo nekaj napornega. Učenci se mu v veliki meri upirajo, učitelji pa skušajo z najrazličnejšimi metodami ta odpor preseči. Nove tehnologije pri tem niso v pomoč. Pogosto ni težava v tem, da otroci ne bi radi brali, temveč kaj bi brali. To se kaže z odklonilnim odnosom do domačega branja (Lah, 2017, str. 20–25). »Učenci in učenke razvijajo in ohranjajo pozitiven odnos do branja neumetnostnih in umetnostnih besedil. Stik z besedili je zanje potreba in vrednota, zato tudi v prostem času berejo in poslušajo besedila (objavljena v raznih medijih)« (<https://dun.zrss.augmentech.si/#/>, splošni cilji 2. točka).

Načini branja

Poznamo več načinov branja, in sicer glasno skupinsko, individualno, vživeto oz. globoko in preletavanje. Glasno skupinsko branje je prevladovalo do iznajdbe tiska. V antiki in srednjem veku so bralci brali javno in na glas. Danes je ohranjeno še predvsem v formi, ko odrasli berejo otrokom. Individualno branje se je razvilo v novem

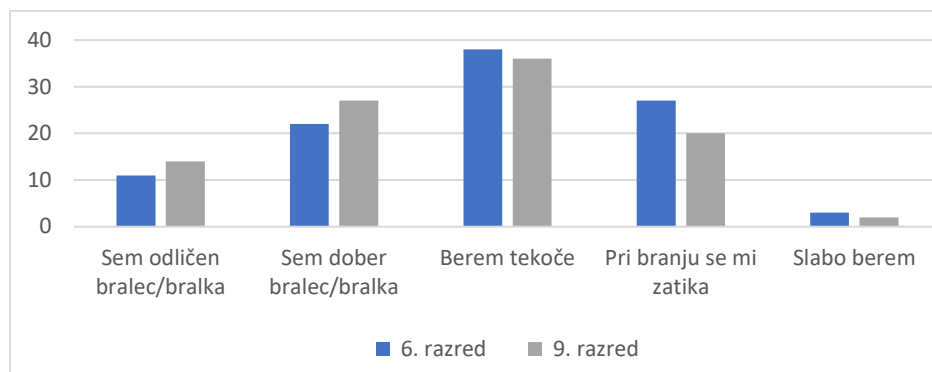
veku, ko so besedila postala bolj dostopna. Ljudje so brali tiho in le zase. Za živeto oz. tiho branje je značilno, da se v besedilo vživimo in se odmaknemo od okolice. Takšno branje je zelo globoko. Preletavanje se je zlasti razvilo s pojavom zaslonih medijev, saj je dostopnost besedil bistveno večja in posledično večino zapisanega le preletimo (Kovač, 2020, str. 44–47). Ločimo pa tudi branje na papirju in na zaslonu. Še pred petdesetimi leti je bila tiskana knjiga osrednje orodje za pripovedovanje zgodb, vir zabave in za prenos znanja. S pojavom radia in televizije in kasneje računalnikov ter pametnih telefonov so začeli v naša življenja vstopati zasloni. Posledično tiskane knjige niso več edine niti osrednje prenašalke znanosti, kulture, izobraževanja in zabave (prav tam, str. 15–18). Tradicionalne in sodobne bralne navade imajo svoje prednosti in slabosti, ki vplivajo na izbiro učencev za branje. Branje knjig, napisanih samo na papirju, se imenuje "tradicionalna bralna navada". Medtem se sodobne bralne navade razvijajo z različnimi oblikami in formati, ki se gibljejo v skladu z razvojem današnje tehnologije (Dayang, 2021, str. 45). V primerjavi tiskanih in e-knjig je kar nekaj razlik. E-knjige v primerjavi s tiskanimi knjigami vključujejo interaktivne vsebine, npr. zvočne učinke, animacije, glasno branje ... Po drugi strani pa e-knjiga prikrajša bralca zlasti otroka za fizično izkušnjo knjige, kot je npr. listanje strani, dotikanje in kazanje ilustracij, saj se ob obračanju e-knjige obrne tudi slika na zaslonu. Tiskane knjige lahko beremo že dojenčkom, e-knjige pa so primerne za branje šele od drugega leta naprej (Umek, Fekonja, Beyazoglu, 2022, str. 81–85). Raziskava (Mangen idr. 2013) je

pokazala, da so učenci, ki so brali besedila na papirju, dosegli boljše rezultate bralnega razumevanja kot tisti, ki so brali besedila na zaslonu. Do razlike prišlo predvsem zaradi tega, ker premikanje besedila na zaslonu predstavlja dodatno kognitivno obremenitev (Tancig, 2016, str. 20–21).

Vpliv odraslih na bralne navade otrok

Otroci bolje razumejo prebrano, če jim starši pogosto glasno berejo, se o prebranem z njimi pogovarjajo, jim pripovedujejo zgodbe in se z njimi igrajo besedne igre. Prav tako se prej naučijo brati in so učno uspešnejši (Umek, Fekonja, Beyazoglu, 2022, str. 35–36). »Ključ za oblikovanje bralnih navad pri otrocih in bodočih odraslih je predvsem družinsko branje« (Kovač, 2020, str. 80). Branje v družini pomaga, da se otroci razvijejo v misleče, čuteče in empatične odrasle. V Sloveniji v tretjinah družin doma pogosto berejo otrokom in ta delež se z leti niža. To je tudi eden od razlogov za vedno slabše bralne navade. Odrasel Slovenec v povprečju prebere pet knjig na leto (Kovač, 2020, str. 77–83). Samsuddin et. al. (v Dayang, 2021, str. 43). Branje je metoda pridobivanja podatkov in zanimivih informacij. Na splošno se ljudi spodbuja, da bralne navade razvijejo že v zgodnjem otroštvu, saj s tem dobijo dostopnost do informacij. Moč branja prinaša veliko prednosti, ki lahko posredno motivirajo ljudi in pomagajo graditi njihovo samozavest.

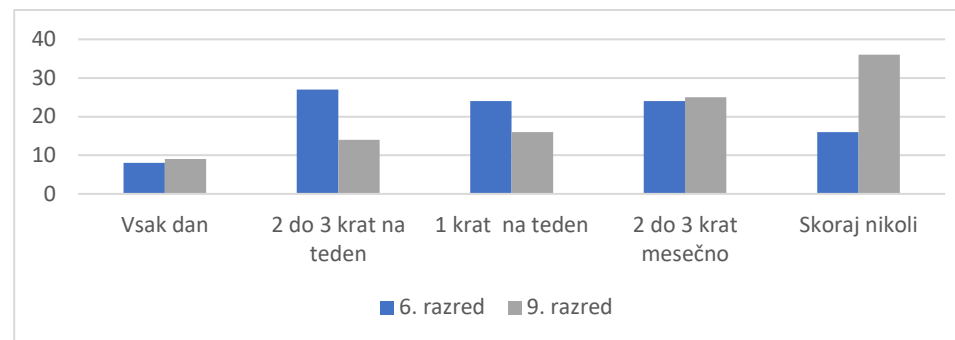
Primerjava bralnih navad šestošolcev in devetošolcev

Slika 1: Kakšen bralec/bralca si?

Vir: Lasten

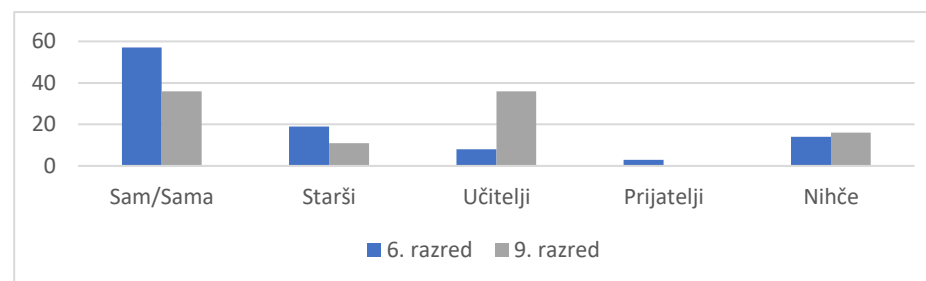
Da so odlični bralci/bralke, je odgovorilo 11 % šestošolcev in 14 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi; da so dobri bralci/bralke, je odgovorilo 22 % šestošolcev in 27 % devetošolcev, torej 5 % devetošolcev več; da berejo tekoče, je odgovorilo 38 % šestošolcev in 36 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi; da se jim pri branju zatika, je odgovorilo 27 % šestošolcev in 20 % devetošolcev, torej 7 % devetošolcev manj; da so slabi bralci, je odgovorilo 3 % šestošolcev in 2 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi.

Slika 2: Koliko bereš?

Vir: Lasten

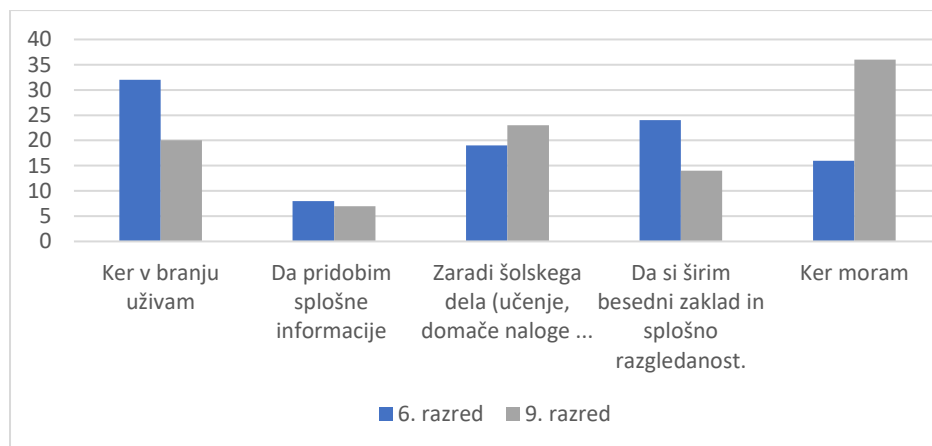
Vsak dan bere 8 % šestošolcev in 9 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi; 2–3-krat na teden 27 % šestošolcev in 14 % devetošolcev, torej 13 % devetošolcev manj; enkrat ne teden 24 % šestošolcev in 16 % devetošolcev, torej 8 % devetošolcev več; 2–3 kart mesečno 24 % šestošolcev in 25 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njim; skoraj nikoli bere 16 % šestošolcev in 36 % devetošolcev, torej 20 % devetošolcev več.

Slika 3: Kdo te najbolj spodbuja pri branju?

Vir: Lasten

Sam/sama je pri branju največja spodbuda 57 % šestošolcem in 36 % devetošolcem, torej 21 % devetošolcem manj; starši 19 % šestošolcem in 11 % devetošolcem, torej 8 % devetošolcem manj, učitelji 8 % šestošolcem in 36 % devetošolcem, torej 28 % devetošolcem več; prijatelji 3 % šestošolcem in 0 % devetošolcem, torej ni večjih razlik med njimi; nihče ne spodbuja pri branju 14 % šestošolcev in 16 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi.

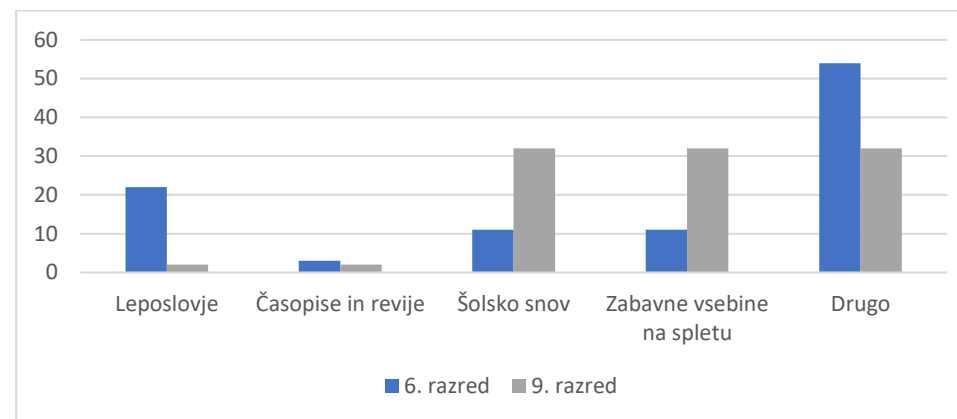

Slika 4: Zakaj najpogosteje bereš?

Vir: Lasten

Najpogosteje bere, ker v branju uživa, 32 % šestošolcev in 20 % devetošolcev, torej 12 % devetošolcev manj; da pridobijo splošne informacije, 8 % šestošolcev in 7 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi; zaradi šolskega dela 19 % šestošolcev in 23 % devetošolcev, torej 4 % devetošolcev več; da si širi besedni zaklad, 24

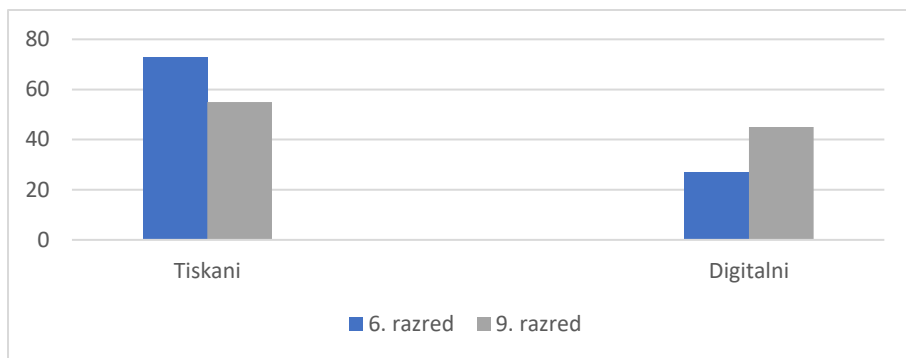
% šestošolcev in 14 % devetošolcev, torej 10 % devetošolcev manj; ker mora, 16 % šestošolcev in 36 % devetošolcev, torej 20 % devetošolcev več.

Slika 5: Kaj najpogosteje bereš?

Vir: Lasten

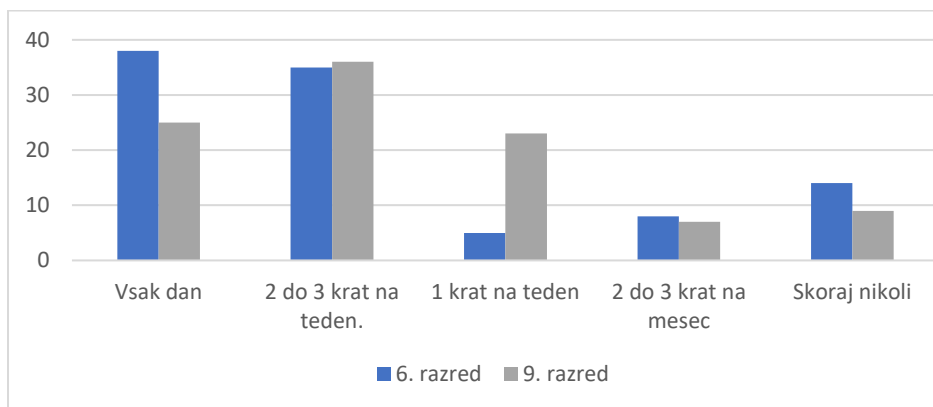
Najpogosteje bere leposlovje 22 % šestošolcev in 2 % devetošolcev, torej 20 % devetošolcev manj; časopise in revije 3 % šestošolcev in 2 % devetošolcev, torej ni večjih razlik med njimi; šolsko snov 11 % šestošolcev in 32 % devetošolcev, torej 21 % devetošolcev več; zabavne vsebine na spletu 11 % šestošolcev in 32 % devetošolcev, torej 21 % devetošolcev več; drugo 54 % šestošolcev in 32 % devetošolcev, torej 22 % devetošolcev manj.

Slika 6: V kateri obliki večinoma bereš?

Vir: Lasten

Najpogosteje bere v tiskani obliki 73 % šestošolcev in 55 % devetošolcev, torej 18 % devetošolcev manj; v digitalni obliki 27 % šestošolcev in 45 % devetošolcev, torej 18 % devetošolcev več.

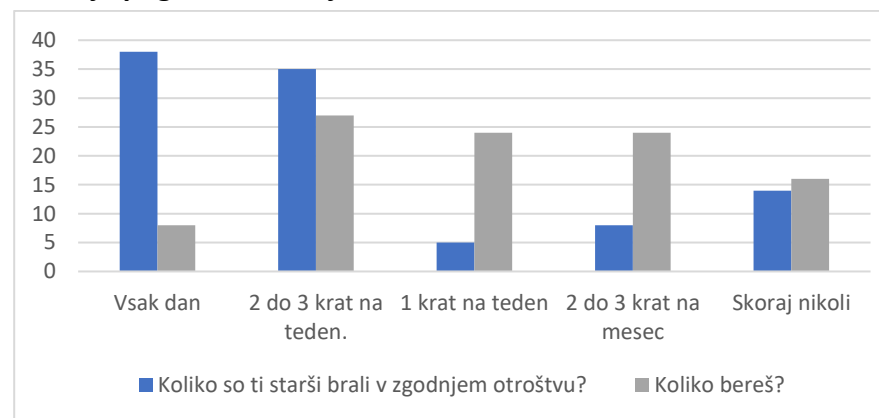

Slika 7: Koliko so ti starši brali v zgodnjem otroštvu?

Vir: Lasten

Starši so v zgodnjem otroštvu brali vsak dan 38 % šestošolcem in 25 % devetošolcem, torej 13 % devetošolcem manj; 2–3-krat na teden 35 % šestošolcem in 36 % devetošolcem, torej ni večjih razlik med njimi; 1-krat na teden 5 % šestošolcem in 23 % devetošolcem, torej 18 % devetošolcem več; 2–3-krat na mesec 8 % šestošolcem in 7 % devetošolcem, torej ni večjih razlik med njimi; skoraj nikoli 14 % šestošolcem in 9 % devetošolcem, torej 5 % devetošolcem manj.

Primerjava pogostosti branja staršev v zgodnjem otroštvu in kasneje pogostosti branja otrok

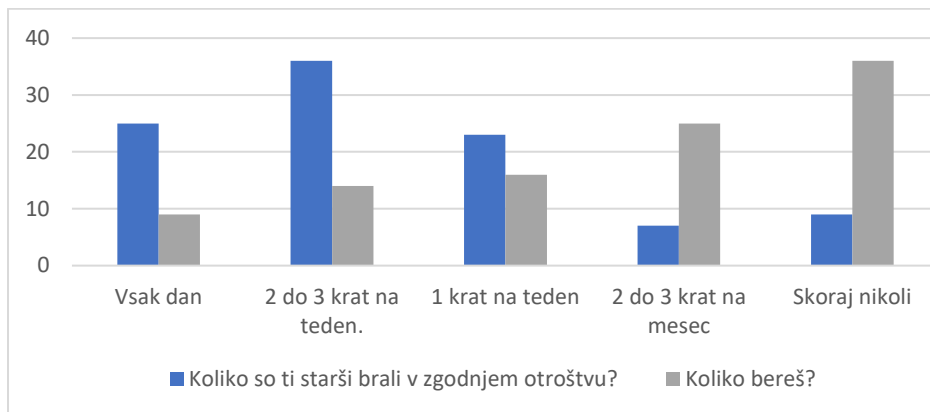
Slika 8: Primerjava pogostosti branja staršev in kasneje pogostosti branja šestošolcev

Vir: Lasten

Starši so v zgodnjem otroštvu brali vsak dan 38 % šestošolcem njih pa 8 %; 2–3-krat na teden 35 % šestošolcem njih pa 27 %; 1-krat na teden 5 % šestošolcem in 23 % njim pa 24 %; 2–3-krat na mesec 8 %

šestošolcem njim pa 24 %; skoraj nikoli 14 % šestošolcem njih pa 16 %.

Slika 8: Primerjava pogostosti branja staršev in kasneje pogostosti branja devetošolcev

Vir: Lasten

Starši so v zgodnjem otroštvu brali vsak dan 9 % devetošolcem njih pa 25 %; 2–3-krat na teden 36 % devetošolcem njih pa 13 %; 1-krat na teden 23 % devetošolcem njih pa 16 %; 2–3-krat na mesec 7 % devetošolcem njih pa 25 %; skoraj nikoli 9 % devetošolcem njih pa 36 %.

ZAKLJUČEK

Branje je še zmeraj nekaj, česar se moramo naučiti, izboljševati in ohranjati. Ne glede na napredek tehnologije branje ostaja nekaj, kar je del vsakdanjega življenja.

Devetošolci se imajo za boljše bralce kot šestošolci. Je pa med devetošolci več tistih, ki nikoli ne berejo. Pri spodbujanju branja je za šestošolce še izrazita notranja motivacija, medtem ko devetošolci pri branju potrebujejo več spodbude s strani učiteljev. V branju uživa več šestošolcev, več devetošolcev pa bere, ker mora. Šestošolci še posegajo tudi po leposlovju, pri devetošolcih pa je več branja povezanega s šolsko snovjo in vsebinami na spletu. Večina devetošolcev najpogosteje bere v tiskani obliki, večina devetošolcev pa v digitalni obliki. Starši so v zgodnjem otroštvu brali primerljivo obojim. Vzorednice med pogostostjo branja staršev v zgodnjem otroštvu s pogostostjo branja otrok pa ne moremo potegniti.

V današnji družbi je branje zelo pomembno. Predstavlja nam pot do znanja in je nujno potrebna vrlina današnjega časa. Branje nam omogoča osebno rast in boljše razumevanje sebe in sveta okoli nas.

Viri in literatura

1. Dayang, A. A. Y., (2021). Reading Habits Among Students in the Digital Era: Changes of Trends and Behaviours. Pridobljeno s <https://doi.org/10.24191/acim.v1i1.5>
2. Digitalizirani učni načrt za slovenščino (2018). Pridobljeno s <https://dun.zrss.augmentech.si/#/>
3. Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
4. Lah, Klemen, (2017). Vsaka resnična zgodba je neskončna ali kako mlade spodbuditi k branju. *Otrok in knjiga*, 44(98), 20–25.
5. Rajović, R. (2021). *IQ otroka - skrb staršev*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

6. Umek, M., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K. (2022). *Skupno branje odraslih in otrok*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
7. Tancing, S. (2016). Od Prousta do Twitterja-nevroedukacijske raziskave bralne pismenosti v digitalni dobi. V Devjak, T., Saksida, I. *Bralna pismenost kot izziv in odgovornost*. (str. 20–21). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Razvijanje socialnih spretnosti pri prvošolcih

JANA MOHORKO, *prof. RP*
jana.mohorko@ingoliceva.si

Povzetek: Za celostni razvoj učencev ni dovolj, da razvijamo samo njihove miselne sposobnosti, posvečati se je treba tudi razvoju socialnih spretnosti. Vstop v šolo pomeni za vsakega prvošolca velik korak predvsem pri razvoju slednjih, saj s svojimi sošolci predstavlja novo socialno skupino, v kateri se mora z vrstniki naučiti povezovati, komunicirati, se prilagajati ... Potrebno se je zavedati, da k šolski prilagojenosti prispevata tako učna kot socialna prilagojenost posameznika (Peklaj, 2015). Pri razvoju otroka moramo biti potrpežljivi. Najprej se mora vzpostaviti določeno stanje zrelosti, »vsako siljenje in prehitevanje razvoja otroku samo škodi« (Montessori, 2009). Otroci vstopijo v šolo s šestimi leti, ko imajo za njihov čustveni razvoj velik pomen medsebojni odnosi. Krog ljudi, s katerimi vsakodnevno prihajajo v stik in z njimi vzpostavlja različne odnose, se naglo širi. Z vstopom v šolo je učencem potrebno pomagati in omogočiti, da svoj čustveni razvoj postopoma razvijejo do te mere, da se bodo svojih čustev bolje zavedali in jih lažje razumeli, prepoznavali, nadzirali in izražali. Vzporedno jih je potrebno

tudi opolnomočiti, da bodo znali prepoznavati in razumevati čustva drugih ljudi s katerimi prihajajo v stik.

Ključne besede: socialne spretnosti, čustva, prijateljstvo

Abstract: For the holistic development of students, it is not enough to develop only their cognitive abilities, we must also devote ourselves to the development of social skills. Entering school means a big step for every first-grader, especially in the development of the latter, because together with his classmates, he represents a new social group in which he has to learn to connect with his peers, communicate, adapt... It is necessary to be aware that both academic and social adaptation of the individual (Peklaj, 2015). We have to be patient in the development of a child. First of all, a certain state of maturity must be established, "any forcing and speeding up development only harms the child" (Montessori, 2009). Children enter school at the age of six, when interpersonal relationships are of great importance for their emotional development. The circle of people with whom they come into contact on a daily basis and establish various relationships with them is rapidly expanding. Upon entering school, students need to be helped and enabled to gradually develop their emotional development to the extent that they will be more aware of their emotions and more easily understand, recognize, control and express them. At the same time, it is also necessary to empower them so that they know how to recognize and

understand the emotions of other people they come into contact with.

Keywords: Social skills, emotions, friendship

UVOD

Zdravi medsebojni odnosi med učenci so že od všolanja dalje zelo pomembni. Pomembno je, da se vsi učenci v šoli dobro počutijo, so sprejeti, slišani, v skupini najdejo oporo, z nekaterimi posamezniki iz razreda pa morda stkejo tudi vseživljenjska prijateljstva. V današnji družbi se žal vse prevečkrat povečuje doseganje različnih intelektualnih dosežkov, medtem ko je čustveni razvoj posameznika kar nekako potisnjen v ozadje. Pa ne bi smelo biti tako. Učenci veliko lažje usvajajo nova znanja in veščine, če so v sredini, kjer se počutijo varne, sprejete in so lahko sproščeni. Zato imamo učitelji pomembno vlogo, saj moramo svojim učencem omogočiti, da čim boljše razvijejo tudi svoje socialne spretnosti in ne le intelektualnih.

Teoretična izhodišča

Poleg pismenih in razgledanih posameznikov bi morala snovati predvsem posameznike, ki so socialno spretni, zadovoljni, samostojni, odgovorni, kritični in ustvarjalni, posameznike, ki spoštujejo sebe in druge in živijo določene vrednote (Kurent Golob, 2017). V obdobju srednjega in poznega otroštva (med 6. in 11. letom starosti), v primerjavi s predhodnimi razvojnimi obdobji, otroci preživijo več časa v vrstniških skupinah (Marjanovič Umek, 2004). Otroci so do vstopa v šolo imeli največ socialnih odnosov s svojimi starši, sorojenci, starimi starši, skratka s člani svoje družine. Z vstopom v šolo pa se to stanje močno spremeni.

Najpogostejši obliki socialnih odnosov, ki jih učenci vzpostavljajo in vzdržujejo v šoli ter s tem bolj ali manj uspešno zadovoljujejo svojo potrebo po povezanosti oziroma pripadnosti, so odnosi z vrstniki in odnosi z učitelji (Košir, 2013). Otroci vstopijo v šolo na začetku srednega otroštva, ko imajo za njihov čustveni razvoj velik pomen medsebojni odnosi. Krog ljudi, s katerimi vsakodnevno prihaja v stik in z njimi vzpostavlja različne odnose, se naglo širi. Učenci po vstopu v šolo postopoma postajajo bolj neodvisni od svojih staršev (družine) in so vedno bolj vpeti v sodelovanje z drugimi ljudmi.

Socialni razvoj od otrok terja, da ti vse bolj uravnavajo svoje vedenje skladno s pogoji in zahtevami socialne skupine, v kateri se nahajajo, kar Horvatova in Zupančičeva (2010) opredelita kot socialno prilagojenost. Za uspešno sodelovanje v skupini je nujno potrebna določena stopnja socialne prilagodljivosti. Tako kot obstajajo velike razlike med učenci na vseh ostalih področjih, tako se tudi stopnja socialne prilagodljivosti od učenca do učenca močno razlikuje, saj ima vsak posameznik svoj lasten tempo razvoja in zato napreduje ob zanj primernem času. V procesu socialnega in čustvenega učenja (ang. social and emotion learning) učenec usvoji prepoznavanje in obvladovanje lastnih čustev, vedno bolj si zna postaviti ustrezne cilje, ki jih s pomočjo volje, znanja, sodelovanja ipd. tudi usvoji (Durlak, 2011). Odrasli pa mu lahko pri tem pomagamo s tem, ko ga spodbujamo, da postaja vedno bolj sposoben zaznavanja in

upoštevanja perspektive drugih, poleg tega pa z njimi gradi in ohranja pozitivne odnose.

Pisani svet čustev

Čustveni razvoj v srednjem in poznem otroštvu, skupaj z razvojem socialnih in spoznavnih sposobnosti, otrokom omogoča boljše zavedanje, razlaganje in razumevanje lastnih čustev in čustev drugih ter vse učinkovitejše nadzorovanje doživljanja in izražanja čustev (Smrtnik Vitulić, 2004). V tem obdobju otroci doživljajo in izražajo vsa čustva kot v predhodnih razvojnih obdobjih: veselje, jezo, naklonjenost, anksioznost, strah, radovednost, ljubosumje idr. (Marjanovič Umek, 2004). Pomembno je, da se učenci že od samega vstopa v šolo dalje učijo prepoznavati svoja čustva in čustva drugih. V ta namen sem za svoje prvošolce izvajala dejavnost telovadba na krilih pravljice. Šlo je za preplet med gibalnimi aktivnostmi, poslušanem pravljic/zgodb in razpravo po poslušanju pravljic/zgodb. Aktivnost sem izvajala enkrat tedensko v telovadnici, kjer je na voljo več prostora za gibanje in se učenci počutijo bolj sproščeno. V začetnem delu naših srečanj so imeli prvošolci na voljo 15 minut za prosto igro, v tem času je bila moja naloga, da sem natančno opazovala njihovo igro, medsebojno verbalno in neverbalno komunikacijo, govornico teles. Opazovala sem tudi njihova prevladujoča čustva. Včasih so bili veseli in razigrani, spet drugič razdraženi ali pa zaskrbljeni. Na osnovi opaženega sem nato izbrala primerno zgodnico iz knjige Pisani svet čustev, avtorice Marie

Menendez-Ponte. Če v omenjeni zbirki ni bilo zgodbice, ki bi govorila o prevladujoči obliki čustva, se v knjižnici do našega naslednjega srečanja poiskala potrebno pravljico ali zgodbo. To opazovanje je bilo zame zelo poučno tudi s tega vidika, saj sem lahko skozi njihovo igro razbrala, kdo je s kom dober prijatelj, kdo koga nenehno draži, kdo prevzema vodilno vlogo pri njihovih igrah in kdo je le tih opazovalec. Po uvodni prosti igri smo si na tla razporedili blazine, ki smo jih postavili v obliki sonca in sončnih žarkov. Sledilo je kratko sproščanje in učenje pravih oblik dihanja. Izvedli smo še nekaj asan iz joge ter pričeli z delom našega druženja, ki so ga vsi učenci najbolj nestrpnostno pričakovali – branje pravljice ali zgodbe. Na ta način so prvošolci skozi trideset srečanj spoznali najrazličnejša čustva. Zabavne dogodivščine simpatičnih junakov iz knjige Pisani svet čustev so učencem pomagale razumeti, kaj občutimo in doživljamo v svoji notranjosti v določenih situacijah in kako ravnati, ko se sami soočimo z različnimi čustvi. Kakor odrasli, tako tudi otroci težko spregovorijo o svojih čustvih, še posebej, ko gre za strah, jezo, sovraštvo ... Zato so različne zgodbe dober pripomoček za uvod v pogovor o čustvovanju. Avtorica knjige Pisani svet čustev je v uvodu zapisala: »Le kdo ne čustvuje rad? Veselimo se, ko se srečamo s starimi prijatelji, začutimo ljubezen v objemu družinskega člana, ki ga zaradi počitnic nekaj časa nismo videli, projekt, ki smo ga uspešno končali, nas navda s ponosom, jočemo ob filmu v kinu ... Čustva nas spremljajo vsak dan, vsako minuto, vendar o njih zelo malo govorimo, še zlasti z otroki« (Menendez-Ponte, 2022). Tako so prvošolci po

poslušanju zgodbe imeli priložnost spregovoriti o svojih lastnih izkušnjah in doživetjih, drug drugemu so tudi lahko svetovali, kako bi lahko v prihodnje ravnali ob doživljanju različnih čustvenih stanj.

Spodbujamo prijateljstvo

Ob vstopu v prvi razred se oblikuje nova skupina učencev, ki so sicer približno enake kronološke starosti in stanujoči v istem šolskem okolju, se pa med sabo močno razlikujejo na skoraj vseh ostalih področjih. Nekateri so vstopili v šolo z veseljem, drugi s strahom, eni že berejo, računajo, spet drugi do tovrstnih dejavnosti ne kažejo interesa, nekateri prihajajo iz spodbudnega učnega okolja, drugi manj spodbudnega, nekateri se med sabo poznajo že iz vrtca, drugi so popolnoma novi v skupini, skratka, pred učiteljem se znajde pestra paleta različnih šestletnih oseb, ki bodo odslej velik del dneva preživljali skupaj. Kako doseči, da se bodo v šoli vsi čim več naučili in se hkrati še prijetno počutili? Pred učiteljem je zelo težka naloga, a z znanjem, natančnim opazovanjem, dobrim načrtovanjem dela, potrpežljivostjo in veliko mero empatije gre veliko lažje. V šoli lahko v ta namen uporabimo tudi različne razpisane projekte, eden izmed teh je tudi Spodbujamo prijateljstvo. Gre za projekt, ki ga razpisuje Društvo Sobivanje – društvo za trajnostni razvoj, ki je bilo ustanovljeno z namenom izvajanja projektov za splošno dobro, vzgojo in izobraževanje na področju trajnostnega razvoja. Društvo razvija pozitivno in dolgoročno vizijo za pravičnejšo družbo, ki terja sonaravni in vzdržnostni razvoj, čistejšo, varnejšo in bolj zdravo okolje

ter omogoča boljšo kakovost življenja vsem na planetu. Namen projekta Spodbujamo prijateljstvo je spodbujanje socialnih odnosov kot ene izmed komponent trajnostnega razvoja, ki je v sedanjih časih močno zapostavljena. Učence spodbuja k pogovoru in dejanjem, ki so vezana na prijateljstvo ter k razmišljanju o pomenu medsebojnih odnosov.

V okviru projekta so lahko učenci v tem šolskem letu svoja razmišljanja o prijateljih in vsem, kar jim je v zvezi z njimi pomembno, narisali, napisali, fotografirali ali naredili filmček. S prvošolci smo izvedli tri aktivnosti.

1. aktivnost:

Kreativni likovni natečaj: Najlepši trenutek v našem prijateljstvu

Učenci so dobili za nalogo, da v skupinah izdelajo plakat na temo navedenega naslova. Za izvedbo je bilo potrebno dobro sodelovanje in skupno načrtovanje vseh članov skupine. Vsi člani skupine so se morali med delom prilagajati drug drugemu, razdeliti so si morali zadolžitve in se nato teh dogovorov tudi držati. Večina učencev s tem ni imela težav, če pa je že prišlo do nesoglasij, so jih tudi sami rešili, saj se že tudi med prvošolci najde kar nekaj učencev, ki uspešno in na miren način razrešujejo spore.

Slika 1: Najlepši trenutek v našem prijateljstvu

Vir: Lasten

2. aktivnost:

Filmček na temo prijateljstvo: Kdo so pravi prijatelji? Kako lahko pomagamo prijateljem?

Prvošolci so ponovno skupaj ustvarili izdelek. Najprej smo izvedli nevihto idej, ko je vsak podal svoj predlog o vsebini filma. Nato smo izbrali nekaj predlogov in jih povezali v kratko zgodbico, ki so jo seveda tudi odigrali. V zgodbo so tako predstavili problematiko izločanja vrstnikov iz igre ter prijateljsko pomoč pri nezgodah. Pri tej

dejavnosti so učenci neizmerno uživali, našo filmsko zgodnico so nato še velikokrat odigrali med odmori, s tem da so dodajali nove in nove vsebine.

3. aktivnost:

Pesmice na temo prijateljstva: Zakaj imamo radi prijatelje?

Tudi pri tej dejavnosti je bil cilj timsko izdelati končni izdelek, v tem primeru je šlo za pisanje pesmi. Na začetku smo na tablo zapisovali ključne besede o tem, zakaj imamo radi prijatelje. Nato smo te besede uporabili v rimah, iz rim je nastala pesem o prijateljstvu.

PRIJATELJSTVO

KO PRIJATELJ PADE,
MU PODAJ ROKO,
TAKO ZA VSE DOBRO BO.
V NAŠO IGRO TO,
POVABLJEN BO VSAKDO,
KI OB STRANI SEDI
IN SE ŽALOSTI,
PRIDRUŽI SE NAM TUDI TI!
DAJMO, PRIJATELJI,
SKUPAJ SE IGRAJMO,
ZAPOJMO PESMICO O SREČI
IN SE IMEJMO SIJAJNO.

Slika 2: Pesem o prijateljstvu

Vir: Lasten

Kot učiteljico so me pri tej dejavnosti moji prvošolci najbolj prijetno presenetili. V času nastajanja naše pesmi so se učenci namreč prosto gibali in igrali po učilnici, nato je nekdo uporabil v rimi eno izmed naših ključnih besed, drugi je k temu dodal svojo rimo in tako naprej, dokler ni bila pesem končana.

ZAKLJUČEK

Lepo je videti učence, ki zjutraj veselo prikorakajo v šolo in se s svojimi vrstniki nato zapletejo v sproščen klepet ali prosto igro. Takšnega vzdušja v razredu si želi vsak učitelj. A žal pridejo tudi trenutki, ko naše učence preplavijo neprijetna čustva jeza, strah, ljubosumje ... Zato je potrebno pri učencih že od samega vstopa v šolo naprej sistematično razvijati tudi njihove socialne spretnosti in ne le intelektualnih. Veliko svežih idej za razvijanje tovrstnih spretnosti pri učencih lahko učitelji najdemo v različnih pravljičah in zgodbicah ali pa poiščemo katerega izmed številnih razpisanih projektov, kjer lahko učenci skozi različne dejavnosti spoznava svoja čustva in čustva drugih. Učence na takšen način učimo tudi mirnega oziroma za okolico sprejemljivejšega načina reševanja težav, namesto da se zatečejo k izbruhom jeze, trme in agresije.

Viri in literatura

1. Durlak, A. J., Dymnicki, B. A., Taylor, D. A., Schellinger, B. K., Weissberg, R. P. (2011). The Impact of Enhancing Students' Social and Emotional Learning.
2. Horvat, M. in Zupančič, M. (2010). Osebnostne poteze kot napovedniki socialnega vedenja pri prvošolcih. Psihološka obzorja.
3. Košir, K. (2013). Socialni odnosi v šoli. Maribor: Subkulturni azil, zavod za umetniško produkcijo in zaplotništvo.
4. Kurent Golob, M. (2017). Magistrsko delo: Spodbujanje celostnega razvoja otroka po vzgojno-izobraževalnem programu »vzgoja za življenje«. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4406/1/Kurent_Golob_M.pdf
5. Menendez-Ponte, Maria (2022): Pisani svet čustev. Ljubljana: Založba Rokus Klett, d. o. o.
6. Montessori, M. (2009). Skrivnost otroštva. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo
7. Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut filozofske fakultete.
8. Peklaj, C. in Pečjak, S. (2015). Psihosocialni odnosi v šoli. Ljubljana: Znanstvena založba filozofske fakultete.

Ločevanje odpadkov za lepši Svet

KATARINA ČERNIGOJ, *dipl. vzg.*
katarina.gruntar@gmail.com

Povzetek: V lanskem šolskem letu, sem se s predšolskimi otroki priključila Unescovemu projektu, katerega glavni namen je ozaveščanje otrok kot tudi staršev o pomenu ločevanja odpadkov. V sam projekt smo se priključili, saj sem pri otrocih večkrat zaznala, da jih tema recikliranja in ločevanja odpadkov zanima. Na odpadke so me opominjali na sprehodu, bili so pozorni na ekološke otoke, smetarske kamione. Zgodnje otroštvo je obdobje, v katerem otrok oblikuje svoje vrednote in odnose, tudi odnos do okolja. Pomembno je ozaveščanje, kako ohraniti naravo zdravo, čisto in da k temu lahko prispeva čisto vsak posameznik. V teoretičnem delu sem se dotaknila pomembnosti ekološkega ozaveščanja otrok. V praktičnem delu pa sem predstavila potek in dejavnosti, ki so se odvijale v našem raziskovalnem projektu. Dejavnosti sem izvajala s 24 otroki, starimi od 4 do 6 let. Tema je otroke zelo pritegnila in prevzela. Poskrbeli sva, da so bile dejavnosti raznolike, zabavne in da so otroci v njih radi sodelovali.

Ključne besede: odpadki, ločevanje, recikliranje, ekologija

Abstract: During the last school year, I joined a UNESCO project together with pre-school children, the main aim of which is to raise awareness among children and parents on the importance of waste separation. We joined the project as I have repeatedly noticed that the children are interested in the topic of recycling and waste separation. They drew my attention to waste on our walks, they paid attention to the ecological islands and the garbage trucks. The early childhood is a period in which a child forms his/her values and attitudes, including his/her attitude towards the environment. We are aware of how important it is to keep nature healthy and clean, and that every individual can contribute the most to this. In the theoretical part, I discussed the importance of children's ecological awareness and why it is important. In the practical part, I presented the process and the activities that took place in our research project. I carried out the activities with 24 children aged 4 - 6 years. The children were very interested and captivated by the topic. We made sure that the activities were diverse, fun and that the children enjoyed taking part in them.

Keywords: waste, separation, recycling, ecology

UVOD

Ljudje nenehno mečemo stran stvari, ki jih ne uporabljamo. Kar kupimo nam dodatno zavijejo, vse je v enojni, dvojni embalaži, škatlah, plastenkah, plastični embalaži... Med odpadki se najdejo ostanki hrane, gospodinjskih aparatov, odpadkov, ki so okolju nevarni. Skratka svet je ujet v kolesje potrošništva, dobesečno se dušimo v odpadkih. Vsi smo popolnoma odgovorni za vse, kar delamo ali česar ne delamo. Ne sme nam biti vseeno v kakšnem okolju živimo in kakšen svet bomo pustili našim otrokom (Košmrlj, 2010). Razvijanje spoštljivega in odgovornega odnosa do žive in nežive narave je naš globalni cilj, ki smo si ga postavili pri našem projektu. Dejavnosti, ki izhajajo iz teme so učiti in spodbujati otroke k zbiranju in pravilnem ločevanju odpadkov, ponovni uporabi ali predelavi le-teh in seznanjanje otrok o posledicah kopičenja odpadkov za okolje in zdravje (Kurikulum za vrtce, 1999). Strokovni delavki pa sva želeli, da to niso le dejavnosti, ki se izvajajo za namen projekta, ampak dejavnosti, ki jih bomo živeli oz. k temu spodbujali vsak dan.

Vloga odraslih

Otroci prevzamejo odnos vzgojiteljev, staršev, odraslih do narave in raziskovanja. Kadar odrasli raziskujejo, postavljajo vprašanja, jih spodbujajo, se odzivajo na njihove interese in želje, s tem prenašajo svoj polet na otroke. Omogočiti jim je potrebno dovolj časa in priložnosti, da z raznimi čutili začutijo lastnosti narave. Otroci naj iščejo odgovore tako, da opazujejo, raziskujejo, opisujejo, eksperimentirajo in sami pridejo do svojih zaključkov. Spoštovati je

potrebno njihove načine razmišljanja, poskuse, metode dela. Otrokom omogočimo, da spoznavajo naravo neposredno, v svojem okolju, ob različnih priložnostih. Pri izbiri materialov in aktivnosti se morajo vzgojitelji osredotočiti na zadovoljevanje otroških interesov, zato moramo otroke spodbujati k izražanju idej, predznanju o okolju ter skladno s tem načrtovati dejavnosti.

Okoljska vzgoja

Izraz okoljska vzgoja je nastal iz angleškega izraza environmental education. Pri nas smo ga začeli uporabljati pred nekaj več kot dvajsetimi leti, da bi z njim opisali določeno vrsto vzgoje, ki je nujna pri pripravi človeka na boljše upravljanje s svojim okoljem (Lepičnik Vodopivec, 2006). V sedanjem času okoljska vzgoja vse bolj nadomešča izraz vzgoja za trajnostni razvoj. Izraz vzgoja za trajnostni razvoj pomeni to, da se v procesu življenja učimo več kot samo zadoščati svoje trenutne potrebe v zvezi z okoljskimi problemi (Katalinič, 2010). Odnos do vsega, kar nas obdaja, temelji na ozaveščenosti in znanju. Naš način življenja zahteva odgovornost glede našega početja v okolju. Okolje, v katerem otrok živi, je del njega. To je njegova prva in temeljna učilnica. Otrokom moramo nuditi naravno, prijetno in varno okolje, da bo v njem aktivno raziskoval.

Cilj okoljske vzgoje v vrtcu

Otrok je po naravi zelo aktivno bitje. Rad spoznava, raziskuje, sprašuje, je vedoželjen in radoveden. Zelo rad pa spoznava naravo in svet okrog sebe. Otrokovo radovednost in pripravljenost spoznavati

novosti in se učiti, lahko izkoristimo pri okoljski vzgoji. Če želimo, da bi bila okoljska vzgoja v vrtcu učinkovita in bi otroci od nje čim več odnesli, pa se je moramo lotiti celostno. Ne moremo otrok le naučiti ločevati odpadke, ampak morajo otroci vedeti, zakaj je potrebno ločevati odpadke. Poučiti jih moramo o koristnosti ločevanja odpadkov, kako se razgrajujejo določeni materiali, hkrati pa morajo vedeti, da ločevanje odpadkov koristi okolici. Seznaniti jih moramo tudi s tem, kaj se zgodi, če odpadke odlagamo na neprimernem mestu, kot je gozd, reka in travnik. Otrok mora do narave začutiti naklonjenost in spoštovanje, da bo ekološke navade izvajal tudi v praksi.

Zemlja praznuje

Po uvodnem pogovoru smo si najprej v naši igralnici ogledali kakšne odpadke imamo in če jih pravilno ločujemo. Ugotovili smo, da imamo le koš za papir in koš za ostale odpadke. Sprehodili smo se do smetnjakov pred vrtcem in ugotovili, da so tam zabojniki, na katerih so različne nalepke. Otroci so hitro povezali še ekološke otoke, na katere odnašajo odpadke skupaj s starši ter da so tam zabojniki tudi različnih barv.

Cilj, kateremu sva skozi projekt sledili, je bil zastavljen iz področja narave: Otrok pridobiva izkušnje, kako sam in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja (Kurikulum za vrtec, 1999). Sva pa v projektu poleg dejavnosti iz področja narave, povezovali še ostala kurikularna področja.

Z dejavnostmi smo pričeli ob svetovnem dnevu Zemlje. Otroci so nanizali ideje, kako lahko razveselimo naš planet Zemlja, kaj ji lahko podarimo. Predlagali so:

Deček: »Pobrati moramo smeti, da je Zemlja vesela«.

Deklica: »Svetovni dan Zemlje je, ko Zemlja praznuje«.

Deklica: »Potrebno je očistiti okolico doma«.

Deček: »Boljše, da se vozimo s kolesom ali pa gremo peš kakor z avtom«.

Deček: »Da je zemlja vesela, ne smemo posekati toliko dreves.

- Ne smemo ustvarjati toliko smeti in jih metati v naravo.

- Če je zunaj sonce, ugašamo luči.

- Ko si umivamo zobe, zapremo vodo.

- Za naravo poskrbimo vse dni, da je čista in ne samo, kadar praznuje.

Skozi celoten projekt sva izjave otrok zapisovali, se ob njih pogovarjali. Tako sva sproti evalvirali dejavnosti in s tem videli kaj otroci že vedo, kaj so se novega naučili in kaj jih še zanima.

Načrtovane dejavnosti

Kaj se zgodi z odpadki, kje pristanejo, kako jih ločujemo? Odgovore na ta vprašanja smo poiskali v različnih enciklopedijah, na spletu. Ogledali smo si risanke z naslovom »Vesel dan Zemlje« in »Kam z odpadno embalažo«, ki so nastale v sklopu risank »Lepši svet«. Z otroki smo se pogovarjali kaj o temi že vemo in kaj bi lahko počeli. Nanizali so veliko idej, katere sva kasneje uporabili. Razvrščali smo odpadke v posode, se naučili pesmico o »Košku za smeti«, čistili okolico vrtca, reševali delovne liste, izdelovali plakate, iz kartonov smo izdelali družabne igre ... Pripravili smo knjižni kotiček z eko

vsebinami. Med njimi je bilo veliko pravljic, ki smo jih z otroki prebirali in se ob njih pogovarjali. Najbolj so jim ostale v spominu zgodbe Mesečeve sanje, Robin mali tjulenj skrbi za naravo, Greta in velikani ter Listko in njegova življenja. Pravljica o Listku govori o reciklaži papirja. Zgodba je otroke tako prevzela, da so želeli o tem izvedeti še kaj več. Dogovorili smo se, da tudi mi poizkusimo reciklirati papir.

Reciklaža papirja

Zgodba o Listku, je zgodba o listu papirja, ki pripoveduje, kaj vse je že prestal in kolikokrat je bil že recikliran. Otroci so bili nad idejo, da tudi sami recikliramo papir navdušeni in da si izdelamo čisto svoj papir.

Za reciklažo papirja smo otroci in vzgojiteljici potrebovali malo potrpežljivosti. Najprej smo pripravili maso, in sicer iz odpadnega časopisnega papirja, ki so ga v vrtec prinesli otroci skupaj s starši. Časopisni papir smo natrgali v vedro z vodo in koščke en dan namakali. Naslednji dan smo namočen papir dobro sesekljali z električnim mešalnikom. Maso smo zlili v vedro in redčili z vodo toliko časa, da smo dobili na pol tekočo maso. Mrežo smo potopili v vedro s pripravljeno maso, potresli in dvignili iz vedra. Počakali smo toliko časa, da je voda z mreže odtekla, jo obrnili in maso položili na blago. Odvečno vodo smo popivnali s spužvasto gobo, papir pa je ostal na blagu. Po dveh dneh, ko je bil papir popolnoma suh, smo ga odstranili z blaga.

Slika 1: Priprava kaše iz papirja

Vir: Lastni

Po zaključeni dejavnosti smo skupaj z otroki evalvirali našo dejavnost.

Ob tem so se otroci spominjali:

Deček: »Smo držali mrežo in dali gor papir«.

Deklica: »Razrezan papir smo dali v vodo in potem smo močno mešali, da se je papir namočil«.

Deček: »Kašo smo dali na mrežo, da je šla na pladenj, od spodaj je bila krpa, da je popila vodo«.

Deček: »Sušilo se je več dni«.

Ko je bil papir izdelan, smo se pogovarjali, kako bi ga lahko uporabili. Otroci so svoje ideje narisali na liste. Vsak je potem ostalim otrokom idejo predstavil:

Deček: »Naredili bomo črke.«

Deček: »Narisali risbico.«

Deklica: »Napisali vsak svojo črko«.

Izbrali smo idejo, katero je predlagalo največ otrok. Uporabili smo ga za čudovite risbice, ki smo jih razstavili na panoju pred igralnico.

Ponovna uporaba odpadkov

Veliko smo tudi ustvarjali iz odpadnih materialov. V zbiranje materiala smo vključili tudi starše. Tako so nam pomagali pri zbiranju odpadnega papirja in papirja za risanje. Za potrebe ustvarjanja pa so prinesli tudi plastenke ter plastične in papirnate tulce. Iz plastenk smo kasneje izdelali hranilnike. Plastenke smo razrezali in zalepili skupaj tako, da je nastalo telo za prašička. Pobarvali smo jih še z akrilnimi barvami in nastali so čudoviti hranilniki, izdelani iz odpadnih plastenk.

Odpadne tulce iz kartona pa smo uporabili za ropotulje, plastične tulce pa smo uporabili za gibalno igro. Izdelali smo si tudi družabno igro iz odpadnega kartona.

Slika 2: Hranilniki iz odpadnega materiala

Vir: Lasten

Čistilna akcija

Ob svetovnem dnevu Zemlje, smo poleg pogovora o skrbi za naš planet izvedli tudi čistilno akcijo. Očistili smo pohodne poti in travnike v okolici vrtca in vrtčevsko igrišče. Otroke sva razdelili v dve skupini. Vsi otroci so imeli na rokah plastične rokavice. Pred čistilno akcijo sva se z otroki pogovorili, česa naj ne pobirajo (stekla in drugih nevarnih odpadkov). Na koncu smo skupaj pogledali, katerih odpadkov je bilo največ in jih kasneje skupaj razvrstili na ekološkem otoku. Otroke in starše sva spodbudili, da se tudi sami odpravijo v naravo in v bližnji okolici doma poberejo odpadke. Nekaj družin se je na najino pobudo odzvalo. Otroci so o čistilnih akcijah v domačem kraju pripovedovali vrstnikom v vrtcu in prinašali so fotografije. Odzivi otrok na čistilno akcijo so bili zelo pozitivni. Nekateri so nama rekli, da je bil to njihov najlepši dan. Opazili sva, da so kasneje postali bolj pozorni na sprehodih in so naju opozarjali, ko so videli odpadke v naravi.

Evalvacija projekta

Projekt se je v skupini odvijal ves mesec. Otroci so bili ves čas aktivno vključeni. Dajali so pobude in ideje o dejavnostih, ki smo jih tudi kasneje realizirali. Veliko so se naučili, novega spoznali. Pomembna nama je bila tudi povratna informacija staršev o tem, da morajo tudi doma sedaj na pobudo otrok bolj dosledno ločevati odpadke, saj so otroci bolj pozorni in jih na to sami opozarjajo. Na koncu sva otrokom podelili tudi priznanja za uspešno sodelovanje, skupaj pa smo izvedli tudi evalvacijo. Otroci so nama povedali, kaj so se novega naučili in katere dejavnosti so jim bile najbolj všeč.

O tem so otroci povedali:

Deček: »Mi je bilo lepo, ko smo razvrščali sličice«.

Deklica: »Lepo mi je bilo, ko smo raztresli smeti po sobi«.

Deklica: » Lepo mi je bilo, ko smo delali papir«.

Deček: » Mi je bilo lepo, ko smo strigli sličice iz revij«.

Deček: »Mi je bila vseč čistilna akcija in smo pobirali smeti zunaj«.

Deček: »Sem se naučil, da ne mečemo odpadkov v naravo«.

Deklica: »Najlepša mi je bila igra z odpadnimi tulci«.

Deklica: » Všeč mi je bilo risanje čisto/umazano okolje«.

Deček: » Ko smo se učili pesmica od koška za smeti«.

ZAKLJUČEK

Skozi mesec raziskovanja, smo ugotovili, da je odpadkov vedno več in kako zelo je pomembno, da jih pravilno ločujemo in recikliramo. Odločili smo se, da bomo še naprej po svojih najboljših močeh skrbeli za čisto in varno okolje. Tudi v vrtcu bomo dnevno pozorni na naše odpadke, da bo teh čim manj in da jih bomo pravilno ločevali. Pomembno je, da z okoljsko vzgojo začnemo že zelo zgodaj. Otroke je treba spodbujati k zbiranju in ločevanju odpadkov, da svoje izkušnje in pridobljeno znanje prenašajo na starše, družino, prijatelje in na ostalo družbeno področje (Košmrlj, 2010). Otroci se največ naučijo iz konkretnih izkušenj. S svojim vzorom, spodbudo in pravilnim ravnanjem se bodo veliko naučili. S tem bodo pripomogli k varnejšemu in bolj čistemu okolju, da bo naš planet ostal zelen in lep.

Viri in literatura

1. Katalinič, D. (2010). Prvi naravoslovni koraki. Odranci: Mizarstvo Antolin, d. o. o.

2. Košmrlj, M (2010). Ekologija v predšolskem obdobju. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, Založba Morfem.
3. Kurikulum za vrtce (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za šolstvo.
4. Lepičnik-Vodopivec, J. (2006). Okoljska vzgoja v vrtcu. Ljubljana: AWTS, d.o.o
5. Marjanovič Umek idr. (2001). *Otrok v vrtcu – Priročnik h Kurikulu za vrtce*. Založba obzorja.

Športno-turistični produkt za mlade

KATJA ERŽEN, *dipl. org. tur.*

katja.erzen@siol.net

Povzetek: V članku predstavljam primer turističnega produkta, ki so ga pripravili dijaki pri modulu Svetovanje in prodaja turističnih proizvodov. Na podlagi znanja, ki so ga črpali iz teorije o sestavljenosti in značilnostih turističnega produkta, trženju, marketinškem spletu, tržnem komuniciranju ipd., so pripravili dobro, inovativno idejo, s katero bi želeli popestriti turistično ponudbo Slovenije za segment mladih ljudi. Poudarek je bil na športno obarvanem produktu, ki bi trajal dva dni, saj športne prireditve postajajo, predvsem v zadnjih letih, ena najpomembnejših sestavin pri formiranju turistične ponudbe. Skupaj smo določili usmeritve za pripravo produkta, ki so temeljile na tržnem pristopu oblikovanja idej v celovit športno turistični proizvod in imele potencial dejanske uresničitve. Dijake je priprava zahtevnega produkta spodbudila h kreativnemu razmišljanju, razvijanju ustvarjalnosti in podjetnosti na področju turizma.

Ključne besede: šport, prireditve, mladi, turistični produkt, trženje

Abstract: In the article, I present an example of a tourist product prepared by students in the module Advising and selling tourist products. Based on the knowledge they drew from the theory of the composition and characteristics of the tourist product, marketing, marketing network, marketing communication, etc., they prepared a good, innovative idea with which they would like to diversify Slovenia's tourism offer for the segment of young people. The focus was on a sports-themed product that would last two days, as sports events have become, especially in recent years, one of the most important components in the formation of the tourist offer. Together, we determined the directions for the preparation of the product, which were based on the market approach of forming ideas into a comprehensive sports tourism product and had the potential of actual realization. Preparing a demanding product encouraged the students to think creatively, develop creativity and entrepreneurship in the field of tourism.

Keywords: sport, event, youth, tourist product, marketing

UVOD

Slovenski turizem je v zadnjih letih naredil en lep korak naprej. Če je še pred osamosvojitvijo Slovenija veljala za drugorazredno destinacijo, se je zadnja leta uveljavila kot povsem enakovredna turistična destinacija s pozitivnim imidžem. Seveda pa tako pozitivno stanje velja za glavno turistično sezono, medtem ko izven tega obdobja praktično zmanjka argumentov za uspešno trženje. Turistične zanimivosti, ki pa jih vendarle imamo, so v tržnem smislu premalo dodelane. Turistični proizvod lahko hitro zastara in v veliki konkurenci, ki vlada na turističnem trgu, dokaj hitro izgubi na svoji tržni osi, če ga stalno ne obnavljamo in dopolnjujemo. Prireditvena dejavnost je v Sloveniji izredno bogata in pestra. Imamo vrsto zabavnih, kulturnih in športnih prireditev. Športne prireditve pa postajajo predvsem v zadnjih letih ena najpomembnejših sestavin pri formiranju turistične ponudbe. Športna ponudba je v slovenskem turizmu dosegla visoko diferenciacijo, ki se kaže v programih zgolj rekreativnih vsebin, do vrhunskih športno turističnih prireditev. S tem prispevkom želim pokazati primer dobre prakse, kjer so dijaki na Srednji šoli Izola (pri modulu Svetovanje in prodaja turističnih proizvodov) pripravili inovativen športno turistični produkt. Menim, da je spodbujanje h kreativnemu razmišljanju, razvijanju ustvarjalnosti in podjetnosti dijakov na področju turizma ter osredotočanje na izboljšanje prepoznavnosti destinacije skozi športne aktivnosti, namenjene razvoju mladinskega turizma, dobra popotnica za prihodnost.

Pojem prireditev

Glede rabe izraza *prireditve* obstaja določena jezikovna nedorečenost. V splošni rabi najdemo dva izraza: prireditve in dogodek. Dogodke definira Watt, ki navaja, da je »dogodek nekaj, kar se dogaja in ne le obstaja« (1998). Pravi, da je najpomembnejše to, da nekdo mora to dogajanje tudi ustvariti. S pojmom *posebna prireditve* se ukvarja Goldblatt, ki trdi, da je to »edinstven trenutek, proslavljen s ceremonijami in rituali za zadovoljitev specifičnih potreb (1997). Pojem prireditve najdemo tudi v Zakonu o javnih zbiranjih, ki ga opredeli tako: »Javna prireditve je vsako organizirano zbiranje oseb zaradi izvajanja kulturne, športne, zabavne, izobraževalne, verske ali druge aktivnosti tako, da je udeležba brezpogojno ali pod določenimi pogoji dovoljena vsakomur« (ZJZ-UPB5, 2011, čl. 4). Lahko povzamem, da sta izraza dogodek in prireditve med seboj tesno povezana. Prireditve je izrazito dinamična kategorija, vnaprej skrbno načrtovana, organizirana, dobro izpeljana aktivnost, sestavljena iz posameznih dogodkov.

Vrste prireditev

Prireditve lahko razvrstimo po različnih kriterijih, npr. po velikosti, vsebini, času trajanja in frekvenci ponavljanja (Getz, 1997). Velikost prireditve lahko merimo glede na število obiskovalcev oz. finančni rezultat. Ločimo manjše, večje in velike prireditve (angl. *small, mega, hallmark events*) oz. lokalne, regionalne, nacionalne, mednarodne in globalne. Manjše so prireditve lokalnega značaja, saj običajno

privabijo le lokalno prebivalstvo in nimajo večjega vpliva na medije (McDonnell idr., 1999). Med večje prireditve štejemo tiste, ki privabijo večje število obiskovalcev in vzbudijo velik odmev v medijih. Med velike pa prištevamo tiste prireditve, ki privabijo izjemno število obiskovalcev, imajo močan odziv v medijih in s svojo odmevnostjo sežejo daleč čez državne meje, vse do svetovne prepoznavnosti (Getz, 1997). Delitev glede na vsebino, avtor (1997) najprej razvrsti prireditve na javne in zasebne, znotraj obeh pa v manjše skupine po področnem kriteriju. V javne prireditve šteje kulturne, športne, umetnostne, izobraževalne, poslovne, rekreacijske in državno-politične. Med zasebne pa osebne proslave in družabne prireditve. Getz (1997) prireditve razvršča tudi glede na kriterij trajanja, in sicer na dlje in manj časa trajajoče prireditve (angl. *short-term, long-term events*) ter po frekvenci ponavljanja na periodične velike in občasne zelo velike prireditve.

Načrtovanje prireditve

Načrtovanje je sestavljeno iz več korakov, v grobem pa poteka na dveh stopnjah. Najprej opredelimo razvojne cilje oz. izdelamo strateški načrt, na drugi stopnji pa z operativnim načrtom določimo, kako bomo zastavljene cilje dosegli.

V strateškem načrtu določimo tudi splet marketinških aktivnosti. Marketinški splet je sklop elementov ponudbe, ki ga oblikujemo, da bi vplivali na povpraševanje po svojih produktih in spodbudili zelene odzive ciljnih segmentov (Brezovec, 2000).

Po Kotlerju (1996) marketinški splet sestavlja sedem elementov (7P):

- Produkt (*Product*)
- Tržna pot (*Place*)
- Cena (*Price*)
- Tržno komuniciranje (*Promotion*)
- Ljudje (*People*)
- Proces (*Process*)
- Fizični dokazi (*Physical evidences*)

Operativni ali izvedbeni načrt prireditve temelji na strateškem načrtu.

Kot navaja Getz (1997) so glavne sestavine operativnega načrta:

- časovni načrt (določitev termina, dolžine trajanja prireditve in časa za posamezne aktivnosti),
- načrtovanje lokacije (lokacija in prizorišče prireditve),
- načrtovanje človeških virov (določitev minimalnega števila ljudi, potrebnega za pripravo in izvedbo prireditve),
- načrtovanje finančnih virov (oblikovanje predvidenih stroškov in prihodkov s ciljem zagotavljanja ekonomske uspešnosti prireditve),
- programski načrt (kot jedro prireditve, ki vsebuje podroben pregled aktivnosti).

Priprava športno turističnega produkta

V sklopu praktičnega pouka so dijaki v skupinah pripravljali projektno nalogo, ki je temeljila na izdelavi turističnega produkta (športne prireditve). Ker sta šport in rekreacija pomemben segment

turističnega sektorja, sta bila to glavna voditelja produkta. Zmožnosti za izvajanje športnega turizma v Sloveniji so izjemne, saj se obiskovalcem nudi velik nabor športnih aktivnosti. Sem spadajo gore, reke, jezera, kraški svet, morje in zeleni športi. Športni turizem lahko opišemo kot vrsto turistične dejavnosti, ki se nanaša na potovalno izkušnjo turista, ki bodisi opazuje kot gledalec, bodisi aktivno sodeluje v športnem dogodku. Vse več turistov se med potovanji zanima za športne aktivnosti, ne glede na to, ali je šport glavni cilj potovanja ali ne.

Na podlagi znanja iz teorije o sestavljenosti in značilnostih turističnega proizvoda, trženju in strategijah trženja, segmentaciji trga, tržnem pozicioniranju, marketinškem spletu in tržnem komuniciranju, so dijaki poznali korake oblikovanja novega turističnega proizvoda. Potrebno je bilo poiskati dobro, inovativno idejo, s katero bi popestrili turistično ponudbo za segment mladih ljudi. Določili smo usmeritve za pripravo produkta, ki so temeljile na tržnem pristopu oblikovanja idej v celovit športno turistični proizvod in imele potencial dejanske uresničitve.

Športno-turistični produkt SOČAADRENALIN

V nadaljevanju predstavljam primer inovativnega produkta dijakov, ki je rezultat timskega dela v času praktičnega pouka. Produkt so poimenovali SOČAADRENALIN in s pomočjo programa za oblikovanje pripravili logotip.

Slika 1: Logotip

Vir: Lasten

Športni produkt bo potekal dva dni v mesecu juniju, po dolini reke Soče. Za ciljno skupino so izbrali adrenalinske navdušence, ki se radi zabavajo, kar je za mlade izrednega pomena. Vključili so različne športne aktivnosti, ki bodo pripomogle k boljšemu življenjskemu slogu, poleg tega, pa bodo mladi bolje spoznali naravno in kulturno dediščino ter skozi igro, ki so jo pripravili, resnično začutili kulturo in tradicijo regije. Poudarek je na adrenalinskih športih, kot je kajakaštvo, saj je reka Soča ena najbolj priljubljenih kajakaških destinacij v Evropi in predstavlja pravi naravni biser, spust s kajakom po smaragdni reki pa navdaja kajakaše s posebnimi občutki doživljanja narave. Upoštevali so tudi načela trajnostnega turizma in

vkjučili vožnjo s kolesi, ki so do narave prijazni ter avtohtone jedi lokalnih gostinskih ponudnikov.

Njihov produkt se je začel z opisom Slovenije, ki jo vidijo kot majhno zeleno državo, predvsem pa je bogata z vodnimi viri. Je edinstvena in trajnosti zapisana destinacija, ki vse leto navdušuje s številnimi možnostmi za doživetja. Spada med države z izjemnim številom vrhunskih športnikov in bogatim kulturnim ustvarjanjem.

S športno obarvanim produktom so želeli dijaki, da tudi mlajša populacija spozna delček Slovenije na drugačen način, in sicer, da med aktivnim zaključkom tedna odkrivajo skrite kotičke doline Soče.

Ker so se odločili, da bodo tržili okolju prijazen in z adrenalinom povezan produkt, kjer je v ospredju kajakaštvo in kolesarjenje, so najprej opredelili pojem kolesarstvo. Dijaki ga predstavijo kot aktivnost vožnje s kolesom, ki se uporablja tako v transportne namene, kot za namene športa, rekreacije ali turizma. Kolesarjenje zagotovo velja za eno od najboljših oblik gibanja. Je okolju prijazen šport, ki pripomore k zdravju in krepi imunski sistem, poleg tega pa je odlično zdravilo tudi za duševne bolezni. Slovenija je zaradi raznovrstnosti terenov in pokrajin odlična destinacija za kolesarjenje. Poleg krepiteve zdravja, pa lahko ob kolesarskih poteh, opazujemo tudi lepoto raznovrstne narave na dokaj majhnem območju.

Nato so v nalogi opisali pomembno naravno znamenitost, reko Sočo, saj ima poleg energetskega izkoriščanja velik pomen tudi v turizmu. S svojo značilno zeleno modro barvo in številnimi možnostmi za vodne športe, privablja veliko število domačih in tujih gostov. Ima pa tudi

zgodovinski pomen, saj ob njej poteka pot miru, ki združuje spomin in opomin na Soško fronto in je uvrščena na Unescov poskusni seznam svetovne dediščine. Priljubljene aktivnosti na reki so rafting, ribolov, kanjoning ter spust s kajakom, ki so ga v produkt za mlade tudi vključili. Poleg naštetih športov so v produkt vključili še pohodništvo, jogo, odbojko in pustolovščine v adrenalinskem parku. V nadaljevanju so pripravili dvodnevno časovnico, ki prikazuje potek aktivnosti ter podroben opis športne prireditve.

Preglednica 1: Časovnica prvega dne

URA	AKTIVNOST	LOKACIJA
9.30–10.00	Zbor udeležencev	Bovec
10.00–10.15	Kolesarjenje	Proti slapu Virje in potoku Gljun
10.15–10.40	Ogled	Slap Virje in potok Gljun
10.40–11.10	Kolesarjenje	Proti slapu Boka
11.10–11.50	Hoja in ogled	Slap Boka
12.05–12.10	Kolesarjenje	Čez reko Sočo
12.10–12.40	Kolesarjenje	Proti kampu Liza
12.40–13.10	Namestitev	Kamp Liza
13.10–14.00	Prosti čas	Kamp Liza
14.00–15.30	Kosilo in prosti čas	Kamp Liza
15.30–18.30	Turnir v odbojki	Kamp Liza
18.30–20.30	Večerja	Kamp Liza

Dijaki so potek prvega dne opisali na naslednji način. Prireditve bi se pričela v centru mesta Bovec. Športni navdušenci bi se lahko na zbirno mesto pripeljali s svojimi kolesi. Dopoldne bi se odpravili na

krožno pot po Bovški kotlini, mimo slapov in razgleda na Triglav, po kateri bi jih spremljal vodič. Iz Bovca bi šli mimo Kaninske vasi do vasi Plužna, kjer bi obiskali slikovit slap Virje in kraški izvir potoka Glijun, ki je eden največjih in najbolj stalnih kraških izvirov v dolini reke Soče. Nato bi se zapeljali mimo akumulacijskega jezera, kjer se razprostira čudovit pogled na Bovško kotlino in Julijske Alpe. Na poti bi pogledali tudi najbolj vodnat slovenski slap Boka in se sprehodili od gozdne ploščadi vse do vrha. V bližini bi prečkali reko Sočo, kjer bi lahko v daljavi opazili najvišjo slovensko goro Triglav. Popoldne bi se vrnili nazaj v Bovec, natančneje v kamp Liza, kjer bi se namestili v šotore. Po kratkem počitku bi odigrali turnir v odbojki na mivki. Dan pa bi zaključili z večerjo v kampu Liza.

URA	AKTIVNOST	LOKACIJA
8.00–9.00	Zajtrk	Kamp Liza
9.00–10.00	Joga na prostem	Kamp Liza
10.00–10.30	Hoja proti izhodišču za spust s kajakom	Reka Soča
10.30–11.00	Uvod z inštruktorjem kajakaštva	Reka Soča
11.00–14.00	Spust s kajaki po Soči	Reka Soča
14.00–15.30	Kosilo	Gostilna Žogica/ Solkan
15.30–18.30	Adrenalinski park	Solkan
18.30–20.00	Večerja	Gostilna Žogica/Solkan
20.00–24.00	Zabava z DJ-jem	Čolnarna/Solkan

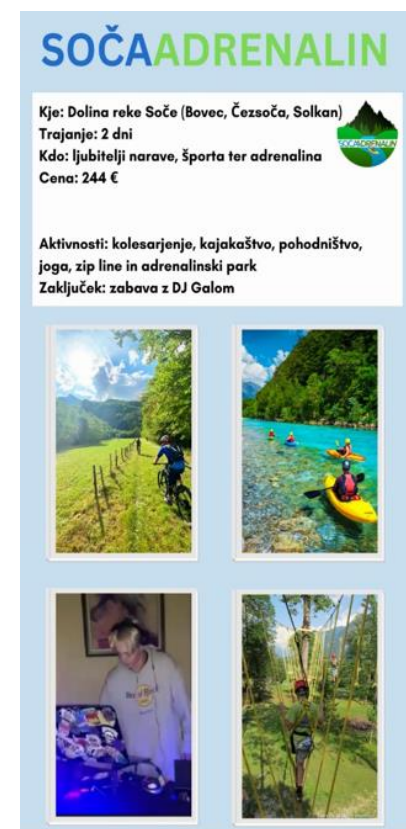
Preglednica 2: Časovnica drugega dne

Drugi dan bi mladi pričeli z zdravim zajtrkom in nadaljevali z jutranjo jogo na travniku kampa. Dopoldne bi se odpravili do središča mesta, kjer bi se srečali z vodnikom, jim povedal nekaj osnov kajakaštva in jih tudi spremljal ter vodil pri spustu po reki Soči. V Solkanu bi se okrepčali v gostilni Žogica s tradicionalnimi jedmi doline Soče. V popoldanskem času pa bi se odpravili na pustolovsko avanturo v bližnji adrenalinski park - Soča Fun Park. V parku bi mladi v skupinah tekmovali v kvizu »GO šport«, v katerem bi bolje spoznali Goriško

regijo in različne športne aktivnosti. Nazaj do Čolnarne pa bi se spustili po zip lin-u in se po večerji zabavali z DJ-em Galom.

V nadaljevanju projektne naloge so dijaki v podpoglavjih opisali kolesarsko pot od Bovca do Čezsoče, spust s kajakom po reki Soči, adrenalinski park in predstavili nastanitveni obrat kamp Liza, kjer bi športni navdušenci tudi prenočili. Pripravili so tudi kalkulacijo stroškov, kjer so upoštevali vse variabilne in fiksne stroške, dodali stroške, ki bi jih imeli z organizacijo športne prireditve in planiran dobiček ter dobili prodajno ceno. Posebno poglavje so namenili trženju turističnega produkta. Za opredelitev predlogov trženja športnega produkta so si pomagali z inštrumenti marketinškega spleta, ki smo jih spoznali pri pouku teorije. Omenila sem jih že zgoraj pri načrtovanju prireditve, kjer po Kotlerju (1996) marketinški splet sestavlja sedem elementov. Turistični produkt SOČAADRENALIN so prilagodili izbrani ciljni skupini. To so mladi, ljubitelji adrenalinskih športnih aktivnosti in narave. Izvorni trgi bi bili Slovenija, Italija in Avstrija, države, ki so v bližini krajev dogodka. Pri cenovnem oblikovanju so izbrali kvalitetne športne aktivnosti, obenem pa potencialnim udeležencem ponudili cenovno dostopen produkt. Prodajna cena bi tako znašala 244,00 €. Produkt bi tržili preko socialnih omrežij (Instagram, Facebook, Tik tok), saj se je uporaba le teh zelo razširila. Na spletni strani bi predstavili potek športnega programa, splošne pogoje za udeležence, prijavnice, ceno in ostale informacije. Pripravili bi tudi promocijski video spot. Produkt

bi oglaševali na radijskih postajah in v obliki plakatov izobešenih na javnih mestih. Izdelali bi tudi letake in jih posredovali TIC-u v Novi Gorici in Bovcu.

Slika 2: Letak SOČAADRENALIN

Vir: Lasten

Odločili so te tudi, da k sodelovanju povabijo subjekte, ki bodo posredno ali neposredno sodelovali pri izvedbi športnega produkta in s svojimi sposobnostmi prispevali k večji odmevnosti dogodka (npr. prijazno osebje v Kampu Liza, gostilni Žogica, vodiča, inštruktorja kajakaštva, DJ-a Gala ipd.).

Še tako prijazno osebje pa ne more nadomestiti natančne in kvalitetne izvedbe turističnega produkta. Zato so predvideli potrebne procese pri izvajanju športnega dogajanja. Pri tem so mislili na hitro prijavo pri namestitvi udeležencev in predvsem nemoten in pravilen razpored vseh športnih aktivnosti. Vsaka vidna podrobnost sooblikuje produkt in vpliva na dobro počutje udeležencev. Gre za vrednotenje storitev skozi fizične dokaze, zato so posebno pozornost namenili urejenosti okolja, kjer bodo potekale športne aktivnosti, čistoči pri namestitvi, izgledu osebja, ki bo sodelovalo na festivalu in privlačnemu promocijskemu materialu (plakati, letaki itd.), ki bo vzbudil zanimanje udeležencev. Nalogo so nato zaključili s povzetkom ključnih zanimivosti, z lastnimi ugotovitvami in s sklepnimi mislimi. Menili so, da vse športne aktivnosti, vključene v produkt, lahko zadovoljijo zanimanje mladih in tako odpirajo nove možnosti za ponudbo mladinskega turizma.

ZAKLJUČEK

Dijaki so pri kreiranju novega turističnega produkta spoznali, da je projektno delo zelo zanimivo, obenem pa naporno. V produkt so

vključili veliko športnih aktivnosti, primernih za mlajšo populacijo. Odkrivali so možnosti za izboljšanje prepoznavnosti določene destinacije skozi inovativen športno turistični produkt, ki so ga samostojno pripravljali pri praktičnem pouku. Uporabili so vsa znanja iz strokovne teorije in ga prenesli v prakso. Menim, da je bil namen dosežen, saj so dokazali, da znajo biti zelo kreativni, obenem pa so razvili tudi nova znanja s pomočjo IKT vsebin. Odkrili so, da delo v timu zahteva veliko medsebojnega komuniciranja, sodelovanja, predvsem pa ogromno potrpljenja in usklajevanja. Dijaki so se projektne naloge na začetku lotili z zadržkom, vendar na osnovi končnega dosežka, so izrazili željo po novem podobnem projektu. Preko lastne aktivnosti so spoznali, da je tudi projektno delo ena vrsta učenja.

Viri in literatura

1. Brezovec, A. (2000). *Marketing v turizmu: Izhodišča za razmišljanje in upravljanje*. Portorož: Turistica – Visoka šola za turizem.
2. Getz, D. (1997). *Event management & event tourism*. New York: Cognizant Communication Corporation.
3. Goldblatt, J. (1997). *Special Events*. New York: John Wiley & Sons.
4. Kotler, P. (1996). *Marketing Management*. Ljubljana: Slovenska knjiga.
5. McDonnell, I., Allen, J., O'Toole, W. (1999). *Festival and Special event management*. Brisbane: John Wiley & Sons.
6. Zakon o javnih zbiranjih (ZJZ-UPB5). (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 64/2011
7. Watt, D. C. (1998). *Event Management in Leisure and Tourism*. Harlow: Addison Wesley Longman.

Spodbude za pripovedovanje zgodbe

KATJA KAMNAR, *dipl. vzg.*
katja.kamnar@gmail.com

Povzetek: Pripovedovanje otroka je zelo pomembno, ker tako razvija govorno jezikovni potencial in kasneje razvoj pismenosti in bralne kulture. Za dobrega pripovedovalca pa potrebujemo določena znanja, tehnike in strategije, zato je zelo dobro, da v pedagoški proces uvedemo ustrezne podporne strategije. Spodbudno učno okolje z načrtovanimi in v pripovedovanje usmerjenimi dejavnostmi je izrednega pomena za razvoj otrokove pripovedovalne zmožnosti. V članku smo opisali, kako smo spodbujali in uporabili različne podporne strategije za pripovedovanje otrok ter kako smo medpodročno povezali jezik in umetnost.

Ključne besede: pripovedovanje otrok, jezik, spodbude za pripovedovanje

Abstract: The importance of storytelling for children cannot be overstated, as it fosters the development of their speech and language potential, which later contributes to the cultivation of

literacy and reading culture. Becoming an effective storyteller necessitates the acquisition of specific knowledge, techniques, and strategies. As such, it is essential to incorporate suitable supportive strategies into the pedagogical process. A conducive learning environment, characterized by well-structured and storytelling-centric activities, plays a pivotal role in enhancing a child's narrative abilities. In this article, we will elucidate the various supportive strategies employed to promote children's storytelling and examine the interdisciplinary connections between language and art.

Keywords: storytelling, language, supportive strategies for storytelling

UVOD

Za otrokov govorno jezikovni razvoj je zelo pomembno, da ga spodbujamo pri pripovedovanju. Spodbujanje pripovedovanja pri otrocih ima namreč dolgoročne pozitivne posledice za razvoj otrokovega govora, kasneje pa tudi pismenosti in bralne kulture. Otroci so lahko odlični pripovedovalci. S pomočjo zgodb osmišljajo preteklost in sedanost, urejajo svoje misli in čustva. Pomembno je tudi to, da v pedagoški proces uvedemo ustrezne podporne strategije, ob katerih otroci lahko usvojijo večino pripovedovanja in se v pripovedovanju počutijo suvereni. Učenje pripovedovanja je proces usvajanja in vztrajnosti. Vsi si želimo biti dobri pripovedovalci. Da bi to lahko postali, za to potrebujemo določena znanja, tehnike in strategije. Najlažje je, če se teh znanj, tehnik in strategij naučimo že v otroštvu. Pri tem je potrebno otrokovo pripovedovanje ustrezno spodbujati in glede na starostno stopnjo nadgrajevati. V ta namen smo v naši skupini želeli, da bi otroci spoznali različne pristope k pripovedovanju zgodbe. Skupaj smo raziskovali, kaj zmoreta domišljija in jezik. Želeli smo, da bi spoznali, da je pripovedovanje miselna in verbalna telovadba, ki jo lahko nadgrajujemo z različnimi dejavnostmi. Povezovali smo jezik in umetnost.

Pripovedovanje v predšolskem obdobju

»Pripovedovanje umeščamo med govorne dejavnosti in ga v celoti povezujemo z razumevanjem ter izražanjem ne glede na kontekst, v katerem besedilo nastaja« (Baloh, 2015, str. 6). S pripovedovanjem

zgodbe otroci vstopajo v osebni in družbeni prostor, učijo se razumeti sebe, dinamičnih medosebnih odnosov in vzročno–posledičnih odnosov, razlikovati med resničnim in domišljjskim ter oblikujejo vrednote. Pripovedovanje zgodbe otrok se uporablja tudi kot enega od načinov spodbujanja razvoja govora otrok (Marjanovič Umek, Fekonja, 2019, str. 7). Pripovedovanje zgodbe je pragmatična jezikovna zmožnost, ki je ključnega pomena predvsem v razvojnih obdobjih, v katerih gre za prepoznaven razvoj otrok na ravni povezanosti govora in mišljenja oziroma rabe notranjega govora na eni strani ter razvoj na področjih skladnje, metajezika in rabe govora na drugi strani (Baloh, 2015, str. 6). Zgodbe spodbujajo tudi razvoj otrokove domišljije, saj pogosto opisujejo dogodke, ki se ne dogajajo tukaj in zdaj. Zgodbe otroku omogočajo, da si sam zamišlja in oblikuje osebe, prostor in dogodke, ki jih zgodba opisuje. Zgodba je zato osebna in značilna za pripovedovalca. Različni pripovedovalci iste izkušnje in dogodke povezujejo v različne zgodbe na svoj način (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja, 2006). Kurikulum za vrtce (1999), ki predstavlja temelj vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu, nam v poglavju Jezik podaja kar nekaj ciljev in dejavnosti, ki se navezujejo na razvoj pripovedovanja otrok. V predšolskem obdobju naj bi otrok razvijal zmožnosti uporabe domišljije, se identificiral s književno osebnost in tako doživljal književno dogajanje, preko načrtovanih in vsakodnevnih dejavnosti si razvijal jezik na vseh jezikovnih ravneh (od glasovne, oblikoslovne do skladenjske) ter se naučil samostojno pripovedovati.

Razvoj sposobnosti pripovedovanja zgodbe

»Razvoj pripovedovanja zgodb pri otroku poteka od enostavnih zgodb, v katerih opisujejo preproste dogodke, praviloma iz njihovega resničnega življenja, do konvencionalnih, koherentnih in kohezivnih zgodb, ki jih ob upoštevanju njene zgradbe (začetek, vrhunec, konec) z opisovanjem časovnih in vzročnih povezav, motivov in čustev junakov ter odnosov med njimi pripovedujejo otroci v zgodnjem in srednjem otroštvu« (Baloh, 2015, str. 9). Pri koherentnosti gre za načine, kako so elementi zgodbe med seboj smiselno povezani in urejeni. Kohezivnost zgodbe pa se nanaša na jezikovna izrazila, kar pomeni, da so med vsebinami znotraj zgodbe logična razmerja in povezave, gre torej za površinsko zgradbo zgodbe (Marjanovič Umek, Fekonja in Kranjc, 2004). Vendar pa zgodbo sestavljata dve vrsti dogodkov. Prvi so dogodki, ki so urejeni in predstavljajo logično zaporedje, drugi pa predmetnost, preko je dogajanje sploh mogoče. To so osebe in prostor dogajanja. Med dogodki obstaja hierarhija, ki določa, koliko je kateri dogodek pomemben v sami zgodbi. Tako so lahko dogodki bistveni ali ogrodni ter dekorativni ali obrobni. Ogradni dogodki so tako imenovana rdeča nit, obrobni dogodki pa pojasnjujejo ogrodne dogodke z dodatno razlago in opisom ter na takšen način skrbijo za vzdušje. Če pri pripovedovanju otrok ne uporabi obrobni dogodkov, je pripoved le estetsko osiromašena, še vedno pa ima svoj namen (Baloh, 2015). Starejši otroci v svojih pripovedovanjih govor različnih junakov ponazarjajo z različno intonacijo, intenzivnostjo, globino in barvo glasu. Tako otroci

razumejo, da pripovedovalec ni del zgodbe, temveč nekdo, ki zgodbo pripoveduje in obenem nadzoruje dogodke in osebe, ki v zgodbi nastopajo (Marjanovič Umek, Fekonja, 2019).

Vloga vrtca in vzgojitelja pri razvoju pripovedovanja zgodb otroka

Spodbudno vrtčevsko okolje z vsakdanjimi organiziranimi in v pripovedovanje usmerjenimi dejavnostmi je izrednega pomena za razvoj otrokove pripovedovalne zmožnosti. Prav tako je visoka kakovost vrtca pomembna za otroke, ki prihajajo iz manj spodbudnega socialnega okolja (Baloh, 2015, str. 11). V predšolskem obdobju se nauči osnovnih veščin in spretnosti na vseh področjih, še posebej pa to velja za področje jezika. Zato imajo strokovni delavci v vrtcih veliko vlogo in morajo kurikularnemu področju jezika nameniti dovolj časa. Dejavnosti, ki podpirajo in razvijajo področje jezika, pa morajo biti skrbno in smiselno načrtovane (prav tam). Dejavnosti otrok so navedene tudi v Kurikulumu za vrtec (1999), za obe starostni obdobji. V drugem starostnem obdobju odrasli bere otrokom, pripoveduje in predvaja na avdio- in videokaseti raznovrstna literarna besedila, ki so primerna otrokovi starosti ter ga spodbuja k samostojnemu pripovedovanju zgodbic. V predšolskem obdobju pripovedovanje v svojih številnih različicah (pripovedovanje pravljic, pripovedovanje o dogodkih, ustvarjalno pripovedovanje ...) uresničuje vzgojitelj, ki s pripovedovanjem dosega različne vzgojne in izobraževalne cilje in pri tem otroku nudi jezikovni zgled. Vzgojiteljevo ravnanje, njegove odločitve v načrtovanju in pripravi dejavnosti ter še

posebno v izvedbi bistveno vplivajo na kakovost uresničevanja ciljev jezikovne vzgoje. Pomembno je, da vzgojitelj otrokom pripravi okolje in pripomočke ter jih spodbuja, da si razvijajo pripovedovalne sheme (Baloh, 2015). Otrok se uči samostojno pripovedovati preko dejavnosti, kjer so naslovniki pripovedovanja prav tako otroci in kadar sam pripoveduje, razvija lastno pripovedovalno shemo. Znano je, da otroci lažje pripovedujejo ob fotografijah ter potrebujejo spodbudno okolje. Večkrat, ko vzgojitelji pripravijo spodbudno okolje in različne pripomočke, otrokom omogočijo razvoj in napredovanje na govornem področju. Otroci preko načrtovanih dejavnosti razvijajo govorno izražanje, bogatijo si besedni zaklad, urijo se v logičnem sklepanju in samostojnemu mišljenju (Erženičnik Pačnik, 2009).

Pripovedovanje zgodb s pomočjo spodbud

Otrokovo spodbujanje razvoja pripovedovanja lahko nadgradimo na različne načine. Pripovedovanje zgodbe otroka lahko načrtujemo ob pomoči slikanice, pripovedovanje ob slikah/risbah, pripovedovanje ob avdio sredstvih, pripovedovanje s pomočjo lutke, pripovedovanje ob gledališču Kamišibaj, s pomočjo IKT-ja in podobno. Povezujemo lahko različna področja, ki so opisana v Kurikulumu.

Medpodročno povezovanje dejavnosti jezik – umetnost

Otrokovo pripovedovanje je potrebno spodbujati in glede na starost nadgrajevati z ustrezno načrtovanimi dejavnostmi, usmerjenimi v pripovedovanje, s katerimi otroku pomagamo graditi lastno

pripovedovalno shemo, na podlagi katere bo lahko samostojno tvoril pripovedna besedila. Spodbujanje ustvarjalnega pripovedovanja ni vezano le na področje jezikovne vzgoje, temveč je tesno povezano z likovnim področjem. Ti dve področji omogočata številne možnosti sodelovanja ter povezovanja vsebin, pri čemer pa moramo biti pozorni na to, da se pri načrtovanju vsebinskih ali drugih povezav upošteva ter uresničuje cilje obeh kurikularnih področij (Baloh, Birska, 2022). Kamišibaj je umetnost pripovedovanja zgodb ob slikah v malem lesenem odru. Gre za posebno umetniško obliko, ki povezuje besedo in likovno umetnost. Ta umetniška oblika spada med vizualna pripovedna gledališča. Pri kamišibaju je komunikacija malo drugačna kot v drugih gledališčih, temelji namreč na skupnem doživljanju zgodbe v interakciji slike in besede (Sitar, 2018). Z lutko se otroci učijo sodelovanja z drugimi vrstniki, komunikacije, socializacijskih spretnosti, širijo besednjak in izgrajujejo socialni jaz. Pripovedovanje z lutko otroku predstavlja nekakšen ščit za bolj sproščen pogovor, otrok se pri tem počuti manj izpostavljenega v komunikaciji (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006). Zore (2005) navaja, da s smiselnim in načrtovanim vodenjem (kdaj, koliko časa, kako) uporaba računalnika vpliva na jezikovni razvoj otroka. Tehnologija lahko v predšolskem obdobju igra pomembno vlogo pri spodbujanju pripovedovanja zgodb. Digitalni mediji, kot so e-knjige, zvočne knjige, animirani filmi in aplikacije za zgodbe, lahko otrokom ponudijo interaktivne in zanimive načine za učenje in pripovedovanje zgodb (Couse, Chen, 2010).

Izvajanje dejavnosti v skupini

V naši skupini otrok, starih od 4 do 6 let, se je izkazalo, da je veliko otrok, ki ima težave pri komunikaciji. Še posebej pri pripovedovanju zgodb, bodisi poznanih zgodb, ki smo jih obravnavali tekom bivanja v vrtcu ali pa pri preprostem pripovedovanju dogodkov, kot npr. kako je bilo v živalskem vrtu, na rojstnem dnevu ... Prav tako se v vrtčevskih skupinah pojavlja vedno več otrok, ki jim slovenski jezik ni prvi (materni) jezik ter vedno več je tudi otrok, ki so tihi, sramežljivi in se ne izpostavljajo radi. Ker se zavedamo, kako pomembno je pripovedovanje otrok v predšolskem obdobju za razvoj govora, mišljenja, za razvijanje domišljije, metajezika, za spodbujanje besedišča, smo se odločili, da otrokom pomagamo pri spodbujanju pripovedovanja. V ta namen smo z otroki spoznavali različne pristope k pripovedovanju zgodbe. Skupno smo raziskovali, kaj zmoreta jezik, domišljija in umetnost. Želeli smo, da otroci spoznajo, kako pripovedovanje lahko nadgrajujemo z različnimi zabavnimi dejavnostmi. Tekom raziskovanja našega tematskega sklopa S prstom po zemljevidu – Anglija smo naleteli na angleško ljudsko pravljico Trije prašički.

Projekt je trajal več tednov. Igralnico smo pripravili kot spodbudno učno okolje. Otroci so imeli na voljo različne nestrukturirane materiale, lutke, likovna sredstva, vaje za spodbujanje grafomotoričnih spretnosti, slikanice itd. Za uvodno motivacijo smo preprosto začeli z branjem slikanice. Nadaljevali smo z ogledovanjem

ilustracij in se pogovarjali o vsebini in sporočilu zgodbe. Ob tej dejavnosti ni bilo toliko odziva, zato smo dejavnost nadgradili z gledališčem Kamišibaj.

Kamišibaj

Vzgojiteljica je ob gledališču kamišibaj pripovedovala zgodbo o treh prašičkih. Otroci so bili nad izvedeno dejavnostjo navdušeni. Nekaj deklic se je takoj javilo, da bi tudi same poskusile s pripovedovanjem ob gledališču kamišibaj. Presenetljivo so ostali otroci z velikim zanimanjem poslušali drug drugega. Za popestritev dejavnosti in nadgradnjo, smo spodbujali otroke pri razmišljanju, kako bi lahko sami pripravili svoje gledališče kamišibaj in ga uporabljali pri igri. Prišli so do ideje, da otroci sami narišejo zgodbo o treh prašičkih ali kakšno drugo in naredijo svoje gledališče Kamišibaj. Na voljo so imeli različna sredstva za izdelavo predlog, ki se jih vstavi v gledališče. Spodbujali smo jih, da uporabijo domišljijo in izdelajo svojo lastno zgodbo. Nastali so zanimivi izdelki.

Slika 1: Otroški kamišibaj
Vir: Lasten

Pravljični zemljevid

Močno področje naše skupine je likovno ustvarjanje, zato je naš likovni ali ustvarjalni kotiček zelo dobro založen z različnimi sredstvi, ki so otrokom ves čas na voljo. Na podlagi tega smo se odločili, da otrokom predstavimo pravljčni zemljevid, ker je povezan z likovnim ustvarjanjem. Pravljični zemljevid je zelo dobro pripovedovalsko orodje, ki ga vsak otrok pripravi sam, v dvojicah ali skupinskega. Na večji list ali trak papirja otrok nariše zgodbo. Pomembno je, da zgodba poteka od leve proti desni in je v kronološkem zaporedju. Pravljični zemljevid mu je nato v oporo pri pripovedovanju zgodbe.

Slika 2: Pravljični zemljevid
Vir: Lasten

Stop Motion film

Zelo pogosto smo iz pogovora otrok razbrali, da veliko uporabljajo pametne telefone za gledanje risank in igranje igrlic. Vsi vemo, da to ni najboljše za otroke, zato smo jim želeli pokazati, da se pametni telefon lahko uporablja tudi v druge, poučne namene. Pokazali smo jim, kako lahko sami naredimo film. Tudi tokrat smo tehnologijo povezali z likovnim ustvarjanjem. Najprej so otroci narisali glavne like zgodbe, ozadje in druge rekvizite. Ko smo imeli vse pripravljeno, so otroci po zgodbi postavljali glavne like na ozadje in dodajali rekvizite ter vsak prizor fotografirali. Vse fotografije smo nato vstavili v mobilno aplikacijo Stop Motion in aplikacija je sama izdelala film. Za dokončanje filma smo morali dodati še glas oziroma pripovedovanje otroka in film je bil končan.

Spontana igra

Ob gledanju otrok smo opazili, da se je v igralnici in v zunanjem okolju razvila spontana igra. Otroci so se po koticčkih igrali z lutkami, sami so

si pripravili gledališče, torej oder, sedeže, izdelali so si vstopnice, itd. Pri tem so morali med sabo komunicirati, se dogovarjati in določiti vloge pri igri. Uporabljali so predloge, ki so jih sami izdelali na različne načine. Nekatere so z odraslo pomočjo nalepili v kotičke ali stene ter ob njih pripovedovali. Igrali so se šolo in učili učence, kako povedati zgodbo, sedeli so v krogu in sami izvajali bralno značko, vse to so se domislili sami. Na igrišču so bili zelo ustvarjalni dečki, saj so iz drevesnih vej izdelali »hišo iz vejevja« in poskušali, kako hitro jo lahko veter ali njihovo pihanje odnese. Izdelovali so hiše iz različnih materialov (mivka, lesene kocke, Duplo kocke ...). Reševali so različne grafomotorične naloge in podobno.

Evalvacija

Pri spodbujanju pripovedovanja otrok smo izhajali iz močnega področja naše skupine, to je likovno ustvarjanje in ga povezali z različnimi podpornimi strategijami. Za projekt smo si vzeli veliko časa. Prav tako smo pri pripravi izdelkov uporabili različne učne oblike, ki so se izkazale za uspešne. Delali smo skupinsko, v parih in individualno. Otroci so aktivno sodelovali, raziskovali in povezovali dejavnosti med sabo. Med sabo so se pogovarjali in poslušali. Lahko rečemo, da različne podporne strategije, ki smo jih uporabili za pripovedovanje otrok, so spodbudile otroke k pripovedovanju. Pogosto so otroci sami dali pobudo, da bi povedali zgodbo drugim otrokom in pokazali svoj izdelek. Ob teh spodbudah so bili bolj samozavestni, v dejavnosti so se vključili »tihi otroci«, ker imeli so

oporo ob pripovedovanju in se nanjo obračali. Tuje jezični otroci so napredovali pri govorjenju in pripovedovanju. Ob vsem tem so prišli do različnih zaključkov, da se zgodba lahko konča na različne načine. Spoznali so nove izraze in jih tudi uporabili pri pripovedovanju (npr. šibje). Otroci so spontano razvijali predbralne in predpisalne spretnosti pri pravljичnem zemljevidu, ker so ga brali od leve proti desni, prav tako pri filmu. Otroci so slišano vnašali v spontano igro (igranje gledališča, pri igri na prostem, v kotičkih,...). Dejavnosti smo nadgradili z IKT tehnologijo in izdelali čudovite filme. Vloga vzgojitelja se je menjavala, od pomagača, slušatelja, do raziskovalca in na koncu opazovalca.

ZAKLJUČEK

Naš projekt se je zaključil zelo pozitivno. Odzivi s strani otrok in staršev so bili neverjetni. Izkazalo se je, da otroci niso razvijali samo spretnosti pripovedovanja, razvijali so tudi medosebne odnose, gradili na svoji samozavesti, izpopolnjevali besedišče, spoznavali različne metode dela, komunicirali, nadgrajevali spontano igro in se izkazali za dobre ustvarjalce. Strokovni delavci smo dobili zagon, da lahko v skupino vnašamo tudi drugačne metode dela, saj vzpodbudijo otroško radovednost za delo in ustvarjanje. Izkazalo se je, da lahko iz močnega področja skupine, izboljšamo šibko področje skupine ali otroka. Opazili smo, kako smo se zaradi različnih oblik dela, predvsem individualnega dela, povezali med sabo. Vloga vzgojitelja se je menjavala, od pripovedovalca do slušatelja, od pomagača do

opazovalca. Otroci bodo vedno ustvarjalni in polni idej, potrebno jim je dati možnost, jih poslušati in podpreti.

Viri in literatura

1. Baloh, B. (2015). Aplikativni vidik otrokovega pripovedovanja v predšolskem obdobju. *Revija za elementarno izobraževanje*, 8(4), 5–27.
2. Baloh, B., Birsa, E. (2022). Vloga strokovnih delavcev in umetnikov pri spodbujanju ustvarjalnega pripovedovanja ter likovnega izražanja. *Umetnost v vzgoji v vrtcih in šolah*. Koper: Univerza na Primorskem.
3. Borota, B., geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Koper: Pedagoška fakulteta.
4. Couse, L. J., Chen, D. W. (2010). A tablet computer for young children? Exploring its viability for early childhood education. *Journal of Research on Technology in Education*, 43(1), 75–96.
5. Erženičnik Pačnik, M. (2009). Spodbujanje otrokovega govora. *Pedagoška obzorja*, 1(1), 16–35.
6. *Kurikulum za vrtce*. (1999). Ljubljana: MIZŠ.
7. Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Kranjc, S. (2004). Pripovedovanje zgodbe kot pristop za ugotavljanje otrokovega govornega razvoja. *Psihološka obzorja*, 13(1), 43–64.
8. Marjanovič Umek, L., Kranjc, S., Fekonja, U. (2006). *Otroški govor: razvoj in učenje*. Znanstvena monografija. Domžale: Založba Izolit.
9. Marjanovič Umek, L., Fekonja, U. (2019). *Zgodbe otrok: Razvoj in spodbujanje pripovedovanja*. Univerza v Ljubljani: Filozofska fakulteta.
10. Sitar, J. (2018). *Umetnost kamišibaja. Priročnik za ustvarjanje*. Ljubljana: Slovenski gledališki inštitut.
11. Zore, N. (2005). *Otrok in računalnik v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Bralna motivacija pri učencih

KRISTINA ROJC

kristy.rolih@gmail.com

Povzetek: Bralna pismenost je ena najpomembnejših veščin, ki jih učence in učenci pridobijo v prvih letih šolanja. Pomeni temelj za nadaljnje učenje vseh predmetov v šoli, pa tudi učenje izven nje in omogoča osebno rast v vseh obdobjih življenja. Za razvijanje bralne zmožnosti so ključnega pomena zgodnje bralne izkušnje doma v družinskem okolju, pri otrokovem samostojnem branju pa nenehno motiviranje in spodbujanje branja ter dostopnost in možnost izbire raznolikega knjižnega gradiva. Poudarek je predvsem na pozitivnem bralnem zgledu, ki ga otroku predstavljajo starši in pedagoški delavci. Bralne sposobnosti je mogoče, tako kot vse druge sposobnosti, razvijati z vajo.

Ključne besede: bralna motivacija, družinska pismenost, bralna pismenost, dejavniki branja, bralne dejavnosti

Abstract: Reading literacy is one of the most important knowledge skills that pupils acquire in their first years of schooling. It is a foundation for further learning of all subjects in school, as well as learning outside it and enabling personal growth at all stages of life.

Early reading experiences at home and in the family environment are crucial for developing reading ability, while in the case of children's independent reading, it is essential to constantly motivate and promote reading and accessibility and the possibility of choosing a diverse book material. The emphasis is mainly on the positive reading model that parents and teaching staff represent to the child. Reading skills can be developed, like all other abilities, through exercise.

Keywords: reading motivation, family literacy, reading literacy, reading factors, reading activities

UVOD

Sodobni svet od nas zahteva, da na vsakem koraku prebiramo znake in simbole. Količina besedil, s katero smo obdani vsak dan, narašča. Branje potrebujemo pri učenju, pri delu, pri nakupovanju in ne nazadnje tudi pri gledanju televizije in uporabi računalnika. Predstavlja eno najpomembnejših socialnih sposobnosti, spodbuja spoznavni in čustveni razvoj ter vpliva na razvoj možganskih celic. Pri učencih so opazne velike razlike v hitrosti branja, razumevanju in povzemanju prebranega ter nasploh pri količini prebrane literature. Tehniko branja je mogoče izboljšati z različnimi vajami, predvsem pa z rednim vsakodnevnim branjem. Predvsem pri starejših učencih prihaja do vidnega upada bralne dejavnosti, vendar strokovnjaki poudarjajo, da ni nikoli prepozno, da otroka spodbujamo k branju in posledično v njem vzbudimo bralni interes, saj je učenje branja vseživljenjski proces. Ker nam branje predstavlja glavno pot do znanja, se postavlja vprašanje, kako otroke motivirati za branje.

Pomen bralne pismenosti/branja

Bralna pismenost je danes nujno potrebna zmožnost. Branje nam služi pri učenju, dosegu poklica, stalnem izobraževanju itd. Branje je potrebno pri vsakdanjih opravilih (branje napisov, vozni redov, podnapisov na televiziji ipd.). Učenec si z branjem razvija jezikovne in intelektualne zmožnosti, bogati besedni zaklad, pridobiva znanje, spodbuja domišljijo itd. (Jamnik, 2002). Pečjakova (1996) kot osnovni obliki komunikacije v učenju navaja poslušanje in branje. Branje ima

v šoli izjemen pomen, saj sta usvojena tehnika branja in razvite sposobnosti razumevanja prebranega nujna za posameznikov uspeh v šolskem sistemu. Zaradi tovrstne pomembnosti branja, postavljajo razvite države problem branja v središče raziskav (Pečjak, 1996). »Dobro razvita bralna zmožnost ne omogoča le prostega dostopa do različnih podatkov /.../, marveč prispeva tudi k spoznavnemu razvoju in razvoju drugih jezikovnih zmožnosti, ki omogočajo uspešnejše delo, osmišljanje izkustva in kakovostnejše življenje«. (Grosman, 2006, str. 25) Bralna zmožnost in širša bralna pismenost sta pomembni tudi za ohranjanje jezikovne identitete. Zaradi pomanjkljive bralne pismenosti lahko učenci zaostajajo pri drugih jezikovnih dejavnostih, kot so na primer razčlenjevanje, razmišljanje, osmišljanje besedil in poglobljeni refleksiji. Vsi naštetih procesi pa so potrebni pri učenju. Prav tako se možgani, ki niso bili verbalno zadostno spodbujani, ne razvijajo ustrezno (Grosman, 2006; Kropp, 2000). Današnje družbe potrebujejo visoko skupno pismenost prebivalstva za gospodarsko uspešnost, ohranjanje kulture in jezika ter za višjo kakovost življenja. Jezik predstavlja osnovno orodje človekovega in družbenega sodelovanja, zato je dobro razvita sporazumevalna zmožnost osnova za osebni in družbeni uspeh.

Bralna motivacija

Strokovnjaki bralno motivacijo opredeljujejo kot neločljiv del celotne bralne učinkovitosti in jo povezujejo z učno motivacijo učenca. V literaturi se poleg pojma bralna motivacija pojavlja tudi pojem bralna

zavzetost. Bralno zavzet bralec je notranje motiviran, s pomočjo širjenja pojmov, uporabo kognitivnih strategij in sodelovanjem z drugimi gradi in povezuje znanje. Iz raziskav je razvidno, da je bralna zavzetost tesno povezana z razumevanjem prebranega, kar posledično vpliva na bralno in učno uspešnost (Bralna motivacija, 2006). V vzgojno-izobraževalnem procesu bralno motivacijo opredeljujemo kot prepletanje delovanja kognitivnih, metakognitivnih in motivacijskih dejavnikov, ki se pokažejo v branju posameznika. Pečjak in Gradišar (2002) bralno motivacijo opredeljujeta kot skupek motivacijskih dejavnikov, ki spodbujajo človeka k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in pomagajo bralcu vztrajati do konca, da si želi bralno izkušnjo ponovno doživeti. Podobno tudi drugi raziskovalci vidijo motivacijo za branje kot del celotne učinkovitosti bralca ter jo vidijo kot ključno sestavino pismenosti.

Kropp (2000) poudarja, da mora biti prava motivacija za branje vedno branje samo in ne nagrade ali ocene, saj ne vplivajo na branje kot na vseživljenjski proces, temveč so le kratkotrajna vzpodbuda. To lahko starši dosežejo tako, da berejo z otrokom in mu dajejo zgled. Avtor pravi, da taka dejanja ustvarjajo bralce za vse življenje.

Povezanost bralne motivacije z bralno/učno uspešnostjo

O povezanosti bralne motivacije z bralno uspešnostjo pričajo številne raziskave. Učenec z zavzetostjo za branje nadoknadi morebitno manj

vzpodbudno okolje doma in s tem posledično pozitivno vpliva na nadaljevanje šolanja (Gurthie, Wigfield 2002, povz. po Bralna motivacija, 2006). Učenci, ki so motivirani in zavzeti bralci, so obenem uspešnejši. Motivirani bralci, ki besedilo tudi dobro razumejo, si z branjem pridobivajo nova znanja, med branjem znajo izluščiti pomembna dejstva, med branjem si znajo postavljati vprašanja ter iščejo odgovore nanje, kritično povzemajo razlago ipd. Ti učenci so notranje motivirani in zainteresirani za učno temo. Učenci bolje razumejo učno temo, ki jim je zanimiva in jih pritegne. Z dajanjem možnosti izbire vplivamo na učenčev interes.

Zgodnje bralne izkušnje in spodbujanje branja v domačem okolju

Zgodnje bralne izkušnje pomembno vplivajo na razvoj branja in pismenosti otroka kasneje v šolskem obdobju. Strokovnjaki v predšolskem obdobju posebej izpostavljajo neprecenljivo vlogo odraslih, saj predstavljajo edino vez med otrokom in knjigo. Od staršev je odvisno, kdaj se bo otrok prvič srečal s knjigo. S svojim pozitivnim odnosom do branja in pozitivnimi prepričanji o branju starši pripomorejo k večjemu bralnemu interesu pri otrocih. Bralni interes otrok pa je odvisen tudi od pogojev **družinske pismenosti**, saj so strokovnjaki ugotovili, da obstaja korelacija med interesom za branje in pogostostjo skupnega branja, začetno starostjo skupnega branja ter številom otroških knjig v domačem okolju. Bus in van IJendoorn (1995, povz. po Bralna motivacija, 2006) pravita, da interes za branje ni naraven pojav, temveč posledica ugodja in užitka

ob skupnem branju s starši. Starši so tisti, katerim uspe prebuditi in spodbuditi otrokov bralni interes, zato postanejo otroci zainteresirani za branje knjig. Pozitivne bralne izkušnje niso pomembne le v predšolskem obdobju, ampak tudi v začetnem šolskem obdobju, saj je takrat za otroka še vedno zelo spodbudno, če bere skupaj s starši. Skupno branje lahko poteka tako, da otrok in odrasli med branjem menjavata vloge, nato pa se o prebranem tudi pogovorita (Bralna motivacija, 2006).

Bralna motivacija v šoli

Poleg staršev imajo pri razvijanju bralne motivacije pomembno vlogo tudi pedagoški delavci. Trdimo lahko, da obstaja povezava motivacijskih dejavnikov med branjem v šoli in branjem v prostem času. Učenci, ki radi berejo v prostem času, so tudi bolj motivirani za branje v šoli, ki je tudi branje v funkciji učenja. Snow (1994, povz. po Bralna motivacija, 2006) poudarja pomen poznavanja različnih dimenzij motivacije, prepoznavanja individualnih razlik med otroki, poznavanja medsebojnega delovanja in vplivanja posameznih dejavnikov bralne motivacije pri ustvarjanju pogojev za razvoj zavzetega bralca. Skupni cilj strokovnih delavcev v vrtcih in šolah ter staršev mora biti vzbuditi interes, razvijati motivacijo za branje in pozitiven odnos do branja. Na ta način lahko pomagamo otrokom, da se razvijajo v kompetentnega in navdušenega bralca. Šole lahko s prijetnim in spodbudnim bralnim okoljem, interesnimi dejavnostmi, ki spodbujajo branje ter šolskim ozračjem, ki širi prepričanje o

pomembnosti branja, močno vpliva na bralno motivacijo učencev. Vloga, ki jo bo imelo branje kasneje v življenju posameznika, je precej odvisno od ciljev bralnega poučevanja. Cilj bralnega poučevanja je vzgoja aktivnih, zavzetih bralcev, ki bodo znali branje uporabljati za doseg življenjskih ciljev. Če učenci ne postanejo bralci v osnovnošolskem obdobju, je malo verjetno, da bi to postali kasneje. Cilji bralnega poučevanja se razlikujejo glede na starost in vrsto šolanja. Pečjak in Gradišar (2002) pri bralnem poučevanju izpostavljata:

- razvojno-procesne cilje: razvijanje bralne zmožnosti (bralne tehnike, bralno razumevanje, uporaba branja za učenje)
- čustveno-motivacijske cilje: razvijanje motivacije za branje (stališča, interesi, vrednote, navade ipd.)
- vsebinske cilje: spoznavanje različnih zvrsti branja (umetnostna in neumetnostna besedila)

Preučevanje uspešnih šol v branju pri 14-letnikih v Sloveniji (Gradišar, 1996) je pokazalo, da so te šole pozitivno povezane z naslednjimi bralnimi viri na šoli: šolsko čitalnico, velikostjo šolske knjižnice in številom dodanih knjig v zadnjem letu. Raziskava je pokazala, da učitelji na uspešnih šolah dajejo poudarek naslednjim oblikam dela: branju pripovedi, tihemu branju v knjižnici, načrtnemu razvijanju besedišča, povezovanju otrokovih izkušenj s prebranim besedilom in pogovorom, ki jih vodijo učenci o prebrani literaturi.

Priporočene dejavnosti za spodbujanje branja

Priporočene dejavnosti:

- **Vsakodnevno branje v tišini**
Vsakodnevno tiho branje npr. pred začetkom pouka ali po glavnem odmoru.
- **Glasno branje učencem**
Učitelj z glasnim branjem sporoča, da so knjige zanj pomembne ter pokaže navdušenje za branje.
- **Možnost izbire bralnega gradiva**
Važno je, da imajo učenci sami možnost izbirati raznoliko bralno gradivo v skladu z njihovimi željami in interesi. Pri izbiri jim je lahko v pomoč učitelj, ki jim ponudi primerno, ustrezno in učencu zanimivo bralno gradivo, ki zanj ne bo prezahtevno. **Možnost izbire** pomembno vpliva na spodbujanje notranje motivacije, saj je končni cilj ravno to, da se otroci sami odločijo in si izberejo literaturo (Bucik, 2003).
- **Redni tedenski obiski šolske knjižnice**
Učitelj naj na začetku leta učence seznaní s šolsko knjižnico, knjižničar učencem predstavi urnik knjižnice, pogoje izposoje, način razporeditve knjižnega gradiva ipd. Pomembno je, da knjižnico obiskujemo redno, saj učencem to preide v navado in je več možnosti, da bodo kasneje v življenju obiskovali mestno knjižnico.
- **Jutranje branje zgodb in njihovo obnavljanje**

V prvem in začetku drugega razreda namesto učencev bere učitelj (lahko tudi učenec, ki že pozna črke), kasneje pa po eden izmed učencev. Krajšo zgodbo ali odlomek glasno prebere pred razredom, nato jo učenci s pomočjo učiteljevih vprašanj obnovijo.

- **Razredna knjižnica**
Učitelji bi morali imeti v razredih na razpolago bogat izbor raznolike literature. Učenci bi lahko knjige brali med odmori in pred začetkom pouka, lahko pa bi si jih tudi izposodili za domov. Pomembno je, da smo pozorni na izbiro literature glede na interes učencev. V izboru ne smejo manjkati revije, uganke, enciklopedije, stripi, krajše zgodbe ali zgodbe, razdeljene na odlomke ipd. Razredno knjižnico med šolskim letom sproti dopolnjujemo in zamenjujemo knjižno gradivo.
- **Dnevniki branja**
Učenci bi v posebnem zvezku vodili dnevnik branja, in sicer tako, da bi doma vsakodnevno brali že pripravljeno gradivo ali gradivo po želji, starši pa bi v dnevnik vpisovali datum in naslov prebranega. Starše je potrebno opozoriti naj vsakodnevno branje traja 10–15 minut. Učitelj bi v šoli vsakodnevno preverjal branje.
- **Urjenje branja z razumevanjem**
Za urjenje branja z razumevanjem so primerna predvsem krajša besedila. Učitelj po vsakem branju s pomočjo vprašanj preveri ali so učenci besedilo razumeli. Učenci, ki imajo težave

z razumevanjem besedil, naj vsako prebrano poved obnovijo s svojimi besedami. Na ta način se naučijo razmišljati med branjem, z obnavljanjem povedi pa si prebrano lažje zapomnijo.

- **Bralni nahrbtnik**

V sodelovanju s šolsko knjižnico bi učitelj pripravil bralni nahrbtnik, v katerem bi bile na razpolago knjige za učence in starše. Starši in učenci bodo imeli en teden časa za prebiranje knjig in zbiranje vtisov, ki jih bodo na kratko zapisali ali narisali v priložen dnevnik. Enkrat tedensko bodo otroci vrnili bralni nahrbtnik in sošolcem ter učitelju pripovedovali o izkušnji z bralnim nahrbtnikom in vsebini knjig.

- **Mesečno preverjanje napredka pri branju**

Učenčev napredek redno spremljamo s pomočjo tabele. Na ta način lahko dobimo vpogled v težave, ki se pojavljajo ter pravočasno ukrepamo in pomagamo učencem.

- **Štampiljke**

Učitelj bi imel določeno štampiljko (lahko tudi nalepke) s katero bi »nagradil« učence, ki so pri svojem branju napredovali, tiste, ki redno berejo ipd. Gre za zunanjo obliko motivacije, ki ni tako zaželeno, vendar bi bila občasno dobrodošla in bi učence spodbujala k branju in tekmovalnosti med sošolci.

- **Pogovori o knjigah**

Enkrat mesečno bi učenci pripovedovali o vsebini knjig, ki so jih prebrali, z namenom, da bi za branje navdušili tudi ostale učence. Delo bi potekalo po skupinah, občasno se lahko delo organizira še z ostalimi oddelki istega razreda.

ZAKLJUČEK

Uspešnost povezave med bralcem in besedilom, bralni uspeh, vodi k vedno boljšemu obvladovanju prebranih besedil ter k učinkovitejši bralni sposobnosti. Negativna bralna izkušnja z besedili pa aktivira obrambne mehanizme različnih oblik, ki se kažejo v izogibanju branja. Dolgoročna posledica takega neuspeha je lahko trajna bralna nepismenost. Pomemben delež pri razvoju pozitivnega odnosa do branja in bralnega interesa prispeva otrokova družina. Spodbujanje vseživljenjske zavzetosti za branje pa je obenem naloga vseh v vzgojno-izobraževalnem procesu. Bralna pismenost je tem uspešnejša, čim prej jo začnejo starši pri njih razvijati že v predšolskem obdobju. Otroci staršev, ki jim pogosto glasno berejo, dosegajo cilje bralnega opismenjevanja bolje. Bralni interes se razvije v primeru ugodnih izkušenj z branjem. Pri motiviranju otrok za branje je ključnega pomena vpliv odrasle osebe, ki hkrati tudi sam bere in uživa v književnosti. Učenec, ki prihaja iz družine, ki bere, ima največ možnosti, da postane bralec za vse življenje. Šola kot institucija lahko prav tako vpliva na spodbujanje branja. Pomembno je, da je učencem na razpolago šolska knjižnica z veliko izbiro bralnega gradiva. Cilji

književne vzgoje se v osnovni šoli uresničujejo pri pouku slovenščine, v knjižnici in z oblikami dolgoročne motivacije za branje. Učitelji in drugi pedagoški delavci lahko pripomorejo k večji bralni motivaciji učencev s tem, da jim glasno berejo, predstavljajo pozitiven bralni zgled s svojim odnosom do literature ter ponudijo možnost izbire raznolikega bralnega gradiva.

Viri in literatura

1. Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje (2006). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
2. Bucik, N.(2003). Motivacija za branje, v: Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja. Ljubljana: Mladinska knjiga.
3. Gradišar, A. (1996). Vpliv šole na bralno pismenost: primerjalne analize razlik med bolj in manj uspešnimi šolami v branju. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
4. Grosman, M. (2006). Razsežnosti branja: za boljšo bralno pismenost. Ljubljana: Karantanija.
5. Jamnik, T.(2002). Kdor bere: prispevki h književni in knjižnični vzgoji učencev osnovne šole: izbor mladinskih knjig iz let 2000 in 2001. Ljubljana: Educy.
6. Kropp, P. (2000). Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje. Tržič: Učila.
7. Pečjak, S. (1996). Kako do boljšega branja. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
8. Pečjak, S., Gradišar, A.(2002). Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Z igro pomagamo dvojezičnim otrokom z govorno-jezikovnimi motnjami

LARA PUCER, *mag. prof. inkl. ped.*

lara.pucer@gmail.com

Povzetek: V sedanjem času je vse več otrok priseljencev. Mnogi od teh ne poznajo slovenskega jezika. Nekatere ne ovira le to, ampak jih ovira še govorno-jezikovna motnja. S takimi otroki je potem treba delati širše, kar pomeni, da poleg učenja slovenskega jezika potrebujejo še manjšanje oziroma odpravljanje govorne jezikovne motnje. Namen članka je predstaviti in analizirati igre pri urah dodatne strokovne pomoči, s katerimi lahko pomagamo predšolskim otrokom z govornimi jezikovnimi motnjami, katerih slovenščina ni prvi jezik. V prvem delu smo predstavili teoretična izhodišča, razvoj govora in jezika, dvojezičnost in usvajanje jezika z igro. V drugem delu smo predstavili nekaj primerov iger, ki smo jih do zdaj uporabili pri delu s predšolskimi otroki za razvijanje in krepitev govorno-jezikovnega področja ter spoznavanje slovenskega jezika.

Ključne besede: govorno-jezikovna motnja, slovenski jezik, drugi jezik, predšolski otrok, igra

Abstract: Nowadays, there are more and more children of immigrants. Many of them do not know the Slovenian language. Some are hindered not only by this, but also by a speech-language disorder. It is then necessary to work with such children more broadly, which means that in addition to learning the Slovenian language, they also need to reduce or eliminate their speech and language disorder. The purpose of the article is to present and analyze the games in the hours of additional professional help, which can be used to help preschool children with speech and language disorders, whose first language is Slovenian. In the first part, we presented theoretical starting points, speech and language development, bilingualism and language acquisition through play. In the second part, we presented some examples of games that we have used so far in our work with preschool children to develop and strengthen the speech-language area and learn about the Slovenian language.

Keywords: speech-language disorder, Slovenian language, second language, preschool child, play

UVOD

Otroci z govorno-jezikovno motnjo so po Zakonu o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) opredeljeni kot otroci s posebnimi potrebami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja, oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja. Govorno-jezikovna motnja je opisana tudi v Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami. Poudariti velja, da otroci priseljenci, katerih prvi jezik ni slovenščina, spadajo v to skupino le, če se odstopanja na področju govorno-jezikovnega razumevanja in izražanja pojavljajo v razumevanju in uporabi vseh jezikov (prvega in drugega). Takim otrokom se lahko po postopku usmerjanja in po prejeti odločbi o usmeritvi oziroma po Zakonu o zgodnji obravnavi otrok in zapisniku multidisciplinarne komisije dodeli dodatna strokovna pomoč, ki določa obseg, obliko in izvajalca.

Obstajajo velike razlike v govornem razvoju med posameznimi otroki. Na razvoj vplivajo različni dejavniki: razvitost čutil, razvitost centralnega živčnega sistema, razvitost in gibljivost govornega aparata, psihične funkcije ter ljubeče in spodbudno okolje.

Raziskave Statističnega urada Republike Slovenije (2020) kažejo, da se v Slovenijo priseljuje veliko otrok, ki izhajajo iz jezikovno in kulturno drugačnega okolja. Večina teh otrok slovenskega jezika ne

obvlada. Izpostaviti pa velja, da je slovenski jezik v Republiki Sloveniji državni in uradni jezik, za prebivalce pa prvi ali drugi jezik. Otroci, ki imajo v predšolskem obdobju malo stika s slovenskim jezikom ali izkušenj s tem sploh niso pridobili, imajo pri šolanju v slovenski šoli težave.

Razvoj govora in jezika

Razvoj otrokovega govora se povezuje in prepleta s celotnim otrokovim razvojem. Shaffer, Kipp (2014) navaja, da je jezikovni razvoj kompleksno medsebojno vplivanje med biološkim dozorevanjem, spoznavnim razvojem in spreminjajočim se jezikovnim okoljem, na katerega močno vpliva otrokovo poskušanje sporazumevanja z drugimi.

Govorno-jezikovni razvoj otroka poteka od rojstva naprej. V prvem letu starosti se otrok uči komunikacije, prva beseda se pojavi med 10. in 15. mesecem. Od prvega do drugega leta otrok po navadi razume več, kot pa lahko pove. Od drugega do tretjega leta otrok vsak dan razume in tudi pove več besed. Od tretjega do četrtega leta naj bi otrok pravilno izgovarjal vse glasove, lahko pa se še pojavijo težave pri izgovorjavi sičnikov, šumnikov, R in L. Od četrtega do petega leta otrok ustrezno izgovarja vse glasove, lahko pa se še pojavijo težave pri izgovorjavi šumnikov in glasu R. Od petega do šestega leta pa otrok ustrezno izgovarja vse glasove. Govor je razumljiv in besedni zaklad je bogat (Škoflek, 2014).

Na otrokov jezikovni razvoj ima prvenstven vpliv družina. Tu se nauči osnovnih prvin govora, nauči se prve besede. Od nje je odvisen jezik, s katerim se bo otrok prvič srečal, lahko bo to narečje, tuj jezik, pogovorni jezik ali pa celo pravilen knjižni jezik (Dolenc, 1967). Prvi jezik je tisti jezik, ki se ga človek najprej nauči pred katerikoli drugim jezikom v svojem socializacijskem okolju (Mlekuž, 2011). Tuj jezik je jezik, ki se ga otrok mora naučiti v vzgojno-izobraževalnih ustanovah. Tu velja poudariti razliko med tujim in drugim jezikom. Tuj jezik je predvsem omejen na razredno okolje. Drugi jezik je tisti, ki se ga posameznik uči v vzgojno-izobraževalnih ustanovah in iz okolja ter je uradni jezik in jezik javnega življenja v določeni državi, človek pa se ga nauči zaradi potreb razumevanja (Ferbežar, 1999).

Razvoj dvojezičnosti in usvajanje jezika

Otrokov razvoj dvojezičnosti gre skozi tri faze. V prvi fazi otrok oblikuje en leksikalni sistem, ki vsebuje besede iz obeh jezikov. Otrok oba jezika, ki ju sliši v svojem okolju, dojema kot en sam jezik. V drugi fazi otrok razlikuje med dvema različnima besednjakoma, vendar pa uporablja enaka slovnična pravila v obeh jezikih. V tretji fazi razvoja dvojezičnosti otrok govori dva jezika, ki imata različni slovnici in besednjaka, vsak jezik pa navadno povezuje z določeno osebo, ki ta jezik z njim govori (Marjanovič Umek in Zupančič, 2004). Na učenje in usvajanje jezika vplivajo notranji in zunanji dejavniki. Notranji so predispozicija in motivacija, zunanji dejavniki pa so socialni (interakcija med učečim se in okoljem) in sociološki (status, družinsko

okolje) (Kranjc in Baloh 2007). Najučinkovitejše metode za usvajanje jezika so brezskrbne in zabavne priložnosti (Peklaj, 2001). Raziskave kažejo tudi na to, da je proces pomnjenja in dojetja novih informacij veliko bolj učinkovit, če skladičenje novih informacij poteka prek več senzoričnih kanalov. Watzlawick (1967) poudarja, da je pri dojetju pomembno upoštevati vlogo, ki jo ob verbalnem/digitalnem komunikacijskem kodu odigrava neverbalni/analogni komunikacijski kod, kot so sporočila z obrazom, z gibi, z držo telesa. Pomembno je torej, da v otrokov proces dojetja jezika vključujemo vizualne (barvanje, risanje ...), slušne (glasba, pesmi ...) in druge izkustvene ter racionalne elemente (prosta in vodena igra). Uspešnost usvajanja jezika je odvisna od ponavljanja vaj v časovnem razponu med vsakim srečanjem. Potek vaj je treba prilagoditi specifikam in odzivom otroka (Marjanovič Umek, 2011). Pomembno je, da je ura raznovrstna in dinamična, saj se otroci naveličajo predolgega izvajanja ene in iste dejavnosti. Otroci po 30 minutah izgubijo koncentracijo. Zato je za zgodnje učenje jezika pomembno prepletanje različnih dejavnosti, kot so ritmičnogibalne, grafomotorične, spoznavne, govorne in domišljajske dejavnosti (Udovič, 2007, v Vodopivec, 2014). Motivacijsko vzdušje se lahko ustvari z različnimi vrstami iger, igrami vlog, simulacijami, uporabo sodobnih medijev in s sodobnimi oblikami dela (Cajhen, v Kač idr., 2010). Da se otrok loti dela, potrebuje ustrezno motivacijo. Motivacija je lahko tudi primeren material, slikovne karte,

sestavljanka, igre ... Bistvo je, da aktivnosti prisilijo otroka h komunikaciji (Vodopivec, 2014).

Govorno-jezikovne motnje pri dvojezičnih otrocih

Govorne motnje so v razvojnem obdobju dokaj pogosta težava. Odvisne so lahko od pridobljenih vzrokov (afazij), od razvojnih motenj, kot so na primer naglušnost, umska zaostalost in avtizem. Sicer pa zadeva največji delež govornih motenj otroke, ki nimajo ne čutnih težav, ne umskih, pa tudi ne očitnih nevroloških poškodb. Te otroke muči specifična govorna jezikovna motnja (v nadaljevanju SGJM) (Crescentini in Fabbro, 2014). V zadnjih letih je bilo več raziskovalnih projektov namenjenih preučevanju govornih motenj pri dvojezičnih otrocih. Skupni izsledki teh raziskav so pojasnili nekatere temeljne postavke: dvojezični otroci izkazujejo enak govorni primanjkljaj v obeh jezikih; razvoj govora pri dvojezičnih otrocih s SGJM je primerljiv z razvojem pri enojezičnih otrocih s SGJM; dvojezični otroci s SGJM nimajo nikakršnih pragmatičnih težav z rabo obeh jezikov; želeli je, naj se zdravljenje govora odvija pri jeziku, v katerem poteka šolski pouk; priporočljivo pa je, da se odvija tudi pri drugem jeziku, pogosto s pomočjo družinskih članov (Crescentini in Fabbro, 2014). Skupni izsledki dozdajšnjih znanstvenih raziskav kažejo, da dvojezičnost ni vir dodatnih težav pri otrocih s SGJM, poleg tega pa prav noben znanstven podatek ne navaja k sklepu, da utegne opustitev rabe enega jezika prispevati k razvoju drugega. Seveda pa bo v tem primeru usvajanje drugega jezika lahko

počasnejše (Crescentini in Fabbro, 2014).

Učenje z igro

Igra kot učna oblika ali metoda v komunikacijskem pristopu učenja jezika ohranja in pospešuje motivacijo za učenje, zmanjša negativna čustva (strah, napoved neuspeha) in ustvarja pozitivno vzdušje v skupini, upošteva različne učne sloge otrok. Poznamo jezikovne/besedne igre, izštevanke, tvorba besed, rime, verige besed, gibalne igre, igre razvrščanja, vključevanja, izključevanja, križanke, rebus, gibalne, glasbene gledališke dejavnosti, pantomima, izdelava plakatov, lepljenk, stripov, igre spomina, razne družabne igre. To so vse igre, ki vključujejo verbalno in neverbalno komunikacijo (Cilenšek, 1958). Pri didaktičnih igrah je otrokovo zanimanje, njegov umski napor usmerjen v igro in ne samo v nalogo, ki jo je treba rešiti. Širjenje obzorja in pridobivanja znanja poteka nenamerno in v zanimivi obliki. Otroka k razmišljanju, pozornosti in namerni zapornitvi ne prisili zavest, da se mora nečesa naučiti, ampak privlačna naloga. Z njimi razvijamo otrokove občutke, vid, sluh, ti ter dosežemo, da si otrok zapomni in obnovi določene besede, stavke in naloge (Cilenšek, 1958). Za izvedbo določenih didaktičnih iger ne potrebujemo nobenih sredstev, na primer posnemanje kretenj in glasov žival. Pri drugih pa potrebujemo določena sredstva, kot so razni predmeti, igrače, pohištvo ... Za izvajanje didaktičnih iger lahko veliko sredstev pripravimo sami doma, to so pripomočki, ki pomagajo pri izvršitvi naloge. Didaktični

pripomočki pri jezikovnem učenju so vizualni, avditivni, besedilni učni pripomočki, tehniška pomagala in izobraževalno komunikacijska tehnologija. Didaktičnih pripomočkov za podporo pri usvajanju slovenskega jezika je malo. Zato je pomembno, da se pri poučevanju uporabi druge didaktični pripomočke, ki so bili v resnici pripravljene z drugim namenom (Cilenšek, 1958).

Primer dobre prakse

V članku smo se osredotočili na nekaj primerov iger, ki jih izvajamo pri urah dodatne strokovne pomoči z otroki s posebnimi potrebami, natančneje smo se usmerili na otroke z govorno-jezikovno motnjo, ki jim poleg motnje težavo predstavlja še neznanje slovenskega jezika. Zanimalo nas je predvsem, katere igre so primerne in koliko otroci med igro odpravijo težave ter koliko se naučijo slovenskega jezika. Hkrati smo preverjali ali pri urah dodatne strokovne pomoči otrok več sodeluje ob klasičnih izvedbah vaj ali ob vajah, ki so izvedene med igro ter ali lahko ob krepitvi in razvijanju enega področja hkrati razvijamo več otrokovih področij. Pri urah dodatne strokovne pomoči smo izvajali različne vaje za spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja. To so različne vaje, ki se lahko z otrokom vsakodnevno izvajajo in ne zahtevajo posebnih pripomočkov: vaje za urjenje motorike jezika, ustnic, vaje pihanja, dihalne vaje, vaje za mehko nebo, fonološke vaje in vaje za urjenje poslušanja. Mi smo vaje izvajali znotraj različnih igrivih vsebin. Povedati velja, da smo vaje pri urah večkrat ponovili, saj enkratna izvedba ne zadostuje. Vse vaje so lahko

izvedene med igro ali s pomočjo igre ob hkratnem razvijanju še ostalih otrokovih področij, kot so grobomotorika, finomotorika, grafomotorika, zaznavno in intelektualno področje ter socialno-čustveno področje. Ob vseh vajah se poleg odpravljanja govorno-jezikovnih težav da razvijati še besedišče v slovenskem jeziku.

V nadaljevanju predstavljamo nekaj primerov vaj za urjenje motorike govornega aparata ob hkratnem širjenju besednega zaklada v slovenskem jeziku in krepitvi ostalih področij.

Primeri govorno-jezikovnih in grobomotoričnih aktivnosti

Po prostoru smo razporedili slikovne kartice, na katerih je bilo različno slikovno gradivo. Otrok je moral po principu igre »Toplo-hladno« poiskati slikovne kartice. Ko je našel posamezno kartico, je moral poimenovati kaj je na sliki in nato smo mu predstavili nalogo, ki jo mora opraviti. Na začetku smo se osredotočili na en tematski sklop, na primer živali, vozila, vsakdanji predmeti. Primer: mačka je pomenila, da mora z jezikom prikazati kako mačka pije mleko: jezik so morali potisniti ven z ust, s konico so se poskušali dotakniti nosu in nato so jezik spet potegnili v usta. Za mačko so prikazali tudi, kako se umiva okrog ust in sicer so z jezikom krožili po zgornji in spodnji ustnici. Nato so vsako stvar še glasovno in gibalno oponašali. Sčasoma smo nalogo razširili tako, da je moral naštetih še nekaj živali, ki živijo na kmetiji, ki živijo v gozdu, ki letijo, ki plavajo ... Na tak način smo zraven širili še besedni zaklad v slovenskem jeziku. V pomoč za

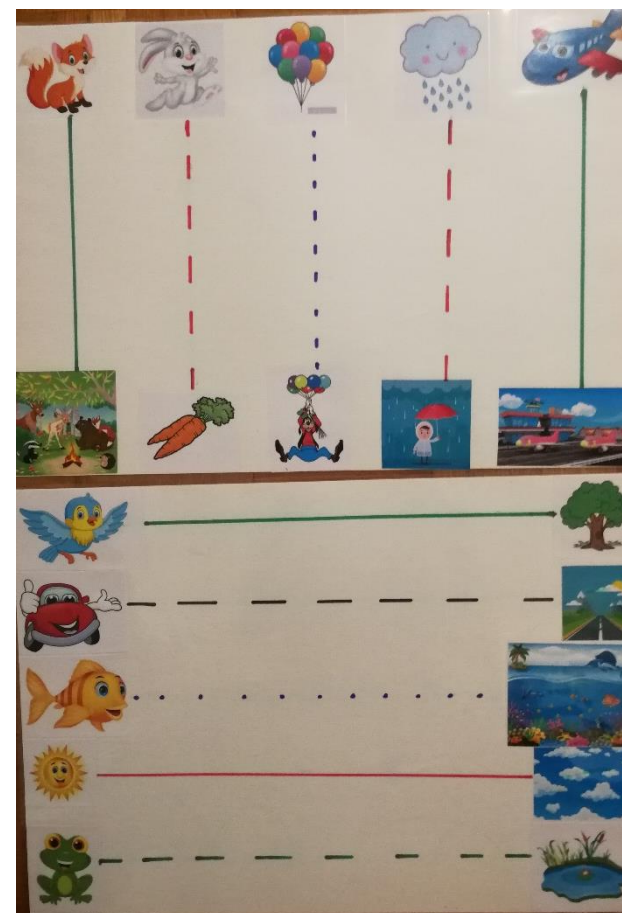
priklic besed smo imeli pripravljeno slikovno gradivo, ki smo ga po potrebi pokazali. Vaje za posamezne glasove smo izvedli s pomočjo petja in plesa ob posameznih pesmih (Murenčkova pesem, Pesem čebelic).

Slika 1: Barvni cofki za pihanje
Vir: Lasten

Primeri govorno-jezikovnih in grafomotoričnih aktivnosti

Izvedli smo jo med risanjem, in sicer da je moral določeno barvico postaviti z roko tik pod nos, zgornjo ustnico je obrnil navzgor in z ustnico stisnil barvico k nosu. Barvici je moral določiti barvo. Z besedami je moral opisati risbo. Pri risanju ali vlečenju črt so bili spodbujeni k sestavi povedi (npr. Ptič leti v gnezdo. Ptič se oglašča ČIV ČIV.).

Slika 2: Vaja za grafomotoriko in pripovedovanje
Vir: Lasten

Primeri govorno-jezikovnih in finomotoričnih aktivnosti

Otrok je imel pred seboj barvne cofke, ki jih je moral s pinceto ustrezno po barvi in številu razporediti v nastavljene posode. Cofke je moral razvrstiti tudi s pomočjo slamice, da je skozi slamico vsrkal cofek, ga zadržal in ga prenesel v označeno posodo. Ob navijanju zamaškov so poimenovali stvari in oponašali oglašanje ptiča, avta ... Ob prenašanju predmetov na žlici so poimenovali, kaj je na njih narisano. Z vajami smo hkrati krepili poimenovanje barv, števil in vizualno zaznavo.

Slika 3: Cofke in zamaški za poimenovanje in prenos
Vir: Lasten

Slika 4: Vaja z navijanjem zamaškov
Vir: Lasten

Primeri govorno-jezikovnih in vizualnih aktivnosti

Ob igri Spomin so iskali tematske pare (hrana, pijača, živali, sadje, zelenjava, vreme, čustva, prevozna sredstva, poklici ...) in urili izgovorjavo.

Slika 5: Barvni cofki za razvrščanje

Vir: Lasten

Primer govorno-jezikovnega in intelektualnega področja

Otroci so sodelovali ob branju slikopisov, poimenovali so sličice.

Primer govorno-jezikovnega in socialno-čustvenega področja

Otroci so igrali igro Spomin z obrazi čustev, čustva so morali prikazati z oglašanjem in obrazno mimiko ter so jih morali poimenovati.

Slika 6: Igra Spomin (različne teme)

Vir: Lasten

Evalvacija

Po analizi izpeljanih ur dodatne strokovne pomoči lahko povemo, da smo opazili, da otroci veliko hitreje osvajajo novo besedišče, kot pa odpravljajo govorno-jezikovne težave. Iz tega izhaja, da osvajanje drugega jezika ni pogojeno z govorno-jezikovnimi težavami. Izkazalo se je, da težave, ki jih imajo pri uporabi prvega jezika, imajo tudi pri uporabi drugega jezika. Prav tako lahko potrdimo, da se da z različnimi zabavnimi in igrivimi vsebinami izpeljati kakovostne ure dodatne strokovne pomoči. Vaje ob igri niso otrokom predstavljale težave, ampak zabavo. Otroci so bili ob takih vajah sproščeni in so lepo sodelovali. Pri klasičnih vajah, vajah, izvajanih po ustnem nareku, so se otroci veliko hitreje naveličali, postali so nemirni in besedno so izrazili nemoč.

ZAKLJUČEK

Enako kot znotraj skupine je tudi pri individualni pomoči izven skupine pomembno, da se otroka spodbuja, podpira in se krepí njegova močna področja. Otroka je treba motivirati, da bo svoje šibkeje področje krepil. Običajne naloge in vaje so lahko za otroka velik napor in vzbudijo nezainteresiranost za sodelovanje. Zato je dobro, da smo pri delu z otroki kreativni in da krepimo vsa otrokova področja, motoriko, govorno-jezikovno področje, zaznavno in intelektualno področje ter socialno-čustveno področje. Seveda pa je treba paziti, da ne vnesemo preveč različnih aktivnosti, da ne izgubimo cilja, ki ga imamo zastavljenega za posamezno uro.

Viri in literatura

1. Cilenšek, B. (Ed.). (1958). Didaktične igre v predšolski dobi. Ljubljana: Republiški odbor Združenja vzgojiteljev Slovenije.
2. Crescentini, C. in Fabbro, F. (2014). Nevropsihologija dvojezičnosti pri otrocih. Trst: Ciljno začasno združenje Jezik-Lingua.
3. Dolenc, A. (1967). Razvijanje govora v predšolski dobi: priročnik za vzgojiteljice. Ljubljana: Zavod za šolstvo SRS.
4. Ferbežar, I. (1999). Merjenje in merljivost v jeziku (Na stičišču jezikoslovja in psihologije: nekaj premislekov). Slavistična revija, 47(4).
5. Kač, L., Holc, N., Šečerov, N., Lesničar, B., Cajhen, S. (2010). Drugi tuji jezik v osnovni šoli. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
6. Kranjc, S. in Baloh, B. (2007). Didaktično metodične strategije zgodnjega učenja slovenščine. V K. Kovačič (ur.) Šest poučevalnih modelov za slovenščino v šolah in vrtcih v Furlaniji - Julijski krajini: zgodnje učenje slovenskega jezika v jezikovno in narodnostno mešanem okolju Furlanije - Julijske krajine. Trst: Deželni zavod za pedagoško raziskovanje v Furlaniji - Julijski krajini.
7. Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (ur.) (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete
8. Marjanovič Umek, L. (2011). Spremljanje otrokovega govornega razvoja: vidiki razvojne psihologije. V P. Strani (ur.). Šola na obrokih slovenščine (str. 105–121). Trst: Državna agencija za razvoj šolske avtonomije.
9. Mlekuž, J. (2011). ABC migracij. Ljubljana: Založba ZRC
10. Pečar, J., Pertot, S. in Vodopivec, K. (2014). Igrajmo se po slovensko. Priročnik za vzgojiteljice o razvijanju dinamike govora v vrstniški skupini predšolskih otrok. Trst: Ciljno začasno združenje Jezik – Lingua.
11. Peklaj, C. (2001). Sodelovalno učenje in kdaj več glav več ve. Ljubljana: DZS.
12. Shafer, V. L., Kipp, K. (2014). Developmental Psychology. Childhood and Adolescence. Ninth Edition. Belmont: Jon David Hague. Pridobljeno s <https://pdfcoffee.com/developmental-psychology-6-pdf-free.html>
13. Škoflek, M. (2014). Govorno-jezikovne motnje. Pridobljeno s <http://scvsi.splet.arnes.si/files/2019/04/Govorno-jezikovna-motnja.pdf>
14. Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 41/17.
15. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Uradni list RS, št. 58/11, 40/12.
16. Watzlawick, P., Bavelas, J. B., in Jackson, D. D. (2011). Pragmatics of human communication: A study of interactional patterns, pathologies and paradoxes. New York: WW Norton & Company. Fekonja, U. (2020). *Razvoj otroške risbe*. V *Razvojna psihologija*, 2. zvezek (str. 459). Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

Odnos učencev do matematike

LUCIJA STRMČNIK, *profesorica matematike in tehnike*

Lucija.korosec@guest.arnes.si

Povzetek: Na podlagi osebnih opažanj funkcioniranja učencev pri pouku matematike, predvsem pri ustnih in pisnih ocenjevanjih, smo se odločili poiskati način, kako pri pouku matematike razvijati zaupanje učencev v lastne matematične sposobnosti, odgovornost in pozitiven odnos do dela in matematike. Pri pripravi članka smo sledili namenu, da učence opolnomočimo za soočanje z izzivi, da lahko v vsaki situaciji čim bolj pokažejo svoj potencial in zaupajo v svoje matematične sposobnosti. Naši cilji so bili predstaviti problematiko na teoretični ravni ter nato z ustreznimi metodami dela doseči povečanje ravni socialne in učno-psihične dobrobiti učencev ter zmanjšati tesnobo pri matematiki. Ključen element, ki ga opisujemo v članku, je povratna informacija učitelja učencem, in njena vloga pri razvijanju pozitivnega odnosa do dela in matematike.

Ključne besede: matematika, povratna informacija, anksioznost, dobrobit učencev, formativno spremljanje

Abstract: Based on personal observations of students' performance in mathematics lessons, especially in oral and written assessments,

we decided to find a way to develop students' confidence in their own mathematical abilities, responsibility and positive attitude towards work and mathematics in mathematics lessons. When preparing the article, we followed the aim of empowering students to face challenges, so that you can show your potential as much as possible in every situation and trust in your mathematical abilities. Our goals were to present the problem at a theoretical level and then, with appropriate work methods, to achieve an increase in the level of social and academic well-being of students and to reduce anxiety in mathematics. The key element described in the article is the teacher's feedback to the student and its role in developing a positive attitude towards work and mathematics.

Keywords: mathematics, feedback, anxiety, student well-being, formative assessment

UVOD

Pri pouku matematike sem pri svojih učencih zaznavala, predvsem pri testih, ustnih spraševanjih ali samo vajah, ki so jih učenci reševali na tablo, pogosto neprijetne občutke, blokado razmišljanja, nelogične izjave, nemir, manjšo sposobnost razmišljanja, tresoče roke, noge, nečitljivost zapisa, ki so ga oblikovali na tablo. Včasih sem opazila očitne razlike med znanjem učenca pri pouku in izkazanim znanjem na testu ali ustnem ocenjevanju. Z željo, da tak odziv učencev omilim, sem želela ugotoviti, s katerimi načini, metodami dela, lahko učence pri pouku matematike opolnomočim za soočanje z izzivi, da bodo lahko v vsaki situaciji čim bolj pokazali svoj potencial in zaupali v svoje matematične sposobnosti in na splošno izkazovali pozitiven odnos do matematike. Zanimalo me je, ali lahko zastavljen cilj dosežem z elementi formativnega spremljanja pouka, predvsem z ustrezno povratno informacijo učencem o njihovem znanju na preverjanjih in ocenjevanjih.

Tesnoba pri matematiki

Anksioznost pri matematiki je definirana kot občutek napetosti, nemoči in psihične neorganiziranosti (Hunsley v Commodari, La Rosa, 2021, str. 1). Matematična anksioznost je stanje nemira, za katerega so značilni občutki strahu, skrbi, odpora in frustracije (Devine v Commodari, La Rosa, 2021, str. 1). Raziskovalci ugotavljajo, da anksioznost pri matematiki moti obdelavo informacij in nalog, povezanih z matematiko ali številkami, tako v vsakdanjem življenju

kot pri pouku. Prav tako je anksioznost pri matematiki negativno povezana z numeričnim znanjem, natančnostjo računanja in hitrostjo računanja. Vpliva na močno zmanjšanje delovnega spomina in na vse matematične dejavnosti, vključno z najosnovnejšimi, kot je primerjava velikosti. Anksioznost vodi v izogibanje, posledično v slabšo uspešnost in nadaljnje stopnjevanje negativnih občutkov. Raziskovalci poudarjajo, da so računske spretnosti osrednjega pomena v šoli in v vsakdanjem življenju, zato bi morali učitelji prepoznati strah pred matematiko ter skrbno izbirati načine poučevanja, da se strah pred matematiko zmanjša. Predlagajo, da naj bodo ocenjevanja izvedena na tak način, da ne postavljajo učence pod pritisk, zlasti v prvih letih učenja matematike. Zmanjšanje psihološkega stresa in napetosti namreč pozitivno vpliva na natančnost in hitrost izračuna (Commodari, La Rosa, 2021, str. 1–7).

Slovenski učenci in učence v mednarodno primerjalni perspektivi

Mednarodnoprimerjalna analiza socialne in psihične dobrobiti učencev na podlagi podatkov mednarodnih raziskav PIRLS, TIMSS in PISA, zbranih v obdobju 2012–2018, omogoča pregled dobrobiti treh starostnih skupin slovenskih učencev in učenk, in sicer četrtošolcev in četrtošolk, osmošolcev in osmošolk ter 15-letnikov in 15-letnic. Za mednarodne primerjave so bili uporabljeni podatki še 14 evropskih držav. S pojmom dobrobit učencev in učenk so zajemali njihovo celovito izkušnjo v vzgojno-izobraževalnem procesu kot tudi njihovo zadovoljstvo z življenjem na splošno (Magdič, Štraus, 2022, str. 16).

Rezultati kažejo, da so ravni socialne in učno-psihične dobrobiti slovenskih učencev in učenk podpovprečne, pri splošno-psihični dobrobiti pa so primerjave z mednarodnim povprečjem. Na področju socialne dobrobiti slovenski učenci in učenske izražajo mednarodno-primerjalno še posebej nizek občutek pripadnosti šoli ter manj zaznavajo zavzetost in oporo učitelja pri pouku, tako pri pouku slovenščine kot matematike. Na področju učno-psihične dobrobiti imajo v primerjavi z evropskimi vrstniki predvsem manj veselja do učenja matematike in so manj naravnani k obvladanju učne snovi ali k temu, da bi želeli biti pri učenju med najboljšimi, se pa pri matematiki ocenjujejo med najbolj samoučinkovitimi. Na področju splošnopsihične dobrobiti pozitivneje od vrstnikov ocenjujejo predvsem svoji vztrajnost pri delu in vztrajnost ob soočanju s problemi, ob tem pa jih je bolj strah neuspeha (Magdič, Štraus, 2022, str. 32–52).

Vpliv formativnega spremljanja na motivacijo za učenje in matematično samopodobo

Na Zavodu RS za šolstvo so v šolskem letu 2018–2019 izvedli raziskavo, v kateri so na temelju primerjalne analize rezultatov več skupin učencev ugotavljali učinkovitost poučevanja po načelih formativnega spremljanja pri matematiki (Rupnik Vec, Suban, str. 205–220). Ena od domnev je bila, da se bodo učenci, ki bodo vključeni v pouk matematike, izvajan po načelih formativnega spremljanja, zaznavali kot bolj kompetentni za učenje matematike oz. da bo

njihova matematična samopodoba višja. Navedena domneva v eksperimentu ni bila potrjena. Povratna informacija in kompleksen, drugačen pouk, temelječ na reševanju problemov in sodelovalnem delu, v omenjenem eksperimentu ni prispeval k dvigu doživljanja kompetentnosti za učenje matematike. Avtorji raziskave poudarjajo, da je rezultat lahko odvisen tudi od premalo doslednega uvajanja elementov formativnega spremljanja v pouk, saj učitelji v svojih začetnih poskusih poučevanja po načelih FS osredinjajo zgolj na eno izmed načel, namreč načelo aktivnega zbiranja dokazov, ne pa toliko na načeli, ključni za spodbudo učencu k napredovanju: konstruktivna povratna informacija ter samoevalvacija. Sicer pa avtorji pouka po načelih formativnega spremljanja opozarjajo, da učinki poučevanja po načelih formativnega spremljanja niso vidni takoj, torej po intervencijah, ki trajajo krajši čas, nekaj mesecev, med katere se uvršča omenjena raziskava.

Povratna informacija pri matematiki

Po navedbah avtorjev zgoraj omenjene raziskave sta ključni načeli za spodbudo učenca k napredovanju konstruktivna povratna informacija ter samoevalvacija. Pri podajanju povratne informacije sledimo naslednjim smernicam (Sentočnik, 2012): Povratna informacija naj bo:

- zgovorna – opiše naj čim več vidikov kakovosti dosežka oz. znanja;
- pravočasna – podana naj bo čim prej;

- jasna – opiše naj, kaj je dobro pri dosežku oz. znanju, kako dobro je izkazano znanje, kaj še ne ustreza dogovorjenim kriterijem (pričakovanim dosežkom/rezultatom) in kaj natančno je treba še izboljšati (glede na kriterije) ter kako;
- primerna – najprej se izpostavi pozitivne vidike izkazanega znanja, nato pa se analizira pomanjkljivosti, brez oštevanja ali omenjanja osebnostnih značilnosti učenca;
- rahločutna – izražena z občutkom, nenapadalno, neosebno, vendar zavzeto.

Primer dobre prakse

Glede na teoretična znanja, pridobljena v času, ko sem članica projekta formativnega spremljanja, me je zanimalo, ali je konstruktivna povratna informacija ključna pri spodbujanju učenca k napredku, k razvijajo zaupanja v lastne (matematične) sposobnosti, pri razvoju odgovornosti in pozitivnega odnosa do dela in matematike, posledično manjši anksioznosti in večji dobrobiti učencev. Zato sem namenila posebno pozornost podajanju povratne informacije svojim učencem. Povratno informacijo, ki jo izpostavljam v nadaljevanju, sem dajala učencem 7. razredu osnovne šole za učni sklop Računske operacije z ulomki.

Preverjanje in povratna informacija

Po treh urah obravnave snovi o seštevanju in odštevanju ulomkov, so učenci na začetku četrte ure pisali kratko preverjanje znanja.

Preverjanje sem pregledala, označila pravilne in nepravilne postopke in odgovore. V peti uri sem z učenci naredila frontalno popravo najpogostejših napak. Nato sem povabila k svoji mizi vsakega učenca posebej. Z učencem sva se usedla, nato sva skupaj pregledala njegovo preverjanje. Podala sem mu ustno povratno informacijo, v obliki »sendvič« povratne informacije. Ta je bila oblikovana tridelno, na naslednji način:

1. Konkretna pohvala točno določene spretnosti, ki jo je učenec izkazal. Izpostavim, kaj je učenec naredil dobro, kaj mu je uspelo.

»Pri vseh izrazih si pravilno poiskal najmanjši skupni imenovalec ulomkov.«

2. Predlog za izboljšavo. Navedem področja, kjer učenec še lahko napreduje.

»Dobljeni rezultat nujno vedno okrajšaj in zapiši s celim delom.«

3. Splošna pohvala celotnega izdelka. Povzamem pozitivne vidike, podam vzpodbude.

»Na splošno si pokazal, da si dobro osvojil postopek seštevanja in odštevanja ulomkov. Čestitam.«

Podobno smo nato v nadaljevanju obravnave učnega sklopa preverjali znanje pri množenju ulomkov, deljenju ulomkov, povezavi računskih operacij in reševanje besedilnih nalog. Po vsakem preverjanju sem učencem na enak način, kot je opisano zgoraj, ustno podala povratno informacijo o njegovem znanju in napredku.

Podajam še nekaj primerov za vsak del »sendvič« povratne informacije:

1. Konkretna pohvala točno določene spretnosti, ki jo je učenec izkazal. Izpostavim, kaj je učenec naredil dobro, kaj mu je uspelo.

»Vse postopke, potrebne za seštevanje in odštevanje ulomkov, si pravilno izvedel; pokazal si, da znaš poiskati skupni imenovalc in pravilno sešteješ ulomka. Prav tako si pravilno pretvoril ulomek večji od 1 v celi del in ulomek manjši od 1; pravilno si uporabil pravilo za množenje ulomkov; pri deljenju ulomkov znaš poiskati obratno vrednost drugega ulomka in zapisati količnik ulomkov kot produkt. Prav tako veš, da moraš pri deljenju ulomkov pretvoriti celi del v ulomek; natančno upoštevaš vrstni red računskih operacij.«

2. Predlog za izboljšavo. Navedem področja, kjer učenec še lahko napreduje.

»Predlagam, da pred seštevanjem ulomkov pustiš celi del ulomka, saj je časovno hitreje, kot če pretvoriš cele dele v ulomek; ponovi, kako se pretvori decimalno število v ulomek; pred množenjem vedno poglej, ali lahko ulomke krajšaš. Tako boš računal produkte manjših števil, kar je lažje; pazi, ko krajšaš ulomke, da krajšaš z največjim skupnim deliteljem. Vedno tudi okrajšaj dobljeni rezultat; postopke računanja izvajaj še hitreje, da ti ne bo zmanjkalo časa.«

3. Splošna pohvala celotnega izdelka. Povzamem pozitivne vidike, podam vzpodbude.

»Na splošno si pokazal zelo dobro znanje. Čestitam; vidim, da je tvoje znanje vedno boljše. Kar tako naprej; vidim, da dobro poznaš postopke za množenje ulomkov in da natančno računaš; tvoje znanje

je z vsakim preverjanjem boljše; tvoje znanje računanja z ulomki je res dobro. Čestitam.«

Ocenjevanje znanja in analiza

Po opravljenih preverjanjih in podanih ustnih povratnih informacijah vsakemu učencu je sledilo ocenjevanje znanja. Na ocenjevanju sem preverjala vse standarde znanja, zajete tudi na preverjanjih, iz poglavja Računanje z ulomki (Matematika Učni načrt). Standardi so v veliki meri vezani na natančnost računanja in hitrost računanja, ki sta veščini, izrazito negativno povezani z anksioznostjo pri matematiki.

Z rezultati ocenjevanja sem bila zadovoljna. Med 23 učenci, ki so pisali preizkus, je bil samo en učenec ocenjen z nezadostno oceno, povprečna ocena pa je bila 3,6. Iz tega podatka lahko zaključim, da so učenci v veliki meri uspeli pokazati svoje znanje, da so računali natančno in hitro in da so uspeli obvladati svoj strah pred ocenjevanjem pri matematiki. Zadovoljna sem bila tudi zato, ker je računanje z ulomki ena od vsebin, ki zahteva doslednost in sprotno delo in je lahko prvi resnejši preizkus znanja v sedmem razredu nasploh. To je bil zame pokazatelj, da so učenci razvili določeno mero odgovornosti in pozitiven odnos do šolskega dela in matematike. Po opravljenem ocenjevanju sem med 23 učenci izvedla kratko anketo o tem, kaj menijo o pogostih preverjanjih znanja in povratni informaciji, ki jo dobijo od mene.

	NE	VČASIH	POGOSTO	VEDNO
1. Všeč mi je, ker mi učiteljica ob preverjanju pove, kaj je bilo dobro in kaj naj se še naučim.			2	21
2. Ljubše bi mi bilo, če bi učiteljica preverjanja samo vrnila brez komentarja.	23			
3. Moja znanje je zaradi pogostih preverjanj boljše.		2	13	8
4. Pred ocenjevanjem sem zelo zaskrbljen-a.	2	7	11	3

Odgovori učencev na prva tri vprašanja zelo odločno povedo, koliko učencem pomenijo pogosta preverjanja in koliko jim pomeni ustna povratna informacija, ki jo dobijo od mene. Prav tako mi je v spodbudo, da učenci opažajo napredek v znanju, ki ga prinaša sprotno preverjanje znanja. Tudi moje osebno opažanje je, da učenci večinoma zelo radi poslušajo »sendvič« povratno informacijo, kar potrjuje tudi njihovi odgovori. Predvsem v primerih, ko učenec

doseže nek napredek, si želi, da mu to tudi učitelj na glas izreče. V primeru časovne stiske, ko sem učencem samo vrnila ocenjene pisne preizkuse, brez tega, da bi učenci pri meni dobili ustno povratno informacijo, so nekateri še v naslednjih urah izražali željo, da jim njihovo (dobro) številčno oceno tudi opisno povem. Delež učencev, ki so pred pisnimi preizkusi zelo zaskrbljeni, je vseeno zelo visok. Ker je bila anketa anonimna, lahko samo na podlagi pisave ugotavljam, da so dekleta tista, ki izražajo v večji meri zaskrbljenost pred testi, kot fantje. Kaj vse vpliva na zaskrbljenost učencev pri matematiki in zakaj je delež zaskrbljenih večji pri dekletih, pa je lahko tema nadaljnjih raziskav. Samo ugibam pa lahko, kakšne odgovore na zadnje vprašanje bi učenci dali v primeru, da ne bi izvajali aktivnosti za razvoj pozitivnega odnosa do matematike.

ZAKLJUČEK

Z opravljenim delom sem zadovoljna. Menim, da takšen način ustnega potrjevanja uspešno izvedenega dela učenca s strani učitelja, prispeva k učenčevemu večjemu zaupanju v lastne sposobnosti, razvija odgovornost in pozitiven odnos do dela in matematike. Prav tako konstruktivna kritika oziroma predlog za izboljšavo, učencu omogoči, da hitreje napreduje in dosega boljše rezultate. Sprotna preverjanja in ustrezna povratna informacija lahko zmanjšata učenčev občutek tesnobe pred ocenjevanji in posledično pozitivno vplivata na natančnost in hitrost izračuna, kar potrjuje visoka povprečna ocena pri poglavju računanja z ulomki.

Verjamem, da so ustrezen odnos, spoštljiva komunikacija, poslušanje, rahločutno podana informacija o napredku in uspehu učenca na ocenjevanjih in preverjanjih ključni za učenčev pozitiven odnos do matematike. Prepričana sem, da je to v veliki meri naloga učitelja, ki v razredu takšno spodbudno okolje lahko ustvari. Pri pouku matematike je to zagotovo še posebej pomembno, saj so v učnem načrtu za osnovno šolo štiri ure pouka matematike na teden in predstavljajo pomemben delež vseh ur, ki jih učenec preživi v šoli, učinkovita uporaba matematičnih znanj v vsakdanjem življenju pa ena bolj pomembnih veščin v življenju posameznika.

Viri in literatura

1. Sentočnik, S. (2012). Spremenjeni poudarki pri praksi preverjanja in ocenjevanja – primer avtentičnih preizkusov. V *Ugotavljanje kompleksnih dosežkov*. Ljubljana: ZRSŠ.
2. Commodari, E., La Rosa, V. L. (2021). General academic anxiety and math anxiety in primary school. The impact of math anxiety on calculation skills. *Acta Psychologica*. Pridobljeno s <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2021.103413>
3. Magdič, S., Štraus, M. (2020). Rezultati Slovenije v mednarodnem merilu. Dobrobit učencev in učenk v Sloveniji. Mednarodnoprimerjalna analiza socialne in psihične dobrobiti učencev in učenk na podlagi podatkov mednarodnih raziskav PIRLS, TIMSS in PISA. Ljubljana: Spletna izdaja. (Zbirka UGOTAVLJANJE IN ZAGOTAVLJANJE KAKOVOSTI V VZGOJI IN IZOBRAŽEVANJU Serija: Mednarodne raziskave in študije Pripravila Sebastijan Magdič, dr. Mojca Štraus Spletna izdaja Ljubljana, 2022 Publikacija ni plačljiva. Publikacija je dosegljiva na: www.zrss.si/pdf/Dobrobit_ucenk_in_ucencev.pdf)

4. Rupnik Vec, T., Suban, M. (2021). Kako formativno spremljanje pri pouku matematike vpliva na matematično znanje in doživljanje kompetentnosti za učenje matematike? V *Raziskovanje v vzgoji in izobraževanju. Medsebojni vplivi raziskovanja in prakse*, 205–220.

5. Program osnovna šola Matematika učni načrt, pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_matematika.pdf

Recipročno učenje s spleta kot orodje za poučevanje bralnih strategij 21. stoletja

asist. dr. MAJA KERNEŽA, mag. prof. slovenistike, prof. razrednega pouka

maja.kerneza1@um.si

Povzetek: Značilnosti in specifike, ki jih s seboj prinašajo trenutni hitri razvoj tehnologije, se pomembno odražajo tudi v šolskem prostoru, na katerega nenehno posredno ali neposredno vpliva. V tem okolju učitelji potrebujejo nove spretnosti in nova znanja, da bodo lahko kompetentno in samozavestno poučevali v novih učnih okoljih. Ena od pomembnih nalog učitelja je tudi priprava učencev na komunikacijo in učenje v 21. stoletju, kar pa je zahtevna naloga, ki od učitelja zahteva nove pristope k poučevanju. Ena od učinkovitih strategij, od katerih profitirajo tako učitelji kot učenci, je tudi metoda recipročnega učenja s spleta, v okviru katere učenci usvajajo bralne strategije za branje na spletu in sicer osnovne spretnosti digitalne pismenosti, ki zajemajo razumevanje in tvorjenje vprašanj, lociranje informacij na spletu, kritično vrednotenje informacij, sintetiziranje informacij in komunikacija z drugimi. Predstavljene so osnovne

značilnosti in koraki te metode, ki se kaže kot uspešna pri učenju v sodobnem času.

Ključne besede: spletne bralne strategije, raziskovanje na spletu, recipročno učenje, recipročno učenje s spleta

Abstract: The characteristics and specifics brought about by the current rapid technological development have a significant impact on the school environment, which in constantly influenced either directly or indirectly. In this environment, teachers require new skills and knowledge to be able to teach in new learning environments completely and confidently. One of the most important tasks of the teacher is also to prepare students for communication and learning in the 21st century, which is a demanding task that requires new teaching approaches. One of the effective strategies that benefits both teachers and students is the online reciprocal teaching method, within which students acquire basic digital literacy skills, including understanding and creating questions, locating information online, critically evaluating information, synthesizing information, and communicating with others. The basic characteristics and steps of this method are presented, which has shown to be successful in modern-day learning.

Keywords: internet reciprocal teaching, online reading, online research, reciprocal teaching

UVOD

Vstop v 21. stoletje je prinesel hitre in nepredvidljive spremembe, ki so močno vplivale na način, kako komuniciramo in se učimo. Digitalna revolucija, tehnološki napredek in globalna povezanost so ustvarili novo pokrajino, ki zahteva nove spretnosti in pristope. V takšnem hitro spreminjajočem se svetu je naloga učiteljev, da opolnomočijo svoje učence za uspeh v 21. stoletju. Učenci se danes namreč srečujejo z izzivi, ki jih prejšnje generacije niso poznale. Digitalna tehnologija in družbena omrežja so postala nepogrešljiv del njihovega vsakdana, ki od njih zahtevajo nove veščine, kot so kritično razmišljanje, reševanje problemov, sodelovalno delo in komunikacija, ki se jim morajo učenci prilagajati v različnih okoljih, tako v fizičnem kot virtualnem svetu.

Priprava učencev na komunikacijo in učenje v 21. stoletju je kompleksen proces, ki zahteva aktivno vključevanje učiteljev, ki morajo prevzeti vlogo moderatorjev, ki spodbujajo raziskovanje, ustvarjalnost in kritično razmišljanje pri svojih učencih. Ključno je, da učitelji razumejo in izkoristijo možnosti, ki jih ponuja sodobna tehnologija, ter jih integrirajo v učnih proces. Samo na ta način lahko svoje delo prilagajajo novim trendom in potrebam svojih učencev. Ena od strategij, ki ponuja tovrstni način dela, je metoda recipročnega učenja s spleta, ki temelji na osnovni ideji metode recipročnega učenja, katere avtorja sta jo leta 1984 razvila Palinscar

in Brown in je bila v raziskavah dokazano ocenjena kot najuspešnejša metoda učenja v primerih, ko so učenci brali ne-digitalno besedilo (Brown in Campione, 1992; Palinscar in Klenk, 1992), učitelji pa jo lahko uporabijo za opolnomočenje učencev v pripravi na komunikacijo in učenje v 21. stoletju.

Metoda recipročnega učenja

Osnova metode recipročnega učenja oz. poučevanja temelji na štirih temeljnih spretnostih, ki izboljšujejo metakognitivne sposobnosti razumevanja in so: napovedovanje vsebine, postavljanje vprašanj, pojasnjevanje in povzemanje vsebine. Najučinkovitejša pot metode (Palinscar in Brown, 1984; Lapp in Flood, 2000) poteka v več korakih. V prvem koraku vodja oz. moderator (na začetku je to učitelj, kasneje pa vlogo moderatorja začnejo prevzemati učenci) prebere elemente besedila – naslov, podnaslov, pokaže ilustracijo, učence spodbudi k napovedovanju vsebine in tega, kar bi se radi naučili iz odlomka. Vodja potem povzame napovedi. V naslednjem koraku sledi branje odlomka (učenci berejo individualno ali vodja glasno), nato pa postavljanje vprašanj, ki niso nujno le neposredno vezana na vsebino, ko vodja zastavi nekaj vprašanj o vsebini, k spraševanju pa spodbuja tudi učence. Sledi pojasnjevanje, v okviru katerega vodja vodi pogovor tako, da vidi, ali so besede učencem jasne in odgovarja na njihova vprašanja, kjer pride tudi so soočenja različnih mnenj (takrat se včasih zgodi, da je za razjasnitev besedilo treba ponovno prebrati) in povzemanje vsebine odlomka, kar vodi sicer vodja, učence pa

povabi, da prispevajo svoj delež k povzetku. Na koncu sledi napoved novega odlomka, ko vodja pove pričakovanja o vsebini naslednjega poglavja na temelju novega podnaslova, vsebine prejšnjega poglavja, slik in podobno. Stopnje se nato ponavljajo do konca besedila. Metoda recipročnega učenja oz. poučevanja torej temelji na modeliranju vodje, ki je najprej učitelj, potem pa vlogo učitelja-moderatorja postopno prevzemajo učenci. Učenci, ki so vodeni, pa delajo v skupinah (5–8) in se učijo drug od drugega, pri čemer jih vodja podpira in vodi.

Metoda recipročnega učenja s spleta (RUS)

Cilj strategije recipročnega učenja s spleta (od tukaj naprej RUS) je zagotoviti, da učenci razvijejo ključne elemente bralnih strategij za učinkovito brskanje po spletnih virih in razumevanje prebranega besedila. Ena od teh je zmožnost postavljanja pravih vprašanj, saj prav to najpomembneje vpliva na učni izid (Taboada in Guthrie, 2006), na čemer temelji tudi RUS, pomembno pa je izpostaviti tudi elemente problemskega pouka (Zemljak in Kerneža, 2023). Kot povzemajo Leu idr. (2008), je metoda RUS trifazni model poučevanja spletnega branja, pri katerem učitelj s svojim vodenjem in modeliranjem učencem pokaže spretnosti spletnega raziskovanja in razumevanja, napredek učencev pa spremlja s kontrolnimi seznammi, da oceni, kdaj so učenci pripravljeni na naslednjo fazo modela. Kot v klasični obliki recipročnega učenja, tudi tukaj poteka učenje v skupinah, ki temelji na medvrstniškem učenju. Pri spletnem učenju

učenci usvajajo osnovne računalniške spretnosti, spoznavajo pravila uporabe računalnika ter usvajajo in utrjujejo sposobnost uspešnega in učinkovitega iskanja informacij na spletu. Poudarjeno je predvsem samostojno oblikovanje in reševanje problemov na spletu. Še podrobneje te spretnosti razlagajo Zawilinski in sodelavci (2019):

- *Razumevanje in tvorjenje vprašanj*, pri čemer so učenci spodbujeni, da postavljajo (in sprašujejo) poglobljena vprašanja o prebranem besedilu in s tem razvijajo sposobnost kritičnega razmišljanja, analize in razumevanja informacij, ki jih najdejo na spletu.
- Spretnost lociranja informacij, pri čemer se učijo, kako učinkovito iskati in *locirati* relevantne *informacije na spletu*, s čimer pridobijo sposobnost izbiranja primernih virov in razumejo pome uporabe zanesljivih in verodostojnih spletnih virov. Če učenec namreč ne zna poiskati spletne strani, na kateri bo našel pravi odgovor, ne bo rešil problema, ki ga je pripeljal na splet, hkrati pa bo začel bloditi po spletu, kar je kontraproduktivno z zastavljenim ciljem iskanja informacij na spletu.
- Učenci se naučijo ocenjevati zanesljivost in kakovost informacij na spletu, razvijajo *kritično vrednotenje informacij*, razmišljanje in sposobnost prepoznavanja pristranskosti, manipulacije in lažnih informacij. Na spletu je namreč mnogo informacij, ki niso resnične in takih, ki imajo komercialno motivirane namene.

- *Sintetiziranje informacij* z vidika spodbujanja in združevanja informacij iz različnih virov v smiselno celoto in ustvarjanje lastnih spoznanj. Učenje s spleta je namreč popolnoma drugačno kot učenja iz učbenika, kjer so vse potrebne informacije, ki so za namen učenja tudi didaktično strukturirane, zbrane na enem mestu.
- Prav tako pa se učenci učijo učinkovitega izražanja svojega razumevanja in novih spoznanj prek *komunikacije z drugimi* (učenci), sodelujejo v razpravah, postavljajo vprašanja, delijo svoje ideje in stališča ter se učijo od drugih.

Seveda pa učenci potrebujejo tudi temeljne računalniške spretnosti, zmožnost iskanja po spletu, navigacijske spretnosti in zmožnost uporabe elektronske pošte (Castek in raziskovalna ekipa, b.d.).

Znanja, ki jih ponuja metoda recipročnega učenja, so se izkazala kot še posebej pomembna in potrebna v času poučevanja na daljavo, ko se je izkazalo, da mlajši učenci nimajo v zadostni meri usvojenih osnovnih spretnosti uporabe računalnika, tablice in drugih podobnih naprav, da bi lahko samostojno usvajali znanja pri učenju s spleta (Legvart, Kordigel Aberšek in Kerneža, 2022), vsekakor pa je metoda ob upoštevanju specifik znanja, spretnosti in poučevanja mlajših učencev lahko uspešna tudi za razvijanje osnovnih spretnosti, ki jih učenci v sodobnih učnih okoljih potrebujejo (Kerneža in Kordigel, 2022, 2023).

Koraki metode recipročnega učenja s spleta

Korake metode RUS, ki razvija nove pismenosti spletnega bralnega razumevanja, navajajo Leu et al. (2008), pri tem pa je pomembno je poudariti, da je pri vseh treh korakih pomemben čas, ki ga učitelj porabi za posamezen korak. Na naslednji korak v vseh primerih preide komaj takrat, ko večina razreda usvoji temeljne računalniške spretnosti. Napredek učencev spremlja s pomočjo TICA ček list.

Prvi korak: Učiteljeva navodila

V prvem koraku učitelj predstavi osnovne računalniške spretnosti (npr. upravljanje računalnika, odpiranje in zapiranje spletnih aplikacij, upravljanje z okni ...) in pravila za uporabo računalnika v razredu. Pri tem proces branja s spleta vodi tako, da sproti predstavlja korake strategije RUS, navodila podaja frontalno, ob uporabi metode demonstracije in metodo glasnega mišljenja, potem pa učenci delajo v manjših skupinah, pri čemer je še poseben poudarek na dinamiki dela v skupini, saj spretnejši učenci učijo manj spretne učence, kako uporabljati izbrano napravo, da bi prišli do zelene spletne strani. Tudi učenci ob tem uporabljajo metodo glasnega mišljenja, saj tako postanejo koraki v procesu upravljanja računalnika vidni, sošolci v skupini lahko slišijo, kje ima sošolec problem, in mu ga z navodilom pomagajo rešiti. V primeru, da gre za problem, ki ga ne zna rešiti nobeden izmed učencev v skupino, to stori učitelji, ki tudi sam hitro ve, kdaj pomagati, saj sliši, kje je problem. TICA ček lista preverja osnovne spretnosti učencev.

Drugi korak: Frontalno modeliranje online bralne strategije

V drugem koraku začnejo učenci prevzemati odgovornost (seveda pa tudi učitelj) za predstavljanje novih bralnih strategij pri učenju na/s spleta ter za demonstriranje, kdaj in na kak način naj bi bila posamezna strategija uporabna. Delo poteka tako, da se učenci po skupinah lotijo usvajanja izbrane kurikularne vsebine ali cilja, ob tem pa hkrati usvajajo še elemente spletnih bralnih strategij. Učenci so v skupinah spodbujeni k temu, da razpravljajo o težavah, s katerimi so se srečali, o optimalnih potek, kako priti do prave informacije, izmenjujejo si informacije, kako hitro ugotoviti, ali je spletna stran prava, kaj piše na spletni strani, pa se na prvi pogled ne vidi (embedded links), kako navigirati po spletni strani, da se ne izgubiš, kako ovrednotiti, ali je informacija zanesljiva in prava in podobno. Po končani učni enoti učenci predstavijo svoje ugotovitve še celotnemu razredu. Prav drugi korak je tisti, ki pri učencih razvija in utrjuje prej naveden spretnosti – zastavljanje pravih vprašanj, lociranje informacij, kritično vrednotenje informacij, sintetiziranje naučenega in komunikacija naučenega (v tem vrstnem redu). TICA ček lista preverja osnove iskanja informacij.

Tretji korak: Raziskovanje

Tretji korak je usmerjen k usvajanju tistega znanja, ki je pomembno za usvajanje kurikularnih ciljev posameznih predmetov v šolskem programu. Gre za usvajanje zmožnosti samostojnega iskanja informacij oz. znanja na spletu. Delo v tretjem koraku lahko še vedno

poteka v majhnih skupinah, lahko tudi individualno. Vloga učitelja je v tem koraku le še svetovalna, saj po potrebi le že svetuje učencem o strategijah, ki so jih usvojili v drugem koraku. Učitelj učence vedno bolj spodbuja k iskanju novih, izvirnih rešitev za uporabo spleta za učenje in k temu, da svoje nove strategije in rešitve delijo s sošolci, učno skupino in z učiteljem. Na ta način ne napreduje le posamezni učenec ali skupina, ampak celotna razredna učeča se skupnost. TICA ček lista preverja posamezne spretnosti navigacije na spletni strani in evalvacije podatkov.

Pomembno je poudariti, da je pri vseh treh korakih pomemben čas, ki ga učitelj porabi za posamezen korak. Na naslednji korak v vseh primerih preide komaj takrat, ko večina razreda usvoji temeljne računalniške spretnosti. Napredek učencev spremlja s pomočjo TICA ček list.

ZAKLJUČEK

Digitalna tehnologija in družbena omrežja postajajo vedno bolj nepogrešljivi del vsakdana učencev, ki sodobno tehnologijo vsakodnevno in redno uporabljajo, zaradi česar se morajo naučiti udejstvovanja v različnih okoljih, tako v fizičnem kot virtualnem svetu. Priprava učencev na učenje in komuniciranje v 21. stoletju zahteva aktivno vključevanje učiteljev, ki morajo uporabiti in izkoristiti možnosti, ki jih ponuja sodobna tehnologija, in potrebe, ki jih z uporabo sodobnih tehnologij izražajo učenci, ter jih integrirati v

učni proces. Ena od teh strategij, ki ponuja tovrstni način dela, je predstavljena metoda recipročnega učenja s spleta. Metoda ne le, da učencem pomaga pri pripravi na komunikacijo in učenje v 21. stoletju, ampak predstavlja orodje učitelju za (lažje in konstruktivno) razvijanje osnovnih spretnosti digitalne pismenosti.

Hkrati pa uporaba metode pri pouku prinaša številne prednosti. Učencem zagotavlja interaktivno izkušnjo, ki jih spodbudi, da postanejo bolj vključeni in motivirani pri učenju, pri čemer se v učni proces bolj aktivno vključujejo in so bolj aktivni pri izgradnji znanja, kar jim omogoča boljše razumevanje, usvajanje novih znanj in povezovanje z novimi gradivi. Metoda spodbuja tudi aktivno učenje in kritično razmišljanje, saj morajo učenci ob njeni uporabi razmišljati o tem, kaj se dogaja okoli njih, kar spodbuja kritično razmišljanje in razvoj veščin za reševanje problemov. Ker delo poteka v skupinah ali parih, se učenci učijo sodelovanja z drugimi, kar pripomore k razvoju socialnih veščin, kot so komunikacija, sodelovanje in vodenje, s strategijo pridobljeno znanje pa lahko uporabijo tudi v ne-spletnih učnih okoljih, kar jim pomaga pri razvijanju praktičnih veščin in pripomore k razumevanju povezave med učenjem in resničnim življenjem. Kot zadnjo izpostavljamo še razvijanje samostojnosti, saj se učenci učijo in privajajo k samostojnemu aktivnemu učenju, učijo se samostojno razmišljati in reševati probleme, kar pripomore k razvijanju samostojnosti in samozavesti.

Z uporabo obravnavane metode je olajšano delo tudi učitelju v vseh segmentih njegovega dela. Tako načrtovane aktivnosti so bolj zanimive in učinkovite ter prilagojene individualnim potrebam učencev, saj lahko vsak učenec napreduje v svojem tempu. Ker so učenci vključeni v proces učenja in spodbujeni k aktivnemu sodelovanju, sta njihova motivacija in zanimanje za obravnavano snov višja. Hkrati metoda učitelju omogoča boljši pregled nad razumevanjem učencev, ponuja mu boljši časovni izkoristek, saj lahko učitelj v času, ko učenci delajo na vprašanih in nalogah, nudi individualno pomoč za učence, ki to potrebujejo, uporaba tehnologije in digitalnih orodij pa so metode učenja, ki učiteljem omogočajo bolj sodoben pristop k poučevanju in izvajanju aktivnosti v razredu.

Viri in literatura

1. Brown, A., & Champione, J. (1992). Students as researchers and teachers. V J. W. Keefe & H. J. Walberg (ur.), *Teaching for thinking* (str. 49–57). National Association of Secondary School Principals.
2. Castek, J., & New Literacies Research Team. (b. d.). *Protocol for Internet reciprocal teaching (IRT)*. <https://newliteracies.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/448/2016/01/IRT.pdf>
3. Kerneža, M., & Kordigel Aberšek, M. (2023). Specifics of digital literacy development during the reading process in digital learning environments in primary school. V L. Gómez Chova, C. González Martínez in J. Lees (ur.), *INTED 2023: conference proceedings: 17th annual International Technology, Education and Development Conference: 6-8 March, 2023, Valencia (Spain)* (str. 4877–4883). IATED Academy. <https://doi.org/10.21125/inted.2023.1271>

4. Kerneža, M., & Kordigel Aberšek, M. (2022). Online reading in digital learning environments for primary school students. *Problems of Education in the 21st Century*, 80(6), 836–850. <https://doi.org/10.33225/pec/22.80.836>
5. Lapp, D., & Flood, J. (2000). *Comprehension plus*. Modern Curriculum Press.
6. Legvart, P., Kordigel Aberšek, M., & Kerneža, M. (2022). Developing communication competence in digital learning environments for primary science class. *Journal of Baltic Science Education*, 21(5), 836–848. <http://dx.doi.org/10.33225/jbse/22.21.836>
7. Leu, D. J., Coiro, J., Castek, J., Hartman, D. K., Henry, L. S., & Reinking, D. (2008). Research on instruction and assessment of the new literacies of online reading comprehension. V C. C. Block, S. Parris, & P. Afflerbach (ur.), *Comprehension instruction: Research-based best practices* (str. 321–346). Guilford Press.
8. Leu, D. J., Coiro, J., Castek, J., Hartman, D., Henry, L., Reinking, D. idr. (2015). Research on instruction and assessment in the new literacies of online reading comprehension.
9. Palincsar, A. S., & Brown, A. L. (1984). Reciprocal teaching of comprehension-fostering and comprehension-monitoring activities. *Cognition and Instruction*, 1(2), 117–175.
10. Palincsar, A. S., & Klenk, L. (1992). Fostering literacy learning in supportive contexts. *Journal of Learning Disabilities*, 25(4), 211–225.
11. Taboada, A., & Guthrie, J. T. (2006). Contributions of students questioning and prior knowledge to construction of knowledge from reading information text. *Journal of Literacy Research*, 38(1), 1–35. https://psycnet.apa.org/doi/10.1207/s15548430jlr3801_1
12. Zawlinski, L., Forzani, E., Timbrell, N., & Leu, D. J. (2019). Best practices in teaching the new literacies of online research and comprehension. V L. Mandel Morrow in L. B. Gambrell (Eds.), *Best Practices in Literacy Instruction, Sixth Edition* (str. 337 – 357). The Guilford Press.
13. Zemljak, D., & Kerneža, M. (2023). Povezava med recipročnim učenjem s spleta (RUS) in problemskim učenjem. *Dianoia*, 7(1), 9–18. https://www.fnm.um.si/wp-content/uploads/2023/04/Dianoia_2023_1.pdf

Življenje z naravo in spanje v šoli s sovrstniki

MARIJA KOTNIK, *prof. razrednega pouka*
zagnana@gmail.com

Povzetek: Otroke spodbujamo za življenja z naravo in v naravi, saj jih različne elektronske naprave, ki so zelo vabljive oziroma proizvajalci elektronskih strani in programov zvabijo, da sedijo in brskajo, si dopisujejo, gledajo risanke ali filme. Kar nas starše in učitelje skrbi je, da otrokom ne bo življenje brez teh naprav več zanimivo oziroma jim ne bo prinašalo zadovoljstva. Življenje v naravi ob gibanju spodbuja občutek zadovoljstva, pomoč pri pripravi hrane, kurjenje ognja in otroci so veseli, če jim dovolimo, da z lastnim delom pridejo do svojega zadovoljstva obenem pa se ob tem razmigajo. V članku želim predstaviti, kako otrok brez elektronskih naprav, v večeru z naravo, preko pomoči in vodenja odraslega in pomoči sam poskrbi zase ob tem pridobiva življenjske spretnosti. Ob tem pa se pomembno spreminja tudi vloga odraslega, ki poskrbi, da otroka pripelje do zadovoljstva brez elektronike, ki so dandanes preveč vabljive, otrokom pa ne prinašajo pristnega veselja.

Ključne besede: življenje z naravo, delo v manjših skupinah, otroška igra, kurjenje ognja

Abstract: We encourage children to live with nature and in nature, because various electronic devices, which are very inviting, or the producers of electronic websites and programs, entice them to sit and browse, correspond, eat, watch cartoons or movies. What worries us parents and teachers is that children's lives without these devices will no longer be interesting or will not bring them satisfaction. Living in nature with exercise promotes a sense of satisfaction, helping with food preparation, lighting a fire, and children are happy if we allow them to achieve their own satisfaction with their own work, while also having fun. In the article, I want to present how a child without electronic devices, in an evening with nature, through the help and guidance of an adult and help, takes care of himself and acquires life skills. At the same time, the role of the adult, who takes care of bringing the child to satisfaction without electronics, which are too tempting these days, and which do not bring genuine joy to the child, is also changing significantly.

Keywords: living with nature, working in small groups, children's play, lighting a fire

UVOD

V svoji dolgoletni praksi dela s skviti sem razmišljala, da bi šolskim otrokom ponudila možnost, da prespijo v šoli v spalnih vrečah, da si pripravimo večerjo ob ognju, se prej podučimo o pripravi ognja, nabereмо material zanj v gozdu in pomagamo drug drugemu. Da bo motivacija še močnejša, vključimo pismo gozdnega škrate, ki jim pripravi lov na skriti zaklad. Ko najdejo skriti zaklad, se lahko okrepijo z borovnicami, ki ravno tisti čas dozoriijo v bližnjem gozdu.

Delo v majhnih skupinah

Vsaka skavtska starostna skupina je razdeljena na več majhnih skupin. Skupine so oblikovane premišljeno in načrtno z namenom, da bi se otroci in mladostniki lažje odprli drug drugemu, da bi lažje razvijali svoje talente in bili bolj opaženi. V majhnih skupinah se posamezniki lažje učijo drug od drugega. Vsak ima določeno odgovornost, nalogo, ki jo mora opraviti tudi za dobro drugih v skupini. Posamezniki gradijo prijateljske vezi in krepijo občutek pripadnosti. Namenjene so prenosu znanja najstarejših volčičev in volkuljic na najmlajše, vključevanju novih članov ter spremljanju napredka vsakega posameznega člana. V majhni skupini se posamezniki navadno počutijo varno in sprejeto.

Učenje z delom

Učenje z delom je skavtska metoda, ki omogoča učenje z lastno izkušnjo. Vedno se začne z zgledom ali razlago, zaključijo pa z vrednotenjem. To je učenje, ki vključuje vse čute. Otroci in mladostniki določeno stvar vidijo, o njej slišijo in se pogovarjajo; ne nazadnje jo tudi preizkusijo v varnem okolju. **Cevc** in Remškar (2001, str. 57) sta zapisali: »Učenje z delom vzgaja h konkretnosti, iznajdljivosti, vztrajnosti, natančnosti, potrpežljivosti, pobudništvu; omogoča odkrivanje in razvoj lastnih sposobnosti; daje občutek poznavanja in samozavesti; obenem se povezuje z vsakdanjim življenjem skavtov.« Pri učenju z delom nismo vedno uspešni, zato je zelo pomembno, da vsako delo zaključimo z vrednotenjem, da pojasnimo uspehe in neuspehe ter celotni skupini pomagamo k še dodatni poglobitvi razumevanja nastale težave. Pri vsakem učenju z delom ima voditelj pomembno vlogo spodbujevalca, svetovalca in vzornika. Skrbeti mora tudi za primerno varnost.

Otrokom želimo omogočiti doživetje in izkušnjo odrivanja in jih hkrati spodbuditi, da se naučijo novih spretnosti in sposobnosti, ki so potrebne za življenje v skupini in v vsakdanjem življenju. Tako že od vsega začetka otroke spodbujamo k odkrivanju svoje zmogljivosti, jih učimo varnega rokovanja z najrazličnejšimi orodji, spodbujamo njihovo domišljijo, ustvarjalnost, jih učimo življenja v skupini, izražanja ter postavljanja in izpolnjevanja kratkoročnih ciljev.

Dejavnosti na prostem

Med dejavnosti na prostem sodijo vse skavtske dejavnosti, ki se izvajajo na prostem. To so lahko gozd, travnik, park ter tudi cesta in ulica. Ta del skavtske metode je namenjen odkrivanju povezav med elementi določenega okolja, spoznavanju vloge človeka v določenem okolju ter razvijanju občutka za pustolovščino, preprostost, bistvenost in solidarnost. S preprostimi dejavnostmi na prostem lahko otroke in mladostnike spodbujamo k uporabi skavtskih veščin, pomoči drugemu človeku, spoprijemanju s težavami ter k razvijanju osebnosti (sodelovanje v skupini, potrpežljivost, iznajdljivost, odločnost, pobudništvo ...). Dejavnosti na prostem nam nudijo tudi veliko možnosti za vzgojo za odgovorno ravnanje z naravo, za skrb za naravo in za učenje življenja z naravo. Pri vsakem skavtu moramo najprej vzbuditi odgovoren odnos do narave. Narava ni le poligon za naše aktivnosti, ampak obzirnega ravnanja vreden prostor, ki nas bogati samo, če smo se pripravljene podrediti njegovim pravilom igre. Otrokom, starim od 7 do 11 let, želimo z obiski v naravi vzbuditi občutljivost za naravo. Naučiti jih želimo, kako pomembno je biti spoštljiv ter odgovoren do narave, v kateri smo. Pri tem so nam v pomoč tudi njihova obljuba in zakona. In pa seveda voditeljev zgled o tem, kako ravnati v naravi in z naravo.

Samostojnost je sposobnost, da se otroci in mladostniki znajdejo v vsakdanjih situacijah. Upajo si postaviti cilje in potem tudi vztrajati na poti k dosegu tega. Spodbujamo jih k ustvarjalnemu razmišljanju ter

utemeljevanju svojih stališč in prepričanj. Želimo jih pripraviti na vodenje krajših procesov v skupini, ukrepati v konfliktnih situacijah ter jih naučiti, kako preživeti v naravi. Odgovornost pri skavtih pomeni način delovanja posameznika. Otroke in mladostnike spodbujamo, da bi dejavno sooblikovali skupnost, ki ji pripadajo. Da bi se zavedali posledic svojih dejanj, da bi imeli spoštljiv odnos do narave, bili pozorni do ljudi okoli sebe, se znali vživeti vanje, premagali svojo sebičnost, pomagali drugim, da bi znali kritično razmišljati in pri sprejemanju dolžnosti pomislili tudi na svoje časovne obremenitve. Zdrav način življenja nas uči, da bi bili sposobni v vsaki situaciji izbrati možnost, ki koristi našemu zdravju. Skavte učimo, kako krepiti pozitivno samopodobo, kako se zdravo prehranjevati, se redno gibati, se izogibati vedenjem, ki škodujejo zdravju ter kako vzpostavljati in graditi zdrave odnose z drugimi ljudmi. Vsak od naštetih ciljev skavtske vzgoje je v skavtskem kompetenčnem modelu razdeljena na kompetence in konkretne dejavnosti ter sposobnosti, ki naj bi jih otroci in mladostniki v določeni starostni skupini in na določeni razvojni stopnji usvojili.

Strpnost je pomembna vrednota, ker je svet okoli nas vedno bolj raznolik. Potrebno je, da priznavamo, spoštujemo in upoštevamo ljudi, ki so drugačni od nas in se od njih tudi kaj naučimo. Odprtost pomeni opazovati stvari in dogajanje okoli sebe, ovrednotiti opaženo, oblikovati svoje stališče, poslušati in upoštevati stališča drugih ljudi, biti strpen in se upirati predsodkom. Solidarnost pomeni razumeti,

kaj drugi potrebuje, mu pomagati in ga vključevati v dejavnosti. Pripadnost duhovnim načelom pomeni predvsem spodbujanje otrok in mladih, da se sprašujejo o sebi, svojih ravnanjih in vrednotah. To posameznika spodbuja, da razvija svojo duhovno razsežnost. Svoboda je vrednota, s katero lahko vsak posameznik doseže svoj notranji mir, lahko sprejme sebe skupaj s svojimi napakami in izboljša, kar mu ni všeč. Svoboda, ki jo ima posameznik, je omejena s svobodo drugega človeka. Demokracija pomeni, da oblast pripada ljudstvu. Tudi skavtski sistem je sestavljen iz timskega dela in odločanja znotraj manjših skupin. Otroci in mladostniki se že zgodaj učijo poslušati, komunicirati, usklajevati svoja mnenja in prevzemati odgovornosti za odločitve. S tem se učijo biti odgovorni državljani in člani lokalnih ter mednarodnih skupnosti, ki jim pripadajo. Zdravo življenje je nujno potrebno za zdrav posameznikov razvoj. Ena od stvari, ki sodi v zdravo življenje, je gibanje na prostem. Druga stvar pa je izogibanje raznim zasvojenostim, ki v današnjem svetu vse bolj prevladujejo. Zato je vsaka zasvojiva substanca (alkohol, cigareti pa tudi igranje računalniških igranic itd.) na skavtskih dogodkih prepovedana. Trajnostni razvoj pomeni razumeti ravnovesje med živo in neživo naravo in to upoštevati pri odločitvah, ko posegamo v naravo. Skavti spodbujajo svoje člane, da bi kritično razmišljali o razvoju sveta in razmišljali o tem, katere stvari so dobre za ohranitev narave danes in v prihodnosti in katere ne. Trajnostni razvoj kot vrednota močno spodbuja varovanje in vrednotenje okolja. Ustvarjalnost je vrednota, ki je na skavtih zelo cenjena. Otroci in mladostniki lahko predlagajo

svoje ideje o izvedbi nekega dogodka, projekta ali pa o tem, kako bi zgradili neko taborno zgradbo. Z ustvarjalnim mišljenjem vsak posameznik pri sebi odkriva nove možnosti, nove poti za reševanje težav, kar v naravi zelo velikokrat pride prav. Prostovoljstvo je vrednota, na kateri sloni celotni skavtski sistem. Vsi voditelji so prostovoljci in svoj čas namenjajo mlajšim, ker jim želijo dati nekaj, kar so v preteklosti tudi sami dobili od starejših skavtov in skavtinj. Plačilo za prostovoljno delo oziroma služenje, kot temu rečejo v organizaciji, je notranje zadovoljstvo in izpopolnjenost, kar je predvsem v današnjem svetu zelo potrebno. Enakost priložnosti za vse ali sovzgoja spodbuja vzgajanje oseb obeh spolov hkrati, učenje drug od drugega, sprejemanje, razumevanje, spoštovanje, spoznavanje in dopolnjevanje oseb 15 različnih spolov. Pripravljen program mora biti torej namenjen tako moškemu kot tudi ženskemu spolu. Prijateljstvo je zaradi vseh obveznosti, ki jih imajo otroci in mladostniki, velikokrat postavljeno v ozadje vrednotnega sistema. Pri skavtih ima prijateljstvo zelo veliko vlogo. Skavti se srečujejo v manjših skupinah skupaj s svojimi vrstniki. Skozi različne izkušnje in izzive, ki jih skupaj doživijo, se vedno bolj povezujejo, si zaupajo in velikokrat zgradijo trajne in močne prijateljske vezi. Poštenost je vrednota, ki je v skavtski organizaciji visoko cenjena. Predvsem gre za krepljenje samozavesti in pridobivanja zaupanja drugih, ko ti uspe držati besedo ali povedati resnico, tudi kadar bi se najraje skrtil in nekaj prikri.

Primer iz prakse: večer ob ognju in noč, ko smo prespali v šoli. Naše srečanje smo začeli z igrami na igrišču. Povedali smo pravila igre in bili pozorni na dosledno upoštevanje le-teh. Igrali smo se v manjših skupinah. Ob igri smo se razmigali in pripravili naše misli, za poslušanje o vrstah ognjev, ki jih lahko postavimo, da bomo lahko na njih pekli. Ko smo se obuli in oblekli, da se podamo v gozd, nas je čakalo presenečanje na hodniku. Gozdni škrat nam je pustil pismo, da sledimo trakovom in najdemo skriti zaklad. Ob tem so bili otroci zelo motivirani za pot do gozda in so skoraj vso pot tekli. Ko so našli skriti zaklad, so bili zelo veseli in še z večjo motivacijo so nabirali veje in vejice za postavitev ognjev.

Temu je sledila pot v gozd, da smo nabrali veje in vejice ter poizkusili narediti različne ognje v manjših skupinah. Nato smo naredili skupni velik ogenj, na katerem smo si spekli hrenovke na palicah, ki smo jih našagali v gozdu. Nekateri so jih ovili v testo ter spekli in naredili tako imenovani »twist«. Nekateri so poizkusili speči samo testo. Vsak si je pečeno dal na krožnik in ko se je ohladilo pojedel. Zanimanje za peko je bilo veliko in otroci so večkrat pristopili k ognju, da so si spekli hrenovko in testo. Vsak je po jedi pospravil za seboj, se umil in pripravil za ples v pižamah. Ob različni glasbi so otroci predlagali veliko idej za ples in rajanje je doseglo vrhunec večera. Utrujeni so šli otroci do umivalnikov in si umili zobe ter se namestili v spalne vreče, za poslušanje pravljice. Ena deklica je imela domotožje in sodelavka jo je potolažila, da je mirno zaspala. Zjutraj je otroka zbudila mirna

glasba, razmigali smo se, se preoblekli in umili ter si pripravili zajtrk. Po zajtrku je sledil pouk.

Pismo gozdnega škrate

Dragi otroci.

Že nekaj časa vas opazujem. Nekateri pridno delate naloge, spet drugi nagajate sošolcem ali ne poslušate in ubogate učiteljic. Na igrišču skrivate krogle v peskovnik, včasih se tudi prepirate. Rad bi, da ste prijazni drug do drugega in si pomagate, če kdo potrebuje pomoč ali družbo.

Danes sem za vas pripravil lov do skritega zaklada. Sledite trakovom in pot vas bo pripeljala do njega.

Zelo pomembno je, da hodite skupaj, saj le tako ste najmočnejši.

Lep večer vam želim in vas opazujem.

Gozdni škrat

ZAKLJUČEK

Ko sem staršem poslala prijavnice sem presenečena ugotovila, da želijo vsi starši otrokom omogočiti to izkušnjo. Torej otroci potrebujejo takšne dejavnosti in želijo noč preživeti s sovrstniki, naslednji dan pa nadaljevati pouk samozavestni, da so večer preživeli malo drugače kot doma in sodelovali pri pripravi večerje na prostem. Otroci so bili po prespani noči veseli druženja s sovrstniki, ponosni, da so si sami pripravili večerjo na ognju in obogateni z izkušnjo lova

na skriti zaklad. Veseli smo bili, da so zmogli vsi prespati v šoli in nadaljevali smo pouk v tem veselju. Za naslednje leto se že veselim spanja v šoli in druženja ob ognju z novo skupino.

Učitelji imamo mnogo možnosti, da otroke učimo na prostem. Lahko je to šolski vrt, ki ga dandanes ima vsaka šola, lahko otroke peljemo v gozd, na travnik, ali na igrišču pripravimo delovni prostor. Otroci, ki pomagajo pridelati sadje ali zelenjavo raje posežejo po njej, ob tem pa se urijo v potrpežljivosti, da nekaj zraste ali da sadje in zelenjavo pripravimo na mizo. Večje zadovoljstvo in samozavest je pri otrocih, ki pomagajo pri pripravi hrane za na mizo. Če smo v mestu, je priložnost za učenje v mestnem parku. Ljudje tako kot hrano potrebujemo stik z naravo. Gibanje na prostem nam prinaša boljše telesno počutje in ugodno vpliva na kognitivne funkcije kot tudi na čustveni razvoj. Večji prostor nam omogoča večje možnosti za gibanje, hkrati pa motivira otroke, da dlje časa vztrajajo pri igri in krepijo svoj miselni razvoj. Razvijamo lahko vse otrokove čute in igra v naravi lahko spodbudi kreativnost otrok. V Sloveniji se zavedamo, da je potrebno otrokom privzgojiti čut za trajnostni razvoj, saj bomo le tako pripomogli k ohranjanju naravnega ravnovesja med ljudmi in naravo.

Viri in literatura

1. Cevc, M., Remšar, A. s sodelavci, 2001. Dvigni Peruti, priročnik za skavtske voditeljice in voditelje. Ljubljana: Združenje slovenskih katoliških skavtinj in skavtov
2. Fister, Z. (2019). Formalna in neformalna izobraževanja otrok na prostem. Pridobljeno s <http://pefprints.pef.uni-lj.si/5801/1/magistrsko-delo-fister.pdf>
3. Horvat, L., Magajna, L., 1989. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS
4. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, A.S., 1998. Dečja psihologija: moderna znanost. Jastrebarsko: Naklada Slap
5. Mlakar, M (2020). Učne priprave za pouk s taborniški veščinami. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/6453/1/Mlakar_Martin_Mag.pdf

Pravljica »The very big turnip« in pomen angleščine v predšolskem obdobju

METKA KOLAR

kolar.metka@gmail.com

Povzetek: Angleščina se v svetu vse bolj uveljavlja, zato postaja nujno, da se otroci z njo čimprej seznanijo. Najboljši čas je, da se z angleščino srečajo že v predšolskem obdobju, raziskave so pokazale, da je to med tretjim in petim letom. Zgodnje poučevanje angleščine oziroma tujega jezika je zakonsko določeno v prvem razredu osnovne šole, vendar trenutno še kot neobvezen izbirni predmet. Vsekakor pa se otroci z njo srečajo že pred vstopom v šolo preko medijev, raznih knjig, računalnikov in potovanj. V našem vrtcu, v skupini od četrtega do petega leta, pri angleščini izvajamo najrazličnejše dejavnosti. V članku se bomo seznanili z razlogi, prednostmi in didaktičnimi pristopi pri zgodnjem poučevanju angleškega jezika. Izrednega pomena je pri vsem tem vloga vzgojitelja. Ta mora izbirati primerne vsebine in otrokom predstaviti tuji jezik kot nekaj prijetnega in zabavnega. Pravljice so idealna izbira, da je izkušnja z angleškimi besedami prijetna in zanimiva. Z angleško pravljico mu posredujemo

znanje tujega jezika na prijeten in zabaven način, saj tako spozna ritem, intonacijo in izgovorjavo angleških besed. Izbrali smo pravljico Repa velikanka in preko nje otrokom približali angleščino. V originalni izvedbi jo je napisal A. Tolstoj, v vrtcu pa smo si pomagali z Založbo Kellt Rokus, kjer so dostopne vsebine za poučevanje angleščine na razredni stopnji. Dejavnosti smo razdelili na dejavnosti pred pripovedovanjem, pripovedovanje zgodbe in dejavnosti po pripovedovanju pravljice. Po usvojeni pravljici smo izvajali različne osnovne in socialne igre. Pravljico so otroci hitro usvojili in se je izkazala kot dobra izbira za usvajanje angleškega jezika.

Ključne besede: predšolski otrok, zgodnje poučevanje angleškega jezika, pravljica, Repa velikanka

Abstract: English is the most widely spread language in the world, so it is necessary for children to become familiar with it as soon as possible. The best time for them to start learning English is in the pre-school period, between the ages of three to five. Early learning of English as a foreign language is statutory in the first grade of primary school but it is currently still optional. In any case, children encounter it even before entering school- through media, various books, computers and while travelling. In our kindergarten, in the group of four- and five-year olds, we carry out a wide variety of activities in English. In the article, we will learn about the reasons, advantages and didactic approaches in early English language learning. The role

of an educator is extremely important. He/she must choose appropriate content and introduce children to a foreign language teaching in an enjoyable and pleasant way. Fairy tales are an ideal choice to make the experience with learning English words fun and interesting. Children get to know the rhythm, intonation and pronunciation of English words. We chose the fairy tale The Very Big Turnip. With the help of the story we brought children closer to English language. The original version was written by A. Tolstoy. We chose the version of the publishing house Rokus Klett, where the content for early English language teaching is available. We divided the activities into pre-storytelling activities, story-telling and post-storytelling activities. After they had got to know the fairy tale, we performed various elementary and social games. The children quickly acquired the knowledge of the fairy tale and it proved to be a good choice for learning the English language.

Keywords: preschool child, early English language teaching, fairy tale, The Very Big Turnip

UVOD

Otroci, ki poslušajo pravljice, so neposredno izpostavljeni jeziku in se ga nevede učijo. Ob pravljici se počutijo sproščeno, počutijo se varnega, se poistovetijo s književno osebo, spoznavajo čustva, občutke in se lažje naučijo reševati konflikte ter njihove posledice. Med drugim si otrok ob pravljici razvija domišljijo ter širi spoznanja o drugih kulturah. Ta pomen pravljice lahko izkoristimo pri poučevanju angleščine. Pri zgodnjem poučevanju angleščine lahko otrokom z izbiro pravljice, katero poznajo že v maternem jeziku, olajšamo razumevanje. Z uporabo vizualnih ponazoril ter predznanja o vsebini zgodbe lahko predvidevajo pomen, potek dogajanja, sklepajo o njeni vsebini in prevajajo besede iz angleščine v slovenščino ter obratno. Otroci so skozi svoj razvoj tudi različno doumljivi za učenje tujih jezikov. V predšolskem obdobju je pomembno, da se seznanijo s tujim jezikom, vendar pa je potrebno prilagoditi didaktično-metodični pristop poučevanja. Tudi mi smo to tako izvajali ob pravljici Repa Velikanka. Preko pred-dejavnosti smo se seznanili s književnimi osebami, vlečenjem vrvi in najpogostejšimi besednimi zvezami, ki se pojavijo v pravljici. Pravljico so nekajkrat poslušali in obnavljali. V dejavnostih po branju smo pravljico dramatzirali in se igrali različne igre.

Razlogi za učenje tujega jezika v zgodnjem otroštvu

Pri pregledovanju literature zasledimo veliko razlogov, zakaj je učenje v zgodnjem otroštvu pomembno. Razloge za spodbujanje

večjezičnosti in učenja jezikov od zgodnjega otroštva naprej predstavlja Resolucija Evropskega parlamenta o ukrepih za spodbujanje večjezičnosti in učenja jezikov v Evropski skupnosti. Za vse članice Evropske unije je večjezičnost pomembna, ker pospešuje boljše medsebojno razumevanje in sporazumevanje. Znanje samo enega jezika za učinkovito komunikacijo ni dovolj, zato bi radi uveljavili cilja Lizbonske strategije, da se morajo državljani zraven maternega jezika sporazumevati še najmanj v dveh jezikih (Pižorn, 2009). Več razlogov za zgodnje učenje dodatnih jezikov navajata Jones in Caffey (2006). Ti so:

- otroci so bolj odprti in dovzetni za slišanje ter posnemanje glasov;
- mlajši so znani tudi po radovednosti in zanimanju za sodelovanje pri novih dejavnostih;
- otroci so brez predsodkov in že zgodaj začnejo s kulturnim in družbenim ozaveščanjem o drugačnosti;
- otroci so bolj jezikovno motivirani in to je treba ohranjati in negovati;
- učenje dodatnih jezikov ima pozitiven vpliv na otrokov celostni razvoj, kognitivni in jezikovni razvoj in razvoj pismenosti. Hkrati pa tudi na čustveni in kulturni razvoj osebnosti.

Prednosti učenja tujega jezika v predšolski dobi

Raziskave kažejo, da otroci med tretjim in sedmim mesecem prepoznajo tuji jezik, pri dveh letih pa so že sposobni tekoče izpeljati govor v tujem jeziku. Jezik pridobivajo na enak način kot prvi, materni

jezik. Upoštevati moramo, da so otroci pri tej starosti bolj spontani, neobremenjeni, brez predsodkov in želijo spoznati čimveč novih informacij (Brumen, 2009). Strokovnjaki spodbujajo učenje tujega jezika v predšolski dobi in v prvih razredih osnovne šole.

Raziskave so potrdile, da je najustreznejši čas za seznanitev s tujim jezikom med tretjim in petim letom starosti, saj se potem prednost tega kaže skozi vse življenje. Prednosti učenja tujega jezika se namreč kažejo predvsem pri izgovorjavi, melodiji in ritmu. Otrok pridobi jezikovne sposobnosti naravnega govorca in se približa tej izgovorjavi. V tem času so tudi otroški možgani (od 0 do 10 let) nagnjeni k jezikovnemu razvoju in imajo sposobnost, da se tujega jezika naučijo bolj naravno kot odrasli. Dvojezični otroci imajo boljše rezultate pri standardiziranih testih kot ostali. Tisti, ki so izpostavljeni tujemu jeziku, imajo boljše učne rezultate kot najstniki, izpostavljenost tujemu jeziku koristi pri branju in razvoju bralnih sposobnosti. Otroci, ki so bolj izpostavljeni tujemu jeziku, imajo višjo samopodobo, razvijejo sposobnost medkulturnega pluralizma, so bolj odprti in kažejo večje spoštovanje do drugih kultur in soljudi. Učenje tujega jezika prav tako ne škodi razvoju maternega jezika, ampak spodbuja in poveča sposobnost za učenje tega (Pižorn, 2009).

Didaktični pristopi za poučevanje tujih jezikov

V praksi poučevanja tujih jezikov so se razvili različni didaktični pristopi. Različni avtorji navajajo metode in pristope k poučevanju.

Avtorica Brewster idr. (2002) so v delu zapisali šest pristopov, ki naj bi bili danes v uporabi:

- slušno jezikovni pristop (angl. Audio-Lingual Approach);
- komunikacijski pristop (angl. The Communicative Approach);
- na dejavnostih temelječ pristop (angl. The Tasked-Based Learning);
- medpredmetni pristop (angl. Cross-Curricular Approach);
- na zgodbah temelječ pristop (angl. Story-Based Approach);
- celostni telesni odziv (angl. Total Physical Response).

Pri spoznavanju pravljice Repe Velikanke v angleškem jeziku smo uporabili pristop poučevanja, ki temelji na spoznavanju jezika preko zgodbe.

Otrokom lahko jezik približamo tudi preko zgodb, saj uživajo v poslušanju pravljic in zgodb v maternem jeziku. Pri tem pristopu gre za učenje jezika preko poslušanja zgodb in sodelovanja pri dejavnostih, kjer lahko otroci izdelujejo slikovne slovarje, likovne umetnije, pojejo pesmi in se igrajo igre, vse to na temo zgodbe. Na izvedbo takšnih dejavnosti se mora vzgojitelj dobro pripraviti in izbrati zgodbe, ki so nekoliko nad znanjem otrok. Pomagamo si lahko z ilustracijami, lutkami, doživetim pripovedovanjem in si tako zagotovimo boljše razumevanje (Brewster idr. 2002).

Vloga vzgojitelja pri zgodnjem učenju in poučevanju tujega jezika

Pri poučevanju tujega jezika v vrtcu je vzgojiteljeva vloga posebno pomembna. Pri poučevanju se mora zavedati stopnje njihove

zrelosti, telesnih, čustvenih in socialnih potreb. Pri teh otrocih je velika potreba po gibanju in čustveni varnosti. So neobremenjeni, sproščeni, vodljivi, radovedni in dovzetni za usvajanje pravilne izgovorjave tujega jezika. Pozornost je kratkotrajna, dejavnosti morajo biti pestre, kratke z veliko gibanja, poseben poudarek je na aktivnosti vseh otrok (Kosinac, 2003). Učenje tujega jezika mora biti naravno in spontano. Otrok naj tega ne čuti kot breme, temveč naj od vzgojitelja skozi različne igralne dejavnosti prejema pozitivne spodbude. Vzgojitelj mora uporabljati veliko vizualnega gradiva, realne predmete, avdio sredstva in didaktične igre. Predšolski otroci so namreč v občutljivem obdobju, kar pomeni, da se pri dejavnostih ne smejo dolgočasiti ali biti izpostavljeni prevelikemu vnosu informacij, saj bodo izgubili notranjo motivacijo za kasnejše učenje tujega jezika (Brumen, 2011). Zgodnje učenje tujega jezika je lahko tudi sproščeno in zabavno, če upoštevamo nekaj nasvetov za delo vzgojiteljev. Vzgojitelj naj v skupini ustvarja prijetno vzdušje, da se bodo vsi počutili udobno in bodo z veseljem sodelovali pri dejavnostih. Z njimi se naj veliko pogovarjajo v tujem jeziku, predvsem o stvareh, ki jih lahko vidijo. Vzgojitelji se naj ne obremenjujejo, če otroci uporabljajo materni jezik, naj jih ne popravljamo, na vprašanja pa jim odgovarjamo v tujem jeziku. Nenehno naj z njimi ponavljamo že naučeno, včasih pa tudi še besede, katerih ne razumejo. Načrtujemo naj raznolike dejavnosti, nekatere tihe, druge glasne, enkrat naj sedijo, drugič stojijo oz. se gibljejo. V skupini (v tandemu s pomočnico vzgojiteljice) naj otrokom

zagotavlja varnost za učenje in prijetno okolje. Skupaj načrtujeta dejavnosti v maternem in tujem jeziku, pri tem pa seveda upoštevata želje in interese otrok. Izvajata naj dejavnosti po Kurikulumu za vrtce (1999), občasno pa jih naj obogatita z načrtnim in s sistematičnim učenjem tujega jezika, ki naj bo integrirano v življenje in delo oddelka. Pri poučevanju naj uporabljata raznolike metode in sredstva ter se čimbolj poslužujeta dela v manjših skupinah (Fras Berro in Motik, b. l.).

Učenje angleščine skozi pravljico Repa velikanka

Že kar nekaj let v našem vrtcu kot dodatno dejavnost izvajamo urice angleščine. To se izvaja v starostni skupini od 4. do 5. leta. Različne dejavnosti izvajam sama. Sem na delovnem mestu vzgojiteljica in sem se izobraževala ter opravila modul Zgodnjega poučevanja angleškega jezika. Pri svojem delu prepletam najrazličnejše didaktične pristope poučevanja tujega jezika. Vse usvajanje angleščine poteka preko igre, pesmic, izštevank, pravljic, s predstavitvijo realnih predmetov, igro vlog, videoposnetkov ... Pomembno je, da otrokom angleščino približam na zabaven način, takšen, da sploh ne vedo, da se jo dejansko učijo. Pri poučevanju in učenju tujega jezika moramo izbirati aktivnosti, ki so preproste, da jih otroci razumejo in vedo, kaj se od njih pričakuje. Z dejavnostmi v angleškem jeziku vedno začnemo z določeno dnevno rutino, kjer se pozdravimo s pozdravno pesmijo, sedimo v krogu in odgovoren otrok pozdravi ter prešteje prijatelje. Namen in cilj je, da otroci preklopijo

iz maternega jezika v tuji jezik na njim prijazen in poznan način. Preko pesmice o vremenu in ob slikovnih ponazorilih ugotovimo, kakšno je vreme. Nato vpeljemo različne gibalne igrice, npr. Day and night, saj jih s tem pritegnemo in motiviramo za sodelovanje.

Pravljico Repa velikanka smo obravnavali v mesecu marcu. Pred pripovedovanjem in poslušanjem pravljice Repa velikanka so otroci spoznali književne osebe preko majhnih sličic, ki so jih izvlekli iz vrečke. Skupaj smo ugotavljali, kdo je na sličici ter osebe skupaj poimenovali. Pripravili smo tudi večje slike, katere smo razporedili po tleh igralnice. Ko so zaslišali posamezno osebo, so jo morali poiskati in se postaviti ob tisto sliko. Prav tako smo se igrali igrice »Who`s missing?«. V krogu smo razporedili sličice, otroci so zaprli oči, nato smo eno sličico odstranili. Otroci so morali ugotoviti, katera oseba oz. sličica manjka.

Pri drugi dejavnosti smo otroke razdelili v dve skupini in jim dali debelejšo vrv. Igrali smo se igro vlečenja vrvi, pri tem smo jih spodbujali z besedo »pull«, katera se pogosto pojavlja v sami pravljici. Ob vlečenju vrvi so otroci medsebojno sodelovali in se gibali. Pravljico Repa velikanka smo pripravili in zapisali ter jo nekoliko prilagodili za vrtčevske otroke. Preko projektorja smo jim prikazovali ilustracije, do katerih smo dostopali preko spletne strani Lilibi. Za boljše dojetje smo uporabili tudi seme buče, kaširano repo in sličice književnih oseb ter živali.

Otroci so se udobno namestili in z navdušenjem prisluhnili. Po pripovedovanju smo jo skupaj obnovili. Po večkratnem poslušanju so otroci zraven izgovarjali besede »grandfather«, »grandmother«, »turnip«, »pull« ... Pri pripovedovanju smo si pomagali s celotno mimiko obraza in kretnjami telesa.

Po usvojeni pravljici smo jo tudi dramsko uprizorili. Glavna ideja pravljice je način kako izvleči zelo veliko repo in to smo s to dramatizacijo izpolnili. Otroci so predstavljali književne osebe. Priskrbeli smo jim rekvizite, kot so klobuk za dedka, ruto za babico, rep in ušesa za muco, kužka in miško. Jaz sem bila repa velikanka. Vlekli smo in vlekli, na koncu nam je uspelo izvleči velikansko repo. To smo večkrat ponovili, saj so si otroci izmenjevali vloge. Zraven so izgovarjali angleške besede in nekateri že celotne povedi, kot so »Hello, grandmother. Can you come and help?“, ”Yes, I can come and help.“, ”Pull.“ ...

Z obravnavo pravljice Repa velikanka in izvedenimi dejavnostmi smo dosegli različne cilje. Otroci so se učili besedišča, dopolnjevali besede, urili so se pri orientaciji v prostoru, v motoričnih sposobnosti in razvijali senzorna čutila. Prav tako so morali pozorno poslušati, slediti navodilom in sodelovati z ostalimi otroki.

Slika 1: Otroci med dramsko uprizoritvijo pravljice Repa velikanka

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Za učenje tujega jezika je pomembno, da se začne že v predšolski dobi, saj je otrok kot »goba« za vsrkavanje novih informacij. Otroci nas velikokrat presenetijo s svojimi izjavami, znanjem in spominom v maternem, prav tako pa tudi v tujem jeziku. Kot že dolgo ugotavljam se lahko poučevanje angleškega jezika vključi v obstoječi delovni načrt, saj to otrok nič ne ovira pri izvajanju ostalih dejavnosti. Po mojih večletnih izkušnjah sem mnenja, da so otroci navdušeni nad dejavnostmi v angleščini. Skozi pravljice, pesmice, plese, preko realnih predmetov in z veliko igre hitro osvojijo načrtovane cilje. Tako je bilo tudi pri obravnavanju pravljice Repe velikanke v angleškem

jeziku. Ob pravljeni so izvajali razne igre, se spoznali in poistovetili s književnimi osebami, jo poslušali, obnavljali in dramsko uprizorili. Pri vsem tem morajo biti otroci ustrezno motivirani in imeti občutek veselja pri učenju tujega jezika. Vzgojitelji moramo izbirati med različnimi vsebinami iz vsakodnevnih konkretnih situacij oz. med drugimi raznovrstnimi zanimivimi vsebinami. Vzgojitelji imamo veliko možnosti pri izbiri primernih aktivnosti. Od nas je odvisno, če bomo otrokom pomagali in jih spodbujali pri vzgoji v večjezičnost ter jim tuji jezik angleščine posredovali na prijazen in zabaven način.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D., Bregar-Golobič, K., in Kranjc, S. (1999). Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo.
2. Brewster, J., Ellis, G., Girard, D. (2002). The Primary English Teacher's Guide. London: Penguin English.
3. Brumen, M. (2003). Pridobivanje tujega jezika v otroštvu: Priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS.
4. Brumen, M. (2009). Prednosti učenja tujega jezika v predšolski dobi. V K. Pižorn. Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Fister, Z. (2019). Formalna in neformalna izobraževanja otrok na prostem. Pridobljeno s <http://pefprints.pef.uni-lj.si/5801/1/magistrsko-delo-fister.pdf>
6. Fras Berro, F. in Motik, D. (b.1.). Zgodnje učenje tujega jezika v vrtcu. Pridobljeno 14. 5. 2023 iz <https://dk.um.si/Dokument.php?id=68016&lang=slv>
7. Horvat, L., Magajna, L., 1989. Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS
8. Jones, J. in Coffey, S. (2006). Modern Foreign Languages 5-11. A Guide for Teachers London: David Fulton Publishers.
9. Kosinac, J. (2003). Angleške igralne urice: priročnik za učitelje. Ljubljana: DZS.
10. Mlakar, M. (2020). Učne priprave za pouk s taborniški veščinami. Pridobljeno s http://pefprints.pef.uni-lj.si/6453/1/Mlakar_Martin_Mag.pdf
11. Pižorn, K. (2009b). Učenje in poučevanje dodatnih jezikov v otroštvu. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
12. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, A.S., 1998. Dečja psihologija: moderna znanost. Jastrebarsko: Naklada Slap
13. Založba Rokus Kellt: <https://www.lilibi.si/angleščina/reading-room/the-very-big-turnip-listen-and-read>

Igre za zabavno utrjevanje znanja pri pouku slovenščine

MIRJA GLASER, *prof. slovenščine*

mirja.glaser@gmail.com

Povzetek: Utrjevanje znanja, ki je pomemben del učenja, v šoli večinoma poteka ustno ali pisno. Da pa bi v učencih vzbudili zanimanje za šolsko delo in jih spodbudili k učenju, jim je treba pouk občasno nekako popestriti in uporabiti drugačne metode. Eden od učinkovitih načinov v osnovni šoli je utrjevanje znanja skozi igro. Ker je za jezikovni pouk pri slovenščini na predmetni stopnji na voljo bolj malo didaktičnih iger, sem jih za utrjevanje znanja o slovnici nekaj izdelala sama. Primerne so za učence od 6. do 9. razreda osnovne šole, narejene pa so na osnovi štirih klasičnih iger, ki jih vsi poznamo: *črni Peter*, *domine*, *tombola* in *ena*.

Ključne besede: slovenščina, jezikovni pouk, utrjevanje znanja, didaktične igre

Abstract: Consolidation of knowledge, which is an important part of learning, is mostly done orally or in writing at school. However, in order to arouse students' interest in school work and encourage

them to learn, they need to occasionally diversify their lessons and use different methods. One of the effective ways in elementary school is to consolidate knowledge through play. Since there are fewer didactic games available for language lessons in Slovenian at the subject level, I made some of them myself to consolidate my knowledge of grammar. They are suitable for students from the 6th to the 9th grade of primary school, and they are based on four classic games that we all know: black Peter, dominoes, bingo and one.

Keywords: Slovenian, language lessons, knowledge consolidation, didactic games

UVOD

Utrjevanje znanja je pomemben in neobhoden del učnega procesa. Pri urah slovenščine, ki jo poučujem na predmetni stopnji osnovne šole (od 6. do 9. razreda), znanje pri jezikovnem pouku v šoli utrjujemo predvsem z vajami v delovnem zvezku in na delovnih listih. Ker pa ure tako hitro postanejo enolične in včasih nekoliko dolgočasne – tako za učence kot tudi zame kot učiteljico –, sem jih želela popestriti še z drugimi oblikami, ki bi bile učencem zanimive in privlačne.

Prva misel so bile interaktivne vaje. Te občasno tudi rešujemo, vendar je za to potrebnih nekaj več priprav, saj na šoli nimamo stalne računalniške učilnice, ampak po potrebi v kateri od učilnic namestimo prenosne računalnike, ti pa niso vedno na voljo. Poleg tega sem mnenja, da otroci in mladostniki že tako preveč časa preživljajo pred zasloni ob uporabi digitalne tehnologije, zato sem želela poskusiti nekaj drugačnega.

Razmišljala sem o klasičnih igrah – kako jih prilagoditi, da bi bile primerne za utrjevanje znanja iz jezika. Ob raziskovanju, ali je kaj takega že na voljo, sem na spletu našla kar nekaj iger, a so bile večinoma namenjene utrjevanju snovi iz nižjih razredov. Na spletnem družbenem omrežju *Pinterest* sem nato našla nekaj iger za utrjevanje znanja o zahtevnejši snovi, a so namenjene za pouk angleškega ali drugih jezikov, za pouk slovenščine pa neprimerne.

Zato sem se odločila, da jih bom na podlagi pridobljenih zamisli nekaj poskusila ustvariti sama. Tako so nastale priredbe štirih iger: *domine*, s katerimi učenci utrjujejo sklone, *črni Peter* za utrjevanje znanja o podredjih in priredjih, *tombola*, s katero učenci utrjujejo znanje o besednih vrstah, in *ena*, namenjena utrjevanju znanja o besednih družinah in besednih vrstah.

Pravila osnovnih iger, iz katere so priredbe izpeljane, večina otrok pozna, posebnosti novih različic iger pa niso preveč zapletene, tako da jih lahko hitro dojamemo in razumejemo.

Didaktične igre kot del pouka

Pouk je proces, v katerem ima učenje osrednje mesto. Proces učenja in poučevanja pri pouku je zapleten in zajema številne prvine. Temeljne stopnje učnega procesa so pripravljanje učencev na učenje ali uvajanje, obravnavanje nove učne vsebine oziroma snovi, urjenje in vadenje, ponavljanje, preverjanje in ocenjevanje (Tomić 2000, str. 65). Učne metode so znanstveno in praktično preverjeni načini učinkovite komunikacije med učiteljem in učenci na vseh navedenih stopnjah učnega procesa, ta pa je uspešen le, če se uresničuje z različnimi metodami (Tomić 2000, str. 87).

Kot učno metodo lahko uporabimo tudi igro, ki je sicer ena od osnovnih dejavnosti otrok. Otroci prek igre zadovoljujejo potrebe po znanju, ustvarjalnosti in sodelovanju ter se hkrati učijo in

nadgrajujejo svoje sposobnosti, razvijajo tekmovalnost in vztrajnost, učijo se izbiranja med različnimi možnostmi in sprejemajo posledice svojih odločitev, sprejemajo skrb za dobro drugega ter se soočajo s svojimi čustvi, ki prihajajo na plan skozi doživljanje igre (Umek idr. 2013, str. 9). Tomić (2002, str. 84) navaja, da igro lahko vpeljemo v pouk na vseh stopnjah šolanja od prvega razreda osnovne šole do fakultetnega izobraževanja, po Mrak Merhar idr. (2013, str. 63) pa se lahko uporablja tudi kot učna metoda pri izobraževanju odraslih. Posameznik v igro vključi znanje, ki ga že ima, ter ga nadgradi z novimi spoznanji in znanji, pridobljenimi prek igre ter sodelovanja s soudeleženci. Igra ne prinaša le kognitivnih spoznanj, ampak deluje tudi na afektivnem in psihomotoričnem področju razvoja posameznika, torej omogoča celostno učenje (Mrak Merhar idr. 2013, str. 4–5).

Za celostno učenje je potrebno bogato učno okolje, polno informacij in vzdušja, ki omogoča in spodbuja domišljijo, zabavo, pustolovščino, igro, humor, fantazijo, tveganje in pozitivno komunikacijo. Takšno učno okolje optimalno omogočajo didaktične igre (Mrak Merhar idr. 2013, str. 5). Te se od proste igre razlikujejo v tem, da niso spontane, temveč se jih domisli učitelj. Prilagojene so tako, da se prek njih uresničujejo določeni vzgojno-izobraževalni cilji, od učencev pa zahtevajo intelektualni napor. Če so pravilno vključene v učni proces, njihov učinek pozna samo učitelj, učenci pa se ga niti ne zavedajo (Tomić 2002, str. 84).

Pomembno je, da didaktične igre pri učencih vzbudijo zanimanje in radovednost (Tomić 2002, 84), saj je, kot pojasnjuje Marentič Požarnik (2000, str. 203), interes notranja motivacija za učenje v najčistejši obliki. Proces igre pa je že sam po sebi tudi vir zadovoljstva (Marentič Požarnik 2000, str. 200–201).

Didaktične igre, ki jih predstavljam v nadaljevanju, so uporabne pri pouku na stopnjah urjenja in vadenja ter ponavljanja snovi. Učenci snov takrat torej že poznajo, njihov cilj pa je, da pridobljeno znanje z igrami utrdijo.

Predstavitev iger

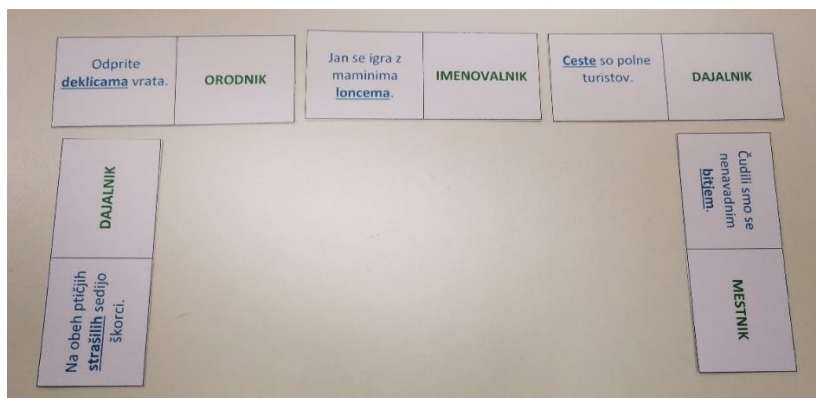
Sklonjene domine

Igra je namenjena utrjevanju znanja o sklonih, ki jih učenci spoznajo v 6. razredu. Najprimernejša je za 2 do 4 igralce. Igra se kot ena od klasičnih različic *domin*, enak je tudi cilj igre – znebiti se vseh svojih domin. Same ploščice oziroma domine pa so drugačne: namesto pik imajo na eni polovici zapisano ime sklona, na drugi pa enostavno poved, v kateri je ena od besed zapisana s krepkim tiskom. Ta beseda je samostalnik, saj se učenci najprej učijo sklanjati prav to besedno vrsto.

Igro sestavlja 54 domin. Obrnjene s pravo stranjo navzdol, da se ne vidi napisov, jih položimo na igralno površino (mizo ali tla) in premešamo. Nato učenci izvlečejo določeno število ploščic, odvisno

od števila udeležencev igre: če igrata dva ali trije, vzamejo vsak po sedem ploščic, če igrajo štirje, pa jih vzamejo po šest. Svojih ploščic ne kažejo nasprotnikom.

Eden od igralcev (kateri, se dogovorijo sami) začne igro tako, da položi eno od ploščic s pravo stranjo navzgor. Naslednji igralec mora prepoznati poimenovanje sklona in sklon poudarjenega samostalnika v stavku na položeni domini ter med svojimi dominami poiskati tako, ki se z njo ujema – ali glede na poimenovanje sklona ali glede na sklon poudarjene besede. To domino položi na ustrezno mesto, tako da se domini stikata na ujemačem se mestu (položene domine lahko tvorijo ravno črto ali pa se jih pravokotno zasuka, vendar se oba konca ne smeta stikati).

Slika 1: Sklonjene domine

Vir: Lasten

Tako na primer prvi igralec položi domino, na kateri je na eni polovici zapisano *dajalnik*, na drugi pa je enostavčna poved *Eme ni doma*. Če ima naslednji igralec med svojimi dominami poved, v kateri je poudarjeni samostalnik v ustreznem sklonu, torej dajalniku (na primer *Kolesarjema se je zelo mudilo.*), jo doda k položeni domini na ustrezno stran ali pa na drugo stran domine poleg zapisane povedi *Eme ni doma*. doda domino, na kateri je zapisan sklon *rodilnik*.

Ko to stori, igro nadaljuje naslednji igralec. Če ustrezne domine nima, lahko igro prepusti naslednjemu ali pa med nerazdeljenimi dominami skuša najti ustrezno, a mora vsako, ki jo vzame, tudi zadržati (kar pa glede na namen igre, znebiti se vseh svojih domin, ni najbolje). Igra se konča, ko eden od igralcev porabi vse svoje domine in tako postane zmagovalec. Konča se tudi, če nihče izmed igralcev ne more več polagati domin in na razpolago ni več zaloge.

Za uporabo samostalnikov v stavku namesto samih zase sem se odločila, ker imajo lahko v določenih kombinacijah sklonov, spolov in števil enake oblike in bi prišlo do dvoumnosti (na primer obliko *omari* lahko razumemo kot imenovalnik dvojine ali pa dajalnik oziroma mestnik ednine; beseda *brata* pa bi lahko razumeli kot obliko za roditelja ali tožilnik ednine oziroma za imenovalnik ali tožilnik dvojine). Poleg tega se, če je samostalnik uporabljen v stavku, učenci hkrati navajajo, da se po njem vprašajo s pomočjo glagola. To je še posebej pomembno, ko se v 7. razredu pri skladnji učijo o stavčnih

členih in se morajo po njih znati vprašati s pomočjo povedka, ter v 8. razredu, ko se pri podredjih učijo, da se je treba po odvisnem stavku vprašati s pomočjo povedka glavnega stavka.

Črna poved

Tako kot izvirna igra *črni Peter* tudi poučna jezikovna različica vsebuje več parov kart in eno karto brez para, črnega Petra. Na eni od kart vsakega para je zapisana dvostavčna poved, njen par pa predstavlja poimenovanje podredja (teh kart je deset, kolikor je tudi vrst odvisnikov) in priredja (teh je sedem, enako kot vrst priredij); črni Peter oziroma v tej igri »črna poved« je karta, na kateri je zapisana enostavčna poved. Igralci morajo zbirati pare ustreznih primerov in poimenovanj zloženih povedi.

Igro lahko igra od 2 do 6 igralcev. Eden izmed njih premeša karte in jih razdeli (razdeliti mora vse). Nato udeleženci igre preverijo, ali imajo kakšen par, in če ga imajo, ga odložijo. Pri tem morajo prepoznavati, kako so zgrajene povedi na kartah in jih povezati z ustreznim poimenovanjem zložene povedi. Par sta tako na primer karti *Zanima me, kam je izginil moj šilček.* in karta *Podredje z osebkovim odvisnikom* ali *Miha je najvišji v razredu, saj meri 185 cm.* in *Pojasnjevalno priredje.*

Slika 2: Primeri kart za črno poved

Vir: Lasten

Eden od igralcev ima neparno število kart in tisti, ki je na njegovi levi, naključno povleče eno izmed njegovih kart. Nato preveri, ali ta skupaj s katero od kart, ki jih ima v rokah, tvori par in ga v tem primeru odloži. Nato naslednji igralec vleče eno izmed njegovih kart in tako naprej. Igralci sestavljene pare sproti odlagajo. V rokah imajo vse manj in manj kart, dokler enemu na koncu ne ostane le še enostavčna »črna poved«. Ta igro izgubi.

Igra je primerna le za devetošolce, saj je spoznavanje priredij snov 9. razreda (stavčne člene spoznajo v 7., podredja in vrste odvisnikov pa v 8. razredu). Še posebej zanimivo je, če se jim pred začetkom igranja ne pove, katera karta je »črna poved« in da to med igranjem ugotovijo sami.

Besedna tombola

Največja prednost tombole je, da jo lahko hkrati igra večja skupina udeležencev, torej tudi celoten oddelek nekega razreda. Pri klasični obliki igre vodja žreba številke, igralci pa na svojih kartončkih, ki si jih razdelijo pred začetkom igre, z žetoni pokrivajo polja, če imajo ustrezno številko. Zmaga tisti, ki prvi pokrije vse številke na svojem kartončku.

Za besedno tombolo potrebujemo 75 lističev z besedami (namesto številkami) in glede na število udeležencev igre ustrezno število kartončkov s poimenovanji besednih vrst, ki so zapisana v 25 okencih. Pri kreiranju kartončkov sem si pomagala s samodejnim generatorjem kartic za tombolo (glej vire na koncu članka).

Igra poteka tako, da vodja (učitelj) žreba lističe z besedami v raznih oblikah, ki jih uvrščamo v različne besedne vrste, igralci pa na svojem kartončku poiščejo ustrezno poimenovanje besedne vrste; nekatere med njimi imajo tudi natančnejši opis slovničnih lastnosti. Vodja tako na primer izžreba besedo *teci*, udeleženci pa najprej razmislijo, za

katero obliko gre in nato na svojih kartončkih poiščejo opis *glagol v velelnem naklonu* in ga, če ga seveda imajo, označijo (lahko ga prečrtajo oziroma pokrijejo z žetonom, če želimo iste kartončke uporabiti večkrat). Beseda *zakaj* pa je le vprašalni zaimek in nima kakih dodatnih lastnosti.

Slika 3: Kartončki za besedno tombolo s primeri besed za žrebanje
Vir: Lasten

Zmaga učenec, ki prvi pokrije vse besedne vrste na svojem kartončku. Igra se lahko takrat konča ali pa jo ostali udeleženci nadaljujejo. O zmagovalcu tako kot v izvorni različici igre odloča predvsem sreča, a so udeleženci veliko bolj miselno aktivni. Ravno zato tudi traja nekoliko dlje kot klasična tombola, saj morajo učenci vsakokrat

razmisliti, v katero besedno vrsto se uvršča izžrebana beseda, nekaterim dodatno določiti tudi slovnične lastnosti in nazadnje preveriti, ali imajo ustrezen opis na svojem kartončku. Vodja igre pa mora spremljati tudi pravilnost odgovorov in po potrebi kaj dodatno pojasniti.

Pri izbiri besed za žrebanje moramo biti pozorni, da vključimo vse besedne vrste, ki jih želimo pri igri preverjati, pri tem pa posebej paziti, da niso dvoumne. Tako so na primer za besedno tombolo neprimerne besede *da*, saj jo lahko razumemo kot veznik, obliko glagola (tretja oseba ednine, sedanjik, povedni naklon) ali členek, beseda *mu*, ki lahko predstavlja obliko osebnega zaimka (tretja oseba ednine, moški spol, tožilnik) ali pa medmet, ter beseda *kateri*, ki bi lahko bila vprašalni ali oziralni zaimek. Vsaka beseda, ki se žreba, mora imeti na kartončkih zapisano le po eno ustrezno obliko.

Igra je sicer prilagodljiva glede na razred oziroma glede na to, katere besedne vrste in njihove slovnične lastnosti so učenci že obravnavali. Sama sem ustvarila dve različici; tista za učence devetega razreda vsebuje vse besedne vrste in njihove oblike, ki jih spoznajo osnovnošolci: samostalnik, pridevnik, glagol, prislov, osebni, svojilni, povratni svojilni, vprašalni, kazalni in oziralni zaimek, predlog, veznik, členek, medmet. Največ je glagolov, samostalnikov in osebnih zaimkov, saj so tudi najbolj raznoliki v svojih oblikah, najmanj pa je nepregibnih besednih vrst. Druga različica je namenjena šestošolcem

in vsebuje samostalnike, pridevnike, glagole, prislove in osebne zaimke.

Besedna enka

Igra temelji na igri s kartami *ena*, po njej so povzeta tudi osnovna pravila, drugačne so le karte – namesto številčk so na njih zapisane besede, ki jih uvrščamo v eno izmed štirih besednih vrst: med samostalnike, glagole, pridevnike in prislove. Te besedne vrste nadomeščajo štiri barve (modro, rdečo, rumeno in zeleno), ki so uporabljene v izvorni različici igre. Ostale, t. i. akcijske kartice so enake, prilagojene so le tiste, ki zahtevajo (tudi) menjavo barve – namesto barve z njimi zamenjamo besedno vrsto.

Komplet sestavlja 100 kart: 18 kart z glagoli, 18 s samostalniki, 18 s pridevniki in 18 s prislovi ter 8 kart za spremembo smeri igranja, 8 »vzemi dve karti«, 4 za prepoved igranja (»stop«), 4 za menjavo besedne vrste, 3 karte »vzemi štiri karte in menjaj besedno vrsto« in 1 »vzemi pet kart«.

Slika 4: Primeri kart za besedno enko

Vir: Lasten

Igra je namenjena za 2 do 8 igralcev. Eden izmed njih vsakemu razdeli po šest kart, preostale položi na kupček, vrhnjo pa obrne s pravo stranjo navzgor poleg kupčka. Igro začne tisti, ki je levo od delivca. Cilj igre je znebiti se vseh kart. Vsak igralec lahko odloži le po eno karto, ko je na vrsti. Če nima ustrezne karte, jo potegne s kupčka, če tudi ta ni prava, pa igro nadaljuje naslednji igralec.

Igralec lahko odloži karto, kadar ima tako z besedo iz iste besedne družine, kot je vrhnja karta na odlagalnem kupčku (na primer na karto z besedo *poljub*, ki je samostalnik, lahko igralec odloži karto z glagolom *ljubiti*, pridevnikom *priljubljen* ali prislovom *ljubeznivo*). Če

nima karte z besedo iz ustrezne besedne družine, lahko odloži eno izmed kart, na kateri je zapisana beseda iste besedne vrste kot vrhnja karta (v danem primeru torej katerikoli samostalnik). Če igralec nima niti take karte oz. kadar presodi, da bi mu to koristilo, lahko uporabi katero od akcijskih kartic.

Ker se v izvorni različici igre vsaka številka v isti barvi pojavi po dvakrat (na primer dve modri štirici ali dve rdeči dvojki), sem tudi sama uporabila po dva primera vsake besedne vrste za isto besedno družino (na primer za karte z besedami iz besedne družine s korenem *-ljub-* sem uporabila samostalnika *poljub* in *ljubitelj*, glagola *ljubiti* in *poljubljati*, pridevnika *zaljubljen* in *priljubljen* ter prislova *ljubeznivo* in *ljubeče*). Igralec tako lahko odloži obe karti hkrati, omogočeno pa je tudi »prehitevanje«; to pomeni, da lahko igralec, čeprav ni na vrsti, a ima v rokah karto iz iste besedne družine in iste besedne vrste, kot je tista na odlagalnem kupčku (odložena je na primer karta *ljubiti*, igralec pa ima karto *poljubljati*), to karto odloži, a le če mu to uspe storiti pred igralcem, ki je na potezi. Igro nadaljuje igralec, ki je na vrsti za tistim, ki je prehiteval.

Tudi zaključek igre je enak kot v izvorniku: igralec, ki odloži svojo predzadnjo karto, mora glasno reči »ena«, sicer mora za kazen s kupčka vzeti novo karto. Zmagovalec je tisti, ki prvi odloži svojo zadnjo karto.

Z igro učenci utrjujejo znanje o besednih družinah in besednih vrstah (glagol, samostalnik, pridevnik in prislov), torej je namenjena predvsem šestošolcem, a je primerna tudi za učence višjih razredov. Pri pripravi kart je pomembno, da izberemo besede s koreni, ki se pojavljajo v besedah vseh štirih besednih vrst. Besede naj bodo zapisane v svojih osnovnih oblikah, da ne bi prišlo do dvoumnosti (na primer beseda *ljubeznivo* je mišljena kot prislov in ne pridevnik, saj so vsi pridevniki uporabljeni v obliki za imenovalnik ednine v moškem spolu; samostalniki so zapisani v imenovalniku ednine, glagoli pa v nedoločniku). Igra sicer poteka nekoliko počasneje, saj karte z besedami niso v barvah in je pred odlaganjem potrebnega nekaj več razmisleka.

ZAKLJUČEK

Igre smo preizkusili v različnih razredih predmetne stopnje in učenci znanje radi utrjujejo na tak način – tudi devetošolci, ki se jim tovrstne dejavnosti sicer dostikrat zdijo preotročje. Ker gre za nadgradnjo iger, ki jih že poznajo, nimajo tako izrazitega občutka, da gre za šolsko delo. Svoj čar ima tudi tekmovanje, pa čeprav pri nobeni od naštetih iger ni pomembna zmaga, ampak predvsem utrjevanje znanja na zabaven način. Igre med otroki spodbujajo tudi sodelovanje, saj drug drugemu preverjajo pravilnost odgovorov in se eden od drugega učijo. Zato je smiselno, da jih skupaj igrajo boljši in šibkejši učenci. V skupini šibkejših učencev pa je seveda nujno usmerjanje oziroma vodstvo učitelja.

Igre zlahka izdelamo sami, potrebujemo le računalnik, tiskalnik, trši papir in škarje ali rezalnik. Pripomočke (domine, karte in kartončke za tombolo) je dobro plastificirati, da se prehitro ne uničijo. Za večje skupine lahko po potrebi pripravimo tudi več različic. Primerne so tudi za uporabo med nepričakovanimi urami nadomeščanja ali jih vzamemo s seboj na tabore in igramo ob deževnih dneh. Z nekaj volje in domiselnosti pa bi jih bilo mogoče prilagoditi tudi za katero drugo učno snov, ne le pri pouku slovenščine, temveč tudi pri drugih šolskih predmetih.

Viri in literatura

1. Maretič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
2. Mrak Merhar, I., Umek, L., Jemec, J. in Repnik, P. (2013). *Didaktične igre in druge dinamične metode*. Ljubljana: Salve.
3. Tomič, A. (2000). *Izbrana poglavja iz didaktike*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje Filozofske fakultete.
4. Tomič, A. (2002). *Spremljanje pouka*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
5. Umek, L., Mrak Merhar, I., Mikač, M. in Marčeta, Ž. (2013). *Zgodovina in razvoj pedagogike in andragogike igre*. Ljubljana: Salve.

Vir kartic za *besedno tombolo*:

<https://myfreebingocards.com/bingo-card-generator>.

Vir simbola na kartah za prepoved igranja v igri *besedna enka*:

<http://clipart-library.com/clipart/pc5or5kxi.htm>.

Podružnična šola in kombiniran oddelek

MOJCA POTOČNIK, *prof. razrednega pouka*
mojpotocnik@gmail.com

Povzetek: Podružnične šole so v Sloveniji pomemben element javnega šolskega sistema, saj nudijo izobrazbo in izobraževanje otrok, ki bi lahko imeli težave z rednim obiskovanjem šole, zaradi vremenskih razmer, razdalje do šole ali pomanjkanje kapacitet na šoli. Na podružnični šoli se večinoma izobražujejo učenci od prvega do petega razreda, vendar gre večinoma za kombinirane oddelke, kjer so otroci različnih starosti in razredov. Učno gradivo in učni načrt je prilagojen tako, da ustreza potrebam in sposobnostim vseh učencev. S projektom 'UČITELJ ZA EN DAN', so učenci spoznali, kako pomembno je dobro sodelovanje, medsebojno spoštovanje in spodbujanje drug drugega pri učenju.

Ključne besede: podružnica, podružnična šola, pouk na podružnici, kombinacija, kombiniran pouk

Abstract: Subsidiary schools are important element of the public school system in Slovenia, because they provide education and

training for children who may have problems with regular school visits due to the weather conditions, distance from school or lack of school capacity. Scholars from the first to the fifth grade are mostly educated at the secondary school, but mostly it is a combined department where there are pupils of different age and grades. The learning material and curriculum is adapted to meet the needs and abilities of all scholars. With the project 'TEACHER FOR ONE DAY', the scholars learned how important is good cooperation, mutual respect and encouraging each other while learning.

Keywords: subsidiary, subsidiary school, lesson on subsidiary school, combination, combination lesson

UVOD

Biti učitelj ali biti dober učitelj je velika razlika. V današnjem času je tempo življenja uničujoč in od nas samih je odvisno, koliko ali na kakšen način bomo otrokom podali znanje in jim omogočili razmišljati in se učiti, naučiti. Podružnične šole z leti upadajo in vesela sem, da mi je bila dana možnost poučevanja in s tem možnost osvajanja novega znanja. Z učenci se vsak dan naučimo veliko novega in to znanje jim nihče ne more vzeti.

Podružnična šola

Potomke nekdanjih niže organiziranih šol so podeželske podružnične šole, po svoji organiziranosti pa so od nekdanj specifične (Šavli, 1995). Od uvedbe obveznega šolstva pa vse do leta 1869 so se ohranile, nato je pri nas začel veljati zakon o osemletnem osnovnem šolanju, leta 1874 pa je prvič bil uveljavljen učni načrt (prav tam). Podružnične šole so skozi zgodovino prehodile različna obdobja, ki so bila šolstvu naklonjena. Zaradi demografskih gibanj (upadanju rojstev, množično izseljevanje iz podeželja), težnjami po centralizaciji šolske mreže, podružnice niso uspele zagotoviti dovolj kakovostnih vzgojno-izobraževalnih storitev in mnoge izmed njih so bile ukinjene. Tiste podružnične šole, kjer je demografska podoba ugodna, kjer je s strokovnim delom učiteljem uspelo dokazati, da je znanje pridobljeno enako kakovostno kot na večjih šolah in kjer so njihov obstoj podprli tudi krajanje šolskega okoliša, so se ohranile oziroma se ohranjajo (Nolimal, Beuermann, Kovačič, Rogelj in Kramarič, 2001).

Pogoji dela na teh šolah so specifični, predvsem zaradi pouka, ki poteka v heterogenih oziroma kombiniranih oddelkih in zaradi slabše didaktične in materialne opreme (prav tam).

Prednosti podružničnih šol

Po besedah bivšega ministra za šolstvo in šport dr. Milana Zvera je največji pomen podružničnih šol, v bogastvu njihovih aktivnosti, ki plemeniti življenje skupnosti (Rant, 2008): »V njih otroci razvijajo pripadnost kraju, zgradijo pozitiven odnos do svojega okolja, šola jih povezuje, uči bivanja v manjših skupnostih, za katere je značilna tudi večja povezanost med posameznimi člani. Njihova naloga ni zgolj izobraževalna, saj vplivajo na poseljenost in razvoj življenja,« je dodal Zver in doda, da je po drugi strani potrebno priznati, da so te šole pogosto dražje od mestnih, ki pa zaradi vse boljših prometnih povezav postajajo tudi lažje dosegljive. »Močnejši občutek pripadnosti lahko razvijejo učenci v manjših skupinah in močnejše medsebojne vezi, so pa po drugi strani prikrajšani za druge socializacijske veščine, za pestrost vezi, omejeno na majhno število posameznikov.« Po njegovem bo potrebno bo najti kompromis za ohranjanje podružnične šole, kot pomembno središče nekega kraja, da bodo obdržale samostojne programe in ob enem preoblikovali njihovo delovanje tako, da bodo kos zahtevam moderne dobe (Rant, 2008).

Kombiniran oddelek

Dobro pripravljen in organiziran, fleksibilen in racionalno porabi čas v razredu, ki ga vedno primanjkuje – tako bi lahko opisali učitelja, ki poučuje v kombiniranem oddelku, opozarja Ivica Šermov (Drole, 2008). Vsem programskih razredom mora posvečati enako pozornosti, dodaja. Učenci, ki obiskujejo pouk v kombiniranem oddelku so bolj samostojni od drugih vrstnikov, izkazujejo večjo odgovornost in imajo boljšo koncentracijo pri pouku, po besedah Fani Nolimal z Zavoda Republike Slovenije za šolstvo. Usvajanje znanj in spretnosti je prilagojeno trenutnim učenčevim zmožnostim, zaradi manjšega števila učencev pri pouku, dodaja. Ob prireditvah ter nastopih na podeželju so učenci podružnic vsestransko aktivni, mnogo bolj povezani (Drole, 2008). Z letom 1998 natančno urejata merila za ustanavljanje posameznih vrst šol (podružnične, matične, itn.), za ponovno aktiviranje podružnične šole, ukinitve ali spremembo statusa in začasno prenehanje delovanja podružnične šole, Uredba o merilih za oblikovanje javne mreže osnovnih šol, javne mreže in zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter javne mreže glasbenih šol ter Odredba o pogojih za ustanavljanje javnih osnovnih šol in zavodov za vzgojo in izobraževanje otrok in mladostnikov s posebnimi potrebami ter javnih glasbenih šol (Nolimal idr., 2001).

V poglavju VIII. Normativov in standardov o osnovnih šolah so določeni naslednji normativi za oblikovanje oddelkov:

- Čisti oddelek: 28 učencev.
- Kombinirani oddelek iz treh in več razredov: 14 učencev.
- Oddelek podaljšanega bivanja iz učencev istega razreda: 28 učencev.
- Oddelek podaljšanega bivanja iz učencev dveh razredov: 24 učencev.
- Oddelek podaljšanega bivanja iz učencev treh in več razredov: 21 učencev.
- Minimalno število učencev za oblikovanje oddelka podaljšanega bivanja: 16 učencev (Uradni list Republike Slovenije, 2004)

Nekoč so trajale učne ure na podružnicah 55 min ali celo 60 min. Danes ure v kombiniranem oddelku trajajo 45 min, kot jo opredeljujeta zakon in program. Glede na zmogljivost učencev in intenzivnejšim delom učitelja in učenca, se ugotavlja ustrezen časovni obseg tudi v kombiniranem oddelku (Adamič, 1986).

Poleg veljavnih normativov in standardov za oblikovanje oddelkov je pri odločanju o številu oddelkov na podružnici potrebno upoštevati specifične pogoje posamezne podružnice in matične šole (Nolimal, 1999), in sicer:

- možnost dopolnjevanja kadrovskih potreb na podružnici z učitelji matične šole;
- oddaljenost od matične šole in organizacijo prevozov;

- prostorske prostore matične šole in razpoložljive prostore podružnice in
- število učencev, ki živijo na območju podružnice in sodijo v določen razred.

Koliko oddelkov bo imela posamezna podružnica in kako bo organiziran pouk, se odloči vodstvo šole po preučitvi vseh naštetih dejavnikov, ter mnenj staršev in ustanovitelja. Podružnica z dvema oddelkoma je pogosta rešitev, kombinacija dveh razredov, in sicer iz 1. in 2. razreda ter 3. in 4. razreda, ne glede na triletje. Rešitev pa je seveda možnih več, npr. kombiniran oddelek in prvega triletja in kombiniran oddelek 4. in 5. razreda (Nolimal, 1999).

Primer dobre prakse

Na podružnični šoli učim kombinacijo 3. in 4. razred. Kljub temu, da je ena izmed najboljših praks na podružnični šoli učenje skupaj in sodelovanje otrok različnih starosti, sem se odločila za individualen projekt: »UČITELJ ZA EN DAN«.

Učencem sem dala možnost, da vsak, ki želi, postane 'učitelj za en dan'. Učim osem učencev in vsi so se odločili, da se preizkusijo. Veselje na začetku je bilo nepopisno, dokler ni bilo potrebno poprijeti za delo. Sami so si lahko izbrali snov, ki so jo morali predelati (seveda so imeli mojo pomoč) in uro oblikovati tako, da smo dosegli zastavljene cilje. Kljub začetni mrzlici, je večini učencev uspelo

izpeljati uro in hitro so ugotovili, da stati pred tablo ni lahka naloga. Zanimiva je bila tudi izbira snovi. Trije učenci so izbrali matematiko – poštrevanka, ostalih pet se je odločilo za slovenščino – književnost. Poštrevanka števila 2 skozi oči učenke tretjega razreda je izgledala takole:

Najprej je bilo potrebno zastaviti cilje, ki jih bodo učenci uresničili. Pomagala sem ji z učno pripravo, ki ji je bila nepoznana. »Toliko napisanega za samo eno uro?« je bil njen odziv. Učna cilja sta bila hitro zapisana:

- zna poštrevanko števila 2 in našteje večkratnike števila 2

Uro smo začeli s štetjem po 2 naprej in nazaj do 20. Nadaljevali smo z igro BUM: štejemo od 1 naprej tako, da vsak drugi reče BUM namesto številke, npr. 1, BUM, 3, BUM, 5, BUM ...

S konkretnim materialom smo želeli od učencev, da čimprej osvojijo večkratnike števila 2. Vsak je dobil 20 koruz, ki jih je moral razdeliti na deset enakih stolpcev po 2 koruzi skupaj. Ko so razdelili koruze, je naša učenka začela z vprašanji:

- imamo 1 stolpec, v katerem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $1 \times 2 = 2$

Ob prvem stolpcu so zapisali število 2.

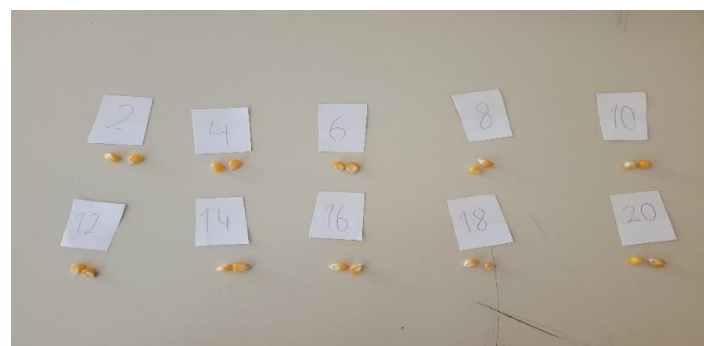
- imamo 2 stolpca, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $2 \times 2 = 4$

Ob drugem stolpcu so zapisali število 4, ker je $2 + 2 = 4$.

- imamo 3 stolpce, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $3 \times 2 = 6$

- Ob tretjem stolpcu so zapisali število 6, ker je $2 + 2 + 2 = 6$.
- imamo 4 stolpce, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $4 \times 2 = 8$
Ob četrtem stolpcu so zapisali število 8, ker je $2 + 2 + 2 + 2 = 8$
  - imamo 5 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $5 \times 2 = 10$
Ob petem stolpcu so zapisali število 10, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 10$
  - imamo 6 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $6 \times 2 = 12$
Ob šestem stolpcu so zapisali število 12, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 12$
  - imamo 7 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $7 \times 2 = 14$
Ob sedmem stolpcu so zapisali število 14, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 14$
  - imamo 8 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $8 \times 2 = 16$
Ob osmem stolpcu so zapisali število 16, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 16$
  - imamo 9 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $9 \times 2 = 18$
Ob devetem stolpcu so zapisali število 18, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 18$

- imamo 10 stolpcev, v vsakem sta dve koruzi, koliko koruz imamo? $10 \times 2 = 20$
Ob desetem stolpcu so zapisali število 20, ker je $2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 + 2 = 20$
Števila, ki smo jih zapisali ob vsakem stolpcu so VEČKRATNIKI števila 2 : 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 in 20.

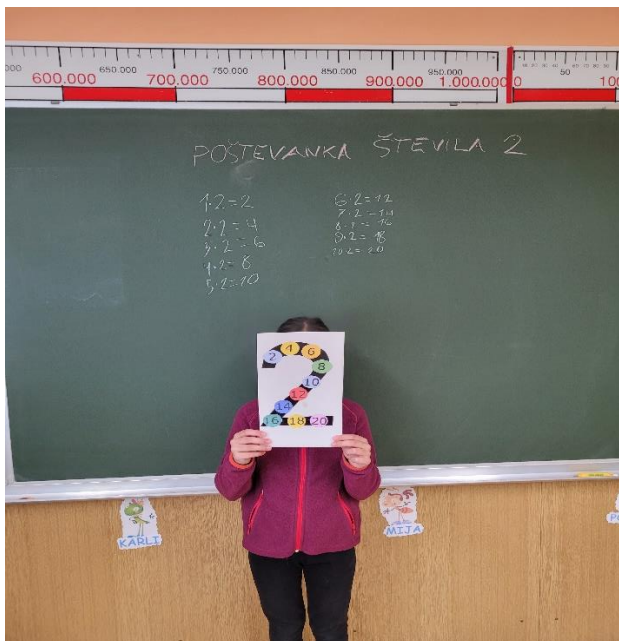
Slika 2: Konkreten material koruza

Vir: Lasten

Ko smo končali s konkretnim materialom, smo odprli zvezke in v njih zapisali, kar smo se novega naučili. Naša 'učiteljica za en dan' je ponovila račune množenja pri poštevanki in jih zapisala na tablo. Učenci so še enkrat ponovili in poštevanko zapisali v svoje zvezke.

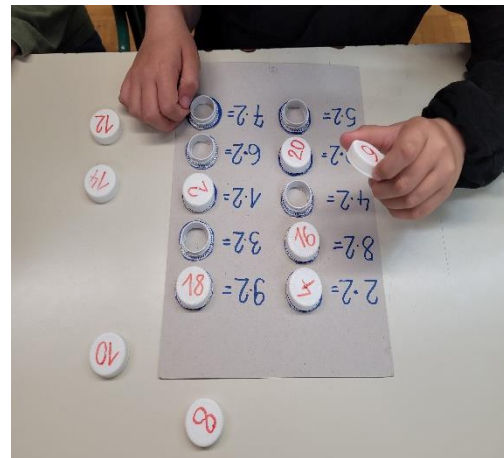
Večkratnike števila 2 so napisali v obliko številke 2, da bi si jih še lažje zapomnili.

Slika 4: Zapis na tablo
Vir: Lasten

Kolikor nam je še čas dopuščal, smo poštevanko vadili z zamaški, na katerih so bili zapisani večkratniki števila 2 in računi množenja. Učenci so svoje znanje urili tudi s pokrivanko. Pokrivanka je bila učencem najbolj všeč, saj so na koncu ob pravilno pokritih rezultatih

sestavili različne slike in ob tem ne vede pomnili poštevanko števila 2.

Slika 3: Poštevanka z zamaški
Vir: Lasten

Slika 5: Pokrivanka
Vir: Lasten

Učenci so ves čas aktivno sodelovali, bili motivirani, zato tudi uspešni. Naučili so se, kako predavati, kaj je pomembno poudariti in kako sodelovati s sošolci. V okviru tega projekta je vsak učenec moral kritično razmišljati, spodbujala sem samostojno delo in učenje, ter komunikacijske veščine. Spoznali so, da je sodelovanje in komunikacija ključen dejavnik pri doseganju ciljev. Poudarjam, da je bil projekt izjemno uspešen, saj so učenci to aktivnost sprejeli kot izziv in so se naučili več, kot bi se sicer. Naša učiteljica je ob koncu pouka obkljukala zastavljena cilja, saj so vsi učenci znali poštrevanko števila 2 in naštelj njene večkratnike.

ZAKLJUČEK

V sklepni misli je mogoče poudariti, da sta tako matična, kot podružnična šola pomembni. V obeh je pomembno ustvariti okolje v katerem se učenci lahko kakovostno učijo in razvijajo svoje talente in interese. Kombiniran razred je lahko povod za uporabo dinamičnih metod poučevanja, hkrati pa predstavlja individualiziran pristop z učenci, ter boj za njihov napredek. Vesela in ponosna sem na svoje učence, ker so šli iz svoje cone udobja in dokazali, da so pripravljeni kritično razmišljati in deliti svoje znanje med svoje učence. Veliko učiteljev se ne zaveda, kakšno srečo imamo, da lahko poučujemo na podružnični šoli. Lepo je biti del tako majhne skupnosti, ki vsak dan znova navdušuje z izjemnim delom in dobrimi medsebojnimi odnosi.

Viri in literatura

1. Adamič, M. (1986). Problematika vzgojno-izobraževalnega dela v osnovnih šolah s kombiniranimi oddelki. *Sodobna pedagogika*, 37, 7-8, 348-354.
2. Drole, P. (2008). Podružnične šole prinašajo mnoge prednosti. *Dnevnik*. Pridobljeno 16. 09. 2010 s http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/328540.
3. Nolimal, F. (1999b). Značilnosti kombiniranega pouka v okviru uporabe posameznih didaktičnih modelov. V M. Turk Škraba (ur.), *Modeli poučevanja in učenja* (str. 47-52). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Nolimal, F., Beuermann, D., Kovačič, V., Rogelj, M., Kramarič, M. (2001). *Kombinirani pouk včeraj, danes, jutri, didaktični priročnik*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
5. Rant, M. (2008). Vsak učenec se ima priložnost izkazati. *Novice/Priloga Moja Gorenjska*. Pridobljeno 16. 09. 2010 s http://www.gorenjskiglas.si/novice/priloga_moja_gorenjska/index.php?action=clanek&id=21598.
6. Šavli, A. (1995). *Pouk na niže organiziranih šolah*. Ljubljana: Zveza pedagoških društev LR Slovenije.
7. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 81/200. (2004). Pridobljeno 7.5.2023 s <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-3561/pravilnik-o-normativih-in-standardih-za-izvajanje-programa-devetletne-osnovne-sole>

Obnovljivi viri energije in trajnostni razvoj

MOJCA RUDOLF, *mag. varstva naravne dediščine in prof. bi.-go.*
mojca.rudolf@csod.si

Povzetek: V času, ko se spopadamo z velikimi težavami dobave energije, je prav, da z učenci spregovorimo tudi o uporabi obnovljivih virov energije in s tem povezanim trajnostnim razvojem. Učenci v šoli v naravi doživijo veliko praktičnih izkušenj in zato smo se odločili, da jim obravnavano tematiko predstavimo predvsem v obliki izkušenskega učenja, kjer bodo aktivni iskalci rešitev. Sončne celice in kolektorje, njihovo zgradbo in delovanje si ogledajo kar na sami zgradbi doma. Da bi razumeli njihovo delovanje, si izdelajo preproste kolektorje, kjer merijo temperaturo vode, naredijo pa tudi solarno pečico. V svet energije se podajo z izvajanjem preprostih poskusov, kjer z opazovanjem med samo izvedbo pridejo do novih ugotovitev. Poskusi z baloni in iztekanjem zraka iz njih omogočajo razmišljanje o vzroku za njihovo premikanje. Preizkusijo pa tudi delovanje sončnih celic, vetrnic in vodnih koles na različnih preprostih modulih, kjer jim omogočimo izkušnjo z uporabo obnovljivih virov energije.

Ključne besede: obnovljivi viri energije, poskusi z energijo, trajnostni pristopi

Abstract: At a time when we are dealing with major energy supply problems, it is pertinent to discuss the use of renewable energy sources and the related sustainable development with students. At an outdoor education trip, students gain many practical experiences in nature, and that is why we have decided to present this topic in the form of experiential learning, where they are active seekers of solutions. Solar cells and collectors, their construction and operation can be seen on the building itself. In order to understand how they operate, the students make simple collectors, where they measure the water temperature. They also build a solar oven. They venture into the world of energy by carrying out simple experiments, where they come to new conclusions by observing the process. Experiments with balloons and letting air out them gives them opportunity to think about the cause of their movement. They also test the operation of solar cells, windmills and water wheels on various simple models, where they can experience using renewable energy sources.

Keywords: renewable energy sources, experiments with energy, sustainable approaches

UVOD

Energijo potrebujemo vsi. Poraba energije se hitro povečuje. Najhitreje narašča poraba energije v prometu - nafta, elektrika in zemeljski plin. Poraba energije ne ogroža le količine zemeljskih zalog neobnovljivih virov energije, ampak vpliva tudi na naravo. Z uporabo fosilnih goriv v ozračju večamo količino toplogrednih plinov in onesnažujemo zrak, vodo in tla. Pomembno je, da naša poraba ne presega nivoja naravne obnove ter da s koriščenjem obnovljivih virov energije ne ustvarjamo dodatnega ogrevanja in dodatnih količin ogljikovega dioksida (Golea, 2017 c, str. 10). V zadnjem letu veliko govorimo o oskrbi Slovenije z električno energijo, ker smo naleteli na številne težave pri njenem dobavljanju. Proizvodnja električne energije mora biti zanesljiva, da lahko nenehno zagotavlja zadostne količine elektrike za vse porabnike, a mora hkrati povzročati čim manj izpustov škodljivih emisij v okolje in čim nižje stroške. Pomembno je, da otroke že zgodaj naučimo varčnega ravnanja z energijo. Učinkovita raba energije pomeni, da za doseganje enakega udobja porabimo manj energije oziroma da za doseganje enake količine proizvodnje porabimo manj energije. Že s tem, kako se obnašamo v vsakdanjem življenju lahko privarčujemo veliko energije (Energija plus, 2021, str. 2). Učencem smo želeli predstaviti prednosti obnovljivih virov energije in njenega pomena za trajnostni razvoj našega planeta.

Obnovljivi viri energije

Obnovljivi viri energije so tisti, ki se nenehno obnavljajo in vedno znova nastajajo. So okolju prijazni in njihova uporaba za sabo ne pušča umazanije, strupenih odpadkov in izpušnih plinov. Njihova uporaba je skoraj neomejena, saj se ti viri obnavljajo. Med obnovljive vire energije spadajo (Golea, 2017 a, str. 11):

Energija sonca

Sonce je neizčrpen vir obnovljive energije. Ima največjo gostoto moči med obnovljivimi viri energije. Fuzija ali zlivanje jeder je vir energije Sonca. Sončno energijo zbirajo sončni kolektorji, ki so postavljeni na strehah hiš ali različnih stavb. Sončno energijo lahko na takšen način uporabljamo za ogrevanje prostorov, vode, ogrevanje bazenov ...

Energija vetra

Veter nastaja zaradi temperaturnih razlik v zraku, kar povzroča gibanje zraka. Za pridobivanje električne energije s pomočjo vetra uporabljamo vetrne elektrarne, ki jih postavljajo na območjih, kjer pihajo stalni in ugodni vetrovi. Ti vetrovi poganjajo vetrnice, ki energijo vetra pretvarjajo v električno energijo.

Energija vode

Vodna energija je pomemben vir energije v mnogih evropskih državah. Raba vodne energije ne povzroča emisij in nima škodljivih vplivov na naše podnebje. Električno energijo iz vode pridobivajo v hidroelektrarnah, kjer izkoriščajo moč tekoče oz. padajoče vode.

Količina pridobljene energije je odvisna od količine vode kot tudi od višinske razlike vodnega padca.

Energija zemlje (geotermalna energija)

Geotermalna energija je toplota, ki nastaja in je shranjena v notranjosti Zemlje. Izkoriščamo jo lahko neposredno z zajemom toplih vodnih ali parnih vrelcev oziroma s hlajenjem vročih kamenin. Geotermalno energijo pridobivajo s kolektorji v zemeljskih vrtinah ali neposredno iz podtalnice. Ta energija se največkrat uporablja za ogrevanje. Ogrevanje ali hlajenje z geotermalno energijo zmanjša izpuste CO₂ v ozračje. Takšno ogrevanje uporablja zemljo kot vir energije, saj ima zemlja nekaj metrov pod površjem konstantno temperaturo – pozimi je zemlja na tej globini bolj topla od ozračja, poleti pa hladnejša.

Energija biomase

Najraznovrstnejša oblika obnovljive energije je biomasa – energija iz bioloških snovi. Z izgorevanjem v elektrarnah lahko les, slama in druge rastline proizvajajo elektriko in toploto. Gnoj ter kmetijske in živilske odpadke je mogoče pretvoriti v bioplin. Bioplin pa je mogoče uporabiti za proizvodnjo toplote in elektrike, pa tudi kot prevozno gorivo.

Ugotovitve Zveze potrošnikov Slovenije (2023, str. 1):

Izbira obnovljivega vira je v veliki meri odvisna od njegove lokalne dostopnosti. Energijo sonca lahko koristimo povsod, kjer je dovolj osončenja (večji del Slovenije), energijo vetra le tam, kjer je dovolj vetrovnih dni (del zahodne in del vzhodne Slovenije), za izkoriščanje geotermalne energije so zaradi geološke sestave zemlje najugodnejše razmere v severovzhodni Sloveniji, lesno biomaso pa je smiselno uporabljati predvsem tam, kjer je na voljo (podeželje).

Kakšne so prednosti uporabe obnovljivih virov energije?

Prednosti uporabe obnovljivih virov energije so predvsem v pozitivnem učinku na podnebje, stabilnosti v dobavi energije ter dolgoročni gospodarski koristi. Hkrati nam omogočajo zmanjšati odvisnost po uvozu/porabi fosilnih goriv ter uvesti proizvodnjo električne energije ter toplote na okolju prijaznejši način z manj emisijami (Trajnostna energija, b.l., str. 1). Truditi se moramo, da svoje potrebe zadovoljujemo na tak način, da pri tem ne ogrožamo zadovoljevanja potreb prihodnjih generacij – trajnostni razvoj.

Trajnostno poučevanje v šoli v naravi

Centri šolskih in obšolskih dejavnosti se trudimo v svoj način poučevanja vnesti načela trajnostne vzgoje, ker vidimo, kako pomembno je izobraževanje učiteljev in učencev pri premagovanju podnebnih okoljskih izzivov. Zaradi izrednih podnebnih in okoljskih razmer bi moralo izobraževanje za trajnost postati prednostno področje, na katerega bi se morale osredotočiti šole. Učitelji in šole

lahko uporabijo številne pristope, s katerimi bodo z učenci raziskovali ta vprašanja.

Učenje z raziskovanjem

Leonida Novak (b. l., str. 5) in sodelavci so na Konferenci NAK (Konferenca za učitelje naravoslovnih predmetov), učenje z raziskovanje predstavili kot:

Način poučevanja in učenja matematike in naravoslovnih predmetov pri katerem se učenci učijo in delujejo na način kot delajo znanstveniki. Takšen način poučevanja vključuje raznoliki didaktični pristopi in strategije npr. problemsko učenje, projektno delo, sodelovalno delo, eksperimentalno delo, itd., za katere velja:

- temeljijo na teoriji konstruktivizma; učenci z izvajanjem aktivnosti samostojno odkrivajo zakonitosti, prihajajo do spoznanj in pri tem izgrajujejo znanje in poglobljajo razumevanje konceptov;
- poudarek je na razvijanju procesnih znanj (vseživljenjskih veščin);
- učenci so v vlogi aktivnih reševalcev problemov, ki so zanje zanimivi oz. relevantni (vključenost učencev od načrtovanja do izvedbe);
- učenci prevzemajo odgovornost za lastne dosežke in rezultate;
- učitelj je v vlogi usmerjevalca, spodbujevalca;

- pogoste so interakcije učitelj-učenec in učenec-učenec;
- upoštevanje socialnega konteksta učenja (sodelovalno delo, itd.) ...

Aktivnosti učencev v šoli v naravi: Obnovljivi viri energije

Pri spoznavanju obnovljivih virov energije, lahko učencem praktično pokažemo, na kakšen način v šoli v naravi ogrevamo vodo s pomočjo Sonca in kako proizvedemo del električne energije. V pomoč nam je stenska slika, ki je bila narejena ob obnovi stavbe. Takrat so na streho namestili tudi sončne kolektorje in celice. Učencem lahko tako razložimo, da energijo Sonca izkoriščamo na različne načine. Pomembno je, da učence ozavešimo, da je energija pridobljena s pomočjo Sonca prijazna do narave, pri tem ne nastajajo škodljivi plini, nevarni odpadki in veliki posegi v naravo.

V središču Sonca nastaja velika količina energije, ki je posledica kemičnih reakcij. Ta se kot toplota in svetloba širi v vesolje, majhen del pa prispe tudi do Zemlje. Energijo s Sonca lahko izkoriščamo na več različnih načinov. Eden izmed načinov so sončni kolektorji. To je naprava, ki sončno energijo shranjuje v obliki toplote. Slika 1 prikazuje shematski prikaz gretja vode v domačem gospodinjstvu s pomočjo sončnega kolektorja. V sončnem kolektorju so cevi, po katerih se pretaka voda. Zaradi absorpcije svetlobe v sončnem kolektorju se voda segreva. Ker jakost sončne svetlobe ni stalna, ponavadi vodo v oblačnih dneh dodatno segrevamo s pomočjo kotla.

Ob stenski sliki lahko razložimo tudi delovanje sončnih celic. Sončno energijo lahko pretvorimo v električno energijo s sončnimi (fotovoltaičnimi) celicami, ki pretvarjajo sončno svetlobo neposredno v električno energijo.

KAKO SE SONČNA ENERGIJA PRETVORI V ELEKTRIČNO? Sončna svetloba je sestavljena iz fotonov. Fotoni vsebujejo različne količine energije, te ustrezajo različnim valovnim dolžinam sončnega spektra. Ko fotoni dosežejo fotovoltaične celice, se jih nekaj odbije, nekaj pa se jih absorbira. Samo absorbirani fotoni zagotavljajo proizvodnjo električne energije (Golea, 2017 b, str. 6).

Slika 1: Stenska slika – sončni kolektorji in celice
Vir: Lasten

Izdelava sončnega kolektorja

Preprost sončni kolektor lahko izdelamo tako, da uporabimo plastičen (lahko tudi lesen, papirnat) zabojček, ki ga oblepimo z aluminijasto folijo, na dno vstavimo plastično cev, na cev položimo kos črne tkanine. Čez škatlo napnemo kos plastične folije. Cev napolnimo z vodo in izmerimo temperaturo. Sončni kolektor postavimo na sonce in s pomočjo termometra vsako uro izmerimo temperaturo vode.

Slika 2: Preprost sončni kolektor
Vir: Lasten

Preprosti poskusi iz energije

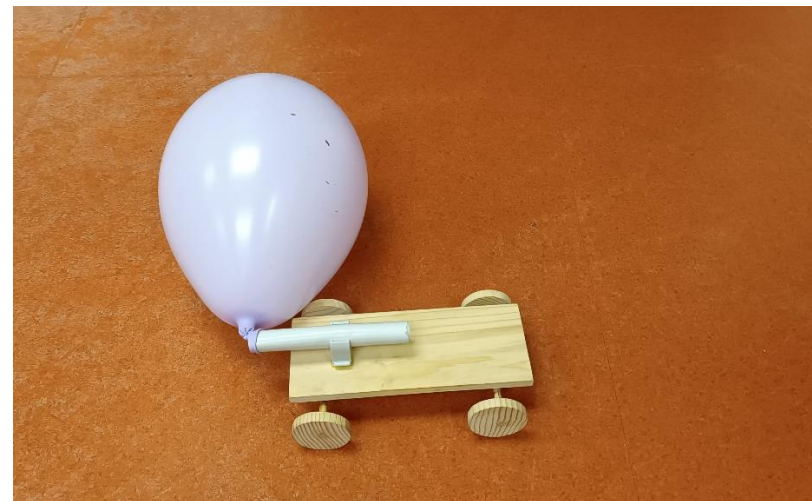
Učenci imajo težave pri razumevanju naravoslovnih predmetov, ker znanstvene razlage naravnih pojavov nasprotujejo njihovim vsakdanjim izkušnjam. Že na predšolski stopnji otroci razvijejo zelo preprosto in poenostavljeno razumevanje delovanja sveta. S pomočjo poskusov iz energije, lahko otroci primerjajo svoje predpostavke ali vsakodnevne izkušnje z opazovanjem kar jih spodbudi k razmišljanju o odnosih v živi in neživi naravi. Na tak način postane kasnejše razumevanje in znanje naravoslovnih znanosti lažje. Otrok se nauči bolje opazovati, razvijati svoje lastne ideje in raziskovati, kje vse se skriva energija.

Tekma z baloni

Poskus: Vrvico napeljemo skozi slamico. Vrvico napnemo med dvema stoloma, ki sta vsaj tri metre narazen. Napihnemo balon, mu stisnemo grlo, da zrak ne uide, nato pa z lepilnim trakom pritrdimo balon na slamico. Balon spustimo in opazujemo njegovo gibanje.

Avto na zračni pogon

Po navodilih sestavimo lesen avtomobil in nanj pritrdimo plastično cevko. Napihnemo balon, stisnemo vrat balona, da preprečimo uhajanje zraka in vrat balona potegnemo čez cevko. Nato spustimo vrat balona – dokler bo zrak uhajal iz balona se bo avto premikal po podlagi. Ugotovimo, v katero smer se bo avtomobilček premikal.

Slika 3: Avto na zračni pogon

Vir: Lasten

CD-jadralec

Pred poskusom preizkusimo, kako CD drsi po gladki površini tako, da ga potiskamo z roko. Z lepilom nalepimo tesnilni zamašek preko sredinske odprtine CD-ja na njegovo svetlečo stran. Balon napihnemo, stisnemo vrat balona, in čim hitreje potegnemo konec balona čez zamašek. Cd-jadralec položimo na čimbolj gladko površino in ga spustimo. Opazujemo njegovo gibanje.

Slika 4: CD-jadralec

Vir: Lasten

Razlaga pojavov pri vseh treh poskusih

Fizikalni princip reakcije - masa zraka, ki hitro izteka, ustvarja silo, ki nasprotuje zračnemu toku. Balon se zaradi te sile premakne naprej. Isti princip omogoča tudi vrtenje balona okoli lastne osi.

Poskusi s sončnimi celicami, vetrnicami in vodnimi kolesi

Učenci najlažje spoznajo energijo, ki nastane s pomočjo Sonca in vetra preko izvajanja različnih poskusov. Sončna celica energijo svetlobe spremeni v električno energijo. Ko je sončna celica osvetljena, deluje kot vir napetosti. Uporabimo lahko različne igrače, ki delujejo na sončno celico. Preizkusimo lahko tudi zbirko, kjer menjujemo porabnike energije in ugotavljamo njihovo delovanje. Pri uporabi modela sončne celice lahko primerjamo delovanje celice, ko

jo osvetlimo z notranjo razsvetljavo in s sončno svetlobo. S simulacijo oblakov (celico prekrijemo) pokažemo, kaj se zgodi, ko se zmanjša količina svetlobe. Model sončne celice zamenjamo z vetrnico, kjer s fenom ali ventilatorjem ponazorimo moč vetra. Ugotavljamo, kako smer vrtenja vetrnice vpliva na delovanje porabnikov energije. Pogovorimo se tudi, kaj se zgodi z vetrnico in porabniki, ko ni vetra. Modul, kjer uporabimo energijo vode lahko preizkusimo v učilnici, še bolje pa na prostem. S poskusom raziščemo, kako višina vode vpliva na hitrost vrtenja vodnega kolesa, hkrati pa predstavimo delovanje hidroelektrarn.

Pretvarjanje svetlobe v toploto

Model je odličen pripomoček za prikaz, kako temna telesa bolje sprejemajo toploto iz svetlobe kot svetla. Model ima dve med seboj ločeni posodici, v kateri vstavimo palična termometra. Ti posodici lahko uporabimo prazni (segrevamo zrak) ali pa jih napolnimo z vodo. Ko model postavimo na sonce, se začeta v posodicah zrak ali voda različno segrevati. Temperaturo zraka/vode odčitamo na začetku in na koncu merjenja. Prikažemo lahko, kako deluje solarni kolektor.

Solarna pečica

Z učenci lahko izdelamo preprosto solarno pečico, s katero bomo prikazali, da je sonce lahko vir obnovljive energije in hkrati predstavimo učinek tople grede.

- 1) Kartonasto škatlo (za pico) odpremo ter notranjost na dnu polepimo z aluminijasto folijo.
- 2) Na dno škatle namestimo črn kos papirja – črna barva vpija več svetlobe in s tem več energije.
- 3) Na zunanjo stran pokrova škatle okoli in okoli pokrova narišemo črte, 2 centimetra oddaljene od roba.
- 4) Po črti odrežemo tri stranice, eno – tisto na zadnjem robu škatle – pa pustimo pritrjeno in tako naredimo zaklopec, da se bo škatla lahko odpirala in zapirala. Ta del, ki se odpira polepimo z aluminijasto folijo. Ta bo usmerjala sončne žarke v pečico.
- 5) Iz plastične folije izrežemo kos, ki naj bo malo večji od nastale odprtine, ki smo jo izrezali na pokrovu škatle. Folijo pritrdimo na spodnjo stran škatle - tako bo vroč zrak ostal v pečici.
- 6) Na majhen krožnik damo košček čokolade in ga položimo na sredino pečice. Pečico odnesemo na sonce. Opazujemo, v kolikšnem času se bo čokolada stopila (Intelligent energy Europe, b.l., str.4). S folijo pokrit pokrov mora biti usmerjen k sončnim žarkom tako, da se ti odbijajo navzdol k čokoladi. Če je potrebno, kot utrdimo s pomočjo zobotrebca za ražnjiče ali čim podobnim.

Slika 5: Solarna pečica

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Obnovljivi viri energije so način, kako zmanjšati našo odvisnost od fosilnih goriv in proizvajati električno energijo ter toploto na okolju prijaznejši način z manj emisijami. Pomembno je, da naša poraba ne presega nivoja naravne obnove ter da z uporabo obnovljivih virov energije ne ustvarjamo dodatnega segrevanja ozračja in dodatnih količin ogljikovega dioksida. Glede na dejstvo, da se onesnaženje okolja povečuje, pojavljajo se spremembe podnebja, dražijo se fosilna goriva, se moramo zavedati, da je energije v resnici povsod dovolj, samo pravilno jo moramo izkoristiti. Naši otroci bodo najbrž tisti, ki bodo izpopolnili nove načine, kako izkoriščati obnovljive vire energije na trajnosten način.

Viri in literatura

1. Energija plus, (2021). *Kako otroke naučiti osnovnih pravil učinkovite rabe energije?* Pridobljeno s <https://www.energijaplus.si/blog/nasveti/1029-kako-otroke-nauciti-osnovnih-pravil-ucinkovite-rabe-energije>
2. Golea, (2017 a). *Obnovljivi viri energije za otroke*. Pridobljeno s https://www.golea.si/wp-content/uploads/2017/02/OVE_za_otroke.pdf
3. Golea, (2017 b). *Sončna energija za otroke*. Pridobljeno s https://www.golea.si/wp-content/uploads/2017/02/Fotovoltaika_za_otroke.pdf
4. Golea, (2017 c). *Učinkovita in varčna uporaba energije za otroke*. Pridobljeno s https://www.golea.si/wp-content/uploads/2017/02/URE_za_otroke.pdf
5. Intelligent energy Europe, (b.l.). *Sončna pečica*. Pridobljeno s <http://www.ape.si/wwwesd/documents/Soncnapecica.pdf>
6. Novak, L., Skvarč, M., Slavič Kumer, S., Banko, J. Bačnik, A. (b., l.). *Učenje z raziskovanjem kot imperativ sodobnega pouka naravoslovnih predmetov*. Pridobljeno s <https://www.zrss.si/nak2017/gradiva/ucenje-z-raziskovanjem-timsko-plenarno.pdf>
7. Trajnostna energija, (b.l.). *Vse o obnovljivih virih energije*. Pridobljeno s <https://www.trajnostnaenergija.si/Trajnostna-energija/Proizvajajte/Obnovljivi-viri-energije/Vse-o-obnovljivih-virih-energije/kaj-so-obnovljivi-viri-energije>
8. ZPS, (2023). *Obnovljivi viri energije: Prednosti in slabosti*. Pridobljeno s <https://www.zps.si/nasveti-in-vodniki/obnovljivi-viri-energije-prednosti-in-pomanjkljivosti-2023-03-07>

Kako otrokom v vrtcu od 4 do 6 leta starosti predstaviti kulturno dediščino Bleda?

NASTJA JENKO, *dipl. vzg.*

nastja.jenko@v-bled.kr.edus.si

Povzetek: Otrokom v moji skupini sem želela predstaviti kulturno dediščino njihovega kraja. Ker sem tudi sam odraščala tukaj pri babici, dedku in teti, ta kraj dokaj dobro poznam. Predvsem pa poznam občutke, kako rada sem kot otrok hodila k jezeru hraniti račke in se sprehajati. Sedaj pa, ko mi kdo omeni Bled, imam prvo asociacijo na poletno turistično gnečo. Preko različnih dejavnosti, bi rada otrokom, ki so tukaj doma, predstavila Bled na način, da bi vzljubili svoj domači kraj in bili nanj ponosni.

Ključne besede: otrok, kulturna dediščina, Bled, pletna, fijakar, gorenjska narodna noša, potica, blejski grad, turistični vlakec, Blejsko jezero

Abstract: I wanted to introduce the children in my group to the cultural heritage of their place. Having grown up here myself with my

grandmother, grandfather and aunt, I know this place quite well. Above all, I know the feelings of how much I loved going to the lake to feed the ducklings and take walks as a child. Now, when someone mentions Bled to me, my first association is with the summer tourist crowd. Through various activities, I would like to introduce Bled to the children who live here in such a way that they will love their hometown and be proud of it.

Keywords: child, cultural heritage, Bled, pletna, fijakar, Gorenje national costume, potica, Bled Castle, tourist train, Lake Bled

UVOD

V teoretičnem delu vam bom predstavila nekaj malega o zgodovini Bleda. Dotaknila se bom pleten, fijakarjev, Blejskega jezera, otoka, cerkvice, gradu, rajske ptice, harmonike in narodne noše. V praktičnem delu vam bom predstavila dejavnosti, ki otroka popeljejo skozi večino blejskih znamenitosti, ki si jih lahko sami ogledamo kar v dopoldanskem času. Predstavila se nam bo mlada punca v narodni noši, ki zna igrati harmoniko. S turističnim vlakcem se bomo odpeljali okoli jezera, se peš podali na Blejski grad in se odpravili v tamkajšnji muzej. Ob jezeru bomo obiskali pletnarje in fijakarje, ki predstavljajo velik del blejskega turizma. Izdelali pa bomo tudi rajsko ptico in rešili preprosti »delovni list« o Blejskem gradu.

Bled

Bled je prvič omenjen že leta 1004, ko je nemški cesar Henrik II, 10. aprila, podelil svojo posest birksenškim škofom. To je čas, ko se je na nek način začela pisati blejska zgodovina. V tem času so posvetni gospodje začeli graditi gradove. Cerkev je zgradila božje hrame. Preprosto prebivalstvo – domačini, so si zgradili kmetije in s tem kmečke zaselke. Kmetje so zelo dobro izkoristili vso okoliško zemljo za polja, pašnike in gozdove, vse do visokogorja (Bled 1000 let, str. 5). Na začetku so v okolico Bleda spadale vasi: Zagorice, Grad, Želeče, Rečica in Mlino. To so bile skromne vasice, ki so se ukvarjale s kmetijstvom. Ta imena vasi so se obdržale vse do današnjih dni. Glavna pot iz Bleda ter na Bled je v tistem času potekala preko

Radovljice, Lancovega in v Bodeščah preko mosta čez Savo, do Bohinja pa mimo Bohinjske Bele kot še danes (Benedik, 2003, str. 11). Kot je razvidno tudi iz starih razglednic (Benedik, 1997), je bil Bled v samem začetku samo zelenje. Na Mali in Veliki Zaki so se razprostirali pašniki za živino. Živali so imele to srečo, da so se lahko napajale v jezeru. Samo območje ni bilo pozidano. Tik ob bregu jezera je stalo nekaj počitniških hiš oziroma vil in gostišč (Benedik, 2003, str. 11). To je eden najlepših krajev slovenske dežele, naš biser, romarski kraj, mondano letovišče, prizorišče različnih kulturnih, športnih, družabnih, političnih in turističnih srečanj (Benedik, 1997, str. 5).

Jezero, blejski otok

Stare pripovedke pravijo, da je Blejsko jezero ustvaril bog, ker se je živina pasla vse do cerkvice »na otoku«. Kmetje kljub opozorilom niso naredili ograje. Nato je božja jeza okolico otoka zalila z jezerom. Danes pa vemo, da je jezero ledeniškega nastanka. Naredil ga je Bohinjski ledenik. Včasih je bilo jezero še enkrat večje od današnjega, nato se je po časi voda iztekala (Dežman, 2004, str. 29). Romarji so v preteklosti hodili na otok ob določenih dnevih 4 krat v letu. Eden od teh dni je bil tudi 2. februar. Na ta dan je bila v cerkvi na otoku vedno maša. Odkar so pomnili pa leta 1910 tam ni bilo maše, saj se po dolgih letih ni naredil led na jezeru. Zato je bil dostop do tja otežen. Na otoku pa je tudi »zvon želja«. Če previdno trikrat zazvoniš nanj, se ti izpolni želja. O zvonu pa obstaja tudi pripovedka, ki pravi, da sta na gradu živela lepa gospa in gospod. Nekega dne so moža v gozdu

oropali, ubili in potopili v jezeru. Vdova je ostala sama in je bila tako žalostna, da je venomer jokala. Ni se več pogovarjala z ljudmi. Vsak dan se je odpravila na otok, kjer je zrla v črno jezero in molila. Odločila se je, da bo ves svoj nakit, dala vlti v zvon, v spomin na svojega moža. Ko so zvon želeli odpeljati na otok v prelepem okrašenem čolnu, je nenadoma prišla burja. Vsi skupaj, ljudje in zvon, so se potopili. Še danes se čolnarji, ko na jezeru iz globin zaslišijo zvon, takoj vrnejo na obalo, ker prihaja slabo vreme. Takrat pa je mlada vdova prodala celoten grad in vse svoje imetje, da se je na otoku sezidala prava cerkev. Sama pa se je bosa podala na dolgo pot v Rim med nune. To pripovedko je po pripovedovanju svoje mame napisal J. Radonjevič – Josef Schwegel, leta 1858 (Benedik, 2003, str. 378).

Blejski grad

Kot sem že zgoraj napisala je leta 1004 Nemški cesar podaril 30 kraljevih kmetij birkenškemu gospostvu. Nato pa je leta 1011 prvič omenjen Blejski grad. V njem so takrat le redko kdaj živeli, ampak so ga uporabljali zgolj za obiske, ki so bili tako redki, da so se zgodili samo v letu 1267, 1283, 1287. Družina Kreigh pa je tu gospodarila do leta 1558. Grad je v zgodovini doživel več naravnih katastrof. Od tega sta bila dva glavna potresa, ki sta se zgodila v letih 1509 in 1690. Grad je bil tako poškodovan, da so ga prebivalci za nekaj časa morali zapustiti. Tako je bil grad od prvih začetkov do danes že velikokrat dozidan, popravljen in povečan (Benedik, 2003, str. 159).

Rajska ptica

Na ozemlju današnjega Bleda so staroselci že pred prihodom Slovanov verovali v krščansko vero. To pričajo različne arheološke izkopanine. Ena od njih je sponka v obliki pava (ženski nakit). Našli so jo na Pristavi pod gradom leta 1949. Izhaja iz 6. ali 7. stoletja. Od takrat naprej je to eden od simbolov Bleda. Predstavlja raj ali nesmrtnost, večno življenje in neminljivo pomlad. Pav, oziroma rajska ptica, ima kljun trikotno oblikovan, kar predstavlja znamenje svete Trojice. Pika na repu predstavlja edinstvo in krog, ki nima ne začetka in ne konca predstavlja neskončnost. Vse zgoraj naštetu predstavlja Bled v preteklosti, sedanjosti in verjamem, da tudi v prihodnosti (Dežman, 2004, str. 141). Na pristavi je bila pred davnimi časi nekropola. V katerih so pokopavali ljudi. Pri eni od staroselek so našli sedem okrasnih zaponk (fibula v obliki oljenke, okrogla fibula, dve zaponki v podobi konja, zaponka v obliki pava, ločna fibula, S-fibula, in fibula s samostrelno peresovino). Zadnji dve sta bili srebrni, vse ostale pa bronaste, prav tako kot pav. Zaponke v obliki pava so bile na Slovenskih tleh najdene tudi v Celju in Piranu. Fibule iz Pristave in Pirana danes hranijo v Narodnem muzeju Slovenije v Ljubljani. Fibulo iz Celja hranijo v Kunsthistorisches Museum Wien (Zbornik, Bled 1000 let, 2004, str. 97–98).

Pletna

Na Blejskem jezeru je vsega skupaj 24 pleten. To je poklic, ki je bil v času Marije Terezije predan tistim okoliškim kmetom, ki so imeli

slabšo zemljo za obdelavo. Na tak način so jim pomagali do boljšega življenja. Pletna je leseno plovilo, ki ima ravno dno. Zgledovala se je po beneški gondoli. Zadnji del pletne je razširjen za lažji vstop potnikov na ladjo. S spletno lahko potuje 18 potnikov. Čoln je dolg vsaj 7 metrov in 2 metra širok. Taka širina omogoča, da je na vsaki strani dolga klop, kamor se lahko usedemo. Pletnar je človek, ki vozi pletno. Stoji na zadnjem delu in v rokah vrti dvoje vesel. Zgornji del pletne je pokrit z barvito streho/plahto, ki ščiti potnike pred različnimi vremenskimi pojavi (Repe, 2009, str. 123).

Fijakarji

V okoliških krajih je bilo v navadi žeganje konj ali živine. Nekateri običaji so se zaradi obeh vojn končali. Na takšen ali drugačen način pa se jih starejši ljudje spominjajo še danes. Prav tako so bili včasih na Bledu znani blejski izvoščki. Že v starih časih so bili zelo dobro organizirani, na vseh področjih: enotne cene, postajališča, komunikacija s svojimi klienti. Imeli pa so prav posebna pravila, kako se morajo obnašati med vožnjo. Morali so biti lepo oblečeni, gledati samo naprej v smeri vožnje in niso smeli pozdravljati znancev med vožnjo. V začetku so bolj pogosto vozili tudi kašen tovor, relacija Lesce ŽP–Bled, seveda pa je bila vse pogostejše njihova glavna naloga prevažanje ljudi. To se je ohranilo še do danes. Blejskim izvoščkom danes rečemo fijakarji. Njihov poklic pa prehaja iz roda v rod (Benedik, 2003, str. 379) . V društvu fijakarjev je bilo leta 1972 kar 18 fijakarjev, leta 2009 pa samo še 9 (Repe, 2009, str. 121).

Gorenjska narodna noša

Gorenjska narodna noša vsebuje srajco. Izdelana je bila iz belega platna. Nekatero srajco so se zapenjale z gumbi, spet druge so se zavezale pod vratom in se skrile pod krilo. Služila je kot spodnje in vrhnje oblačilo. Tudi spodnje krilo je bilo belo. Nosili so vsaj po enega včasih tudi več. V spodnjem delu si ga lahko s trakcem potegnili skupaj, da se pri plesu ni dvigovalo. Zgornje krilo z životcem, ki je obstajalo v več barvah. Tudi naprsna ruta je bila zelo pomembna, ki je morala biti kar se da lepa. Nato je sledil črni predpasnik in pas. Nogavice, ki so jih dekleta nosile so bile pletene doma ter usnjeni čevlji. Za pokrivalo so ne porečene ženske nosile peče, poročene pa avbo (Veler, 2015, str. 3–10).

Diatonična harmonika

Diatonična harmonika je glasbilo. Diatonična harmonika ali po domače »frajtonarca« je bila zelo pogosto glasbilo tistega časa. Vaški oziroma ljudski godci so igrali ob posebnih svečanostih, kot so na primer poroke, vojaški nabori, pustni sprevodi, veselice, vlečenje pvoha itn. Ob posebnih priložnostih so se jim pridružili še violinist (goslar), klarinetist ali godec, ki je igral kontrabas. Vsi ti – običajno fantje, so bili dobro plačani in posledično tudi cenjeni. Dober godec je včasih tako dobro zaslužil, da je lahko kupil tudi kravo. Velikokrat se jim je zgodilo, da so bili plačani od vseh: naročnika – poročnega para in nato še od gostov ali drugih udeležencev različnih prireditev. V okoliških vaseh Bleda, kot so Bodešče, Koritno, Selo, Bohinjska

Bela, Rečica, Mlino se je v letih po 1880 s harmoniko ukvarjalo veliko ljudi. Igranje nanjo se je prenašalo iz roda v rod. Godci so se učili eden od drugega in vse je seveda potekalo brez not. Nekateri otroci so se naučili igrati že pri osmih letih. Velikokrat so dobivali harmonike v dar od pokojnih sorodnikov, ki so padli v prvi svetovni vojni ali pri partizanih. Vsi ti godci pa so igrali tudi na Bledu v raznih hotelih za turiste (Zbornik, Bled 1000 let, 2004, str. 399–402).

Primer dobre prakse

1. dejavnost – gorenjska narodna noša, diatonična harmonika

V našo skupino smo povabili vzgojiteljico Tino, ki nam je predstavila gorenjsko narodno nošo. Sama pleše pri folklorni skupini, zato ima celotno narodno nošo kar doma. V jutranjem krogu smo jo skupaj pričakali, nato se je oblekla kar pred nami. Tako smo nazorno in natančno spoznali, kaj vse so se oblačili ljudje v preteklosti.

Narodno nošo sestavljajo:

- GATE – Otroci si niso mogli predstavljati, da so se te nosile kot spodnje perilo.
- SRAJCA – Zanimivo nam je bilo, ker ni imela gumbov. Ugotovili smo, da so bili gumbi včasih dragi, zato so jih uporabljali samo premožni ljudje.
- UNTRCA – Ko je imela oblečene vse tri stvari, so predvidevali, da je njena obleka končana.

- ŠTUMFI – Bili so beli, visoki do kolen in v zgornjem delu debelejši, da je dekleta zgledalo bolj obilno in posledično tudi bogatejše.
- ČIKLA – To je rdeča obleka. To oblačilo je bilo otrokom znano in so ga vsi poznali. Na spodnjem delu je imela dve žametni črti.
- ČRN PREDPASNIK Z BLEIM ROBČKOM – Ko so ga otroci videli so rekli, da je plašč.
- RUTA – Z veseljem so potipali »niti«, ki visijo na koncu rute.
- GORENJSKI NAGELJ – To rožo so že poznali, saj smo jo izdelovali za 8. februar.
- BROŠKA – Otroci so vedeli, da se lahko tam zbodejo.
- SKLEPANEC – Otroci so ugotavljali, da je to verižica. Šele ko si ga je pripela okoli pasu, so ugotovili, da je to nekakšen pas.
- ZAVIJAČKA (AVBA ali PEČA) – Ruta za na glavo se poimenovali otroci.
- ČEVLI – Zelo so podobni današnjim gležnarjem.
- PARAZOL – Otroci so že v naprej podajali odgovore, da je to dežnik, zato se jim je smešno zdelo, ko so slišali pravo ime. Vedeli so, da ga uporabljamo za dež, naučili pa so se, da so ga včasih uporabljali tudi za sonce oziroma kot modni dodatek.

Ta oblačila so oblačili samo ob nedeljah ali praznikih. Veliko časa so potrebovali, da so se oblekli. Poleti, ko je bilo zelo vroče, so lahko izpustili samo untrco ali gate. Zaigrala je še na harmoniko, ki je imela dvojni pozitiven učinek. Otroci so videli mladega človeka, ki igra

ljudsko glasbilo – frajtonarico, ob enem pa je to še dekle in ne fant. Skupaj smo zapeli nekaj poznanih pesmi, kot so: Venček domačih in Otoček sredi jezera.

2. dejavnost – ogled vitraža, fijakarjev, pletne

S skupino smo se peš odpravili do Blejskega jezera, kjer smo se prišli do prvih pleten. Tam smo lepo prosili, da nam pletno predstavijo in povprašali, če se otroci lahko tudi usedejo vanjo. Pletnar je bil zelo prijazen in nas je želel še peljati malo naokoli, ker pa nismo imeli rešilnih jopičev, smo se dogovorili, da nas na otok odpelje enkrat v juniju, ko bo bolj toplo. Otroci so z zanimanjem poslušali, da pletna sprejme 18 oseb. Večinoma so pletne poimenovane po ženskah. Ta pletna je nosila ime pletnarjeve mame. Imenovala se je Sonja. Imela je zelo barvito streho. Najbolj smešno je bilo otrokom, ko jim je gospod pokazal »stranišče« na pletni. Sprednji del pletne ima pod klopjo skrivni prostor, kjer imajo kaj pospravljeno. Ko dvigneš pokrov in se nanj usedeš, izgleda, kot da bi sedel na »štrbunk«. Predstavil jim je tudi zelo dolga in ploščata vesla – kam jih zatakemo, ter način veslanja v stoje. Otroci so takoj pravilno ugotovili, da pletna nima motorja. Nato smo se opravili naprej do Festivalne dvorane Bled, kjer imajo fijakarji parkirane svoje kočije. Čeprav smo se že velikokrat pogovarjali o njih, se otroci niso mogli zapomniti besede fijakar, ampak rajši rečejo kočijaž. Gospod nam je predstavil, da živi na Bledu in vsak večer svojega konja Miškota odpelje nazaj v hlev - stajo, kjer si konj nabere moči za novi dan. Na očeh ima plašnice, da ga ne ustrašijo hitri premiki iz okolice, ker bi bilo to za konja preveč stresno.

Predstavi jim tudi kočijo in kako konja usmerja. Kot zanimivost pa nam je povedal, da so včasih na Bled prihajali starejši Angleški gostje, ki so se zelo radi vozili s kočijami, danes pa Bled obiskuje veliko mladine, ki pa se na žalost ne poslužuje tega, kar je zelo slabo za njihov posel. Tudi mladi potomci se ne želijo preživljati s tem. Zelo zanimivo pa nam je bilo, ko so otroci opazili, da gospod na klobuku nosu broško rajске ptice. Na koncu pa nam je povedal, da je bil včasih to glavni prevoz tukaj po Bledu, od železniške postaje in do Lesc. Na poti domov smo si na Občini Bled ogledali vitraž na oknih. Otrokom so bila barvna stekla zelo všeč. Tudi oni bi imeli take. Dogovorili smo se, da bomo v prihodnosti nalepili barvne folije na stekla v naši igralnici in bomo videli, kakšen izgleda naš prostor, ko vanj posije sonce.

3. dejavnost – vožnja s turističnim vlakcem okoli jezera

s turističnim vlakcem dogovorili, da nas pobere pred Ledeno dvorano Bled. Odpeljali smo se en krog okoli jezera. Ker smo iz Blejskega vrtca, je bila za nas vožnja brezplačna. Po dolgem deževju je posijalo sonce, mi pa smo si lahko ogledali okolico Blejskega jezera. Otrokom sem ob poti pokazala različne predele Bleda in znamenitosti. Tudi sami so kazali svojim prijateljem in govorili: »Tukaj sem jaz doma!«.

4. dejavnost – ogled Blejskega gradu in muzeja

Takoj po zajtrku smo se peš odpravili na Blejski grad. Otroci so do grajskega dvorišča potrebovali 35 minut. Ker so otroci prebivalci Bleda ali Blejskih občin, smo imeli prost vstop. Na gradu smo si ogledali dvižna vrata oziroma grajski jarek. Otroci so takoj opazili

obrambni stolp in obrambni zid, na katerem so strelske line. Ugotovili so, da so se tam skozi streljali. Opazili so velik grajski vodnjak, ki je 20 metrov globok. V muzeju so videli veliko banjo, ki so jo polnili z vodo kar iz vodnjaka. Enega izmed otrok je zanimalo, ali so imeli šampon. V muzeju pa je bilo najbolj smešno grajsko stranišče, saj so iztrebki padali kar po steni navzdol. Najbolj zanimiv je bil srednjeveški oklep viteza. Kljub temu da otroci ne poznajo zgodovine Bleda, ali gradov na splošno, jim je bila celotna »pustolovščina« zelo všeč. Z našim hišnikom Markom smo se dogovorili, da ponovno obiščemo grad v prihajajočih dneh, saj je zaposlen tudi v grajski tiskarni, ki nam jo bo z veseljem predstavil.

5. dejavnost »delovni list o Blejskem gradu oziroma Bledu«, rajska ptica

Zadnji dan smo se lotili »delovnega lista« o Skrivnostih Blejskega gradu. Želela sem na kratko preveriti njihovo razumevanje poznavanja celotnega Bleda vključno z gradom. Ker se dejavnosti raje lotevam individualno in ne frontalno, sva tokrat s sodelavko k sebi poklicali samo po 2 ali 3 otroke in smo skupaj počasi reševali delovni list.

- V prvi nalogi so otroci narisali sebe kot viteza ali kot princeso, ki živi na Blejskem gradu.
- V drugi nalogi so prst pobarvali s svinčnikom, ga odtisnili na selotej in na grajsko listino oddali svoj pečat.

- V tretji nalogi so morali narisati grajske prebivalce. Otroci so risali: netopirje, zmaje, duhove, dinosavre, čudno mačko ali psa.
- V četrti nalogi so dokončali rep rajске ptice. To je bilo otrokom kar preprosto, ker smo to že delali.
- V peti nalogi so iz barvnega papirja izdelali, vitraž v zašiljenem oknu gotskega stila.
- Zadnja naloga pa je bila otrokom najbolj všeč, saj so narisali soma, krpa in meč, ki se je izgubil v Blejskem jezeru.

Kdor je želel, je na koncu še vse skupaj pobarval. Otrokom je bila dejavnost všeč, kljub temu da je bila bolj sedeča. V največje veselje pa jim je bilo, ker so liste lahko nesli domov. V tem času smo izdelali tudi rajske ptice. Otrokom sem povedala »zgodbo« o njeni čudežni moči, če jo pobožaš, ti prinaša bogastvo. Nato smo jo še skupaj izdelali kot trganko.

Evalvacija

Otrokom sem želela Bled predstaviti v obliki, ki bi bila njim najljubša. Spoznavanje Bleda v »jutranjem krogu« je zelo suhoparno. Zato sem se odločila, da se čim večkrat odpravimo na teren oziroma na izlet. Otroci si veliko bolj zapomnijo stvari, če jih lahko tudi izkusijo. Kljub temu da so otroci domačini, dvomim, da so se že vsi peljali s turističnim vlakcem, fijakarji ali pletno ter si ogledali Blejski grad. Harmoniko so gotovo že videli in slišali, za narodno nošo pa že nisem

več prepričana. Na koncu so otroci znali povedati že veliko stvari, ki so jih spoznali preko vseh dejavnosti oziroma izletov. Temo Bled smo začeli razvijati že veliko prej, nato je sledilo teh pet dejavnosti.

ZAKLJUČEK

Mislím, da je pomembno, da vsi ljudje poskušamo otroke naučiti, iz kje izhajamo. Kako so živeli naši predniki, katere običaje smo praznovali pred davnimi časi. Pomembno je, da se otroci zavejo, da ima vsak kraj, pa naj bo to vas ali mesto svojo zgodovino in svojo lepoto. Velikokrat se zgodi, da lahko tujec, turist bolj natančno razišče določen kraj kot prebivalci, ki v njem živijo. Za Bled že tako pravijo, da je to slovenski ponos, Slovenski biser in včasih ga domačini tako ne vidijo, zato je pomembno, da poiščemo lepoto v njem.

Viri in literatura

1. Benedik, B. (2003). Bled nekoč in danes. Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem Bled.
2. Benedik, B., Kolman, L. in Rozman, F. (1997) Bled na starih razglednicah. Bled, 1997 v samozaložbi.
3. Dežman, J. (ur). (2004). Bled 1000 let: Blejski zbornik 2004. Radovljica: Didakta.
4. Dežman, J. (2004). Bled 1000 let. Radovljica: Didakta.
5. Repe, B., (2009). Bled v soncu ves žari. Bled: Turistično društvo.
6. Veler, M., (2015). Gorenjska moda v visoki modi. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Naravoslovno tehniška fakulteta. Oddelek za tekstilstvo, grafiko in oblikovanje.

Spodbujanje govorno- jezikovnega razvoja v prvem starostnem obdobju

NATAŠA HRIBAR

natasa.hribar@vrtec-sevnica.si

Povzetek: Strokovni delavci v vrtcu opažamo, da ima vse več otrok težave z razvojem govora, zato smo se odločili, da damo večji poudarek jeziku. Zavedamo se, kako pomembno je predšolsko obdobje za govorno-jezikovni razvoj. V vrtcu je vzgojitelj tisti, ki načrtuje in izvaja dejavnosti. Je jezikovni zgled in oseba, ki skozi igro otroka spodbuja k napredovanju na vseh področjih razvoja. V teoretičnem delu sem opisala govorno-jezikovni razvoj, spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja v vrtcu, vlogo vzgojitelja in vpliv skupnega branja odraslih in otrok v vrtcu. V nadaljevanju sem opisala dejavnosti, s katerimi sem v skupini otrok, starih 2–3, spodbujala govorno-jezikovni razvoj.

Ključne besede: govorno-jezikovni razvoj, vzgojitelj, branje, predšolski otrok

Abstract: Professional workers in kindergartens have noticed that more and more children have problems with speech development, therefore, we have decided to put more emphasis on the language. We are aware of how important the preschool period is for speech-language development. In kindergarten the kindergarten teacher is not only the one who plans and carries out the activities, but also a role model who poses as a linguistic example and a person who encourages a child to progress in all areas of development through play. In the theoretical part I described the speech-language development, the encouragement of speech-language development in kindergarten, the kindergarten teacher's role and the influence of adults reading together with children in kindergarten. Moreover, I described the activities through which I encouraged speech-language development in a group of children aged 2-3.

Keywords: speech-language development, kindergarten teacher, reading, preschool child

UVOD

Strokovni delavci v vrtcu opažamo, da je vedno več otrok z govorno-jezikovnimi motnjami. Na ravni vrtca smo se odločili, da bo prednostno področje pri načrtovanju dejavnosti jezik. Predšolsko obdobje je zelo pomembno za otrokov govorni razvoj, pri tem pa smo vzgojitelji tisti, ki lahko s kakovostnim delom pripomoremo k spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja. Vzgojitelji smo tisti, ki moramo otroku predstavljati dober govorni in jezikovni zgled in v skladu s kurikulumom načrtovati kvalitetne dejavnosti, s katerimi bo napredoval na vseh področjih razvoja. Poleg vzgojiteljev so pomemben dejavnik pri govorno-jezikovnem razvoju tudi starši, ki so jezikovni zgled otroka v domačem okolju. Naloga vrtca je, da starše ozavešča o pozitivnem vplivu družinskega branja in jih spodbuja k skupnemu branju. V prvem starostnem obdobju je koncentracija otrok nižja, zato je potrebno še bolj premišljeno načrtovanje dejavnosti, s katerimi boš pritegnil njihovo pozornost in jo tekom izvajanja tudi obdržal. Zanimalo me je, na kakšen način lahko otrokom približam jezik, knjigo in jih popeljem v svet bralne kulture.

Govorno-jezikovni razvoj

Otrok se rodi s sposobnostjo, da se nauči jezika pod vplivom spodbud iz okolja. Učenje komunikacije je eden od temeljev nadaljnjega učenja in razvoja kognitivnih zmožnosti. Otrok potrebuje za razvoj govora biološko osnovo in spodbude iz okolja, da to osnovo razvije (Skamlič, 2014, str. 21). Prvo obdobje v govornem razvoju je

predjezikovno obdobje, ki sega od otrokovega rojstva do pojava prve besede. Za to obdobje je značilna raba glasov, ki niso besede. Otrok s pomočjo joka, prvih glasov, bebljanja preizkuša in razvija svoj govorni aparat, prevzema vse večji nadzor nad proizvajanjem glasov ter sporoča svoje potrebe in čustva. Dojenčki že v prvem letu, z željo po komunikaciji, posnemajo izgovorjavo glasov, ki jo slišijo med ljudmi okoli sebe. Kombinacije glasov pa so postopoma vse bolj podobne besedam, ki jih v govoru rabijo odrasli. V tem obdobju je zelo pomembna zgodnja komunikacija med odraslo osebo in otrokom (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja, 2006, str. 15). V predjezikovni fazi se postavi osnova komunikacije. Otrok se v tem obdobju nauči poslušati in opazovati, posnemati, uči se igre in uporabe spretnosti komuniciranja. Dobre in raznovrstne izkušnje v komunikaciji so v tem obdobju trdna osnova za kasnejše učinkovito govorno sporazumevanje (Levc, 2014, str. 47). S prvo otrokovo izgovorjeno besedo se prične jezikovno obdobje. Prva beseda je skupina glasov, ki jih otrok izgovarja in ima pomen. Prve besede, ki jih otrok govori, so najpogosteje vezane na predmet iz njegovega neposrednega okolja. Poimenujejo predvsem družinske člane, predmete, živali, hrano, dele telesa in socialno rutino (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja, 2006, str. 16). Prvi besedi se vsak dan pridružijo nove. Ko otrok poveže dve in nato več besed, se pojavijo prvi smiselni stavki. Triletnik ima usvojeno določeno število besed in jih kombinira v stavke. V tem obdobju ima že usvojeno osnovo maternega jezika, pravilna izgovorjava besed pa se razvija do otrokovega petega leta.

Govor se intenzivno razvija do petega leta, nato počasneje do devetega leta, izpopolnjuje pa se vse življenje (Levc, 2014, str. 49).

Spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja v vrtcu

Predšolsko obdobje je najpomembnejše za razvoj govora. Jezikovna dejavnost vključuje komunikacijo z odraslimi in otroki, seznanjanje s pisnim jezikom in spoznavanje nacionalne in svetovne književnosti. Jezika se otroci učijo ob poslušanju vsakdanjih pogovorov in pripovedovanju literarnih besedil, ob poslušanju glasnega branja odraslih, s pripovedovanjem, opisovanjem, ob rabi jezika v domišljjskih igrar, dramatizacijah, izmišljanju zgodbic in pesmic, ob učenju otrok od otrok, in sicer v različnih socialnih igrar, izštevankah, rimah, šaljkah, ugankah. Navajanje na rabo knjige in zblževanje s knjigo kot pisnim prenosnikom je prav tako pomembno. Otroke na njim ustrezen način seznanimo z nekaterimi jezikovnimi spoznanji, predstavimo razlike med socialnimi zvrstmi, jeziki in jezikovnimi skupinami (Kurikulum za vrtce, 1999, str. 31). Kurikulum za vrtce (1999) poudarja pomen igre preko katere se otrok spozna in uči jezika. V vrtcu mora biti organiziran čas za pripovedovanje, čas za pogovor, razlago, igro vlog, opisovanje in za razvijanje jezikovne zmožnosti. Jezik se v vrtcu razvija skozi vsa področja dejavnosti. Otroci so v tem času najbolj občutljivi za jezik. Za razvoj govora je pomemben kakovosten vrtec. Vzgojiteljici lahko govor otrok veliko pove o njihovem razvoju. Komunikacija v vrtcu je lahko načrtovana in spontana, kot govorna interakcija med vzgojiteljico in otroki, v

raznovrstnih situacijah. Elementi govorne interakcije med vzgojiteljico in otroki so nasmeh, dotik, prijem, govorjenje v višini otrokovih oči, odzivanje na otrokova vprašanja in prošnje, spodbujanje k zastavljanju vprašanj, razgovor, spodbujanje otrok k delitvi izkušenj, idej in drugo (Marjanovič Umek in Zupančič, 2001, str. 73). Tako kot družinsko okolje je tudi vrtec pomemben za razvoj otrokovega govora. Otrok v vrtcu razvija govor preko raznovrstnih dejavnosti. Usmerjene dejavnosti, rutinske dejavnosti, prosta igra vplivajo na značilnosti govornega izražanja otrok ter jih spodbujajo k sodelovanju v različnih govornih položajih in k rabi izjav. Vrstniki so za govorni in socialni razvoj zelo pomembni po drugem in tretjem letu. Otrok želi komunicirati z drugimi vrstniki, rad posnema vedenje in govor drugih (Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja, 2006, str. 59).

Vloga vzgojitelja

Vzgojitelji imajo poleg staršev pomembno vlogo pri razvoju otrokovega govora. Pri tem je pomembno kakovostno delo vzgojitelja, ki lahko z izvajanjem ustreznih dejavnosti spodbuja različna področja otrokovega govora: neformalno rabo govora, spodbujanje govornega razumevanja, spodbujanje govornega izražanja, branje knjig in pripovedovanje ob slikah, spodbujanje komunikacije, povezava govor – mišljenje (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja, 2006, str. 60). Domače in tuje raziskave so pokazale, da bolj kakovostni vrtci spodbujajo tako govorni razvoj otrok staršev z nizko, kot tistih z visoko izobrazbo. Za otroke, ki prihajajo iz manj

spodbudnega okolja in so posledično deležni manj govornih spodbud, je visoka kakovost vrtca še posebej pomembna. Pomembne govorne izkušnje otroci v vrtcu pridobijo med vrstniki pri prosti igri, ki omogoča rabo jezika v različnih funkcijah (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja, 2006, str. 61). Za kakovostno delo mora vzgojitelj dobro poznati govorni razvoj otrok. Otroke mora ustrezno motivirati in jih vključevati v komunikacijo. Vzgojitelji so otrokov jezikovni model, z besedami opisuje, komentira, opominja, napoveduje, vpliva na otrokovo zavedanje samega sebe in mu pomaga pri oblikovanju pojmov. Učenje jezika poteka spontano, zato morajo biti otroku ponujene možnosti sodelovanja v pogovoru. Vzgojitelj oblikuje in organizira okolje, ki je spodbudno za otrokov govorno-jezikovni razvoj (Skubic, 2004, str. 51). Za uspešno spodbujanje govorno-jezikovnega razvoja otrok mora vzgojiteljica z otroki razpravljati o določenih vsebinah, izkazovati zanimanje za to kar povedo, organizirati čas, ki je namenjen pogovoru, biti zgled s svojim načinom govora in pripravljati dejavnosti, ki omogočajo rabo govora in poslušanje vrstnikov (Marjanovič Umek, Kranjc, Fekonja, 2006, str. 63).

Vpliv skupnega branja odraslih in otrok v vrtcu

»Skupno branje odraslih in malčkov oz. otrok pomembno vpliva na njihov celostni razvoj, še posebej na več področij govora, razvoj domišljije in ustvarjalnosti, socialnega razumevanja ter razvoj zgodnje pismenosti« (Marjanovič Umek, Fekonja, Hacin Beyazoglu, 2014, str. 9). Skupno branje se lahko odvija v različnih okoljih. Malčki so poleg

skupnega branja doma najpogosteje v branje vključeni v vrtcu. Branje naj bo redno, pogosto in naj se začne že v prvem letu otrokove starosti. Pogosto skupno branje ima velik vpliv na bolj razvit govor, boljše razumevanje prebrane vsebine in večji obseg otrokove pozornosti. Bralnega gradiva za skupno branje je veliko, pomembno pa je, da je izbrano bralno gradivo kakovostno, starosti primerno in da vključuje kakovostne ilustracije. Kakovostna literatura otroka pritegne k poslušanju in tudi odraslemu ponuja različne priložnosti, da otroka s pomočjo različnih strategij vključi v skupno branje. Z otrokom lahko beremo zgodbe, pravljice, revije, pesmi, uganke, slikopise, ipd. Pri izbiri gradiva pa moramo upoštevati tudi otrokove interese in njihovo starost. Vzgojitelj naj poleg pogostega glasnega branja otroke spodbuja k pripovedovanju zgodb, ki so jih slišali. Otroke naj k samostojnemu pripovedovanju spodbudi s pomočjo ilustracij in postavljanju vprašanj (Marjanovič Umek, Fekonja, Hacin Beyazoglu, 2014).

Primeri dobre prakse

Strokovni delavci v vrtcu opažamo, da ima vse več otrok težave z razvojem govora in ker se zavedamo, kako pomembno je predšolsko obdobje za razvoj jezika, smo se tudi letos odločili, da damo večji poudarek jeziku. Tekom šolskega leta sem, v skupini otrok starih 2–3 leta, načrtovala in izvajala različne dejavnosti za spodbujanje govornega razvoja. Otroci, stari 2–3 leta, imajo nižjo koncentracijo, zato sem si njihovo pozornost v jutranjem krogu največkrat pridobila

s pomočjo lutke, ki smo ji dali ime Pepi. Lutka je odlično pripomogla k vzpostavljanju komunikacije z otroki. Otroci so lutki odgovarjali, jo poslušali, ji dali petko in skupaj z njo razgibavali svoje jezičke. Vsakodnevno v jutranjem krogu z otroki razgibavamo govorne organe in izvajamo vaje za boljšo artikulacijo. Za širjenje otrokovega repertoarja glasov smo posnemali zvoke iz okolja (onomatopeje in zabavni zvoki) in dodali gibanje. Otroci so si gibanje zapomnili in ga ob teh zvokih vedno ponovili. Najbolj so uživali, ko smo vozili navidezni avto. Naše ustnice so se tresle in posnemale zvok avtomobila (»brrr«), ko je avto zahupal pa smo rekli »BI-BIP«. Jezičke smo razgibavali s posnemanjem konjička (tleskanje z jezikom), posnemali smo muco, ki pije mleko (iztegnili jeziček ven iz ust), se oblizovali okoli ust, si z jezikom očistili zobke, lizali navidezni sladolead in preizkusili, kako hitro se lahko premikajo naši jezički gor in dol. Sprva so bili otroci pri kazanju jezika malo sramežljivi, po večkratni ponovitvi pa so vedno bolj ponavljali vaje in razgibavali jezičke. S pihanjem peresa, milnih mehurčkov, regratovih lučk pa smo se pripravljali na izgovorjavo sičnikov in šumnikov.

Otroke sem skozi celo leto spodbujala k zanimanju za branje in pridobivanju pozitivnega odnosa do literature. Moj cilj je bil, da ob knjigi doživljajo ugodje, veselje in zabavo ter ob poslušanju pravljic in drugih literarnih del razvijajo zmožnost domišljajske rabe jezika. V ta namen smo v igralnici pripravili bralni kotiček, kjer so otrokom na dosegu različne knjige. Bralni kotiček je opremljen s knjižno polico,

mehkim foteljem, mizo in stoli. Skozi celo leto sem otroke spodbujala k skrbi za urejenost prostora in za lepo ravnanje s knjigami. Otroci kotiček vsakodnevno uporabljajo, pregledujejo knjige, se umirijo in poskrbijo za urejenost knjižne police.

Slika 1: Bralni kotiček

Vir: Lasten

V naši skupini vsakodnevno poteka skupno branje, v katerega so otroci aktivno vključeni. Pri izbiri gradiva upoštevam njihovo starost, interes in kakovost vsebine. Izbrano knjigo preberemo večkrat in tako otroci zgodbo bolje poznajo, se o njej lažje pogovarjajo in jo s svojimi besedami obnovijo oziroma dopolnjujejo. Dopoldneve si popestrimo tudi s pripovedovanjem zgodb s kamišibajem in izvedbo krajših lutkovnih predstav v izvedbi strokovnih delavk. Besedni zaklad bogatimo s spoznavanjem in petjem novih pesmic in deklamacij. Otroci se zelo zabavajo ob izrekanju prstnih iger in bibarij, sodelujejo pa tudi pri gibalno-rajalnih igrah, primernih za njihovo starost. Letos sem se odločila, da k skupnemu branju povabim še mamice, očke,

babice, dedke, tete, strice, kogar koli, ki si je pripravljen vzeti čas in nam prebrati pravljico. Projekt sem poimenovala »Beremo skupaj«. Namen projekta je bilo spodbujanje govornega razvoja in povezovanje z zunanjim okoljem. Imeli smo 10 bralcev, ki so vabilo sprejeli in nam s svojim branjem popestrili dopoldne. Otroci so jim z veseljem in pozorno prisluhnili, saj je bilo za njih to nekaj novega in drugačnega.

Slika 2: Obisk mamice v sklopu projekta

Beremo skupaj

Vir: Lasten

S projektom Cicibralček sem starše spodbudila k skupnemu družinskemu branju in k bralni kulturi. Staršem sem projekt predstavila na prvem roditeljskem sestanku. Starši so se strinjali z izvajanjem projekta in potrdili sodelovanje. Tekom šolskega leta je vsak otrok v svojo omarico dvakrat prejel nahrbtnik z mapo in praznimi listi. Starši so s skupaj z otrokom izbrali knjigo in jo prebirali en teden. Po enem tednu so vrnili nahrbtnik skupaj s knjigo in risbico otroka. Otrok je svojim prijateljem v jutranjem krogu po svojih možnostih predstavil izbrano knjigo in se s tem uril v samostojnem pripovedovanju. Opazen je bil napredek med predstavljanjem prve in druge knjige. Izbrano drugo knjigo so otroci predstavili z veliko več besedami in večjo samostojnostjo. Vsak otrok je imel svoj kartonček, na katerega je ob prebrani knjigi nalepil nalepko, ki si jo je sam izbral. Ob koncu šolskega leta otroke čaka podelitev priznanj, ki jo bomo letos izpeljali v sodelovanju s knjižnico. V mesecu oktobru smo se prvič odpravili na daljši sprehod do občinske knjižnice. Na sprehod smo s seboj povabili babice in dedke, ki so se nam z veseljem in v velikem številu pridružili. Otroci so bili družbe veseli, zadovoljstvo pa je risalo nasmehe tudi na obraze naših spremljevalcev. V knjižnici nas je pričakala knjižničarka in nam prebrala izbrano knjigo. Dopoldne smo poleg skupnega branja izkoristili še za prijetno medgeneracijsko povezovanje in druženje z bližnjimi, ki nam je ostalo v lepem spominu.

Slika 3: Obisk knjižnice z babicami in dedki in skupno druženje
Vir: Lasten

Tekom šolskega leta smo knjižnico večkrat obiskali, si izposodili knjigo ali pa prisluhnili branju gospe knjižničarke. Otroke sem ob obiskih knjižnice spodbujala k primernemu vedenju in jih seznanjala s funkcijo ustanove. Otroci so spoznali, da je knjižnica prostor, kjer se hrani veliko zanimivih knjig. Z izkušnjami so spoznali pomen izposoje knjig in s tem večali zanimanje za knjige.

V sodelovanju s Knjižnico Sevnica smo na ravni celotnega vrtca organizirali popoldanski dogodek za starše, kjer jim je knjižničarka predstavila knjižnico, kakovostno literaturo za njihove otroke in jih povabila k vpisu in izposoji knjig. Vsak oddelek je imel svoj termin.

Naša skupina se je vodenega ogleda knjižnice udeležila v mesecu aprilu. Medtem, ko so starši spoznavali knjižnico, so otroci prisluhnili branju knjižničarke. Na koncu so si lahko vzeli čas in skupaj z otrokom pregledovali knjige.

Slika 4: Branje pravljice v knjižnici
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Strokovni delavci v vrtcih se moramo zavedati pomembne vloge pri spodbujanju govorno-jezikovnega razvoja pri otroku. Vzgojitelj mora biti na svoje delo pripravljen in z ustreznim znanjem ter načinom otroke skozi igro spodbujati na vseh področjih razvoja. V predšolskem obdobju so pomembne spodbude, ki vplivajo na otrokov govorno-jezikovni razvoj. V članku sem opisala primere iz prakse, ki smo jih izvedli v skupini. Ob opazovanju otrok pri rednem izvajanju artikulacijskih vaj sem ugotovila, da po večkratni ponovitvi vaje ponavljajo bolj pravilno in tudi dalj časa vztrajajo pri dejavnosti.

Najbolj so se otroci zabavali, ko smo vajam dodali gibanje in različne pripomočke (peresa, milne mehurčke, slamice in cofke). Z vsakodnevnim branjem so otroci krepili slušno pozornost, razvijali domišljijo in širili besedni zaklad. Z različnimi bralnimi gosti pa smo si popestrili dopoldneve, se povezovali z zunanjim okoljem in si širili obzorja. Izvajanje dejavnosti s področja jezika je zagotovo pripomoglo h govorno-jezikovnemu razvoju otrok. Opazen je napredek pri bolj razločni izgovorjavi besed in širšemu besednemu zakladu. Otroci so napredovali pri predstavljanju knjige, ki so jo brali skupaj s starši. V primerjavi z začetkom šolskega leta je bilo njihovo pripovedovanje v drugi polovici leta bolj odločno in samozavestno. Zelo pomembno je tudi zgodnje spodbujanje otrok in staršev k obisku knjižnice. Na knjižnih policah se skriva veliko kvalitetne literature, ki čaka, da si jo izposodimo in preberemo. Prav je, da starše spodbujamo k družinskemu branju in jim predstavimo pozitivne učinke le-tega na otrokov razvoj. Otroci v skupini imajo zelo radi knjige in vsakodnevno posegajo po njih in jih pregledujejo. Branju pravljice pozorno prisluhnejo in spremljajo vsebino. Čas za knjigo najdemo vsak dan, saj se ob knjigi otroci umirijo in spoznavajo nove stvari.

Viri in literatura

1. *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
2. Levc, S. (2014). *Liba laca lak: kako pomagamo otroku do boljšega govora*. Ljubljana: samozaložba.
3. Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2001). *Razvojna psihologija: izbrane teme*. Ljubljana: Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete.
4. Marjanovič Umek, L., Kranjc, S., Fekonja, U. (2006). *Otroški govor: razvoj in učenje*. Domžale: Založba Izolit.
5. Marjanovič Umek, L., Fekonja, U., Hacin Beyazoglu, K. (2022). *Skupno branje odraslih in otrok: otrokov vstop v svet domišljije, čustev, besed in zgodb*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
6. Skamlič, N. (2014). *Od joka do prvih besed: priročnik za spodbujanje komunikacije, govora in jezika v prvem letu življenja*. Radovljica: Didakta.
7. Skubic, D. (2004). *Pedagoški govor v vrtcu in prvem razredu devetletne osnovne šole*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Spodbujanje odgovornosti do šolskega dela

NEŽA SODNIK, *univ. dipl. soc. ped.*

neza.sodnik@osorehek.si

Povzetek: Odgovornost je pomembna veščina, ki se je priučimo tekom odraščanja. Tako starši kot učitelji jo pogosto izpostavljajo kot nekaj najpomembnejšega, kar želijo predati svojim otrokom oziroma učencem. Ker smo v šoli opazili, da imajo določeni učenci s prevzemanjem odgovornosti težave, smo se odločili, da na to temo pripravimo sklop razrednih ur, kjer bi o tem spregovorili in ozavestili pomembnost prevzemanja odgovornosti za svoje delo, pripomočke in obveznosti. Hkrati pa bi se dotaknili tudi soodgovornosti, torej odgovornosti do drugih in do družbe. V tem kontekstu smo se pogovarjali tudi o uspešnosti v šoli ter o organiziranosti, ki nam lahko pomaga, da bolj učinkovito opravimo svoje obveznosti. Spoznali smo, da učenci zelo veliko vlogo pripisujejo ocenam. Omenjamo tudi pomembno vlogo odraslih, katerih naloga je, da otrokom stojijo ob strani ter jih teh pomembnih veščin učijo.

Ključne besede: odgovornost, šolska uspešnost, organiziranost, vloga učitelja

Abstract: Responsibility is an important skill that we learn as we grow up. Both parents and teachers often highlight it as the most important thing they want to pass on to their children or students. Since we noticed at school that certain students have problems with taking responsibility, we decided to prepare a set of class lessons on this topic, where we would talk about it and raise awareness of the importance of taking responsibility for one's work, tools and obligations. At the same time, we would also touch on co-responsibility, i.e. responsibility towards others and towards society. In this context, we also talked about performance in school and organization, which can help us to fulfill our obligations more efficiently. We realized that students attach a very large role to grades. We also mention the important role of adults, whose task it is to stand by children and teach them these important skills.

Keywords: responsibility, school success, organization, the role of the teacher

UVOD

Odgovornost si tako učitelji kot starši zastavljamo kot enega izmed pomembnih ciljev vzgoje. Želimo si, da bi bili naši otroci samostojni in sposobni prevzemati posledice svojih dejanj. Hkrati pa učiteljice poročajo, da opažajo vedno več prelaganja odgovornosti na starše, sošolce in druge zunanje dejavnike in da se učenci ne zavedajo, da so za šolsko delo v veliki meri odgovorni sami. Pomanjkanje odgovornosti spodbujamo tudi odrasli, s tem da preveč stvari, ki bi jih otrok že zmožel sam, naredimo namesto njega in ne skupaj z njim. Tako jih prikrajšamo za pomembne življenjske izkušnje, za učenje iz napak in za možnost, da bi se iz posledic svojih dejanj nekaj novega naučili. Prav zaradi tega smo se odločili, da bomo izvedli sklop razrednih ur, kjer se bomo o odgovornosti, uspešnosti in organiziranosti ponovno pogovorili, jih ozavestili in pri učencih poskusili spodbuditi razmišljanje o tem, kdo bo poskrbel za njihovo šolsko delo, potrebščine in posledično uspešnost. Želeli smo, da bi se pogovorili o konkretnih primerih prevzemanja odgovornosti. Polega tega se nam je zdelo smiselno, da se dotaknemo tudi organiziranosti šolskih potrebščin ter časa ter se pogovorimo o tem, kaj učencem pomeni, da si v šoli uspešen. Učencem smo želeli dati prostor, da izrazijo svoje mnenje in pokažejo svoje ideje, ki jim pomagajo pri uspešnem šolskem delu.

Odgovornost

Pri pogovorih o ciljnih vzgoje je zelo velikokrat izpostavljeno, da si želimo, da bi bil otrok odgovoren. Želimo si, da bi postal odgovoren do sebe, drugih, svojih obveznosti, materialnih stvari kot tudi družbeno. Tako v šoli kot doma se vsakodnevno z zgledom, usmerjanjem in pogovorom učimo te pomembne življenjske veščine. Otroka usmerjamo, da pove po pravici, da ni naredil domače naloge, se za to opraviči in manjkajoče čim hitreje nadoknadi. V praksi pa pogosto opažamo tudi drugo stran, torej prelaganje odgovornosti na starše, sošolce oziroma druge zunanje dejavnike. Včasih je lažje prikriti resnico, kot se soočiti s posledicami. Prek teh izkušenj skušamo otroke opolnomočiti, da stvari povejo po pravici in da se strojene napake vsekakor da popraviti. Odrasli smo tisti, ki nastavljamo ogledalo. Prav tako pa se moramo zavedati, da nas otroci opazujejo in se največ učijo prav preko zgleda.

Jesper Jull (2014) opredeli odgovornost kot dve enoti. Družbeno odgovornost in osebno odgovornost. Med seboj se razlikujeta, vsaka je po svoje pomembna, vendar sta za življenje, ki temelji na vzajemnem spoštovanju enakovrednosti, integriteti in samospoštovanju, nujni obe.

Družbena odgovornost je tista, ki jo imamo drug do drugega in nam omogoča delovanje v skupini. Učimo se je od staršev in učiteljev. Osebna odgovornost pa je odgovornost, ki jo imamo do svojega

življenja, torej do svojega telesnega, psihičnega, duševnega in duhovnega zdravja in razvoja.

Vzgoja za odgovornost

Otrok postaja odgovoren z vzgojo. Torej odgovornost ni prirojena, pač pa je vzgojena. Otroci svojo odgovornost začnejo razvijati v starosti treh, štirih let, ko se v njej urijo skupaj s starši in sorojenci (Jull, 2014). Brez vzgoje človek torej ne bi postal to, s čimer se oblikuje njegov položaj med živimi bitji, to je zavestno, relativno svobodno in odgovorno bitje (Kroflič, 1997, v: Lah, 2013). Hkrati pa se strokovnjaki sprašujejo, zakaj je pri otrocih opaziti vedno manj čuta za odgovornost. Kroflič (2006, v: Lah, 2013) navaja tri razloge zakaj. Prvi morda ni več tako aktualen, in sicer da gre za pretrdo patriarhalno vzgojo in njene stroge pristope. Za današnji čas sta morda bolj aktualni problematiki permisivne vzgoje ter pomanjkanje časa pri starših, da bi z otrokom gradili občutljivo zavest odgovornosti do sočloveka. Prav tako pa tudi odgovornost do svojih obveznosti, pripomočkov in šolskega dela. Kroflič (2013) pravi, da bi učence v samostojne in odgovorne osebe morali vzgajati tako, da bi jim omogočili aktivno vlogo pri reševanju konfliktov in pri odpravljanju družbenih nepravilnosti. Torej da so v vzgojnem procesu dosledno naslovljeni kot subjekti – odgovorni tako za ponavljajoče se lastne napake kot za stvari, ki se dogajajo okrog njih, torej šolske prakse in druga dogajanja v družbi. Kot pravi Jull (2014) se moramo tako starši kot učitelji zadržati, da bi igrali vlogo pomagačev. Ne smemo misliti,

da vemo, kaj je za učence najboljše; imeti moramo dovolj spoštovanja in potrpežljivosti, da jim stojimo ob strani, medtem ko jim dopuščamo, da sami eksperimentirajo in iščejo odgovore. Otrok se moralnih pravil v socialnem okolju uči s pridobivanjem konkretnih izkušenj (Kosmač Brezar, 2013). Otrokom moramo pustiti prostor in čas, da stvari v okviru svojih zmožnosti naredijo sami in ne mi namesto njih. Dopustiti moramo tudi napake, saj so le te priložnost za učenje in drugačno ravnanje v podobnih primerih. S tem, da delamo namesto njih, jih ne vzgajamo v samostojne in odgovorne posameznike. Seveda pa moramo biti pri tem pozorni na njihovo varnost in starost. Torej jim pustiti dovolj samostojnosti glede na njihovo zmožnost.

Otrok naj na vsaki točki odraščanja prevzame toliko odgovornosti, kolikor jo je zmožen v danem trenutku nositi, ne da bi mu pri tem skrbi in psihološki pritisk povzročala prekomerno količino stresa, občutka preobremenjenosti ali izgube nadzora nad dogajanjem. Otrok naj bo odgovoren za tista opravila, ki jih je zmožen opraviti samostojno, ne glede na kvaliteto rezultata (Klanjšček, 2022). Pri tem zelo veliko vlogo igramo tudi pedagoški delavci. Otroci so pomemben del dneva v šoli, kjer se učijo tako učno snov kot tudi življenjske veščine.

Kot pravi Klanjšček (2022) moramo pedagogi odločno poudarjati pomen odgovornosti kot ključne vrednote za družbo prihodnosti, jo

varovati in vztrajno privzgjati prihajajočim generacijam. Kot prvi vzgojitelji družbe, kot oblikovalci njenega vedenja, ne smemo popustiti zunanjim pritiskom ljudi, ki si želijo z neodgovornim in družbeno destruktivnim ravnanjem pridobiti osebno korist ali kratkotrajna pozitivna čustva. Za vzgojo za odgovornost smo zadolženi odrasli, in sicer na način, da pustimo učencem, da samostojno opravljajo svoji starosti in zmožnostim primerne naloge, mi pa jim pri tem stojimo ob strani. Njihovih zadolžitev ne opravljamo namesto njih, ampak skupaj z njimi.

Učenje moralnih standardov vedenja torej poteka v kontekstu otrokovih konkretnih izkušenj prek pogojevanja, socialnega posnemanja in, kar razlaga socialnega učenja večkrat zanemarijo, tudi prek razumevanja in otrokovih empatičnih odzivov na čustvena stanja prizadetih ljudi v situacijah kršenja moralnih pravil“

(Marjanovič Umek, 2004; v Kosmač Brezar, 2013).

Izvedba razrednih ur s četrtošolci

Priprave:

- Z razredničarko se temeljito pogovoriva o aktualni problematiki razreda.
- Skupaj načrtujeva temo in bistvene poudarke razrednih ur.
- Pripraviva učne priprave za tri razredne ure.
- Pripraviva material za skupinsko delo.
- Razmisliiva o smiselni delitvi v skupine.
- Razredničarka pripravi učence na razredno uro.

Potek dejavnosti

Prva razredna ura: Po uvodni sprostitveni dejavnosti učence razdeliva v manjše skupine po 4 ali 5. Dobijo navodilo, da razmišljajo o tem, kaj pomeni, da je nekdo odgovoren. Najprej samo s pomočjo asociacij poskusimo ugotoviti, kaj to pomeni, da je nekdo odgovoren. Povejo, da je odgovoren nekdo, ki ima vedno domačo nalogo, ki prinaša potrebščine in nekdo, ki ima dobre ocene. Pri tej točki se ustavimo in pogovorimo o povezavi med dobrimi ocenami in odgovornostjo. Kmalu zaključimo, da te dve postavki nista nujno povezani in da so tudi učenci z nižjimi ocenami lahko enako odgovorni kot tisti z najvišjimi. Nato učenci v skupini dobijo 4 trditve:

- »Mami mi je pozabila dati opremo za šport.«
- »Oprostite, pozabil sem nalogo. Naredil jo bom v podaljšanem bivanju.«
- »Bila sem bolna in nihče mi ni povedal, da moram prinesiti šestilo.«
- »Oprostite, nisem naredil naloge, ker sem imel trening.«

Učenci so morali razmisliti o ustreznosti trditve, se do nje opredeliti in v primeru, da ravnanje ni bilo ustrezno, poiskati boljše rešitev.

Potem so skupine poročale o svojih ugotovitvah in pomislekih. Strinjali smo se, da je ravnanje v drugem primeru ustrezno. Prav tako smo se strinjali, da ravnanje v prvi trditvi ni bilo ustrezno. Pri zadnji trditvi so bili učenci razdeljeni, nekaterim se je ravnanje zdelo ustrezno, drugim ne. Pogovorili smo se o tem, da je učenec ustrezno ravnal, ker se je prišel opravičiti, a hkrati ugotovili, da trening ni

ustrezen razlog, da domače naloge ne naredimo. Navezali smo se na odgovornost in poiskali ustrežnejše ravnanje. Najdlje smo se zadržali pri tretji trditvi, predvsem pri pogovoru o tem, kdo je odgovoren za prinašanje potrebščin in o tem, da bi bilo seveda prijazno od sošolca, da bi sporočil, da je treba prinesiti šestilo, vendar je hkrati tudi naloga posameznika, da se pozanima, če mora v šolo prinesiti določene pripomočke. Za zaključek smo ponovili, da smo za svojo šolsko uspešnost v prvi vrsti odgovorni sami ter da v primeru, da nekaj pozabimo to povemo, se opravičimo in nadoknadimo.

Druga razredna ura: Po uvodni sprostitveni dejavnosti smo se tokrat z učenci pogovarjali o tem, kaj pomeni, da si v šoli uspešen. Najprej so učenci uspešnosti povezovali z odličnimi ocenami. Tekom pogovora smo ugotovili, da niso uspešni samo tisti učenci, ki imajo odlične ocene, pač pa vsi tisti, ki se trudijo pri svojem delu, opravljajo svoje naloge in dobijo svojemu znanju primerne ocene. Zaključili smo, da je za vsakega posameznika različna ocena pomeni, da je uspešen. Potem so razmišljali o tem, kako se lahko bolje organizirajo, da bodo lažje in uspešnejše opravljali svoje šolsko delo. Največ poudarka smo dali urniku popoldanskega dela. Vsak učenec je prejel prazen popoldanski urnik, ki ga je nato izpolnil s svojimi dejavnostmi. Prav tako so si morali organizirati čas za delanje domače naloge, učenje ter pripravo na naslednji dan.

Slika 1: Primer popoldanskega urnika

Vir: Lasten

Tretja razredna ura: Zadnjo skupno razredno uro smo namenili evalvaciji rezultatov. Najprej smo ponovili, kaj pomeni, da si odgovoren, uspešen in organiziran. Potem pa so učenci poročali, v kolikšni meri so si pri popoldanskem delu pomagali z urnikom, ter če so opazili kakšne spremembe. Večina učencev je poročala, da jim je popoldanski urnik ustrezal in da so ga nalepili na vidno mesto ter poskušali upoštevati. Nekaj časa smo namenili tudi pogovoru o tem, da si je urnik treba prilagoditi oziroma da ga lahko spremenimo, če opazimo, da nam določen termin ne ustreza. Trije učenci pa so

poročali, da jim urnik ni ustrezal oziroma se ga niso držali. Zaključili smo, da nam dobra organiziranost olajša popoldneve, omogoča, da manj pozabljamo in pomaga pri tem, da smo v šoli bolj uspešni.

Evalvacija

Sklop razrednih ur, kjer smo se osredotočili na razmišljanje o lastni organiziranosti, uspešnosti in predvsem odgovornosti, je bil uspešen. Učenci so na razrednih urah sodelovali, prispevali svoje ideje, krojili svojo vlogo v manjših skupinah in se urili v poročanju pred razredom. Hkrati so bili primorani poslušati razmišljanja sošolcev in jih kritično ovrednotiti. Pri učencih smo želeli spodbuditi razmišljanje o tem, kako si lahko olajšamo in izboljšamo šolsko delo ter predvsem krepili občutek tega, da smo v večji meri za svoje delo, pripomočke, domače naloge in učenje odgovorni sami. Seveda pa ob tem računamo na pomoč odraslih, tako staršev kot učiteljev, ki učence teh življenjskih spretnosti učijo, jih usmerjajo in pri tem spodbujajo. Učenci so presenetili s svojim pogledom na šolsko delo ter pokazali, da zelo veliko težo polagajo na ocene. Želeli sva jih spodbuditi k razmišljanju o tem, da imajo različni učenci različne cilje, ter da je za nekoga tudi nižja ocena zelo dober dosežek, ter odraz truda in veliko vložene energije v šolsko delo. Za dolgoročno spremembo je potrebno večkratno ponavljanje in usmerjanje učencev. Ustrezno bi bilo da bi se tudi v prihodnosti večkrat spomnili na razredne ure oziroma bi tekom pouka opozarjali učence na pomembnost odgovornega ravnanja.

ZAKLJUČEK

Krepitev odgovornosti je pomembna naloga staršev in strokovnih delavcev. Veliko se o tem pogovarjamo že tekom pouka, največkrat na primerih iz prakse. Pomembno je ozaveščati, da smo sami odgovorni za svoje šolsko delo in da ne prelagamo odgovornosti na sošolce, starše in učitelje. Hkrati pa je potrebno otrokom ponuditi orodja in strategije, da krepijo svoje organizacijske sposobnosti, se trudijo biti uspešni po svojih najboljših močeh ter do šolskega dela pristopati odgovorno. Pomembno je na drugi strani poudariti da so napake in spodrsaljaji del življenja in se lahko pripetijo komurkoli. Naša odgovorna reakcija pa je tisto, kar se tekom odraščanja naučimo. Torej da za svoja dejanja prevzamemo odgovornost ter v situacijah znamo ustrezno odreagirati. Ob vsem tem pa se mi zdi zelo pomembno, da ne zaidemo v individualizem in poudarjamo, da je sodelovanje s sošolci zelo pomembno in da je ponuditi pomoč sošolcu zelo lepa vrlina.

Viri in literatura

1. Jull, J. (2014). *Kompetentni otrok. Družina na poti k novim temeljnim vrednotam*. Radovljica: Didakta
2. Kroflič (2013) Kaj se dogaja z vzgojno dimenzijo v slovenskem šolskem sistemu? V: *Vzgoja in izobraževanje, letnik 46, številka 4/5, str. 3-4.*
3. Klanjšček, M. (2022) *Odgovornost – temeljna vrednota demokratične družbe*. V: *Trajnostno soustvarjanje kakovostne šole*. Zbornik nacionalne spletne konference: 4. in 5. marec 2022 (str. 73-84), spletna izdaja
4. Kosmač Brezar, S. (2013) *Dileme vzgoje za odgovornost*. V: *Socialna*

pedagogika, letnik 17, številka 3–4, str. 189-280

5. Lah, T. (2013) *Kako vzgajati za odgovornost*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta

Muzejski pouk pri slovenščini v tretjem triletju osnovne šole

NUŠA VEŠLIGAJ, *mag. prof. zgodovine in mag. prof. slovenistike*
nusa.vesligaj12@gmail.com

Povzetek: Muzejski pouk je oblika izkustvenega učenja, ki se je učitelji vedno pogosteje poslužujejo. Čeprav se zdi, da je tovrstno izobraževanje primerno le za pouk zgodovine, temu ni tako. Na Slovenskem je postavljena Slovenska pisateljska pot, ki vsebuje 106 rojstnih in spominskih hiš slovenskih literatov. Tolikšen nabor ponuja učiteljem slovenščine ogromno možnosti za načrtovanje pouka izven učilnice, ki sam učni proces zelo popestri. Učenci tretjega triletja osnovne šole so obiskali Prešernovo in Cankarjevo rojstno hišo v okviru kulturnega dneva. Šolarji so bili ob drugačni obliki pouka navdušeni, kar je vsekakor spodbudno za učitelje in ponovno organizacijo pouka v sodelovanju s slovenskimi muzeji in ohranjanjem slovenske kulturne dediščine.

Ključne besede: muzejski pouk, slovenski jezik, izkustveno učenje, slovenska pisateljska pot

Abstract: Museum class is a type of empiric learning that's being used by teachers more and more. Although it would seem that this type of education is only appropriate for teaching history, it is much more than that. The land of Slovenia holds the Slovenian writers trail, along which 106 birth houses and memorial houses of known Slovenian writers are located. This magnitude of places allows teachers of the Slovenian language loads of possibilities to plan classes outside of the classroom, in turn making the learning process a lot more fun. The pupils of the final three grades of primary school visited the birth houses of Cankar and Prešeren as a part of a cultural school trip. They were taken over by getting a different experience of learning, which is encouraging for teachers who wish to organize their classes in cooperation with museums in Slovenia and help preserve the slovenian cultural legacy.

Keywords: museum class, slovenian language, empiric learning, slovenian writers trail

UVOD

Učenci se pri pouku slovenskega jezika srečujejo tako s slovnico kot s književnostjo. Pri slednji se zdi, da je otroke težje motivirati, sploh kadar gre za obravnavo starejših besedil, saj so učitelji pogosto deležni vprašanj: »Zakaj moramo to delati, če se je zgodilo že 200 let nazaj?« in podobno. Da bi otroke za književnost čim bolj motivirali ter jim jo približali, se lahko učitelji poslužujejo več metod – ure lahko popestrijo z ogledom filmov o slovenskih pisateljih, s predvajanjem uglasbenih umetnostnih besedil, z različnimi raziskovalnimi deli, z iskanjem podatkov na tablicah, računalnikih ... Še ena izmed možnosti, ki jo ima učitelj slovenskega jezika za popestritev obravnave nove snovi, je izpeljava muzejskega pouka v rojstni hiši pisatelja ali pa celo organizacija kulturnega dne, kjer lahko učenci v celem dopol(dnevu) raziskujejo življenje avtorjev, njihovo delo, okoliščine, ki so pripeljale do nastanka njihovih del in podobno. Tovrsten pouk se je že izkazal za učinkovitega, saj dobijo učenci priložnost za izkustveno učenje, prav tako pa se tekom obiska muzejev ali rojstnih hiš morda niti ne zavedajo, da tudi s tem pridobivajo nova znanja. Muzejski pouk je sicer bolj razširjen v okviru predmeta zgodovine, vendar se tudi slovenisti na šolah trudijo, da otroke spoznajo vsaj s Prešernovo ali Cankarjevo rojstno hišo, če že drugih ne obišejo. Poleg navedenih rojstnih hiš, ki sta danes preurejeni v muzeja, učenci obiskujejo tudi lokalne muzeje, kjer se spoznavajo z lokalnimi ustvarjalci. Pričujoči prispevek predstavlja izsledke raziskave, ki je nastajala ob obisku rojstnih hiš Franceta

Prešerna v Vrbi – to so obiskali osmošolci, in Ivana Cankarja na Vrhniki, ki so jo obiskali učenci devetega razreda. Učitelji so učencem pred odhodom na kulturni dan na kratko pojasnili, kaj si bodo ogledali, kaj bo v rojstnih hišah njihovo delo in kaj je sploh namen njihovega dela, vnaprej so jim pripravili učne liste, ki so jih v muzeju razdelili, na koncu pa je sledila evalvacija učiteljev ter analiza kratkih anket, ki so jih učenci dobili po vrnitvi s kulturnega dne.

Muzejski pouk

Muzeji so ustanove, ki hranijo, zbirajo ter strokovno obdelujejo zgodovinsko gradivo, ki naj bi preteklost približalo obiskovalcem. Muzeji imajo tudi vzgojno-izobraževalno funkcijo, zato bi moralo biti sodelovanje med njimi in šolami tesno povezano. Koristi za pouk so večstranske – lahko so didaktične, pa tudi pedagoške in psihološke (Potočnik, 2009, str. 116–117) »Sodelovanje med šolo in muzejem je častivredno, saj večina ljudi prvič obiše muzej ravno s šolo.« (Hicks, 1986, str. 2). Koželj (2019, 8) piše, da je v šolskem sistemu zelo pomembno institucionalno partnerstvo, katerega primer je tudi povezovanje šole z muzeji. Začetki povezovanja šole in muzejev segajo na konec petdesetih oziroma v začetek šestdesetih let 20. stoletja, ko je povezovanje potekalo predvsem za zadovoljevanje potreb šole. »Danes vemo, da so nekateri cilji komplementarni, vendar hkrati različni, in prav zato se lahko delo obeh institucij dopolnjuje. Muzej je torej pomemben partner v šolskem sistemu, ker

predstavlja vir znanja in sredstvo vzgoje« (Kemperl in Bračun Sova v Koželj).

Cirila Trampuš (1998, 43) piše o prednostih sodelovanja med šolo in muzejem. Prednosti, ki jih navaja, so:

- »učenci spoznavajo v praksi, kar so se naučili v šoli;
- učence navajamo na samostojno, kreativno razmišljanje in samostojno delo;
- učenci lahko sami analizirajo in preverjajo svoje znanje;
- učenci se navajajo na delo v dvojicah in v skupinah;
- učenci upoštevajo ugotovitve in mnenja sošolcev;
- učenci se seznanijo s kulturno dediščino;
- učenci razmišljajo o preteklosti ljudi in njihovem načinu življenja;
- učenci širijo svoje znanje in zanimanje za pretekle zgodovinske dogodke,;
- učenci postavljajo različna vprašanja, na katera dobijo jasen odgovor;
- učence navajamo na red in disciplino.«

O pozitivnih učinkih muzeja na učence piše tudi Hicks (1986, 2), ki pravi: » Ko učenci zapustijo učilnico, da bi obiskali muzej, prostor, v katerem so obdani z realnimi predmeti in stvarmi, dobijo informacije, ki so jih pridobivali v šoli, nove razsežnosti. V muzejih se ideje in koncepti oblikujejo drugače kot v učilnici, tudi odziv učencev je drugačen.«

Z vlogo muzejev v izobraževanju se je ukvarjala tudi zgodovinarica Danijela Trškan (2005, 452, 453), ki pravi:

Muzej postaja neke vrste generator, ki v povezavi z ostalimi izobraževalnimi, turističnimi in kulturnimi institucijami razvija nov način razmišljanja. To poslanstvo muzeja kot izobraževalne institucije se kaže v izobraževanju obiskovalca, ki ga je potrebno poučiti, da muzej ni le skladišče predmetov, za katere pravijo, da so naša dediščina. Obiskovalec mora ob obisku muzeja poiskati stik s to dediščino oziroma se z njo identificirati. Učenci tako ustvarjajo pozitiven odnos do premične in nepremične kulturne dediščine ter izoblikujejo estetski čut.

Pomen muzejev v interakciji z vzgojno-izobraževalno dejavnostjo pa je strnjen še v spodnjem citatu:

Tako bodo najboljši muzeji svoje zbirke obravnavali kot del gledališča in uporabili vse tehnike gledališkega sveta – svetlobne in zvočne učinke, besedilo in igralce, rekreacijo in animacijo. Pogosto bodo povabili obiskovalce, naj sodelujejo v igri, dovolili jim bodo, da se dotikajo predmetov, jih spodbujali k opazovanju ustvarjanja [...] in jim dali priložnost, da jih poskusijo narediti tudi sami. Muzeji, ki izrabijo vse čute, virtualni in raziskovalni muzeji, so kraji odkrivanja in ne samo poučevanja (Mundy v Trškan 2005, 456).

Muzejski pouk pri slovenščini

Obiskovanje muzejev v okviru šolskih ekskurzij ali pouka postaja vedno pogostejša praksa predvsem pri predmetu zgodovina, vendar pa nam tako slovenski kot tuji muzeji omogočajo ne le zgodovinski pouk, temveč tudi pouk drugih učnih predmetov. Na Slovenskem imamo na ogled postavljenih kar 106 rojstnih hiš slovenskih pesnikov, dramatikov in pisateljev, in smiselno je, da učence popeljemo na ogled vsaj kakšne rojstne hiše. Rojstne hiše slovenskih literatov so zbrane pod skupnim imenom Slovenska pisateljska pot.

Slovenska pisateljska pot je rastoči trajnostni projekt Društva slovenskih pisateljev (DSP), ki oživlja bogato zapuščino slovenske besede in jo kot literarno dediščino nazorno povezuje v sodobno doživljajsko zgodbo o pisateljih na posameznih lokacijah poti, namenjenim obiskovanju, spoznavanju, učenju, predvsem pa uživanju literarnega izročila, vezanega na posamezno krajino. Ta celostni in v svetu edinstven projekt živega pisateljskega muzeja se v obliki točkovne pohodniške transversale razteza po vseh slovenskih pokrajinah. (Slovenska pisateljska pot)

Možnosti, ki se pedagoškim delavcem, predvsem slovenistom, odpirajo ob tako veliki kulturni dediščini, so velike. Prav zato je smiselno, da jih izkoristimo in učencem na drugačen način približamo literaturo. S tovrstnim poukom učence ne le seznanimo s slovenskimi literarnimi ustvarjalci, temveč tudi klasični frontalni pouk malce

popostrimo. »Z vključevanjem muzeja lahko obogatimo pedagoško dejavnost in bolj ustvarjalno uvedemo poglobljena didaktična načela, kot so načelo nazornosti, kar vpliva na trajnost znanja, vsaj deloma pa bi lahko pozabili tudi na pomanjkanje učil« (Brezovar, 1960, str. 7). »Ključni elementi izobraževanja v muzeju so ustvarjanje povezav med znanim in neznanim, pridobivanje izkušenj z opazovanjem in seznanitvijo z realnim, materialnimi stvarmi in resničnimi pojavi« (Petkovšek, 2018, 5). Muzejski pouk tako motivira učence za samostojno raziskovanje, daje jim možnost lastne interpretacije.

Danes na Slovenskem verjetno ni osnovne šole, ki ne bi svojih učencev peljala na ogled vsaj ene rojstne hiše slovenskega pisatelja. Najpogosteje se učenci spoznajo z Vrbo, kjer se je rodil France Prešeren. Obisk Prešernove rojstne hiše lahko poteka v okviru kulturnega dneva, lahko je del geografske ekskurzije na Gorenjsko in podobno, vsekakor pa obisk navadno sovpada z obravnavo literarnega obdobja romantike. Učenci se z omenjenim obdobjem spoznajo v 8. razredu osnovne šole, kjer se podrobneje učijo o delih Franceta Prešerna, s samim avtorjem pa se učenci srečujejo vse od začetka šolanja, ko mu učitelji vsaj ob 8. februarju namenijo nekaj besed. Tudi naša šola je v okviru kulturnega dneva peljala osmošolce na obisk Prešernove domačije. Devetošolci pa se ob izteku osnovnošolskega izobraževanja spoznajo z Ivanom Cankarjem ter moderno. Zato je smotrno, da se učencem predstavi tudi Cankarjeva rojstna hiša na Vrhniki.

Priprava na muzejski pouk

Muzejski pouk zahteva drugačno pripravo na obravnavo učne snovi tako s strani učitelja kot s strani učencev. Smotrno je, da učitelj učence z vsebino muzeja vsaj delno seznanji že pred samo muzejske učne ure. Čeprav je delo v muzeju pristnejše, navadno pri učencih vzbudi več zanimanja kot tradicionalni pouk, pa je časa v ustanovi vedno premalo, da bi lahko pridobili vse informacije o nekem obdobju, razstavi, posamezniku. Konkretno pri obiskovanju rojstnih hiš slovenskih pisateljev je potrebno, da učitelj pri rednih urah naredi uvod vsaj v literarno obdobje, v katerem izbrani pisatelj ustvarja, če ga ne uspe že vsaj površinsko tudi predstaviti. Dobro je, da so učenci že pred odhodom v muzej seznanjeni z zgodovinskimi dogodki in dejstvi, ki so sooblikovali obdobje življenja in ustvarjanja literata, ter da poznajo nekaj njegovih najbolj znanih del in sodobnikov, ki so sooblikovali literarni prostor tistega časa. Za atraktivnejšo pripravo na muzejsko učno uro, lahko učitelj vsaj del priprav prepusti tudi učencem. Te lahko spodbudi k samostojnemu raziskovanju pisateljev, obdobja, zgodovine, pomembno pa je, da se samostojno delo preveri in po potrebi nadgradi. Poleg zgoraj navedenih usmeritev mora učitelj pred odhodom v muzej z učenci opraviti tudi pogovor o vedenju v muzeju, njihovih aktivnostih v ustanovi ter aktivnostih, ki bodo sledile muzejskemu pouku. Učencem se pred odhodom v muzej, na avtobusu ali ob prihodu na destinacijo razdelijo učni listi, ki jih rešujejo tekom muzejske učne ure. V kolikor nam čas dopušča, rešitve nalog pogledamo že v muzeju, sicer pa se analiza naredi ob povratku

v šolo pri naslednji uri slovenščine. Poleg učnih listov učenci ob povratku rešijo tudi kratko anketo o izpeljani muzejski učni uri.

Učenci v Vrbi in na Vrhniki

Osmošolci v Vrbi

V začetku pomladi smo učence osmega razreda odpeljala na kulturni dan v Vrbo na Gorenjskem. Obisk Prešernove domačije je potekal v okviru Centra za šolske in obšolske dejavnosti (v nadaljevanju CŠOD). Učenci so bili vključeni v program »Po poti kulturne dediščine«, kar pomeni, da so si poleg Prešernove rojstne hiše ogledali še cerkev sv. Marka, spominsko hišo Matije Čopa v Žirovnici, dom čebelarja Antona Janše, obiskali so rojstno hišo Frana Saleškega Finžgarja v Doslovčah in rojstno hišo Janeza Jalna na Rodinah. Pred odhodom na kulturni dan so se učenci pri pouku slovenščine že spoznali z obdobjem romantike, okvirno so poznali podatke o življenju Franceta Prešerna, prav tako so bili seznanjeni z Matijo Čopom. O Finžgarju, Janši in Jalnu je bilo pri rednem pouku le malo povedanega, zato je bila večina informacij učencem pred kulturnim dnevom neznana. Kot omenjeno je ogled gorenjskega dela slovenske pisateljske poti potekal v okviru CŠOD, zato učiteljem pred odhodom ni bilo potrebno sestavljati učno-delovnih listov, saj zanje poskrbi center sam. Kljub temu smo učitelji ob vrnitvi s kulturnega dne pripravili kratek anketni vprašalnik, s katerim smo želeli preveriti, kakšni so bili vtisi osmošolcev ob obisku Gorenjske.

VTISI PO KULTURNEM DNEVU

1. Kaj ti je bilo na kulturnem dnevu najbolj všeč in zakaj?

---

2. Ali si danes izvedel/a kaj novega o našem največjem pesniku? Kaj je bilo novega in kaj te je najbolj presenetilo?

---

3. Se ti zdi, da bi morali ob obravnavi slovenskih pisateljev večkrat obiskati njihove rojstne hiše? Rojstno hišo katerega slovenskega pisatelja bi si še želel/a obiskati?

---

4. Kako si se danes počutil/a? Obkroži.

Po pregledu anketnih vprašalnikov je bilo ugotovljeno, da so bili učenci s kulturnim dnevom zelo zadovoljni, najbolj jim je bilo všeč, koliko znanja je imel muzejski pedagog, saj je znal odgovoriti na vsa njihova vprašanja, hkrati pa jih je tudi zabaval. Poleg tega so pohvalili animacijski film, ki so si ga ogledali v Prešernovi rojstni hiši, saj na hudomušen način predstavi pesnikovo življenje. Ob odgovorih, ki so bili vezani na samo učno uro v Vrbi, so učenci seveda zapisovali tudi zabavno vožnjo z avtobusom na poti do Gorenjske. Na vprašanje, ali so se v Vrbi naučili kaj novega o Francetu Prešernu, so večinsko odgovorili z »ja«. Najbolj jih je presenetil podatek o starosti Primičeve Julije in Ane Jelovšek, prav tako pa so z velikim zanimanjem poslušali o načinu življenja v Prešernovi dobi ter o njegovi primarni družini. Presenetilo jih je, v kako majhni hiši je živelo veliko otrok, da so ti otroci spali kar za pečjo in na lesenih klopeh ob mizi. Nekateri so navedli še, da so prvič v življenju videli črno kuhinjo, kar jim je bilo zelo zanimivo. Na vprašanje, če bi si želeli še večkrat ogledati kakšno rojstno hišo slovenskih pisateljev, so v večini odgovorili pritrdilno. Pod želje, koga bi si želeli obiskati, so navedli Trubarjevo domačijo, Vodnikovo domačijo in Linhartovo domačijo. Večina učencev na to vprašanje ni zapisala odgovora. Pri zadnjem vprašanju o počutju učencev na kulturnem dnevni so vsi učenci (bilo jih je več kot štirideset), obkrožili, da so se odlično počutili, kar je še posej spodbudno za nadaljnjo organizacijo tovrstnih ekskurzij.

Slika 1: Anketni vprašalnik o kulturnem dnevni

Vir: Lasten

Devetošolci na Vrhniki

Devetošolci so v letošnjem šolskem letu obravnavali obdobje moderne na Slovenskem in njene glavne predstavnike, zato je bilo smiselno organizirati kulturni dan z obiskom rojstne hiše Ivana Cankarja na Vrhniki. Tokrat so si učenci v okviru dneva dejavnosti ogledali le Cankarjevo rojstno hišo, organizacija pa je potekala v okviru šole. Priprave na kulturni dan so se zato razlikovale od tistih, ki so potekale z osmošolci pred obiskom Vrbe. Učenci so prejeli osnovna navodila v šoli, učitelji pa smo pripravili učne liste, ki so jih morali učenci reševati tekom ogleda Cankarjeve hiše. Pred kulturnim dnevom so učenci že dodobra spoznali Ivana Cankarja ter njegovo življenje, nekaj malega so že vedeli o njegovih delih ter sodobnikih. Ob prihodu na Vrhniko jih je pri avtobusu počakal lokalni vodič, preoblečen v Ivana Cankarja. Enako kot v Vrbi je bila tu vloga učiteljev le nadzor in spremstvo učencev. Po ogledu rojstne hiše so učenci rešili učno-delovne liste, ki smo jih nato pregledali ob povratku v šolo.

KULTURNI DAN PO POTI IVANA CANKARJA

1. Besedilo dopolnite z manjkajočimi podatki.

IVAN CANKAR ŽIVLJENJE IN DELO

Ivan Cankar se je se _____ maja leta _____ v kraju _____, v hiši na Klancu, kot _____ otrok propadajoče obrtniško-proletarske družine. Oče je svojo obrt opustil in odšel v Bosno kot sezonski delavec. Mati je težko preživljala veliko družino, vendar je bil Ivan med najbolj nadarjenimi učenci, zato so mu pomagali _____ . Leta 1882 je začel hoditi v osnovno šolo na vrhniškem hribu. Končal jo je leta 1888 z _____ uspehom ter se jeseni vpisal na _____ . Leta 1896 je po maturi odšel na _____ študirat _____, a je študij kmalu opustil. Nadalje se je preživljal s _____ . Na Dunaju je ostal do leta 1909; vmes mu je umrla mati, kar ga je zelo potrla. Leta 1907 je kandidiral na deželnih volitvah pri _____ stranki, vendar ni bil izvoljen. Nekaj časa je živel pri svojem bratu duhovniku v Sarajevu ter se kasneje dokončno vrnil v Ljubljano, kjer je živel v gostilni na _____ . Leta 1913 je imel v ljubljanskem Mestnem domu znamenito predavanje _____ in _____ . Zaradi nekaterih izjav je bil celo obsojen na teden dni zapora in na povračilo stroškov. Leta 1917 je zapustil Rožnik in se vrnil v Ljubljano. Poleti, leta 1918, je nekaj časa bival na Bledu, proti koncu oktobra pa je nesrečno padel po stopnicah in se hudo poškodoval. Umril je _____ decembra leta _____ v _____ . Pokopan je na _____ ; skupaj z ostalimi predstavniki moderne: z Murnom, _____ in _____, v t. i. »skupni grobnici _____«.

2. Cankarjeva najpomembnejša dela:

*POEZIJA:

_____

_____

_____

*PROZA:

- povest:

_____

_____

- črtica:

_____

_____

_____

- novela:

_____

_____

_____

- roman:

_____

_____

_____

*DRAMATIKA:

- drama:

_____

_____

_____

Slika 2: Učno-delovni list o Ivanu Cankarju

Vir: Lasten

Poleg učno-delovnih listov o Ivanu Cankarju so učenci tudi tokrat prejeli anketni vprašalnik, na katerega so odgovarjali o svojih vtisih o kulturnem dnevu. Vprašalnik je bil enak kot tisti, ki so ga prejeli učenci osmega razreda. Devetošolci so bili enako kot osmošolci zelo navdušeni nad kulturnim dnem, vseč jim je bilo, da so lahko pobližje spoznali Cankarjevo domačijo, prav tako so zelo pohvalili njihovega muzejskega pedagoga. Zelo so uživali, ko so skupaj prebirali Cankarjeve črtice, tudi sami pa so se lahko preizkusili v literarnem ustvarjanju. Učenci so mnenja, da je potrebno spoštovati slovensko kulturno dediščino, v večini pa so zapisali, da bi si ogledali še kakšno rojstno hišo slovenskega pisatelja. Nekateri so zapisali, da bi si radi kdaj ogledali tudi Cukrarno, ki prav tako predstavlja pomembno literarno zapuščino tistega časa.

ZAKLJUČEK

Muzejski pouk je danes vse pogostejša in vse bolj priljubljena oblika izvajanja učnih ur. Z muzejskim poukom lahko popestrimo učno ure ne le zgodovine, temveč tudi drugih predmetov. Tovrsten pouk popestri tradicionalni frontalni pouk, hkrati pa daje učencem možnost za lastno raziskovanje, iskanje odgovorov, proučevanje preteklosti, lažje se vživijo v neko preteklo obdobje. Tovrstni pouk pa zahteva posebno pripravo za vse sodelujoče v vzgojno-izobraževalnem procesu – tako za učence kot učitelje. Učitelji se morajo na muzejski pouk posebno pripraviti, prav tako morajo učence seznaniti s potekom učne ure na dislokaciji. Članek prikazuje

primer dobre prakse. Učenci osmega in devetega razreda so v razredu pridobljeno znanje povezali z novimi informacijami, ki so jih dobili na terenu. Osmošolci so obiskali rojstno hišo Franceta Prešerna v Vrbi, devetošolci pa rojstno hišo Ivana Cankarja na Vrhniku. Oba kulturna dneva sta bila izvedena v okviru obravnave učne snovi v šoli. Učenci so bili nad muzejskim poukom navdušeni, prav tako so predlagali, katere spomenike Slovenske pisateljske poti bi si še lahko ogledali. Učenci so pridobili veliko novega znanja, pozitivni odzivi učečih se pa dajejo motivacijo tudi nam učiteljem, da so tovrstni dnevi dejavnosti še kako pomembni gradniki pouka, saj z njimi vsi pridobivamo nove izkušnje in nova spoznanja.

Viri in literatura

1. Brezovar, M. (1960). *Šole in muzeji*. Ljubljana: DZS.
2. Hicks, E. C. (1986). *Museum and school are partners*. Pridobljeno dne, 23. 5. 2023, na povezavi: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED278380.pdf>.
3. Koželj, M. (2019). *Vloga slovenskega šolskega muzeja pri spoznavanju zgodovine šolstva v četrtem in petem razredu osnovne šole* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
4. Petkovšek, M. (2018). *Vloga muzejev izobraževalnem procesu: načrtovanje učnih aktivnosti v muzeju Velenje* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
5. Potočnik, D. (2009). *Zgodovina, učiteljica življenja*. Maribor: Založba Pivec.
6. *Slovenska pisateljska pot*. Pridobljeno dne, 23. 5. 2023, na povezavi: <https://drustvo-dsp.si/slovenska-pisateljska-pot/>.
7. Trampuš, C. (1998). *Obiščimo muzej*. Ljubljana: DZS.
8. Trškan, D. (2005). Muzejske pedagoške dejavnosti in pouk zgodovine v Republiki Sloveniji. Dr. Marjan Žnidarič, *Časopis za zgodovino in narodopisje*,

(str. 451–459). Maribor: Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo v Mariboru.

Projekt: Od dinozavrov do našega kraja

PETRA GRUBELNIK, *dipl. vzg.*

petra.grubelnik@osradlje.si

Povzetek: V tem članku želim predstaviti projekt od vesolja do Slovenije. Pričeli smo s spoznavanjem vesolja in nadaljevali s spoznavanjem planeta Zemlje, Evrope in na koncu Slovenije. Tako smo imeli rdečo nit skozi vse leto. Vse dejavnosti so se med seboj prepletale. V skupini so bili predšolski otroci, torej je bila starost otrok od 5 do 6 let. Da bi otrokom tematiko bolj približala, smo pričeli z branjem zgodbe z naslovom: Neverjetna, a resnična zgodba o dinozavrih. Pravljica omenja planet Zemljo, kako se je doba dinozavrov na planetu končala – na Zemljo je iz vesolja padel Asteroid. Tako sem otroke napeljala v raziskovanje drugih planetov našega osončja. Spoznali smo zgodbo z naslovom Raketek Kometek in Sončeva darila (Aleksandra Kocmut). V našem osončju smo podrobneje spoznali planet Zemljo, kjer smo spoznali sestavo Zemlje ter, kako se je pričelo življenje na Zemlji. Spoznali smo celine in hrano po celinah. Po usvojitvi sveta smo se ustavili v Evropi. Spoznavali smo države, podrobneje sosede Slovenije in pripravili izrazni ples. Na

koncu smo postali tudi turisti, kjer smo spoznavali znamenitosti Slovenije.

Ključne besede: veselje, dinozavri, planet Zemlja, Evropa, Slovenija

Abstract: In this article I want to present the project from space to Slovenia. We started with getting to know the universe and continued to get to know the planet Earth, Europe and finally Slovenia. Thus, we had a common thread throughout the year. All activities were intertwined. There were preschool children in the group, so the age of the children was 5 and 6 years. In order to bring the topic closer to the children, we started reading a story Neverjetna, a resnična zgodba o dinozavrih. The fairy tale mentions the planet Earth, how the era of dinosaurs on the planet ended - an asteroid fell from space to Earth. That is how I led the children to explore other planets of our solar system. We learned about the stories Raketek Kometek and Sončeva darila (Aleksandra Kocmut). In our solar system we got to know the planet Earth in more detail, where we learned about the structure of the Earth and how life on Earth began. We got to know the continents and the food on the continents. After adopting the world, we stopped in Europe. We got to know the countries, more specifically Slovenia's neighbours and prepared an expressive dance. In the end, we also became tourists, where we got to know the sights of Slovenia.

Keywords: space, dinosaurs, planet Earth, Europe, Slovenia.

UVOD

Kako otrokom približati takšne teme, se na prvi pogled zdi kar zahtevno. Imam rada izzive, zato sem se tega lotila dosledno in premišljeno. Spoznali smo vesolje, celine na planetu Zemlja, izvor hrane po celinah, države po Evropi ter znamenitosti Slovenije. Pričela sem s knjigami, katere otrokom zbudijo raziskovanje in željo po nečem novem. Veliko sem se posluževala didaktičnih igrac, PowerPoint predstavitev in izdelavi različnih filmčkov. Pri podajanju novih informacij sem se predhodno sama informirala preko knjig in spleta. Dejavnosti sem prilagodila zmožnostim in starosti otrok.

Velik pok in razvoj planetov

Velik pok je bil vsepovsod – okoli njega ni bilo praznega prostora. Sam prostor je nastal v trenutku velikega poka. Astronomi še danes povsod vidijo posledice tega nastanka, saj se vesolje nenehno širi. Vidijo lahko, kako galaksije (zvezdna mesta) z velikimi hitrostmi bežijo druga od druge stran. V resnici se širi prostor med galaksijami in tako nosi vsako stran od ostalih (Couper in Henbest, 1997). »Naša galaksija je nastala, ko so številni topli oblaki plinov zaradi gravitacijskega privlaka prišli skupaj in se zgostili. Zvezde so nastale tam, kjer so se oblaki srečali in zaleteli drug v drugega« (Couper in Henbest, 1997, str. 24). V predmestju Rimske ceste se je pred približno 4,6 milijardami let začel zgoščevati oblak plinov. Ko se je krčil, se je vrtel vedno hitreje in se razpotegoval v disk. V sredini postajal vse bolj vroč in gost, dokler ni «zagorelo». Rodila se je naša

zvezda – naše Sonce. Sonce je oblivalo družino devetih planetov, ki so nastajali v obdajajočem disku (Couper in Henbest, 1997). V starih časih so na nebu opazili nenavadna telesa, ki so se eno noč premikala naprej, drugo stala in v tretji noči pomikala nazaj. Imenovali so jih nebesna telesa oz. planeti. Planeti obkrožajo Sonce in potujejo okrog središča galaksije. Sami ne svetijo. Naš planet Zemlja je tretji najbližji planet Soncu. Planeti so: Merkur, Venera, Zemlja (z Luno), Mars, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, Pluton. V Osončju so še: naša zvezda Sonce, devet planetov, asteroidi (so telesa, sestavljena na tisoče kamnov), ledene skale in kometi. Komet je kamnito-ledena krogla, ki se vrti okoli Sonca (Peček, 1993). Zemlja je nastala pred več kot štirimi milijardami let. Temperatura proti središču Zemlje vse bolj narašča. Jedro Zemlje obdaja plašč. Staljene kamnine se zaradi visoke temperature dvigajo na površje skozi ognjeniška žrela. Ko pridejo na površje, jih imenujemo lava. Plašč je trdna zemeljska skorja, ki ga sestavljajo kamnine na zemeljskem površju in na dnu oceanov. Večino Zemljinega površja je sestavljena iz oceanov, manjši del pa iz kopnega, ki je raznolikih oblik. Na vseh celinah so gorovja. Oceani prekrivajo dve tretjini Zemljinega površja. Zemlja se neprestano vrti okoli svoje navidezne osi. Za celoten obrat potrebuje en dan in eno noč (24 ur). Zemlja v enem letu opravi pot okoli Sonca, to pot imenujemo Zemljina orbita ali tirnica (Beaumont, Guilloret, 2008).

Vesolje – naše osončje

Ko smo se vsi skupaj prepustili toku in se je tema začela razvijati, in ko sem videla, kako zelo otroke pravzaprav vesolje zanima, sem želela, da spoznajo, da smo del vesolja in kaj obsega naše osončje.

Kaj je sonce?

Kaj je luna?

Koliko lun ima planet zemlja?

Koliko planetov je v našem osončju?

Kako si sledijo po vrsti?

Za učenje planetov po vrsti sem uporabila NTC metodo učenja po sistemu dr. Ranka Rajovića. Otroke spodbuja tako, da osvojijo in si zapomnijo pomembne informacije, ki jih dobijo skozi spontane elemente asociacije in igre.

Dejavnosti po področjih

JEZIK

Branje pravljice Kometek Raketek in Sončeva darila katero je napisala Aleksandra Kocmut. Pravljičica govori o tem, kako je Sonce Kometku dalo posamezno darilo za posamezen planet. A na planet Zemljo je Sonce pozabilo, zato ji je poslalo življenje. Obiskali smo knjižnico, kjer smo si izposodili knjige in leksikone o vesolju. Ob gledanju knjig smo se pogovarjali, ugibali, razmišljali se čudili.

Po pravljici sem ustvarila tudi animirano risanko, ki si jo lahko ogledate na spodnji povezavi.

Slika 1: Naslovnica pravljice Kometek Raketek in Sončeva darila

https://www.youtube.com/watch?v=HO_eP_2KYTM

Vir: Lasten

GIBANJE

Vsakodnevno smo pred malico izvajali jutranje gibalne minutke. Predvsem smo se pri tej temi posluževali gibalne igre Polet v vesolje po modelu BRYN GIMM. Izvedli smo tudi vadbeno uro Trening astronautov na poligonu.

NARAVA

Barvanje »planetov« s pomočjo bombonov.

CILJ: otrok odkriva, kako se spreminjajo materiali in njihove lastnosti. Otroci so na filtrirni papir položili barvne bonbone in nanje s kapalko kapljali vodo. Nastajali so barvni planeti in vsak otrok si je ustvaril zgibanko o vesolju.

Slika 2: Barvni planeti

Vir: Lasten

DRUŽBA

CILJ: otrok se seznani s poklicem astronauta.

S pomočjo filmov, videoposnetkov in knjig smo se kar se da seznanili s poklicem astronaut. Izvedli smo kaj v vesolju počne, kako se premika, kako mora biti oblečen, kako vzdržuje kondicijo, kako komunicira s sodelavci na Zemlji, kako se prehranjuje.

UMETNOST

CILJ: otrok ustvarjalno sodeluje pri oblikovanju prostora (naše osončje, raketa, vesoljsko plovilo) in si razvija občutek za prostor.

V igralnici smo si postavili vesoljsko plovilo. Skupaj z otroki smo prišli do rešitve, kako postaviti škatle na tobogan in kaj moramo narediti,

da bomo izdelali čisto pravo raketo. Otroci so izrezali zvezde, vesoljce, planete, ki smo jih nalepili na raketo. Vse skupaj smo sestavili in pritrčili na tobogan tako, da so se otroci lahko skozi raketo spuščali po toboganu.

CILJ: otrok se spozna s tehniko kaširanja.

Kaširali smo balone, katere smo uporabili za planete našega osončja. Po pogovoru in razgovoru, kateri so ti planeti in katere so njihove lastnosti smo skupaj prišli do ugotovitve, da niso vsi enako veliki in da so različnih barv. Največji balon smo uporabili za našo največjo zvezdo – Sonce. S tempera barvo smo jih tudi pobarvali.

Slika 3: Kaširanje balonov
Vir: Lasten

Slika 4: Barvanje balonov

Slika 5: Raketa na toboganu
Vir: Lasten

Slika 6: Naše vesolje v igralnici
Vir: Lasten

»Sprehod po vesolju« si lahko ogledate na spodnji povezavi.

https://www.youtube.com/watch?v=E_NEeupZPu0

MATEMATIKA

CILJ: Otrok zaznava prirejanje 1-1 in prireja 1-1.

Naredili smo didaktično igro s planeti na magnetni tabli, kjer so otroci prirejali en planet na eno krožnico. Pri tem so bili pozorni še na pravilno razporeditev planetov, opazovali so, kateri je najbolj oddaljen in kateri je najbližje Soncu. Kateri je največji, kateri najmanjši.

Slika 7: Planeti na krožnicah

Vir: Lasten

PLANET ZEMLJA – CELINE

DEJAVNOSTI PO PODROČJIH

UMETNOST

Vsak otrok si je ustvaril svoje umetniško delo mozaik - celine. Otroci so s pomočjo šablon - celin, ki so jih položili na belo podlago (iverico) celine obrisali s črnim flomastrom. Pri tem so morali biti pozorni na pravilno postavitev - orientacija na podlagi, pri obrisovanju pa se je zahtevala velika mera natančnosti. Nato so otroci barvne kamenčke na celine lepili z mekol lepilom. Na koncu so z akrilno barvo ustvarili tudi morja in oceane. Kako so mozaiki nastajali, si lahko ogledate na spodnji povezavi.

<https://www.youtube.com/watch?v=-81LSfpuNdE>

Slika 8: Mozaik – celine

Vir: Lasten

Slika 9: Naslov in vsebina pesmi

Vir: Lasten

MATEMATIKA

Otroci so na več načinov spoznavali in pridobivali informacije, kako je sestavljena zemlja (notranje jedro, zunanje jedro, notranji plašč, zunanji plašč in skorja). V gozdu smo iskali in nabirali naravne materiale (storže, vejice, mah, liste, kamne), ki smo jih po plasteh zlagali v večjo plastično posodo in bili pri tem pozorni, česa je več, česa je manj. Steklenico smo tudi opremili s podatki. Iz stiroporjeve krogle smo si naredili didaktično igračo sestave zemlje, le to smo prikazali tudi s plastelinom, ki smo ga prerezali. Sestavo smo opazovali in se o tem pogovarjali tudi s pomočjo knjig, ki smo jih imeli v igralnici. Ko so otroci imeli predstavo, kako izgleda sestava zemlje,

Naučili smo se novo pesmico, Zakaj se Zemlja vrti, Zlatke Levstek.

v kolikšnem razmerju je česa, smo to prikazali tudi s tortnim prikazom.

PROGRAMIRANJE Z BEEBOTI

Cilj: otrok razvija miselne operacije.

Veseli smo bili nove pridobitve - didaktične igre, ki sva jo naredili z mojo hčerko Špelo. Je mrežna podlaga s celinami, kjer otroci s pomočjo robota Beebota dostavljajo različne značilnosti (kip svobode, Indijanci, lev, žirafa, Eifflov stolp, človeška ribica, Tadž Mahal, pingvin...) na določeno celino.

Slika 10: Didaktična igra z beeboti – usvajanje celin

Vir: Lasten

JEZIK

Podrobneje smo spoznali pravljico Zgodba o zemlji, katere avtor je Vladislav Stres, ilustrirala pa moja hčerka Špela. Govori o tem, kako

si je planet zemlja našla svoj prostor v vesolju, kako se je spreminjala in kako se je začelo življenje.

DRUŽBA

S pomočjo pravlјice in filma smo si približali nek proces, kako je nastal planet Zemlja, kako so nastajale celine, kako se je začelo življenje, da so prvi proizvajalci kisika stromatoliti in da se je življenje začelo v vodi.

Slika 11 in 12:
Risanje
stromatolitov z
nogo in roko
Vir: Lasten

NARAVA

Otroci so si skozi vsa področja dejavnosti, ki so zgoraj opisane ustvarili oziroma oblikovali ustrezno predstavo o našem planetu. Za konec smo naredili tudi poizkus vulkan, kjer so bili otroci aktivni, saj je vsak naredil svojega. Bili so seznanjeni s tem, kaj je lava, kaj vulkan in kaj magma.

Slika 12: Naravoslovni poizkus vulkan
Vir: Lasten

GIBANJE

Znanje smo utrjevali tudi preko giba. Planete in značilnosti vesolja (npr. zvezdni utrinek, meteor), smo povezali z gibom v gibalni igri, ki so jo imeli otroci zelo radi- Sprehod po vesolju.

HRANA PO CELINAH

V vsaki deželi najdemo njene značilne sestavine, pridelke, živali in izdelke. Z otroki smo potovali po celinah ter odkrivali, od kod izvirajo različne vrste hrane, kako jo jedo ter uporabljajo v receptih danes. V veliko pomoč nam je bila knjiga z naslovom Atlas hrane po svetu.

Otroci so spoznali izvor hrane in hrano, značilno za naslednje kontinente:

- Severna Amerika (buče, sončnice),
- Južna Amerika (krompir, koruza),
- Evropa (rdeča pesa, korenček, pica, baklava, čevapčiči, burek),
- Afrika (kus kus, banana),
- Azija (kaki, kava, riž, limona, pomaranča, črna redkvice, ingver, grozdje),
- Avstralija (evkaliptus - evkaliptusovo olje)

Slika 13: Didaktična igra z magneti (celine in hrana sveta)

Vir: Lasten

EVROPA

JEZIK

Otrokom je bila najprej predstavljena zgodba o Princesi Evropi, v katero se je zaljubil kralj bogov Zeus. Da bi se približal princesi se je spremenil v prelepega belega bika z nenavadnimi rogovi. Princesa ga opremi s svojimi rožami, se opogumi in sede nanj. Bik gre v vodo in odplavata v Grčijo. Tam se spremeni nazaj v Zeusa, Evropa se zaljubi vanj in rodijo se njima trije otroci. Tako je celina Evropa dobila ime po princesi.

UMETNOST

Po seznanitvi z zgodbo o princesi Evropi smo se seznanili še z glasbo in izraznim plesom. Priskrbeli smo si tudi kostume, kateri so predstavljali Slovenijo in naše sosedje.

1. Offenbach, CAN CAN

Uprizorili smo viteze/vojake/pogumneže, njihovo mogočno podobo, bojevanje, pogum, boj na konju...na koncu smo prikazali zmago, da smo ubranili domovino, našo celino.

2. Johannes Brahms, LULLABY

Ko je bojev konec je čas, da se začno razvijati države Evrope. To je umirjeno, dolgo obdobje, kjer vsaka država dobi svoje mesto na celini Evropi. Otroci so se mirno izražali z nežnimi gibi rok in nog – z nogami so risali meje države.

3. Johann Strauss II, PIZZIZATO POLKA

Smo celota, smo ekipa. Vsa Evropa se veseli skupaj. Osredotočili smo se na sosede Slovenije - Hrvaško, Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Z izražanjem smo prikazali značilnosti le teh:

AVSTRIJA: smučali smo na urejenih smučiščih

HRVAŠKA: igra v morju

MADŽARSKA: nežno smo poskakoval po prstih, da nismo dvignili blata v Blatnem jezeru.

ITALIJA: vozili smo se z gondolami po Benetkah, in se udeležili beneškega karnevala

SLOVENIJA: v Postojnski jami smo uprizorili gibanje človeške ribice ter odšli na Triglav, kjer Aljažev stolp in zastavo veter nežno nagiba levo in desno.

Na zgoraj omenjene skladbe in koreografijo sem za otroke ustvarila tudi animacijo, ki si jo lahko ogledate na spodnji povezavi.

<https://www.youtube.com/watch?v=6UArAmvI3rI>

Slika 14: Z izraznim plesom smo se predstavili na plesnem odru Koroške

Vir: Lasten

GIBANJE

Samo temo sva otrokom podali tudi skozi gibanje. Na poligonu so se spremenili v smučarje, povodne može, raziskovalce Eifflovega stolpa, skakalce Mostarja, plezalce Triglava in še in še.

Otroci so gibalne koncepte usvajali tudi preko gibalnih minutk in ena od iger, ki se je navezovala na sklop o Evropi, je bila DA/NE (verzija dan/noč). Otroci so z zanimanjem poslušali in z znanjem gibalno odgovarjali na pravilne ali napačne trditve o Evropi.

MATEMATIKA

V igralnici imamo odličen didaktični pripomoček in sicer zemljevid Evrope, Katere države se pritrjujejo z magneti. Države so pobarvane v barvi zastave in opremljene s kakšno znamenitostjo. Ker so magneti zelo praktična zadeva, se otroci vseskozi ustavljajo pri zemljevidu, države opazujejo jih odvezemajo, dodajajo. Izhodišče za NAD, POD. LEVO, DESNO, VEČJA, MANJŠA, ENAKO VELIKA je Slovenija. Tako smo ugotavljali, katere države ležijo nad, katere pod, katere so levo, katere desno od Slovenije, katere so večje ali manjše. Pogovarjali smo se, koliko mej prestopimo, če gremo v Avstrijo, Italijo, Hrvaško, Madžarsko. Ugotovili

smo da eno. Kaj pa, če gremo v Švico? Koliko mej in katere moramo prestopiti? Tako so otroci s prstom potovali po zemljevidu, "prestopali" meje in šteli.

Otroci so si z zemljevida snemali države, jih obrisovali in vanje risali zastave. Bili smo pozorni, kako tečejo barve, črte, pasovi: VODORAVNO, NAVPIČNO, POŠEVNO

Slika 15: Oblike držav in zastave

Vir: Lasten

DRUŽBA

Že, ko smo obravnavali celine, sem otrokom vseskozi podajala informacijo, da mi živimo na celini Evropa. Torej smo počasi začeli sestavljati Evropo in prišli do zaključka, da je tukaj mnogo držav. S pomočjo didaktičnega zemljevida in predstavitvi ppt-ja smo spoznavali in se seznanjali z državami. Ppt je zasnovan tako, da je na prvi prosojnici napisano ime države, glavno mesto, zraven je zastava in obris države. Na drugi in tretji pa so prikazane znamenitosti te države. Spoznavali in potovali smo po naslednjih državah:

SLOVENIJI (gremo na Triglav do Aljaževega stolpa, v postojnsko jamo obiskati človeško ribico in v Ljubljano si ogledati Prešernov spomenik ob reki Ljubljanici),

ITALIJI (med kanali v Benetkah smo se vozili z gondolami in si ogledali beneški karneval, si privoščili pico Margerito in si ogledali kip Davida v Firencah),

HRVAŠKI (gremo na morje na ogled puljske arene in Plitvičkih jezer), KOSOVU (ogled kipa bojevnika Skenderbega in katedrale matere Tereze),

BOSNI (gremo v Mostar skočiti z mostu, nato na čevapčiče in baklavo),

MADŽARSKI (ogled tekme F1 - Hungaroring in pa ohladitev v Blatnem jezeru),

AVSTRIJI (poslušamo Mozarta in smučamo na zelo urejenih smučiščih),

ŠVICI (okušamo švicarski sir in Milko čokolado),

NEMČIJI (ogled čudovitih gradov in obisk legolanda),

FRANCIJI (se peljemo z dvigalom na Eifflov stolp, pojemo francoski rogljiček, nato gremo v

muzej Louvre na ogled Da Vincijeve Mona Lize),

ŠPANIJI (v mestu Malaga obiščemo Picassa ter ogled njegovih del.

Nato ogled nogometne tekme na stadionu Camp Nou),

PORTUGALSKI (ogled stolpa De Bellem, kjer so bili včasih zapori in stražni stolp),

VELIKI BRITANIJI (vožnja z nadstropnim rdečim avtobusom do znamenitega Big Banga),

NORVEŠKI (ogled prekrasnih krajev s pisanimi barvnimi hišami in severni sij),

ŠVEDSKI (obiskali smo Astrid Lindgren in Pika Nogavičko ter obiskali koncert skupine ABBA),

FINSKI (ogled prečudovitega polarnega sija in obisk Božička ter njegovih jelenčkov).

SLOVENIJA

Slovenija je nenavadna in čudovita dežela v Evropi. V njej se v majhnem prostoru mešajo različni pokrajinski tipi (Alpski svet, Sredozemski svet, Dinarski svet in Panonski svet). Površina Slovenije meri 20.272 km². Število prebivalcev je približno 2.000.000. Glavno mesto je Ljubljana, najvišji vrh je Triglav. Poleg tega ima veliko smučišča, gore, hribe, kamor se zatečejo turisti (Perko, 1998).

Poleg tega je Slovenija bogata vodna država. Poleg morja, potokov in jezer ima veliko rek, na katerih so hidroelektrarne. V Sloveniji najdemo različna kopališča, tako naravna, kot umetna. Vsaka pokrajina ima svoje znamenitosti, katere se splača obiskati (Ogrin in Plut, 2009).

DEJAVNOSTI PO PODROČJIH:

JEZIK

Otroci so se podrobneje seznanili z eno izmed legend krlj Matjaža, ki govori o vladanju bogatega in pravičnega kralja, po imenu Matjaž. Bil je naše gore list. Ker je bil pravičen vladar, ni bil ubit, ampak se je pred njim odprla gora in ga vzela vase. Tam zdaj za mizo spi s svojimi vojaki, in ko se bo njegova brada devetkrat ovila okoli mize, se bo slovenski kralj prebudil in prišel odrešiti svoje, pod tujci zatirano

ljudstvo. Seveda je otroke najbolj zanimalo, kdaj se mu bo brada ovila okoli mize devet krat, da se bo zbudil. Na to vprašanje jim žal ne znam odgovoriti, sem jih pa vedno prepričala z odgovorom, da zaenkrat še ni potrebno, da se zbudi, saj tukaj v Sloveniji vlada mir in da Turki (o njih so se še posebej radi pogovarjali, še od spoznavanja Kosova in Skenderbega) ne povzročajo več nemira.

DRUŽBA

Skozi različne dejavnosti (gibanje, bee boti, različni zemljevidi, zgodbe, pogovori, ogledi preko AV sredstev, taktilno igro) smo spoznavali Slovenijo. Igrali in pogovarjali smo se tako, kot da smo ali turistični vodniki ali pa turisti, ki spoznavamo lepote Slovenije. Predvsem smo si pomagali z didaktičnim magnetnim zemljevidom. Tako smo potovali po Sloveniji:

RADLJE OB DRAVI: obiskali smo dvorec in samostan, kjer je sončna ura. Odšli smo na pohod na Župank, Stari grad, kjer je prebival Siegfried Marenberški, ter do ribnik Reš. V Radljah smo si ogledali tudi cerkev Sv. Mihaela.

ČRNA NA KOROSKEM: pod Peco smo obiskali kralja Matjaža.

JULIJSKE ALPE: povzpeli smo se na najvišjo goro Triglav. V bližini Triglava sta Kekec in Planica.

POSTOJNA: obisk postojnske jame in človeške ribice.

LJUBLANA: v našem glavnem mestu se sprehodimo ob Ljublanici in ogledamo Prešernov spomenik.

KRANJ: ogled krajnske čebele Sivke.

LIPICA: ogled lipicancev.

MORJE: ogled solin in Luke Koper.

ILIRSKA BISTRICA: raziskovanje legende o Martinu Krpanu.

KOČEVJE: poslušanje zgodb o Petru Klepcu in opazovanje kočevskega medveda.

BREŽICE: kopanje v termah Čatež.

PTUJ: sodelovanje na pustnem karnevalu in spoznavanje Kurentov.

PREKMURJE: opazovanje štokelj.

NARAVA

Skozi taktilno igro Vreme po Sloveniji smo poskrbeli za prijetno vzdušje v skupino in dobro počutje otrok. Igro smo večinoma izvajali v sklopu jutranjih gibalnih minutk. Uporabljali smo različno močne prijeme, gibe, pritiske ... S taktilno igro smo se pričeli tako, da smo se usedli in gibe, prijeme izvajali na svojih nogah, rokah, trupu. Ko smo gibe usvojili, smo se postavili v krog. Otrok je položil prijatelju roke na hrbet in masiral drugega. Skozi to igro smo še podrobneje spoznavali Slovenijo. V pomoč so nam bile podpirne vizualne kartice, ki smo jih naredili sami.

Obiskujemo naslednja mesta v Sloveniji in z rokami, dlanmi, prsti uprizarjamo vreme:

PTUJ - TEŽKI KOPASTI OBLAKI - z razprtimi dlanmi vijugamo levo in desno,

ČATEŽ - PRETI NEVARNOST TOČE - z razprtimi dlanmi močneje bobnamo,

KOČEVJE - MOČNO DEŽUJE - s pestmi bobnana,

LJUBLJANA - BLAGO DEŽEVJE - z razprtimi dlanmi - prsti se čvrsto pomikamo po telesu,

ČRNA NA KOROŠKEM - MOČNE PADAVINE IN NEVIHTE - bobnamo s prsti obeh rok,

TRIGLAV - SNEŽNO VREME - s sklenjenimi prsti rišemo kroge - snežinke,

LIPICA - ZEMELJSKI PLAZOVI - s pestmi rišemo spirale,

POSTOJNA - SONČNO - z razprtimi dlanmi rišemo sonce,

KOPER - BURJA - s kazalci obeh rok rišemo črte iz središča navzven,

RADLJE OB DRAVI - DEŽEVEN DAN - s komolci vlačimo črte od zgoraj navzdol.

MATEMATIKA

Ker večina otrok že pozna velike tiskane črke, sem na zemljevid Slovenije napisala črke strani neba (S, J, V, Z). Seveda sem jih že veliko prej seznanjala s stranmi neba (pri spoznavanju celin in Evrope), tako da so jim te besede bile znane. Veliko otrok je s to vizualno podporo znalo povedati, kje je določen kraj. Tudi mrežno podlago Slovenije smo si priskrbeli in tako usvajali Slovenijo z Beeboti.

Slika 16: Zemljevid Slovenije z magneti

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Otroci so s tem projektom skozi različne igre čez celo leto pridobili veliko znanja. V veliko pomoč so mi didaktične igre, saj nudijo veliko mero kreativnosti in pri otrocih zbudijo radovednost. Pomembno je, da se vsa področja med seboj prepletajo oziroma da se tema čuti v vseh področjih. Poleg vsega, kar sem predstavila, smo izvajali še

mnoge druge dejavnosti, ki so pripomogle pri usvajanju vesolja in sveta.

Viri in literatura

1. Beaumont, E. in Guilloret, M. (2008). *Podobe vesolja*. Ljubljana: Oka otroška knjiga.
2. Couper, H. in Henbest, N. (1997). *Veliki pok*. Tržič: Učila d.o.o.
3. Ogrin, D. in Plut, D. (2009). *Aplikativna fizična geografija Slovenije*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
4. Peček, A. (ur.). (1993). *Zbirka korenine znanja. Nebo nad nami*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
5. Perko, D (1998). *Slovenija: Pokrajine in ljudje*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Vpliv lutke na bolnega otroka ter njegov strah v vrtcu

PETRA HUDOURNIK, *dipl. vzg.*

petrahudournik@gmail.com

Povzetek: Vrtci so prostori, kjer se otroci učijo, igrajo in rastejo. Med otroki so lahko tudi taki, ki so bolni, kar je lahko zanje zelo stresno in neprijetno. Namen članka je predstaviti uporabo lutke pri delu z bolnim otrokom v vrtcu. Lutka lahko predstavlja pomemben vir tolažbe, prijateljstva in učenja, zato lahko pripomore k boljšemu počutju bolnih otrok v vrtcu. Članek govori o pomembnosti uporabe lutk pri bolnih otrocih v vrtcu. Bolezen in strah sta pri otroku v tesni povezavi, zato lahko uporaba lutke pomaga ublažiti otrokovo nelagodje, saj mu omogoča, da izrazi svoja čustva, lajša stres in nudi občutek varnosti ter topline. Lutka lahko pomaga tudi pri vzpostavitvi boljšega odnosa med otrokom in vzgojiteljem ter olajša komunikacijo med njima. Uporaba lutke pri otrocih, ki so zboleli, lahko pomaga otroku pri obravnavi procesa zdravljenja, obiskov pri zdravniku in drugih težavnih in strašljivih situacijah. Poleg tega lutka lahko postane vir udobja in varnosti za otroka, ki se počuti osamljeno in izključeno. Vzgojitelji lahko lutko uporabijo kot način, da otroka

seznanj s postopkom zdravljenja, obiski zdravnika in podobnih situacij na način, ki je bolj razumljiv in manj strašljiv za otroka.

Ključne besede: lutka, strah, predšolski otrok, bolezen, terapevtsko sredstvo

Abstract: Kindergartens are places where children learn, play and grow. Among the children there may also be those who are sick, which can be very stressful and unpleasant for them. The purpose of the article is to present the use of a doll when working with a sick child in a kindergarten. A doll can be an important source of comfort, friendship and learning, so it can help sick children in kindergarten feel better. The article talks about the importance of using dolls for sick children in kindergarten. Illness and fear are closely related in a child, so using a doll can help alleviate the child's discomfort, as it allows him to express his feelings, relieves stress and provides a sense of security and warmth. The doll can also help to establish a better relationship between the child and the educator and facilitate communication between them. Using a doll with children who are sick can help the child deal with the healing process, doctor visits, and other difficult and scary situations. In addition, a doll can become a source of comfort and security for a child who feels lonely and excluded. Educators can use the doll as a way to introduce the child to the treatment process, doctor visits and similar situations in a way that is more understandable and less scary for the child.

Keywords: doll, fear, preschool child, illness, therapeutic agent

UVOD

Z lutkami se lahko otroci prelevijo v različne like, se vživijo v njihove vloge ter tako razvijajo svojo domišljijo, kreativnost in empatijo. Otroci se lahko preko lutk tudi izrazijo svoja čustva, kar jim lahko pomaga pri obvladovanju stresnih situacij in težav. Lutka lahko predstavlja tudi magično moč za otroke. Otroci v njej vidijo nekaj posebnega, kar jim lahko pomaga pri premagovanju strahov in nelagodja. Lutka lahko predstavlja nekakšen totem ali amulet, ki jih varuje in jim daje občutek varnosti in zaščite. Vzgojitelji v vrtcu lahko uporabijo lutko kot pripomoček za pomirjanje in sproščanje otrok. Lahko jo uporabijo pri izvajanju različnih meditativnih in sprostitvenih tehnik, ki pomagajo otrokom pri obvladovanju stresa in tesnobe. Lutka lahko tako postane del terapevtskega procesa, ki pomaga otrokom pri soočanju s težavami in stresnimi situacijami. Lutka pa ni pomembna le za otroke, ampak lahko pomaga tudi odraslim pri premagovanju stresa in težav. Mnogi terapevti in svetovalci uporabljajo lutke pri terapiji in svetovanju, saj lahko predstavljajo nekakšno projekcijsko platno, preko katerega se lahko ljudje izrazijo in izrazijo svoja čustva. Vse te različne funkcije in koristi lutke jo naredijo za pomemben pripomoček v vrtcu in pri otrokovem razvoju. Pravilna uporaba lutke lahko pomaga otrokom pri premagovanju strahov in tesnob, razvijanju domišljije in empatije ter pri sprostitvi in pomiritvi. Bolan otrok v vrtcu predstavlja velik izziv za vzgojitelje. Pogosto se srečujemo s situacijami, ko ima otrok v vrtcu povišano temperaturo, se počuti slabotno, bruha ... Zelo pomembno

je, da se med časom, ko čakamo na starše, posvetimo predvsem otrokovim čustvenim potrebam in mu nudimo podporo. Ena izmed možnosti pri pomoči je uporaba lutke. Lutka lahko pomaga otroku izraziti svoja čustva, lajšati stres, mu nudi občutek varnosti in topline, predvsem pa olajša komunikacijo med otrokom in vzgojiteljem.

Bolezen in strah otroka

Vsaka bolezen prinaša v otrokovo življenje spremembe. V času bolezni se mu lahko spremenijo dnevni red, igra, prehrana, vedenje in zaradi možnosti hospitalizacije tudi prostor (Švajncer, 1988). Bolezen in strah sta pri otroku v tesni povezavi. Bolezen doživljajo kot posledico napada, počutijo se slabo. Če lahko odrasli ublažimo strah, bo otrok lažje prenašal bolečine. Lutka je za otroka nekaj posebnega, saj mu omogoča, da se vživi v vlogo druge osebe in s tem razvija svojo domišljijo, empatijo in komunikacijske spretnosti. Poleg tega lahko z uporabo lutke lažje pridobimo otrokovo zaupanje in vzpostavimo boljši odnos z njim. Raziskave kažejo, da lahko uporaba lutke pri bolnih otrocih v vrtcu prav tako prinese številne koristi. Raziskava, objavljena v reviji *Journal of Pediatric Nursing*, je pokazala, da lahko lutka pomaga tudi pri zmanjševanju bolečin pri otrocih. V vrtcu se pogosto srečujemo z otroki, ki so bolni, vendar se pojavljajo vprašanja, kako ukrepati ob pojavu bolnega otroka v skupini in kako se ob tem obnašati. Povišana telesna temperatura, slabost, bruhanje in bolečine so samo nekatere težave, s katerimi se otroci soočajo v vrtcu. Otrok, ki se v vrtcu počuti slabo, ima povišano telesno

temperaturo, izgubi apetit je bolj razdražljivi. Za vzgojitelje je pomembno, da nudijo otroku primerno oskrbo, čustveno oporo in ga pomirijo. Približevanje bolnemu otroku v vrtcu je lahko zelo občutljivo in zahtevno. Otrok, ki je bolan, se lahko počuti osamljenega in izključenega. V takšnih primerih lahko uporaba lutke pomaga olajšati nelagodje otroka in pomaga vzgojitelju pri komunikaciji z otrokom. Uporaba lutke pri otrocih, ki so zboleli, lahko pomaga otroku pri obravnavi procesa zdravljenja, obiskov pri zdravniku in podobnih situacij, ki so za otroka pogosto težavne in strašljive. Lutka lahko postane vir udobja in varnosti za otroka, ki se počuti osamljeno in izključeno. Vzgojitelji lahko lutko uporabijo kot način, da otroka seznanijo s postopkom zdravljenja, obiski zdravnika in podobnih situacij na način, ki je bolj razumljiv in manj strašljiv za otroka.

Vpliv lutke in njena magična moč

Predšolski otroci imajo lutke radi. V tej dobi so zelo hvaležno vzgojno sredstvo. Poleg vzgojne funkcije ima lutka tudi ustvarjalno in estetsko moč. Ker večina lutk vsebuje veliko mero humorja, se otroci ob njej sprostito in razvedrijo. Znano je, da so besede, ki jih izrečejo lutke, uspešnejše pri vzgoji kot zahteve staršev ali vzgojiteljev. Zato tudi ni čudno, da lutke ne nastopajo pri vzgoji le v vrtcih in doma, temveč jih srečamo tudi v šolah in bolnišnicah ... V vrtcu popestrimo z lutko marsikatero dejavnost (iz prav vseh vzgojnih področij). Največkrat jo vzgojitelji uporabljamo kot motivacijsko sredstvo, saj še tako

nezainteresiranega, neobčutljivega otroka pritegne, v njem vzbudi zanimanje in interes za spoznavanje nečesa novega. Otrok se raje uči od lutke kot od nas odraslih. Ob tem, ko se otrok uči z lutko, je lahko ta nerodna, humorna, izzivalna, nežna, razumevajoča (Lipovec, povz. po Željeznov Seničar, 2017, str. 52). Lutke so igrače, ki so pomembne za otrokov razvoj in imajo izjemno moč domišljije, didaktični pomen in vzgojno funkcijo, psihološko in sociološko moč. Poleg sporočilne vrednosti imajo ne glede na vrsto tudi močno estetsko privlačnost. Združujejo zaznavo, razumevanje, gibanje, govor in sodelovanje z okoljem. Imajo posebno mesto v svetu otrok in jih pogosto uporabljajo kot sredstvo za izražanje svojih čustev. Vsak otrok se nekoč sreča z lutko. Če ne prej, ko pride v vrtec. Otroci verjamejo, da je tisto, kar lutka pove, tudi prav; bolj verjamejo domišljijским likom kot realnim osebam. Lutka ima izjemno moč domišljije. Pomaga tudi pri razreševanju otrokovih težav (Kavkler in Strmšek, 2010). Lutka lahko pomaga tudi pri komunikaciji med otrokom in vzgojiteljem, saj lahko otrok izrazi svoja čustva in skrbi preko lutke. Kljub temu pa je pomembno, da lutko uporabimo pravilno. Vzgojitelji morajo paziti na otrokove potrebe in uporabo lutke prilagoditi v skladu z njimi. Le tako lahko lutke postanejo pomembno orodje za približevanje otroku v vrtcu, ki je bolan. Lutke so za otroka zelo privlačne, imajo posebno moč in energijo, ki jo zmorejo le one. Vsak predmet lahko oživi in postane nova oseba, ki bo pripravila otroke za samohoteno komunikacijo ali motivacijo (Korošec, 2002). V otroški domišljiji se dogaja marsikaj. Tu najdemo

enega od razlogov, zakaj lutke tako očarajo. Ker otrok veliko lažje vzpostavi kontakt z lutko, kot z odraslo osebo imajo prav lutke to magično moč, da olajšajo otrokov strah in bolečino. Ni pa dovolj, da se zavedamo samo dobrega počutja ob lutkah. Pomembni so cilji. Z lutko vplivamo na kognitivni, socialni in čustveni razvoj otroka. Lutke nudijo otrokom široke možnosti za doseg naslednjih ciljev:

- spodbujanje kreativnega izražanja,
- stimuliranje in povečanje domišljije,
- razvijanje spontanega in besednega izražanja,
- izboljšanje govora in izgovorjave,
- medsebojno usklajevanje ter razvijanje občutka za čas in prostor,
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti,
- razvijanje samozaupanja,
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način,
- Razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti ... (Korošec, 2002).

Prav tako je B. Osojnik v knjigi Čudovit svet lutk napisal, da igra z lutko pripomore k razvoju otrokove domišljije, krepitvi samozavesti, k oblikovanju samopodobe, izražanjuemocij, empatije... tudi pisateljica Vlasta Pokrivka prav tako opozarja na to, kako lutka vpliva na otrokova čustva. Igra z lutko čustveno olajša otroka, staršem pa omogoči vpogled v konfliktne situacije, ki se dogajajo pri otroku (Pokrivka, 1985). Veliko je primerov, ki kažejo na to, kako lahko lutka pomaga vsakemu, predvsem pa otroku, ki zbolí. Potrebno je le malo,

da preusmerimo otrokovo pozornost drugam in preženemo njegov strah.

Lutka in bolan otrok

Da bi bolj poglobili naše razumevanje uporabe lutke kot orodja za pomoč bolnim otrokom v vrtcu, smo se odločili za izvedbo praktičnega primera. Naša skupina se je srečala z otrokom, starim štiri leta, ki je prišel v vrtec z visoko vročino in slabo voljo. Ker je bil otrok precej utrujen in se ni hotel igrati z drugimi otroki, smo se odločili uporabiti lutko za vzpostavitev stika z njim. Najprej smo otroku pokazali lutko in mu povedali, da mu lahko pomaga izraziti svoje občutke. Lutka je bila mehka, majhna in prijetna na dotik, kar je takoj pritegnilo otrokovo pozornost. Skupaj smo se igrali z lutko in otrok je bil vesel, da mu je bila dana priložnost, dajo vzame v roke in jo crklja. Postopoma smo otroka spodbujali, da izrazi svoje občutke skozi lutko, in opazili smo, da je bil veliko bolj sproščen kot predhodno. Med igro ter rokovanjem z lutko je bil otrok videti bolje. Svoje stiske in bolečine ni izražal z jokom. Z lutko se je igral še nekaj časa, nato pa je želel počivati. Ko so starši prišli po otroka, smo jim povedali o uporabi lutke in kako je pomagala otroku izraziti svoje občutke. Starši so bili navdušeni in so nam povedali, da so tudi sami uporabili lutko kot način, da bi otroka umirili, ko se je doma počutil slabo. Kenneth J. Gergen in Mary M. Gergen, avtorja študije o uporabi lutke v terapiji, pravita: «Uporaba lutke je lahko izjemno učinkovita pri lažšanju stresa, ki ga doživljajo otroci, ki se soočajo z

boleznijo ali hospitalizacijo.» Tako je za otroka lahko stres že sam odhod k zobozdravniku. Soočili smo se s primerom otroka, ki ga mama nikakor ni mogla pripraviti na zobozdravnika. Na pregled sta odšla petkrat, a otrok ni želel odpreti ust. Otrok ni želel sodelovati. V vrtcu smo se odločili, da bomo imeli v obravnavi temo »Če medo zboli«. Spoznavali smo poklice, igrali lutkovno predstavo, povabili zobno asistentko, ki nam je predstavila poklic zobozdravnika in njihov pribor preko lutke v obliki zoba itd. Pri dečku smo premagali strah do zobozdravnika. Na podlagi naše prakse lahko rečemo, da je uporaba lutke kot orodja za pomoč bolnim otrokom in pri premagovanju strahu v vrtcu zelo učinkovita. Lutka lahko pomaga otroku izraziti svoje občutke, razbremeniti stres, zagotoviti občutek varnosti in topline ter olajšati komunikacijo med otrokom in vzgojiteljem. Vendar pa je pomembno, da se uporaba lutke izvaja na usklajen in dosleden način, saj bo drugače izgubila svoj namen. Poleg tega je potrebno upoštevati otrokove individualne potrebe in prilagoditi uporabo lutke v skladu z njimi.

ZAKLJUČEK

Velik razvojni uspeh je zaslediti predvsem na področju izobraževanja, kjer glavno vprašanje ni kakovost izvedbe, pač pa ustvarjalna vrednost za otroka. Otrok veliko lažje vzpostavi kontakt z lutko kot odraslim. Razlog je v tem, da imajo otroci strah pred odraslimi in njihovimi pričakovanji. Lutka to negotovost komunikacije zelo olajša in otroku pomaga, da manj stresno sprejema okolje, v katerem je.

Lutka si izmišlja zgodbe, poje, je radovedna, pripravljena pomagati, premaga strah ali pa samo olajša bolečino, ko je otrok bolan. Ko je otrok bolan ali pa je v stiski, potrebuje nekoga, ki mu lahko zaupa in mu pomaga. Ustrahovanje lahko pusti posledice pri otroku in prav tako mu ne bo pomagala naša zaskrbljenost. Lutka otroku vzbudi zanimanje in s pravilno uporabo ter pristopom lahko otroku pomagamo omiliti bolečino in premagati strah. Izkušnje iz prakse so pokazale, da ima uporaba lutke v vrtcu številne prednosti in lahko pomaga pri razvoju otrokove domišljije, empatije in komunikacijskih spretnosti. Lutka lahko služi kot vir pogovora in skupne igre, kar otroku omogoča, da pozabi na bolezen in se sprosti. Vzgojitelji lahko skozi igro z lutko spodbujajo otroke, da se izrazijo in izrazijo svoje občutke ter tako prepoznajo in razumejo občutke drugih. Vendar pa je pomembno, da se uporaba lutke prilagodi potrebam in željam bolnega otroka ter da se upošteva njegove individualne značilnosti. Pri tem je potrebno upoštevati tudi starost otroka in stopnjo njegovega razvoja, saj se bo v vsaki starosti otrok soočal z boleznijo drugače. Vzgojitelji morajo biti pozorni na signale, ki jih otrok pošilja, in ustrezno ukrepati, da mu nudijo primerno podporo. V zaključku ugotavljamo, da je uporaba lutke lahko učinkovito sredstvo za lajšanje stresa in nelagodja, ki ju doživlja bolan otrok v vrtcu. Lutka lahko otroku pomaga, da se izrazi, razume svoja čustva in se lažje vključi v skupino vrstnikov. Otroci se večkrat poistovetijo z lutko, se z njo približajo odraslim ali kakšni situaciji, kateri bi se v nasprotnem primeru težje. To je magična moč lutk in zato so lutke nekaj

posebnega. Ključno je, da se uporaba lutke prilagodi potrebam bolnega otroka in da se zagotovi primerna nega ter čustvena podpora. Zato bi bilo smiselno, da se o uporabi lutke v primerih bolnih otrok v vrtcih še naprej raziskuje ter razvija smernice in priporočila za vzgojitelje.

Viri in literatura

1. Kavkler, A. in Strmšek, T. (2010). *Vloga lutke pri otroški igri*. Pridobljeno 6.5.2023, iz http://solalaporje.splet.arnes.si/files/2015/08/2009-2010_Vloga-lutke-pri-otroski-igriA.-KavklerT.Strm%C5%A1ekmentor-A.-Jesenek.pdf
2. Gergen, K. J., & Gergen, M. M. (2004). *The therapeutic use of dolls: A review. Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training.*
3. Korošec, H. (2002). Neverbalna komunikacija in lutka. V H. Korošec in E. Majaron (Ur.), *Lutka iz vrtca v šolo* (str.31-54). Ljubljana: Uiverza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
4. Lipovec, A. (2017). Družinsko branje z lutko. V Željznov Seničar, M. (Ur.), *Igra in učenje predšolskega otroka* (str5.-55). Ljubljana: Mib d.o.o.
5. Madden, K., & Cangelosi, J. D. (2015). The use of therapeutic dolls for children undergoing painful procedures. *Journal of Pediatric Nursing*, 30(1), e9-e14.
6. Osojnik, Bernarda (2015). *Čudoviti svet lutk. Didakta, letnik 25, številka 185, str. 2-5.*
7. Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb:Školska knjiga.
8. Švajncer, M. (1988). Hospitaliziran otrok v procesu zdravstvene nege – naloge kontinuirane nege. *Zdravstveni obzornik* 22 (3/4).

Z elementi formativnega spremljanja do spodbujanja fonološkega zavedanja pri urah DSP v vrtcu

PETRA MLINARIČ, *mag. prof. spec. in reh. ped.*
petramlinaric@osstankavraza.si

Povzetek: Raziskave ter praktične izkušnje pedagoških delavcev kažejo številne pozitivne vplive uvajanja formativnega spremljanja na učenje, poučevanje ter učne dosežke otrok oziroma učencev na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja. Z uvajanjem formativnega spremljanja je tako smiselno začeti že v vrtcu, saj lahko na tak način pedagoški delavci kvalitetno spremljajo in spodbujajo razvoj otrok. V prispevku želimo prikazati enega izmed možnih vpeljevanja elementov formativnega spremljanja v ure dodatne strokovne pomoči v vrtcu. Kot primer dobre prakse predstavljamo spodbujanje nekaterih področjih fonološkega zavedanja pri predšolskem otroku z govorno-jezikovnimi težavami. Aktivnosti smo pripravili in izvajali pri individualnih obravnavah, vendar jih z manjšimi prilagoditvami lahko uporabimo tudi pri skupinskem delu.

Ključne besede: formativno spremljanje, fonološko zavedanje, dodatna strokovna pomoč, razvoj

Abstract: Research and the practical experience of pedagogical workers show numerous positive effects of introducing forms of formative assessment on learning, teaching, and learning achievements of children or students at all educational levels. It is reasonable to begin the introduction of formative assessment already in kindergarten so pedagogical workers can qualitatively assess and encourage the children's development. In this article, we want to present one of the possible ways of introducing the elements of formative assessment to the hours of additional professional help in kindergarten. As an example of good practice, we present the encouragement of some parts of phonological awareness in a preschool child with speech-language problems. The activities were prepared and implemented in individual sessions, but with minor adjustments, they can also be used in group work.

Keywords: formative assessment, phonological awareness, additional professional help, development

UVOD

Pojem formativno spremljanje sem sama poznala že nekaj let, vendar sem ga podrobneje pričela preučevati v okviru razvojne naloge Zavoda za šolstvo Republike Slovenije ravno v času, ko sem zamenjala delovno mesto in pričela z izvajanjem dodatne strokovne pomoči v vrtcu. Pojavljala so se mi nešteta vprašanja, na kakšen način vpeljati elemente formativnega spremljanja v delo s predšolskimi otroki s posebnimi potrebami oziroma na kakšen način jih osmisлити ter prilagoditi, da jim bodo razumljiva ter v pomoč pri premagovanju njihovih primanjkljajev oziroma pri razvijanju novih spretnosti in veščin. Kljub temu, da je bilo potrebno veliko časa za pridobivanje novih idej in spoznanj ter spreminjanje starega načina poučevanja, vedno bolj ugotavljam, da formativno spremljanje prinaša veliko prednosti za vse vpletene v proces – tako otroke kot pedagoške delavce.

Formativno spremljanje v predšolskem obdobju

»Cilj formativnega spremljanja pri najmlajših otrocih je zagotavljanje najbolj ustrezne podpore za otrokov razvoj in učenje v danem trenutku, spodbujanje razvoja njihovih veščin učenja učenja in spodbujanje razvoja metakognitivnih strategij« (Holcar Brunauer idr., 2019a, Formativno spremljanje v vrtcu, str. 3). Učenje in poučevanje otrok v predšolskem obdobju je povezano z opazovanjem in pogostim spremljanjem otroka. Le z ustreznim in učinkovitim načinom spremljanja lahko načrtujemo ustrezno

podpore, ki jo predšolski otrok potrebuje za svoj nadaljnji razvoj in učenje. Sistematično podpora otrokom pri učinkovitem učenju lahko uresničujemo s konceptom formativnega spremljanja (Holcar Brunauer idr., 2019, Formativno spremljanje v vrtcu, str. 4–5). Formativno spremljanje vpliva na večjo kakovost učenja in poučevanja ter na boljše učne dosežke. Otroci so bolj aktivni in se bolj učinkovito učijo, strokovni delavci pa ozaveščajo pomen povratne informacije glede procesa učenja in vloge otrok v tem procesu (Black idr., 1998 v Holcar Brunauer idr., 2019, str. 5). Tudi pri delu z otroki s posebnimi potrebami se je formativno spremljanje izkazalo kot učinkovito, saj vključuje njihove interese, močna področja, potrebe, način učenja ter njim prilagojene povratne informacije pri učenju veščin in spretnosti. Otrok napreduje v skladu s svojimi zmožnostmi in potenciali, s tem pa se poveča tudi njegova motivacija in veselje do učenja, otrok pa postaja pri učenju bolj aktiven. Formativno spremljanje torej vključuje raznolike potrebe otrok in jih podpira tam, kjer pomoč potrebujejo (Rožič Ožek in Dobravc, S., 2019, str. 5).

Elementi formativnega spremljanja v vrtcu

Na razvoj otroka in na njegov napredek pri učenju vplivajo elementi formativnega spremljanja, ki jih lahko uvajamo vsakega posebej, več skupaj ali pa vse hkrati v različnih delih kurikula. To so:

- aktivna vključenost otroka v proces,
- dokazi,

- povratna informacija,
- učenje otrok od otrok,
- vrednotenje in samovrednotenje.

Aktivna vključenost otroka v proces

Prvi element formativnega spremljanja poudarja pomembnost vključevanja otrok v proces načrtovanja dejavnosti, spremljanje svojih dosežkov ter spodbujanje razmišljanja o aktivnostih ter učenju v oddelku. Otrok pri tem razvija občutek nadzora nad okoljem, postaja bolj samostojen ter prevzema odgovornost za svoje učenje. Vloga vzgojitelja pri tem je, da preveri, na kateri točki razvoja in učenja je posamezni otrok ter preveri, ali so otroci razumeli, kaj se od njih pričakuje. Otroke je potrebno spodbujati k razmišljanju ter skupnemu opredeljevanju ciljev in možnosti za doseg le teh (Holcar Brunaer idr., 2019, Formativno spremljanje v vrtcu, str. 5-6). Kasneje v šoli učenec in učitelj sooblikujta tako imenovane namene učenja in kriterije uspešnosti.

Nameni učenja so preoblikovani učni cilji, ki so učencem razumljivi in jim pomagajo razumeti, kaj se bodo učili in naučili ter se osredotočiti na učno dejavnost. Učenci spoznavajo, katera znanja, spretnosti in stališča bodo razvijali, pri vsem tem pa tudi prevzemajo skrbništvo nad učenjem in razvijajo odgovoren odnos do učenja. Tako učni cilji postanejo učencem bolj razumljivi in smiselni ter delujejo kot neke vrste kašipot, saj se ne osredotočajo le na končni dosežek, temveč opredeljujejo tudi vmesne stopnje na poti do cilja.

Kriteriji uspešnosti učencem pomagajo odgovoriti na vprašanje, kako uspešno je njihovo učenje ter kašen je njihov napredek glede na zastavljene namene učenja. Kriteriji uspešnosti so povezani z učnimi cilji oziroma standardi znanja in učencem jasno kažejo, kdaj bodo uspešni. Pomembno je, da so učencem razumljivi, jasni, konkretni ter realni (Holcar Brunaer idr. 2019, Nameni učenja in kriteriji uspešnosti, str. 3–5).

Dokazi

Pedagoški delavec skozi vzgojno-izobraževalni proces na različne načine zbira in dokumentira dokaze, iz katerih je viden proces napredka, razvoja in učenja otrok. Gre za zapisovanje opažanj, zbiranje izdelkov otrok, fotografiranje in snemanje. Z zbiranjem, dokumentiranjem in reflektiranjem dokazov o razvoju otroka in njegovem učenju spodbujamo tako sedanje kot nadaljnje učenje otrok.

Povratna informacija

Vsakemu otroku je potrebno zagotavljati kakovostne (otrokom razumljive, smiselne, pravočasne in ustrezne) povratne informacije za usmerjanje otrokovega nadaljnega razvoja in učenja. Pomembno je, da se osredotočajo na dejavnost otroka in ne na njegove lastnosti. Otroka je potrebno spodbujati k razmišljanju in opisovanju njegovih izkušenj, vendar brez vrednotenja njegovih odgovorov v smislu pravilno ali napačno. Otrokova vprašanja in komentarje lahko uporabimo pri vodenju nadaljnega pogovora tako, da mu

zagotovimo ustrezno povratno informacijo. Postopoma lahko otroke učimo, da pričnejo dajati povratne informacije tudi drug drugemu.

Učenje otrok od otrok

Pomembno je tudi učenje otrok od otrok, kjer se otroci učijo pomena medsebojnega sodelovanja, ter o pomembnosti prispevka vsakega otroka k uspehu skupine. Učijo se, da jim lahko razmišljanje in vedenje sovrstnika pomaga tudi pri njihovem razumevanju in učenju. Naloga vzgojitelja pri tem je, da organizira spodbudno učno okolje, kje imajo otroci možnost sodelovanja in učenja drug od drugega.

Vrednotenje in samovrednotenje

Pri vrednotenju in samovrednotenju pedagoški delavec pomaga vzgojitelj pomaga otrokom, da razmišljajo o svojih spoznanjih, pridobljenem znanju, počutju ob tem, možnosti uporabe znanja v drugih situacijah ipd. Ob tem razvijajo vpogled v lastni proces učenja in občutke o svojem lastnem napredku ter ga tudi samo vrednotijo (Holcar Brunaer, 2019, *Formativno spremljanje v vrtcu*, str. 7–10).

Fonološko zavedanje

Fonološko zavedanje je eden izmed pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na kasnejšo uspešnost otroka pri učenju branja. Gre za jezikovno večino zavedanja in uporabe glasov v besedi in otroku omogoča razumevanje strukture govornega jezika (Skamlič, 2020, str. 6). Je torej osnova za razvoj jezikovnih sposobnosti, saj dobro razvito fonološko zavedanje kasneje vpliva tudi na hitrost branja (Jurišić, 2001, v Letnik, 2020, str. 11). Razvoj fonološkega zavedanja

poteka stopenjsko. Chard in Dickson (1999) kot začetno stopnjo omenjata *sposobnost rimanja*. Otrok na tej stopnji ve, kaj je rima, jo prepozna (npr. v pesmicah) ali jo samostojno oblikuje. Prvi stopnji fonološkega zavedanja sledi stopnja *členjenja stavka na besede*. Otrok na tej stopnji razume, da je govor sestavljen iz posameznih besed, na naslednji stopnji pa se zaveda tudi, da so besede sestavljene iz zlogov (*zavedanje zlogov v besedi*). Sledi stopnja *prepoznavanje začetnih in končnih glasov v besedi*, kjer otrok ve, s katerim glasom se prične in dokonča določena beseda. Zadnja in najvišja raven fonološkega zavedanja pa je *fonemično zavedanje*, ko otrok spozna, da so besede sestavljene iz različnih glasov in je z njimi zmožen manipulirati (dodajati, izpuščati, zamenjevati) znotraj besede. Število osnovnošolskih otrok s težavami na področju fonološkega zavedanja narašča, zato je razvijanje tega področja v predšolskem obdobju še toliko bolj pomembno in bi mu bilo potrebno nameniti posebno pozornost, v primeru odstopanj pa otroku zagotoviti še dodatno pomoč (Globačnik, 2012, str. 61–63).

Elementi formativnega spremljanja pri urah DSP – primer dobre prakse

Dejavnosti fonološkega zavedanja smo izvedli s tremi otroki v različnih vrtcih. Vsi trije otroci so stari 6 let in so v predšolski skupini. Z dvema otrokoma smo že zaključili sklop razvijanja grafomotorike zato so jima bili elementi formativnega spremljanja že poznani, za tretjega otroka pa je bil tak način dela novost. Dejavnosti za

spodbujanje fonološkega zavedanja smo izbrali zato, ker imajo vsi trije otroci na tem področju težave in smo tako izhajali iz njihovih individualiziranih programov, kjer so ti cilji tudi opredeljeni.

V nadaljevanju predstavljamo primer vpeljevanja nekaterih elementov formativnega spremljanja, ki smo jih izvajali individualno v sklopu ur DSP v vrtcu. Najprej bomo na kratko predstavili potek osrednjih dejavnosti, nato pa sledi kratek opis elementov formativnega spremljanja, ki smo jih pri tem izvajali tekom celotnega procesa.

Prepoznavanje rim

Za prepoznavanje rim lahko uporabimo slikovne kartice s pari besed, ki se rimajo. Za prikaz pravilnega oz. nepravilnega odgovora lahko uporabimo dogovorjen pripomoček/znak. Mi smo uporabili kar loparčke, ki so si jih otroci izdelali sami. Otrok izbere eno kartico in poimenuje stvar na sliki. Nato poišče ustrezno sličico z besedo, ki se rima na prejšnjo besedo. Spodbujamo ga, da glasno ponovi obe besedi in mu tako ponudimo priložnost, da še enkrat razmisli, če se besedi res rimata. Če je rešitev pravilna, dvignemo zelen loparček. Če rešitev ni pravilna, dvignemo rdeč loparček in otrok poskusi še enkrat. V kolikor rešitev ponovno ni pravilna, otrok zamenja kartico.

Slika 1: Prepoznavanje rim s slikovnimi karticami

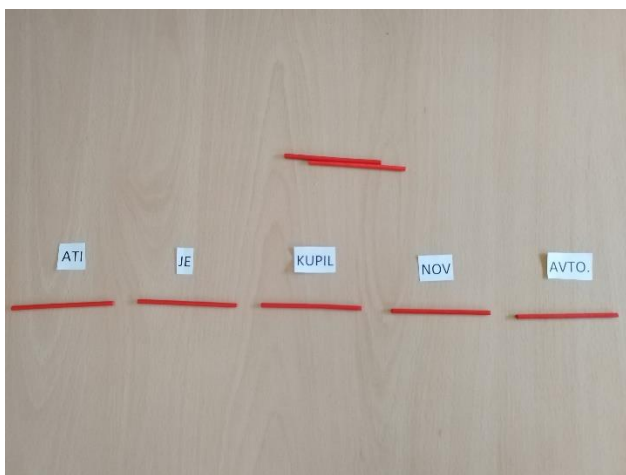
Vir: Lasten

To dejavnost smo z različnim sklopom kartic ponavljali tri zaporedne ure in vsakič postavili cilj, da najdejo vsaj eno rimo več.

Zaznavanje števila besed v povedi

Otroku narekujemo različno dolge povedi, ki jih imamo napisane na posameznih kartončkih. Otrok na mizo ali tla polaga lesene palčke glede na to, koliko besed je slišal v povedi. Kartonček nato razrežemo tako, da na vsakem delu ostane ena beseda. Vsak delček položimo pod palčko. Če je delčkov in položenih palčk enako število, je otrok

zaznal pravilno število besed v povedi. Dolžino povedi stopnjujemo glede na razumevanje otroka, kasneje lahko izbiramo različne dolge povedi. Mi smo si zadali cilj, da otrok zazna vse besede v petih narekovanih povedih, sestavljenih iz treh besed. Dva otroka sta zastavljeni cilj hitro usvojila, zato smo prešli na daljše povedi. Otrok se ovrednoti tako, da ščipalko pritrdi na ustreznih obrazek na steni. Kriterije uspešnosti vedno prilagodimo posameznemu otroku. Dejavnost lahko nadgradimo tudi tako, da za različno dolge besede uporabimo različne dolge palčke.

Slika 2: Dejavnost zaznavanja števila besed v povedi.

Vir: Lasten

Število zlogov v besedi

Za prepoznavanje števila zlogov lahko prilagodimo prejšnjo dejavnost tako, da namesto palčk uporabimo žetončke. Otrok si na

tak način lahko tudi vizualno predstavlja, da je zlog manjša enota kot beseda. Povratno informacijo lahko ponovno pridobi tako, da skupaj razrežemo besedo na zloge, jih polagamo k žetončkom ter preverimo, če se število ujema.

Prepoznavanje prvega glasu v besedi

Za prepoznavanje prvega glasu smo uporabili vrečo, ki smo jo vsakokrat napolnili z desetimi različnimi predmeti. Otrok je povlekel določen predmet, ga poimenoval ter določil prvi glas. Če je bila rešitev pravilna, smo predmet postavili na zelen list, v nasprotnem primeru pa na rdečega. Tako je lahko na koncu enostavno preštel, koliko je bilo pravilnih odgovorov. Enako aktivnost lahko uporabimo tudi za prepoznavanje zadnjega glasu v besedi. Naslednja aktivnost za prepoznavanje prvega glasu je igra s karticami in ščipalkami, kjer otrok izmed treh ponujenih besed išče rimo na zgornjo sliko. Povratno informacijo o pravilno rešitvi dobi tako, da obrne kartico. Če je ščipalka pritrjena na zelen gumbek, je rešitev pravilna.

Slika 3: Prepoznavanje prvega glasu v besedi

Vir: Lasten

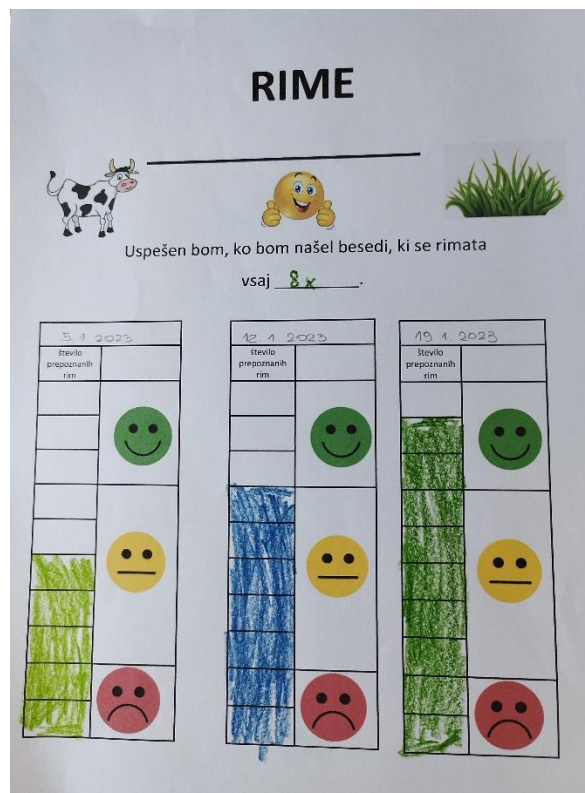
Prikaz elementov formativnega spremljanja pri dejavnostih

Otrokom smo pred samim začetkom pojasnili, da se bomo v naslednjih urah igrali z besedami in glasovi. Želeli smo, da so otroci čim bolj aktivno vključeni v celotni proces ter da bodo lahko ves čas na njim razumljiv način spremljali svoj napredek. Tako smo se odločili, da vključimo tudi namene učenja in kriterije uspešnosti, saj imamo s takim načinom dela pri otrocih v predšolski skupini zelo dobre izkušnje. Za vsako obravnavano področje fonološkega

zavedanja je bil v kabinetu urejen kotiček s posameznimi dejavnostmi. Ko je otrok obvladal določeno stopnjo fonološkega zavedanja (npr. prepoznavanje rim) in smo ta sklop zaključili, smo pričeli z naslednjim sklopom. Kotičke smo dopolnjevali z različnimi nalogami za urjenje določenega področja. Otroci so tudi po zaključenih sklopih radi izbirali dejavnosti in tako utrjevali svoje znanje tekom celega leta.

Aktivna vključenost otroka. Otrok je ob formativnem spremljanju aktivno vključen skozi celoten proces dejavnosti – od načrtovanja, izvedbe do evalvacije. Pri tem je pomembno, da vse skupaj osmislimo in predstavimo na njemu razumljiv način. Prav zato smo za ugotavljanje predznanja uporabili delovni list s sličicami ter ga prilepili v zvezek, da ima otrok jasen pregled, kaj že zna in kaj se mora še naučiti. Delovni list nam je služil tudi kot temelj za postavljanje kriterijev uspešnosti.

Nameni učenja in kriteriji uspešnosti. Z otrokom smo se pogovorili, zakaj se bo učil prepoznavati rime in prvi glas v besedi. Skupaj smo prišli do spoznanja, da mu bo to znanje koristilo v šoli, ko se bo učil brati. Tako smo osmislili namen razvijanja veččin fonološkega zavedanja. Z vsakim otrokom individualno glede na predznanje in stopnjo razumevanja postavimo tudi kriterije uspešnosti. Tokrat smo izbrali barvanje stolpičev, da je imel otrok jasen pregled nad tem, koliko pravih odgovorov mu še manjka, da bo nalogo uspešno opravil.

Slika 4: Primer kriterijev uspešnosti

Vir: Lasten

Dokazi. Naloga pedagoškega delavca je tudi zbiranje dokazov otrokovem razvoju in učenju, ki jih pridobiva neposredno med dejavnostjo otroka. Tako smo zbirali vse izjave otroka med dejavnostjo, praktične izdelke (rešeni delovni listi) in fotografije. Ker je šlo za vaje fonološkega zavedanja, smo otrokove odgovore večkrat posneli. Redno smo zapisovali tudi naša sprotna opažanja. Dokaze

smo shranjevali kar v zvezek za DSP, ki nam skozi vse leto služi kot oblika portfolia za zbiranje podatkov o otrokovem napredku na vseh področjih njegovega razvoja.

Povratna informacija, vrednotenje in samovrednotenje.

Barvanje stolpcev je otroku dalo pomagalo ovrednotiti svoje trenutno znanje, hkrati pa ga je spodbudilo, da si je sam postavil cilj za naslednjo uro (npr. dva pravilna odgovora več). Ob koncu vsake dejavnosti smo si vzeli čas za kratko evalvacijo. Pri tem smo otroka usmerjali, da je sam ubesedil, česa se je naučil, kako mu trenutno gre in pri čem se mora še potruditi. Trudili smo se, da so bile povratne informacije sprotne in smiselne, ter da otroka niso odvrnile od dela, temveč so mu bile spodbuda za nadaljnji razvoj.

Slika 5: Samovrednotenje s pomočjo semaforja

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

V prispevku je bil sicer predstavljen primer formativnega spremljanja z le tremi otroki, zato rezultatov, ki smo jih dobili ne moremo posploševati. Kljub temu skozi leta uvajanja elementov formativnega spremljanja v ure DSP ugotavljamo veliko pozitivnih učinkov. Ne glede na znanje oziroma veščine, ki jih pri posameznem otroku želimo razvijati, opazamo, da so otroci veliko bolj aktivni skozi celoten proces. S tem, da jim osmislimo namene učenja ter predstavimo kriterije uspešnosti vplivamo na njihovo motivacijo. Zaradi individualne oblike dela ni bilo mogoče vpeljati sicer pomembnega elementa formativnega spremljanja - učenja otrok od otrok, kar je edina pomanjkljivost, ki smo jo skozi celoten proces zasledili.

Viri in literatura

1. Chard, D. j. in Dickson, S. V. (1999). *Phonological awareness: Instructional and assessment guidelines*. LD online.
2. Globačnik, B. (2012). *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo.
3. Holcar Brunauer, A., Bizjak, C., Cotič Pajntar, J., Borstner, M., Eržen, V., Kerin, M., idr. (2019). *Formativno spremljanje v podporo učenju: priročnik za učitelje in strokovne delavce*. 2. dopolnjena izd., 3. natis. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Letnik, K. (2020). *Spodbujanje fonološkega zavedanja pri predšolskem otroku* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana
5. Rogič Ožek, S., in Dobravc, S. (2019). *Formativno spremljanje kot podpora učencem s posebnimi potrebami: priročnik za strokovne delavce*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Skamlič, N. (2020). *Spletno izobraževanje. Govorni razvoj otroka (interno gradivo)*. Forum Akademija.

Teden brez igrač ali igrače na počitnicah

POLONCA KROBAT, *dipl. vzg., mag. manag.*

polona.krobat@gmail.com

Povzetek: V članku predstavim igro kot osnovno otrokovo dejavnost. Pomembno je, da vzgojitelji zagotovimo bogato in spodbudno okolje, ki otrokom zagotovi možnost za igro in učenje z različnimi materiali, snovmi in predmeti. Na trgu je ogromno različnih igrač, ki otroke spodbujajo k različnim igralnim aktivnostim. Nekatere k razmišljanju, druge h gibanju, tretje h govoru, četrte k razvoju matematičnega razmišljanja ... Posebej uspešni pri ustvarjanju možnosti za igro so nestrukturirani materiali, saj le-te otroci spoznavajo, preizkušajo njihove lastnosti, rokujejo z njimi in se z njimi igrajo na različne načine in tako pridobivajo različne učne izkušnje.

Ključne besede: otroci, igra, igrače, nestrukturiran material

Abstract: In the article, I present play as a basic child's activity. It is important for educators to provide a rich and stimulating environment that provides children with the opportunity to play and learn with different materials, substances and objects. There are a

huge variety of toys on the market that encourage children to engage in various play activities. Some for thinking, others for movement, others for speech, others for the development of mathematical thinking... Unstructured materials are particularly successful in creating opportunities for play, as children get to know them, test their properties, handle them and play with them in different ways. ways and thus acquire different learning experiences.

Keywords: children, play, toys, unstructured material

UVOD

Otrokova igra je otrokovo učenje. Igra je dejavnost otrok, ki jo posameznik izvaja zaradi lastnega zadovoljstva – ne glede na njen končni izid, igra tudi ni vezana na neposredno zadovoljevanje otrokovih potreb ali zahteve, ki jih prednje postavlja okolje (Marjanovič, Zupančič, 2001). V Kurikulumu za vrtce (1999, str. 19), preberemo, da učenje predšolskega otroka temelji na neposredni aktivnosti s predmeti in pridobivanju konkretnih izkušenj z ljudmi, s stvarmi, na razmisleku o dejavnostih ter oblikovanju predstav in predpojmovnih struktur na osnovi prvih generalizacij, notranjih motivacij in reševanju konkretnih problemov ter na pridobivanju socialnih izkušenj. Vzgojitelj je tisti, ki mora omogočati, spodbujati in podpirati kakovostno igro otrok, omogočati dovolj časa za dejavnost, ustrezna vzgojna sredstva in materiale ter primeren prostor s tem otrokom omogoča učenje.

Učenje v vrtcu je drugačno kot učenje v šoli. Učenje v šoli povezujemo s pridobivanjem in z zapornitvijo informacij, tj. usvajanje veščin in spretnosti, medtem ko se otroci v predšolskem obdobju učijo spontano, preko igre, dejavnosti, dnevne rutine in prikritega kurikuluma. Otroci se učijo s pomočjo opazovanja, posnemanja, preizkušanja, poslušanja, spraševanja, reševanja medsebojnih konfliktov in problemov. Učenje ni povezano le s posameznikovim miselnim razvojem, ampak z vsemi področji

osebnosti: gibalni, čustveni, spoznavni, moralni in socialni razvoj (Maretič Požarnik, 2000).

Igra

Igra je zelo razgibana in raznovrstna dejavnost, zaradi česa jo je težko enotno opredeliti, različni avtorji igro opredeljujejo s pomočjo različnih kriterijev, kot sta notranja motivacija za dejavnost in aktivna udeležba otroka. Otroška igra je tista dejavnost, ki na najbolj naraven način združuje temeljna načela predšolske vzgoje (Kurikulum za vrtce, 1999). Igra je dejavnost otrok, ki ne potrebuje neke dodatne motivacije, ampak je notranje motivirana. Otrokom je pomembna samo igra in noben cilj, ki bi ga preko igre lahko dosegli. Je svobodna dejavnost, pri kateri se udeleženci spontano vedejo in sproti oblikujejo pravila, ki pa se med samo igro lahko tudi spreminjajo. Igra otroku nudi ugodje, zadovoljstvo in varnost (Nemec, Kranjc, 2011).

Pomen igre za otrokov razvoj

V igri otrok doživlja pozitivna čustva, zato je le-ta že sama po sebi zelo nagrajujoča, poleg tega pa igra pomembno vpliva na njegov razvoj. Igra otrokom omogoča uporabo njihove ustvarjalnosti ter razvoj domišljije in novih kompetenc, kar lahko pozitivno vpliva na otrokovo samozavest. Otroci lahko skozi igro odkrivajo področja, ki jih zanimajo in ugotavljajo, čemu želijo posvetiti več časa (Ginsburg, 2007). Razvojno ustrezna igra je izjemna priložnost tudi za spodbujanje samoregulacijskih, socialno – čustvenih, jezikovnih in

kognitivnih veščin (Yogman idr. 2018). Igra vpliva na otrokovo telesno rast, na razvoj njegove inteligence, na pridobivanje izkušenj in znanja, na otrokovo čustveno življenje in njegov razvoj v družbeno bitje. Med igro otrok vadi in si krepí tako mišičje kot živčevje, si pridobiva razne spretnosti in spoznava svoje zmožnosti. Na podlagi pridobljenih izkušenj ustvarja pojme, uči se mišljenja in poskuša reševati probleme s katerimi se srečuje. Prav tako mu igra omogoča, da spozna vrstnike, uči se soočanja z drugimi ljudmi, pridobi si strpnost, tovarištvo obzirnost in občutek za sodelovanje. Preko igre se otrok nauči, kaj pomeni poštenost med ljudmi, kako se kažeta resnica in pogum. Otrok se preko igre vživlja v razne vloge, ki jih opaža pri odraslih osebah. Z otrokovo rastjo se spreminja tudi vsebina iger (Debelak, 2000, str. 1).

Že pred mnogimi leti je Toličič (1977, str. 4–5) podobno kot ugotavljajo sodobni avtorji navajal:

- Otrok se mora igrati, da se lahko zdravo telesno in duševno razvija.
- Otrok se mora igrati, da se bo naučil in vadil razne vloge za poznejše življenje.
- Otrok se mora igrati, da izpolni svojo potrebo po gibanju. Gibanje pa je izvor življenja.

Avtor prav tam navaja tudi, da morda od dandanašnjih otrok v igri preveč zahtevamo in da se otrok rad svobodno odloča.

Simbolna igra

Otrokova osnovna dejavnost je igra. Otrok v igro vnaša svoja znanja, spoznanja in kreativnost. Otrok si igro preoblikuje, kot jo sam želi. Tak primer igre je simbolna igra, z njo otrok razvije spoznavne, sociokognitivne, socialne in jezikovne spretnosti ter sposobnosti. Za simbolno igro je značilno, da jo opredeljujemo s prvinami, ki dejansko niso prisotne, a jih mentalno podoživimo. Otrok torej v igri uporablja simbole, ki služijo za izvrševanje videne akcije, ki nosi nek pomen ali kot uporabo predmetov v različne namene (Marjanovič Umek in Zupančič, 2001, str. 38). Simbolna igra spodbuja motorične spretnosti, vpliva na razvoj otrokovih čutil, omogoča izražanje emocij, odlaganje zadovoljstva, spodbuja rast otrokovega besednjaka, omogoča večjo fleksibilnost in koncentracijo, krepí sposobnost prevzemanja različnih vlog ter spodbuja razvoj domišljije in ustvarjalnosti (Singer, 1994).

Kaj je nestrukturiran material in igra z njim

Otroci imajo danes na voljo vse mogoče igrače in materiale a najboljše igrače za otrokov razvoj so najbolj enostavni materiali iz vsakdanjega življenja – nestrukturirani materiali. Nestrukturiran material pomeni enostavne materiale, kot so škatle, les, volna in podobno ... Otrok ima na razpolago različne vrste materiala in z uporabo lastne domišljije material raziskuje, preizkuša ter pridobiva nove izkušnje. Nestrukturirani materiali otroku omogočajo, da se z istim predmetom lahko igrajo na različne načine in predmeti

postanejo različne stvari – škatla je lahko škatla, postane lahko avto, grad, zaboj za igrače, posteljica za dojenčka ... Ravno nasprotno pa igra z igračami, ki imajo več funkcij, spuščajo zvoke, se premikajo otrokom ni zanimiva in je deležna kratkotrajne pozornosti, saj se z njo ne da ničesar početi. Pri takšnih igračah obstaja nevarnost, da postane otrok pasiven in pričakuje, da bo igrača tista, ki ga bo zabavala, namesto, da bi se zabavati poskušal sam in bil pri tem aktiven.

Iz nestrukturiranega materiala nastajajo priložnostne igrače, ki jih otroci naredijo sami ali s pomočjo odraslega iz nestrukturiranega materiala. Takšne igrače imajo za otroka veliko vrednost, saj utrjujejo njegovo zaupanje vase in v njegove lastne sposobnosti.

Teden brez igrač ali igrače na počitnicah

Med opazovanjem otrok sem opazila, da smo kot skupina prišli do točke, ko lahko za nekaj časa umaknemo igrače in skušamo našo domišljijo krepiti z igro z nestrukturiranim materialom. Porajalo se je vprašanje, kako umakniti igrače, da bodo otroci to sprejeli, da bo strukturiran material postal del njihove igre in del njih. S sodelavko sva prišli na idejo, da nas bo nekega jutra v igralnici čakalo pismo. In zgodilo se je ponedeljkovo jutro, ko nas je na mizi čakalo pismo škratov igračarjev, ki so nam v pismu razložili, da potrebujejo igrače, da jih umijejo, pregledajo, če so igrače še uporabne in jih nato za nekaj časa pošljejo na počitnice, saj si morajo tudi one malce spočiti

od vsakodnevne uporabe. Otroci so napeto poslušali kaj piše v pismu in prva reakcija je bila ja kaj bomo pa sedaj počeli? In tako se je naše potovanje začelo. Otroke sva izzvali z vprašanjem: »Kaj bi lahko počeli? S čim bi se lahko igrali? Ali menite, da bomo zmogli?« Da bomo zmogli, so odgovorili vsi, čeprav njihov odgovor ni bil ravno zelo prepričljiv. Na vprašanje Kaj bi lahko počeli? so se pojavljali kratki klasični odgovori: risali, rezali, brali, šli na sprehod, šli v telovadnico, pogledali kaj na računalniku in tukaj se je zgodba idej zaključila. Najtežje vprašanje je bilo S čim bi se lahko igrali? a bodo šle prav vse igrače na počitnice, so vprašali otroci. Da vse, se je glasil odgovor. Nastala je tišina. Otrokom sva pustili nekaj časa za razmislek, pogovor in naenkrat je skupinica otrok prišla na dan z vprašanjem: »Polona, a škatle so igrača?« V glavi sem ploskala od navdušenja a želela sem, da otroci razmišljajo naprej, zato sem nadaljevala pogovor: Zelo dobro razmišljate, povejte mi ali se s škatlo lahko igramo in kako? Pričele so deževati ideje, ki sva jih s sodelavko zapisovali. Poleg škatel, so otroci predlagali še jogurtove lončke, lončke od krem in šamponov, različne role od papirja, časopis, žličke, blago, vrvice... Otroci niso bili več v dvomih, da se bodo dolgočasili, enoglasno smo sprejeli igrače gredo na počitnice! Zavihali smo rokave, igrače zložili v zaboj in vreče, da so jih škratje lažje odnesli. Mi pa smo ta dan nadaljevali z izdelavo plakata kaj potrebujemo in narisali ter napisali vse kar zbiramo, ter plakat pripeli na oglasno desko, da bodo tudi starši vedeli, kaj lahko prinesejo v vrtec. In res vsak dan so otroci prinašali nove in nove predmete. Vsak dan smo

zjutraj pogledali kaj novega se je pojavilo in razvrstili k podobnim materialom. Tako so počasi nastajali v igralnici različni kotički: frizersko – kozmetični kotiček, kuhinjski kotiček, kotiček s tulci in škatlami, kotiček za urjenje grafomotoričnih spretnosti...

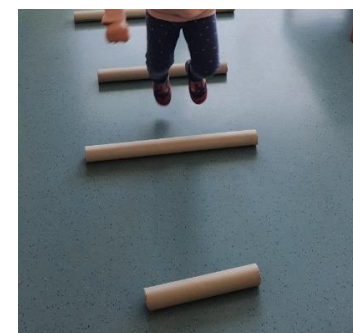
Otroke sva najprej opazovali pri njihovi igri, se po potrebi vključevali kot partnerji pri igri ter jih z najinim sodelovanjem povlekli na višji nivo igre, vključevali sva se tudi z vprašanji odprtega tipa, v smislu kaj meniš kako bi lahko ta stolp zgradili še višje? Del časa pa smo namenili tudi dejavnostim katere sva pripravili strokovni delavki zaradi potrebe otrok te dejavnosti so otroci sooblikovali. V nadaljevanju bo opisanih del dejavnosti.

Gibanje je osnovna potreba vsakega otroka, v času brez igrač smo skušali za gibalne dejavnosti poiskati material, ki bi nam nadomestil telovadne rekvizite. Kljub temu, da rekviziti ne sodijo v kategorijo igrač, smo na ta način skušale otroke spodbuditi k razmišljanju kako lahko stvari iz vsakdanjega življenja uporabimo tudi na načine za katere prvotno stvari in predmeti niso namenjeni. Otroci so bili pri samem razmišljanju zadržani, ko pa so dobili različne materiale so spontano prihajali do zanimivih gibalnih dejavnosti, ter se urili v spretnostih. Potrebno je poudariti, da pri tovrstnih dejavnostih ne moremo govoriti le o enem področju dejavnosti saj gre za medpredmetno povezovanje in spoznavanje različnih področij skozi eno dejavnost.

Slika 1: Sonožni poskoki z balonom

Vir: Lasten

Slika 2: Sonožno preskakovanje ovir

Vir: Lasten

Slika 3: Ciljanje s papirnatimi žogami

Slika 4: Hoja po črti – vaja ravnotežja

Otroci so skozi gibalne igre urili predvsem spretnosti naravnih oblik gibanj, pri tem pa smo poskusili uporabiti čim več odpadnega materiala. Poleg dejavnosti na fotografijah je otroke zelo pritegnilo kegljanje z žogo, ki smo jo naredili iz balona napolnjenega z mivko, keglji pa so bile plastenke napolnjene z vodo. Še ena izmed zanimivejših dejavnosti jim je bila pajkova mreža, pri kateri smo elastiko prepletli po igrišču, otroci pa so morali brez da se elastike

dotaknejo priti na drugo stran igrišča, pri tem so lazili in plazili, prestopali in preskakovali, svojo pozornost so usmerjali v razpeto elastiko, da so se je čim manjkokrat dotaknili in se s tem izognili pajku.

Slika 5: Rokovanje s pinceto
Vir: Lasten

Slika 6: Rezanje po črti
Vir: Lasten

Razvoj prstnih spretnosti je v predšolskem obdobju zelo pomemben segment razvoja posameznika, zato smo poskrbeli, da so imeli otroci možnost manipulacije z drobnimi, sipkimi predmeti, prostega rezanja in rezanja po navodilih, ponujali smo jim pinceto in različne materiale, ki jih je bilo potrebno s pinceto prestavit. Odlična vaja za razvoj prstnih spretnosti je tudi rokovanje s kljukicami in nizanje cvetov.

Slika 7: Obešanje perila
Vir: Lasten

Slika 8: Nizanje cvetov
Vir: Lasten

Lepe dneve smo izkoristili tudi za pohode. Za naše planinske podvige smo izbirali različne terene, od ravnine do hoje navkreber in navzdol, hodili smo po različnih terenih od peska, kamenčkov, trave in gozda. Na sprehodih oziroma pohodih nismo uživali le v gibalnih aktivnostih, ampak smo spoznavali naravo, poskušali poimenovati oddaljene hribe, iskali za naš kraj družbeno pomembne stavbe, tako da smo poleg kondicije, pridobili tudi nova znanja in izkušnje. Včasih nas obišče kakšen škrat in tudi na enem izmed naših pohodov je bilo tako.

Slika 9: Na pohodu smo srečali konja

Vir: Lasten

Slika 10: Ugotavljanje, kateri hrib vidimo

Vir: Lasten

Slika 11: Sprehod v gozd

Vir: Lasten

Slika 12: Pismo škrata

Vir: Lasten

v literaturi ali na spletu preverimo kje žival živi, kako se prehranjuje in kako razmnožuje, kakšni so njeni mladički... Nekatere živali za potrebe opazovanja ujamemo v kozarec in jih nato spustimo nazaj v naravo.

Sliki 13 in 14: Opazovanje žuželk

Vir: Lasten

Tudi učenje za življenje je močno povezano z naravo in ker živimo v podeželskem okolju so v delo doma vpeti že predšolski otroci in tako so predlagali, da bi skuhal kakšen sok, spekli pecivo ali pripravili marmelado. Pozvali sva jih k razmišljanju, kaj za vsak predlog potrebujemo oziroma iz česa bi skuhal sok in iz česa marmelado. Pričeli so naštevati sadeže, ki jih imajo radi, a trenutno v naravi niso bili dostopni, zato sva jih usmerili v razmišljanje kaj pa imamo sedaj na razpolago in bi lahko uporabili za kulinarčne podvige. Za marmelado so predlagali jabolka, pri soku pa se je zataknilo, saj so se

Narave pa nismo spoznavali le na naših pohodih, otroci kadarkoli opazijo žival le-to opazujejo, jo skušajo poimenovati, nato pa skupaj

spomnili na bezeg, ki ga letos še ni. Vprašali sva jih ali je kdo že slišal za regratov sok oziroma regratov med kot ga nekateri imenujejo in nekaj otrok je povedalo, da so ga doma že pripravljali, pozvali sva jih, da prinesejo recepte in nato bomo skupaj izbrali po čem bo pri nas v igralnici dišalo.

Sliki 15 in 16: Kuhanje regratovega sirupa in jabolčne marmelade
Vir: Lasten

S skupnimi močmi nam je uspelo skuhati regratov sirup, katerega pijemo v vrtcu, in jabolčno marmelado, ki pa smo jo shranili v majhne kozarčke, da je lahko vsak odnesel en kozarček domov.

Področje jezika je tisto, ki je ves čas prisotno, saj komunikacija med otroki in med otroki ter nami poteka ves čas. Vendar pa področje jezika ni le govor in komunikacija.

Slika 17 in 18: Vaje za razvoj govornega aparata – pihalne vaje
Vir: Lasten

Slika 19 in 20: Zapis lastnega imena
Vir: Lasten

Teden brez igrač nam je prinesel tudi zabavne vaje za razvoj govornega aparata, grafomotorične vaje, pisanje črk, poslušanje pravljic in zgodb ter povezovanje sličic iz poznanih zgodb z ustrežno knjigo ter zanimive igre za slušno pozornost, kot sta Jakec kje si in Osliček, kdo te jaha.

Sliki 21 in 22: Igre za urjenje slušne pozornosti
Vir: Lasten

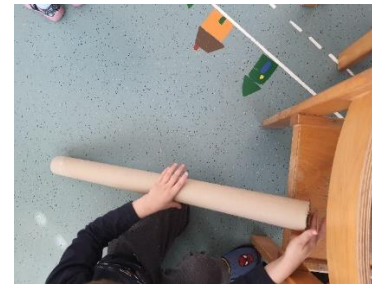

Slika 25: Grafomotorična vaja – polaganja predmetov na narisan vzorec
Vir: Lasten

Dotaknila se bom še področja matematike, na področju katere smo poleg spoznavanja in utrjevanja barv, oblik, velikostnih odnosov spoznavali tudi lego predmeta, simetrijo in kaj vpliva na hitrost gibanja žogice skozi »tunel«.

Sliki 23 in 24: Lepljenje ustreznih sličic k ustrezni zgodbi
Vir: Lasten

Slika 26: Spuščanje žogice po različnih naklonih
Vir: Lasten

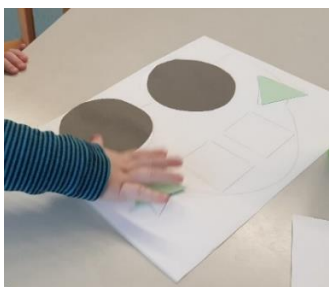
Slika 27: Simetrija
Vir: Lasten

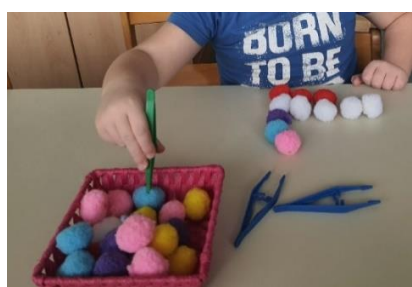
Slika 28: Večji – manjši
Vir: Lasten

Slika 29: Daljši – krajši
Vir: Lasten

Slika 30: Oblike
Vir: Lasten

Slika 31: Razvrščanje po barvi in preštevanje
Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Igrače so v vrtcu stalnica morda si premalokrat dovolimo le-te umakniti, saj se v nas porajajo strahovi, kako bodo otroci sprejeli, če naenkrat ne bo v igralnici nobene igrače. Bojimo se, da ne bomo zmogli mi kot strokovni delavci in da ne bodo zmogli otroci. Takšno razmišljanje ni v prid nam in ne otrokom, zato je prav, da stopimo iz okvirjev in ponudimo nekaj drugačnega. Pozabimo na storilnost, ki

nam je vsem prirojena, se usedemo in opazujemo, nato pa izhajamo iz otrok, njihovih potreb in seveda interesov. Nestrukturiran material nam ponuja ogromno dejavnosti z vseh področij dejavnosti kurikulumu, otroke pa popelje v svet razmišljanja, domišljije in drugačne, popolnejše igre.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D., Bregar-Golobič, K., Čas, K. Domicelj, M., Hribar- saje, N., Japelj, B., idr, (1999). Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih.
2. Debelak, S. (2000). Vpliv igre na otrokov razvoj osebnosti. Pridobljeno 15. 4. 2023 iz http://baza.svarog.org/pedagoske_znanosti/otroska_igra.php
3. Ginsburg, K. R. (2007). The importance of play in promoting healthy child development and maintaining strong parent – child bonds. *Pediatrics*, 119 (1), 182–191.
4. Maretič Požarnik, B. (2000). Psihologija učenja in pouka. Ljubljana: DZS
5. Marjanovič Umek, L., Zupančič, M. (2001). Psihologija otroške igre od rojstva do vstopa v šolo. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
6. Nemeč, B., Kranjc, M. (2011). Razvoj in učenje predšolskega otroka. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Grafenauer založba.
7. Singer, J. H. (1994). Imaginative play and adaptive development. V Goldstein, J. H. (ur.), *Toys, play and child development*. Cambridge: Cambridge Univesity Press, 6-26.
8. Toličič, S., (11. 12. 1977). Potrebe današnjega otroka po sprostitvi – otrok in odrasli. *Nedeljski dnevnik*, 42, str. 4–5.
9. Yogman, M., Garner, A., Hutchinson, J., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M. (2018). In Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. The power of play: A pediatric role in enahancing development in young children. *Pediatrics*, 142 (3).

Uporabno znanje za bolj zdrave izbire hrane in pijače

RENATA BAJZEK, *prof. biologije in gospodinjstva*
renata.bajzek@guest.arnes.si

Povzetek: Kot učiteljica, ki želi učence pripraviti na življenje, se sprašujem, kaj je tisto znanje, ki ga bodo učenci lahko uporabili in jim bo pomagalo do bolj zdravih izbir hrane in pijače. Slednje v poplavi oglasov, spletnih informacij, v izrazito potrošniški družbi ni zmeraj lahko. In ker sta hrana in pijača nekaj nujnega za življenje ter pomembno vplivata na normalno telesno maso, zdravje, dobro počutje in samopodobo, je učencem predati tovrstno znanje ključnega pomena. Če lahko učenci pri tem sodelujejo na aktivni način, izhajajo iz svojih izkušenj, s sodelovalnim delom in ob tem uporabijo njim ljubo digitalno tehnologijo, dosežemo, da so za učenje bolj motivirani, znanje pa je osmišljeno, uporabno in trajnejše. Cilj takega učenja je, da postajajo bolj kritični do ponujenih izbir, da pridobljeno znanje vsakodnevno uporabljajo in ga prenašajo na širšo družbo.

Ključne besede: prehrana, sladke pijače, prigrizki, prehranski semafor

Abstract: As a teacher who wants to prepare students for life, I wonder what knowledge the students will be able to use and will help them make healthier food and drink choices. This is not always easy in a flood of advertisements, online information, in a distinctively consumerist society. And since food and drink are something necessary for life and have a significant impact on normal body weight, health, well-being, self-image, it is crucial to hand over this sort of knowledge to the students. If students can participate in this in an active way, based on their experiences, through collaborative work and at the same time use their favourite digital technology, we achieve that they are more motivated to learn, and the gained knowledge is useful and more permanent. The goal of such learning is to become more critical of the choices offered, to use the acquired knowledge daily and to transfer it to the wider society.

Keywords: nutrition, sweet drinks, snacks, nutrition traffic light

UVOD

V obdobju, ko mladi izgrajujejo svoje telo za vse življenje, je pomembno, da izbirajo tako hrano in pijačo, ki bosta podpirali njihovo zdravje in dobro počutje. Učencem je potrebno predstaviti posledice oblikovanja nezdravih navad in jih opolnomočiti z znanjem in uporabnim orodjem za bolj zdrave izbire. To znanje, ki ima za posameznika in družbo velike posledice v smislu zdravja, telesne mase, samopodobe in počutja, učenci pridobivajo v osnovni šoli pri predmetih: naravoslovje in tehnika v 5. razredu, pri področju Prehrane, bolj celostno pa žal le pri gospodinjstvu v 6. razredu, in sicer v obširnem modulu Hrana in prehrana, kjer se obravnavajo zdrava, uravnotežena, varna in varovalna prehrana, označevanje živil, higiena prehrane in mehanska ter toplotna obdelava živil (Simčičeva, Kochova, Gjerekova, Mencigarjeva, Neradova, Vegova, 2011, str. 14–16). Del teh vsebin se na kratko osvetli še pri biologiji v 8. razredu, in sicer v poglavju Zgradba in delovanje človeka. V enoti o prebavilih se ponovi pomen uravnotežene prehrane in problem motenj hranjenja, kot je razbrati iz ciljev v Učnem načrtu za biologijo (Vilharjeva, Zupančič, G., Gilčvert Berdnikova, Vičarjeva, Zupanova, Sobočanova idr., 2011, str. 10). Pri kemiji v 9. razredu, v poglavju Kisikova družina organskih spojin, učenci spoznajo kemijsko zgradbo in lastnosti hranilnih snovi in pomen maščob ter ogljikovih hidratov za uravnoteženo prehrano (Bačnikova, Bukovčeva, Vrtačnikova, Poberžnikova, Križajeva, Stefanovikova, idr., 2011, str. 13, 14).

Prehrana šolskih otrok in mladostnikov

Po hitrem razvoju v zgodnjem otroštvu se razvoj telesa sredi otroštva nekoliko umiri in se znova okrepi v času pubertete. Nepravilen izbor in uživanje živil lahko pusti posledice na telesu za vse življenje, vpliva pa tudi na oblikovanje prehranjevalnih navad v kasnejšem življenju.

Prigrizki

Otroci in mladostniki pogosto med glavnimi obroki uživajo prigrizke, za katere je značilno, da vsebujejo veliko energije, ki jo prispevajo sladkorji in maščobe, manj pa hranilnih snovi, ki vplivajo na odpornost organizma (Prehrana.si., b. l.).

Pitje tekočin

Izjemnega pomena za dobro delovanje vseh telesnih funkcij je pitje tekočine, saj že blaga izsušitev (znak je žeja) pomembno zmanjša telesne in duševne sposobnosti (Gabrijelčič Blenkuševa, 2000, str. 5). Optimalen vnos tekočin za mlade je 1,5 l napitkov, kot so pitna voda iz pipe, mineralna voda ipd. To ob drugih ustreznih pogojih odloča, ali smo pri neki dejavnosti, npr. športu ali reševanju nalog, uspešni ali zelo uspešni (NIJZ, 2011). Mladi prepogosto posegajo po pijači z dodanimi sladkorji, kar za njihovo zdravje predstavlja ogrožujoče dejavnike tveganja, kot so debelost, sladkorna bolezen in zobna gniloba.

Sladkor

Nujno je osveščanje omejevanja uživanja živil in pijač z dodanim sladkorjem, pa tudi zmanjševanje dodajanja pretiranih količin

sladkorja v hrano (Prehrana.si. (b. l.)). Svetovna zdravstvena organizacija (SZO) priporoča, da naj dnevni vnos prostih sladkorjev pri otrocih nad dve leti in odraslih ne presega 10 % skupnega energijskega vnosa. Za dodatne pozitivne učinke na zdravje pa mora vnos sladkorja biti nižji od 5 % (dve žlički/dan). Raziskave v okviru državnega raziskovalnega projekta »Sladkor v prehrani« so pokazale, da 44 % mladostnikov, ki so z vidika prekomernega uživanja prostih sladkorjev najbolj problematična populacija, zaužije več kot 10 % energije iz prostih sladkorjev. Kar pri 87 % mladostnikih pa je ta vnos višji od 5 % (Prehrana.si, 2020).

Sol v prehrani

Potrebno je še opozoriti na izsledke raziskav, ki kažejo, da odrasli prebivalci Slovenije dnevno zaužijejo povprečno okrog 135 % več soli od še sprejemljivih 5 g dnevno. To pa povečuje krvni tlak in s tem tveganje za nastanek bolezni srca in ožilja, za posledicami katerih umre največ Slovencev. Zelo veliko soli je skrite v predelanih živilih, slanih prigrizkih in jedeh, ki jih dosoljujemo pri mizi (Prehrana.si., b. l.).

Prehrana in maščobe

Učence je potrebno podučiti, da s prigrizki, predelanimi mesnimi izdelki in ocvrto hrano, ki jo radi uživajo, pogosto prekomerno vnašajo tudi maščobe. Te imajo po eni strani nenadomestljiv pomen, saj predstavljajo gradbeni element vsake celice ter omogočajo telesu izkoriščanje vitaminov A, D, E, K, po drugi strani pa lahko z njimi v telo hitro vnesemo preveč energije. Slednje lahko vodi do prekomerne

telesne mase in debelosti, saj maščobe vsebujejo več kot dvakrat toliko energije, kot ista količina sladkorjev (Prehrana.si., b. l.).

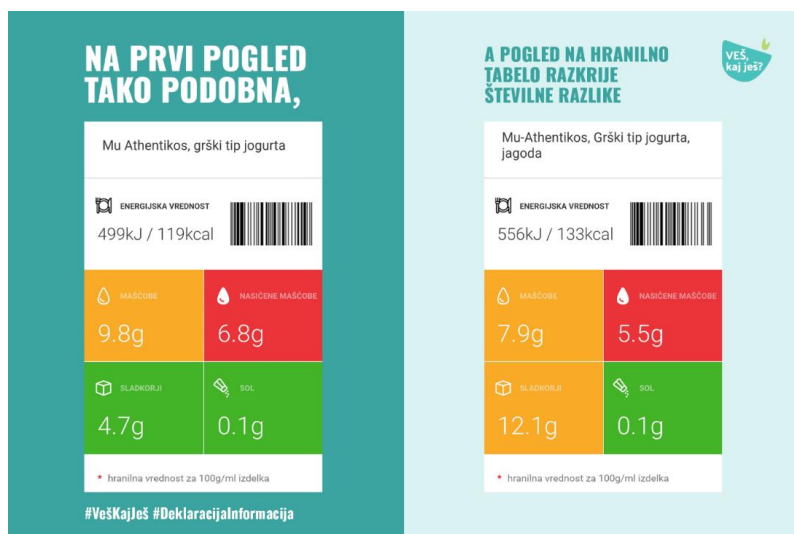
Verodostojne in zavajajoče informacije

Iz vsega zapisanega sledi, da je potrebno mlade opremiti z nasveti za zdravo prehranjevanje v smislu omejevanja uživanja prigrizkov in sladkih pijač ter nadomeščanja le-teh z bolj zdravimi izbiri. Nujno jih je treba opozoriti, da se nezdrava živila in pijače pogosto oglašujejo tako, da se v oglasih pojavljajo različni junaki iz filmov, znani pevci in športniki, čemur se ne smejo pustiti zapeljati. Naučiti jih moramo razmišljati s svojo glavo, da bodo preverjali sestavo živil in izbirali takšna z manj sladkorja, maščob in soli. Oborožimo jih z viri in orodji, na katerih bodo lahko našli verodostojne informacije o sestavi živil in nasvete za zdravo izbiro, kot so: <https://nijz.si/>, <https://prehrana.si/>, <https://veskajes.si/> (Prehrana.si., b. l.).

Deklaracija

Učenci naj se naučijo brati deklaracijo živil, ki je za potrošnika najpomembnejše vodilo pri ustrezni izbiri živila. Na njej se nahajata vsebnost hranil, ki se lahko preveri v tabeli hranilne vrednosti in seznam sestavin, ki združuje informacije o vseh sestavinah po padajočem vrstnem redu glede na maso. Slednje pomeni, da je prva sestavina na seznamu tista, ki je v izdelku največ. Ta podatek nam npr. pomaga razbrati, v katerem od dveh jagodnih jogurtov je večja vsebnost jagod in v katerem so res jagode ter v katerem le jagodna aroma (www.gov.si/teme/oznacevanje-zivil-ter-zdravstvene-in-prehranske-trditve/). Ne pozabimo pa mladih osvestiti, da je

privlačna embalaža s trditvami, ki veliko obljublajo le oglasni pano, in da prave informacije izvemo šele v drobnem tisku (<https://veskajjes.si/ves-kaj-jes-izbira/92-ves-kaj-jes-izbira/ves-kaj-jes-le-ce-preberes-oznacbo-izdelka>). Izkaže se, da številke v tabeli hranilne vrednosti žal ne povedo dovolj, saj večina ne ve, ali je 1,7 grama soli na 100 gramov izdelka malo ali veliko. Mobilna aplikacija *Veš, kaj ješ?* razumevanje hranilne tabele poenostavi in podatke o sestavi živil prikaže v preprostejši in razumljivejši obliki. Ko izbiramo med dvema na videz podobnima izdelkoma, ju preprosto primerjamo z aplikacijo in izberemo tistega z bolj ustrezno sestavo.

Slika 1: Aplikacija *Veš, kaj ješ?* za preverjanje prehranskega profila izdelka
Vir: [https://veskajjes.si/images/stories/deklaracija/vizualija_VKJ_grski-jogurt-](https://veskajjes.si/images/stories/deklaracija/vizualija_VKJ_grski-jogurt-02.png)

02.png

Z aplikacijo poskeniramo črtno kodo živila in preverimo hranilno vrednost živil in pijač, ovrednoteno z barvami prehranskega semaforja. Nižje, za nas bolj ugodne vrednosti, so obarvane zeleno, srednje oranžno, visoke pa rdeče (Kogovšek, M., Križnik, N. 6/2022, 16,17).

Praktičen primer izvedbe dejavnosti

Naslovljeno tematiko sem vključila v interesno dejavnost *Sladkorna bolezen*, kjer smo s skupinskim delom kritično vrednotili popularno pijačo in prigrizke med mladimi.

Pri izvedbi dejavnosti sem želela, da učenci izhajajo iz izkušenj glede uživanja sladke hrane in pijače, da svoje prehranske navade ozavestijo in ovrednotijo s pridobljenim znanjem in uporabnimi orodji ter jih po potrebi tudi spremenijo.

Kratka analiza navad v povezavi s pijačo in prigrizki

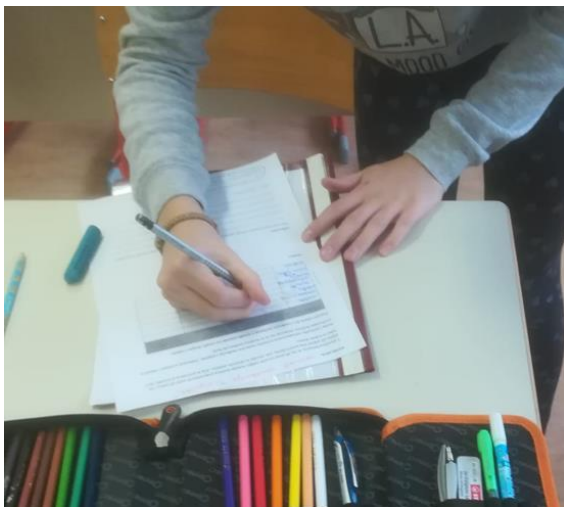
Za začetek so učenci rešili kratko anketo o uživanju sladkih živil.

Koliko l pijače spiješ dnevno?	
Koliko dcl vode spiješ dnevno?	
Koliko dcl sladke pijače spiješ dnevno?	
Katero sladko pijačo najpogosteje piješ?	
Kako pogosto ješ sladke prigrizke (ne sadje)? (enkrat na dan / večkrat na dan / 3-5x na teden / nekajkrat na mesec)	
Koliko sadežev poješ na dan?	

Slika 2: DL Analiza navad povezanih s sladkorjem v prehrani

Vir: Lasten

Slika 3: reševanje DL
Vir: Lasten

Po ustni analizi podatkov iz ankete je bilo ugotovljeno, da mladi pogosto posegajo po sladkih pijačah (Coca-Cola, Pepsi, ledeni čaj, Schweppes, Sprite, Cockta, Oaza, sok) in prigrizkih (čips, smoki, sladoled, čokolada, napolitanke, čokoladni namazi ...) ter slaščicah. Zavedajo se, da te izbire niso preveč zdrave in navajajo, da je slabost teh izbir predvsem sladkor, pri nekaterih pa tudi maščoba. Učenci pozabljajo na sol in njene škodljive učinke. Vedo pa, da te podatke najdemo na embalaži, pri čemer priznavajo, da le-te premalo prebirajo.

Pregled deklaracije in meritve sladkorja

Učenci so na embalaži popularne pijače in živil med mladimi pregledali podatke in iz hranilne vrednosti poiskali vsebnost

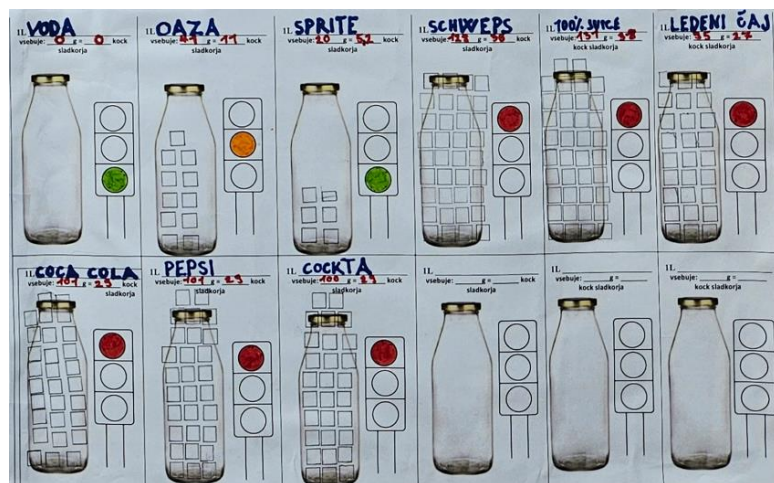
sladkorja, maščob in soli. Ugotovili so, da jim ti podatki bore malo pomenijo, če ne vedo, koliko je še dovoljena zdrava mera sladkorja, maščob in soli. Ker učenci zelo radi eksperimentirajo, sem jih najprej seznanila s pripomočkom za določanje sladkorja v pijači – refraktometrom, s katerim so po demonstraciji rokovanja z njim, izmerili vsebnost sladkorja v prej navedenih pijačah. Ugotovili so, da je meritev skladna z navedbo na embalaži.

Slike 4, 5, 6: Meritve in odčitavanje količine sladkorja v sladki pijači
Vir: Lasten

Vrednotenje in predstavitev podatkov

Sledilo je preračunavanje vsebnosti sladkorja v 1 l posamezne pijače in tehtanje enakovredne količine sladkornih kock. V DL so ob obris litrske steklenice zapisali ime pijače, izmerjeno količino sladkorja v g in kockah na liter in vanj vrisali toliko kvadratkov, kot je kock v 1 L te pijače. Taka ponazoritev je vidno presenetila učence, saj so si lažje predstavljali, da je sladkorja v pijači občutno preveč. Sladke pijače so razvrstili po vsebnosti sladkorja od najmanj do najbolj sladke.

Slika 7: Ponazoritev vsebnosti sladkorja v sladki pijači

Vir: Lasten

Slika 8: Telefonska aplikacija Veš, kaj ješ?

Vir: Lasten

S pomočjo natisnjene prehranskega semaforja ali njegove različice na spletni strani <https://veskajies.si/> ali namestitvijo brezplačne aplikacije »Veš, kaj ješ?« na telefone učencev so ovrednotili izmerjeno vsebnost sladkorja v pijačah z vidika zdravja in na DL ob obrisu posamezne pijače ustrezno obarvali še semafor. Podobno kot pijačo, so učenci s pomočjo prehranskega semaforja ovrednotili še prigrizke, ki jih radi uživajo, le da so pri tem poleg sladkorja analizirali še vsebnost maščob in soli.

PREVERI PREHRANSKI PROFIL			
maslo/olje	3 g	1,5 g	20 g
nasit. mašč. kisline	1 g	0,75 g	5 g
sladkor	5 g	2,5 g	15 g
sol	0,3 g	0,3 g	1,5 g
prehranske vlaknine	6 g	3-6 g	3 g

Slika 9: DL za analizo vsebnosti sladkorja v prigrizkih

Vir: Lasten

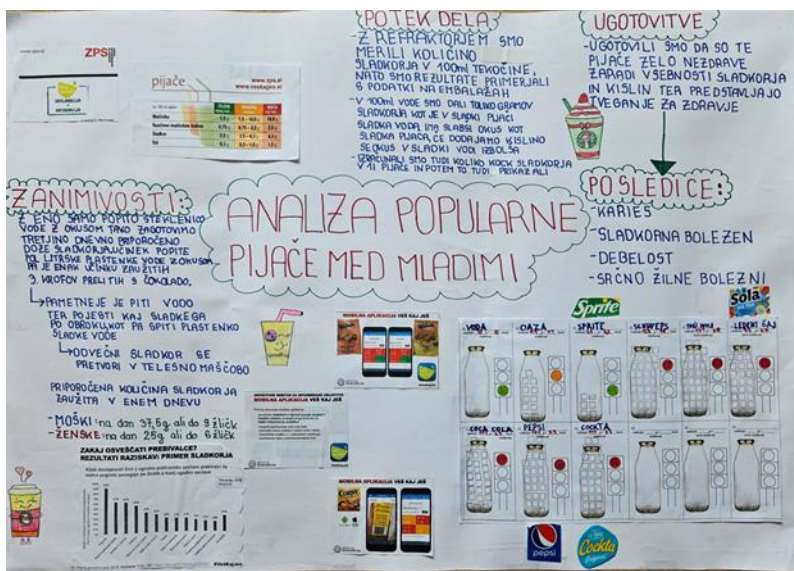
Slika 10: Ponazoritev vsebnosti sladkorja v prigrizkih

Vir: Lasten

Raziskovanje virov verodostojnih informacij o zdravi prehrani in pijači ter predstavitev dejavnosti

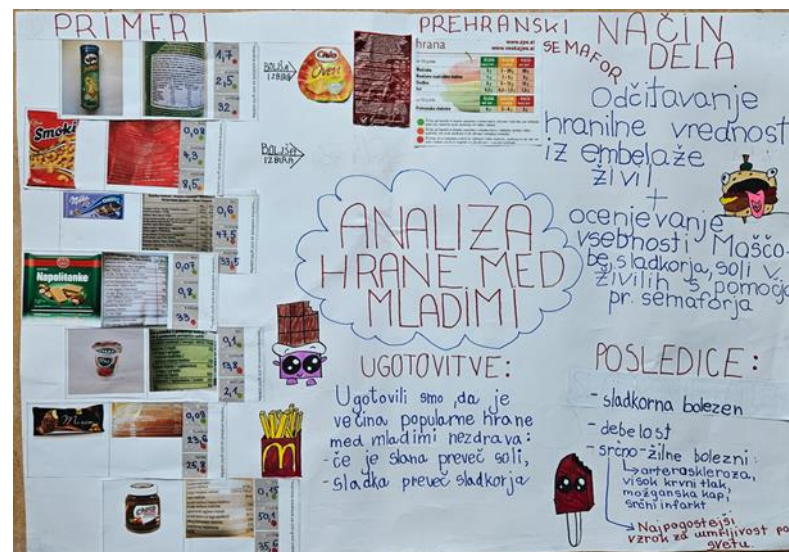
S pomočjo tabličnih računalnikov so se učenci seznanili s spletnimi stranmi: <https://veskajjes.si/>, <https://nijz.si/>, <https://prehrana.si/>, kjer najdejo verodostojne podatke o zdravi in uravnoteženi prehrani. Ogleдали so si tudi videoposnetek »Ali nam sladkor škodi?«, v katerem so izvedeli kaj o sladkorju menijo strokovnjaki, predstavnik živilske

industrije in športnik (nijz.si., 2016). Za konec so pri dejavnosti pridobljene podatke, potek dejavnosti, ugotovitve povzeli in jih s spoznanji o posledicah nezdravih izbir, ki so jih pridobili z raziskovanjem omenjenih spletnih strani, predstavili v obliki plakata.

Slika 11: Plakat učencev o analizi popularnih sladkih pijač

Vir: Lasten

Slika 12: Plakat učencev o analizi popularnih prigrizkov

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Učence je potrebno naučiti, zakaj je zanje zdrava in uravnotežena prehrana ključnega pomena, kakšna naj bi le-ta bila in kako brati deklaracijo, da bodo v poplavi izbire, ki jo ponujajo trgovske police ugotovili, katera živila so z vidika sladkorja, maščob in soli, zdrava in katera ne. Žal je starostna skupina učencev pri predmetu gospodinjstvo za razumevanje in kritično vrednotenje tako kompleksnih vsebin dokaj nizka, zato sta motivacija in dobra predstavitev teh vsebin zelo pomembni. Učitelji bi zaradi pomembnosti tematike morali te vsebine vpletati v čim več izbirnih vsebin, kot so npr. delo z nadarjenimi, interesne dejavnosti in podobno. Motivacija učencev za učenje je z uporabo primerov iz

njihovega življenja, praktičnim delom in uporabo digitalne tehnologije zelo visoka, pridobljeno znanje pa uporabno in trajnejše. Po opravljeni dejavnosti se dejavnost tudi razširi tako, da anketo o navadah, povezanih s sladkorjem v prehrani, reši več razredov šole. Pridobljene rezultate skupina učencev, ki je izvedla anketo, analizira, analizo in opisane dejavnosti ter spoznanja pa predstavi na razrednih urah širši populaciji šole.

Viri in literatura

1. Bačnik, A., Bukovec, N., Vrtačnik, M., Poberžnik, A., Križaj, M., Stefanovik, V., idr. (2011). *Učni načrt. Program osnovna šola. Kemija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
2. Gabrijelčič Blenkuš, M. (2000). *Prehrana za mladostnike – zakaj pa ne?* Ljubljana: Present d. o. o.
3. Kogovšek, M., Križnik, N. (2022). *Mobilna aplikacija VešKajJeš: Sopotnik pri zdravem prehranjevanju. ZPS test (6/2022), 16, 17.*
4. Prehrana.si. Nacionalni portal o hrani in prehrani. (2020). *Največ sladkorjev zaužijemo s sladkimi pijačami in slaščicami – najbolj ogroženi so otroci*. Pridobljeno s <https://www.prehrana.si/clanek/481-najvec-sladkorjev-zauzijemo-s-sladkimi-pijacami-in-slascicami>
5. Prehrana.si. Nacionalni portal o hrani in prehrani. (b. l.). *Prehrana šolskih otrok in mladostnikov*. Pridobljeno s <https://prehrana.si/moja-prehrana/solarji-in-mladostniki>
6. Gov.si. Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. (2023). *Označevanje živil ter zdravstvene in prehranske trditve*. Pridobljeno s <https://www.gov.si teme/oznacevanje-zivil-ter-zdravstvene-in-prehranske-trditve/>
7. Nijz.si. (2016). *Ali nam sladkor lahko škodi?* Pridobljeno s <https://nijz.si/zivljenjski-slog/prehrana/ali-nam-lahko-sladkor-skodi/>
8. Nijz.si. (2011). *Pitje tekočin in uporaba energijskih pijač pri otrocih in mladostnikih*. Pridobljeno s <https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/datoteke/prehrana.pdf>
9. Veskajjes.si (2021). *Veš, kaj ješ? Le če prebereš označbo izdelka!* Pridobljeno s <https://veskajjes.si/ves-kaj-jes-izbira/92-ves-kaj-jes-izbira/ves-kaj-jes-le-ce-preberes-oznacbo-izdelka>
10. Simčič, I., Koch, V., Gjerek, M., Mencigar, M., Nerad, A., Veg, I. (2011). Učni načrt. *Program osnovna šola. Gospodinjstvo*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
11. Zupančič, G., Gilčvert Berdnik, D., Vičar, M., Zupan, A., Sobočan, V., idr. (2009). Učni načrt. *Program osnovna šola. Biologija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.

Motivacijske metode pri raziskovanju gozda

SAŠA KASTELIC

sasa.kastelic@vrtec-trebnje.si

Povzetek: Gozd je otrokom vedno zelo zanimiv, ter hkrati poučen za različna področja v predšolskem obdobju. Ponuja nam veliko naravnega materiala, ki ga lahko uporabljamo za različne aktivnosti in dejavnosti, ki si jih zastavimo z konkretnimi cilji, ki so zapisani v Kurikulumu za vrtnice. Gozd je zelo pomemben prostor, kjer otrokom ponuja sposobnost gibanja, ter njihovih gibalnih spretnosti ter sposobnosti otrokovega celostnega razvoja. Zdravje predšolskih otrok je pogoj, da so otroci pri vseh naštetih področjih uspešni. Gibanje na prostem v dopoldanskem času je izrednega pomena za otrokov razvoj, kjer se otrok nekaj nauči, priuči ter pridobi določene spretnosti. Otoku omogoča razvoj mišljenja, razvijajo se psihični procesi (mišljenje, čustva, govor), vzporedno pa otrok zaznava, doživlja, spoznava sebe, ter različne odnose s čustvenega, socialnega ter spoznavnega vidika. Da pridemo do vseh zastavljenih ciljev, pa potrebujemo otroke dodatno motivirati, ter jih aktivno pritegniti daljšo različno motivacijo. V članku želim predstaviti, kako

pomembna je dodatna motivacija otrok, kajti otroci mislijo, da je gozd namenjen samo za tekanje.

Gljučne besede: gozd, motivacija otrok, predšolski otrok, zdravje otrok, gibanje

Abstract: The forest is always been very interesting for children, and at the same time in the different areas in the preschool period. It offers us a lot of natural material that can be used for various activities and activities which we set ourselves with concrete goals, which are written in the Kindergarten Curriculum. The forest is a very important place where it offers children the ability to move and their mobility skills and the ability of the child's integrated development. The health of pre-school children is a condition that children are successful in all listed areas. Outdoor movement in the morning is of paramount importance for the child's development, where the child learns and acquires certain skills. The forest allows the development of thinking, develops psychic processes (thinking, emotions, speech), while in parallel the child perceives, experiences, learns about himself, and different relationships from an emotional, social and cognitive point of view. To get to all the goals set, we need to motivate the children further, and actively attract them to more diverse lifestyle.

Keywords: forest, children motivation, preschool child, health of a child, movements.

UVOD

Ker nam gibanje predstavlja osnovno človekovo potrebo, je pomembno, da ga v otrokovo življenje vključimo že v zgodnjem obdobju, ter uporabimo pravi pristop. Ljubezen do narave jim privzgojimo na prijeten, motivacijski, dojemljiv ter predvsem zanimiv način, saj lahko le preko zabavno/poučnega vključevanja gibanja v naravi, povzdignejo svojo motivacijo za gibanje. Prvotno nalogo pri spoznavanju gibanja in narave opravijo starši, ko pa se otrok vključi v vzgojno izobraževalni zavod, pa to nalogo prevzamejo strokovni sodelavci v vrtcu. Da otroka motiviramo, je pomembno, da tudi sam strokovni sodelavec analizira posameznega otroka, ter mu pri tem individualno pomaga, ga spodbuja, ter mu predstavi različne pozitivne poglede na njegovo samostojno dojetanje, da je gibanje nekaj, kar mu pomaga ohranjati zdrav način življenja, ter mu preko tega privzgojimo ljubezen do narave. Ta učni proces se prilagaja preko različnih dejavnikov, da pa je otrokova interakcija z naravo uspešna, je potrebno uporabiti prave motivacijske dejavnike, ter jih ohranjati in razvijati, ter jih v otrokovo življenje najprej vključevati preko igre, ki pa predstavlja temeljni proces za celostno vključitev gibanja in zdravega življenja v otrokov vsakdan.

Igra

Ker je igra del otrokovega vsakdana, je potrebno poudariti, da nova spoznanja in izkušnje najbolje predstavimo prav preko tega. Igra je za otroka prva interakcija s svetom, predstavlja mu prostor, kjer

spoznava in razvija svoje potenciale, ter razvija svojo kreativnost in ustvarjalnost. Preko igre želimo te potenciale odkriti, jih uporabiti v nadaljnjem učnem procesu, ter jim dati možnost da jih razvijajo v svojo smer, ter jih pri tem čim bolj uspešno motivirati in to raven motivacije ohranjati. Preko igre želimo, da se otrok z njo sooča čim bolj samostojno, da se potrudi izraziti svoje interese, čustva in vrednote, ter si preko tega pridobi socialne veščine, tako v domačem kot v širšem okolju (Jekovec, Bucik. 2015, str. 33–34).

Pomen igre

Igra sama po sebi otroku predstavlja varno, udobno cono, preko katere se sooča s svojimi čustvi, interesi. Preko igre vidimo, kaj otroka zanima ter katere vrste iger so mu zanimive, z leti pa stremimo k temu, da je igra prilagojena otrokovemu starostnemu obdobju, ter njegovemu razvoju, mora pa postajati bolj kompleksna. Ker poznamo več različnih vrst igre, je pomembno, da individualno otroku predstavimo različice notranjih iger in iger v zunanjem okolju, ter jih preko tega učimo o samostojni igri ali pa igri v skupini. Preko skupinske igre otrok razvija socialne veščine, kot so sodelovanje med vrstniki, reševanje konfliktov, pogajanja, upoštevanje pravil igre, ter urjenje veščin vodenja in odločanja (Yogman, 2018, *Pediatricst*, 142 (3)). Poudarimo, da je raznolika igra pomembna za raznolike dejavnosti zlasti v zgodnjem obdobju. Predstavlja predvsem pozitivne učinke na razvoj otroka, zato je pomembno, da otroku omogočimo tako prosto, kot tudi vodeno igro, da preko nje uči,

spoznava in aktivno vključuje. Najlažje je to učno igro predstaviti v naravnem okolju, saj je gibanje tisto, ki ključno vpliva na otrokovo doživljanje sveta (Nihof, 2018, str. 421–429). V nadaljevanju bomo preučili aspekte otrokovega gibanja in uporabo motivacijskih dejavnikov v naravnem okolju, ter njihove pozitivne lastnosti na otrokovo zdravje.

Gibanje, zdravje, motivacija

Ker so otroci nenehno v gibanju, je tudi prav da se temu ustrezno razvijajo in rastejo, prav tako ima ravno v zgodnjem otroštvu gibalna aktivnost ključni pomen za dinamičen in celostni razvoj otroka. Otrok spozna načine gibanja, kot so hoja, tek, plazenje, lezenje, itd.), ter preko tega oblikuje in spoznava svoje motorične sposobnosti. Z aerobnimi aktivnostmi, ki potekajo v otroku prijetnem okolju, kot je na primer narava, pa oblikuje svoje sposobnosti vztrajanja, delavnosti, potrpežljivosti, odnosa do narave, ter samo spoznavanje svojih telesnih in čustvenih meja (Vočanec, 2016, str. 19–20). Gibalna neaktivnost lahko negativno vpliva na otrokovo zdravje, ter na njihovo nadaljnje življenje v obliki zdravstvenih težav, prekomerne teže ipd. Redna aktivnost, ter pozitiven odnos do gibanja in narave pa je tisto, kar otroku omogoča kognitivne izkušnje, ter miselne sposobnosti. Otrok v gibanju uživa in vsaka nova gibalna dejavnost ga čustveno in čutno zadovoljuje. Omogočiti jim moramo, da naravo raziskujejo ter se soočajo z različnimi težavami oz. preprekami. Gozdna pedagogika, ter naklonjenost do narave v primeru dobre

prakse v vrtcih dokazuje, da spodbudno deluje na otrokov razvoj (Bregant T. 2019, str. 8–11). Otrok najpogosteje gibanje doživlja v vrtcu, ob pomoči strokovnih sodelavcev pa spoznava različne notranje in zunanje aktivnosti. V vrtcih je največ pozornosti namenjeno gibalnim aktivnostim v naravi (gozd, travnik), ki otroku nudijo različne vidike in sposobnosti razvoja.

Otroci so v naravi bolj sproščeni, ustvarjalni, ter sposobni svobodnega razmišljanja. V naravi, predvsem v gozdu, se otroci naučijo grajenja medsebojnih odnosov, ter se lažje umirijo, ter raziskujejo okolico. Otroci v naravi doživljajo pristni stik, kar pozitivno vpliva na njihovo zdravje, prav tako pa jim nudi izoblikovanja dobrega odnosa do narave, ki ga prenesejo tudi na ostale aspekte svojega življenja. Ker pa včasih otroci rabijo spodbudo pri raziskovanju narave, tukaj ključno vlogo igrajo starši in vzgojitelji, ki poskrbijo da se otrok v naravi počuti dobro, da jim ponudijo možnosti proste igre, ter da jih tako individualno kot skupinsko motivirajo k izvajanju gibalnih nalog. Motivacija sestoji s posameznikove želje in zanimanja po obvladovanju in razvijanju sposobnosti, otroku pa predstavljajo nekaj pozitivnega, užitek in zadovoljstvo, da počnejo to kar si želijo, ter da so ob tem pozitivno pohvaljeni in motivirani, kar jim daje možnost za nadaljnji čustveni, socialni in fizični razvoj (Cecič Erpič, 2015).

V nadaljevanju bomo predstavili različne motivacijske metode, ki smo jih uporabljali pri delu v skupini predšolskih otrok, na različnih področjih Kurikuluma (jezik, gibanje, družba, narava, matematika, umetnost) preko aktivnosti v gozdu, ter preizkušali metode, ki so otrokom podaljševale čas zbranosti in njihove aktivnosti.

Motivacijske metode po področjih

S skupino otrok, starih od 2-3 let smo preko celega šolskega leta obiskovali bližnji gozd, kjer smo se s strokovno sodelavko trudili, da otrokom pokažemo kako kvalitetno preživeti čas v naravi, ter jim privzgojiti določene socialne, čustvene in fizične veščine, ki jih potrebujejo za nadaljnji razvoj. Opredelili smo se na področja Kurikuluma, ter jih uporabili v naravnem okolju, opisano v nadaljevanju. Področja, ki smo jih zajeli, so področja gibanja, jezika, umetnosti, matematike, družbe in jezika.

Gibanje

Ker smo se osredotočali na motivacijske metode ob vključevanju otrok v aktivnosti v gozdu, smo uporabili različne pripomočke, s katerimi smo aktivnost podaljšali. Na drevesa smo obesili slike gozdnih živali, ter jih razporedili po večji površini, ter tako podaljšali čas gibalne aktivnosti, otroci pa so preko tega raziskovali in oponašali videne živali.

Družba

Izvedle smo igro iskanja parov, preko katere so otroci spoznali različne živali, ki živijo v gozdnih tleh, ter jim na zanimiv in poučen način ponudile možnosti iskanja le teh s pomočjo obeskov, ki so si jih navezali okoli zapestja (mravlja, polž ...). Ko so vsi otroci poiskali pare, so skupaj v parih plesali, ter prepevali pesmi o živalih, ki smo jih našli. Otroci so igro pozitivno sprejeli, motivacija preko igre iskanja pa se je povečala.

Matematika

Uporaba matematike v gozdu je nekaj, kar lahko otrokom predstavimo na zelo zanimiv način, kar smo izvedli z igro iskanja storžev in različnih vejic in listov, katere smo na koncu seštevali ter jih razvrščali po obliki in materialu. Ker je starostno obdobje otrok nižje smo uporabile motivacijske metode z uporabo košaric, kamor so poiskane predmete razvrščali, da jim je aktivnost še vedno ostala zanimiva, ter jim nudile možnost nadaljnje igre. Hkrati sva poskrbeli, da sva košarice velikokrat prestavljali po večji površini gozda, kjer se je njihova aktivnost povečala.

Jezik

Branje knjige v naravi, izvedli smo pravo lutkovno predstavo sredi gozda, kjer smo uporabili pripomočke iz narave, ter tako otrokom zanimivo predstavili poslušano zgodbo. Motivacijo sva podaljšali tako, da so si sami izdelali lutke na palici, katere so uporabljali po prebrani in obnovitveni zgodbi. Lutka otrokom omogoča, da se z lutko poistoveti, kjer se bogati njihov besedni zaklad, razvija se

njihova izredna domišljija, krepi se samozavest, ter lažje naveže stik z lutko kot z vzgojiteljem. Opazili smo, da otroci lažje dojemajo naravo preko govornega in pogovornega vidika s pomočjo različnih rekvizitov, v našem primeru lutko.

Umetnost

Pri umetnosti se otrok izredno izraža ter odkriva svojo umetniško ustvarjalnost iz vseh področjih Kurikuluma za vrtce. Umetnost jim omogoča, da se izražajo na povsem sproščujoč način, kjer izumlja, ustvarja, zamišlja in si ustvarja svojo sliko, takšno kakršno jo sam vidi oz. doživlja. Tako nastajajo otroška umetniška dela, ki so za odrasle včasih nerazumljiva ali nerazumna, vendar je potrebno, da jih pri tej domišljiji in ustvarjalnosti spodbujamo in seveda izhajamo iz otrok. Je pa res, tako kot v našem primeru potrebujejo dodatno motivacijo, kjer uspemo iz njih doseči še malo več. Skozi celo šolsko leto smo v gozdu otrokom ponujali samo čopiče, gobice, svinčnike, flomastre itd, vendar sva želeli motivacijo nadgraditi in jo podaljšati, zato sva otrokom ponudili različne vejice listavcev, iglavce in mah. Zemljo sva zmešali z vodo in tako smo namesto barvnih temper pridobili naravno barvilo. Dejavnost se je izrazito povečala, kajti nastajale so unikatne risbe otrok. Po koncu dejavnosti smo v gozdu naredili še razstavo likovnih izdelkov.

Narava

Narava nam omogoča, da jo raziskujemo v vsej njeni veličini, obogateno z skrivnostmi, ki jo nam ponuja. Tako nam gozd ponuja prst, ki je prepletена z različnimi rastlinami, ter majhnimi žuželkami,

hrošči, deževniki in polži. Vsi vemo, da so otroci željni raziskovanja, vendar jim moramo vseeno ponuditi dodatne pripomočke, s katerimi dosežejo daljši čas aktivnosti. V gozd smo odnesli dodatne pripomočke: grabljice, posodice, kanglice, lopatke, lupe različnih velikosti, ter bele risalne liste. Kanglice so napolnili z zemljo, nato pa sva jim dodatno ponudile bele risalne liste, na katere so stresli prst, ter vse kar je bilo v njej. Najbolj jim je bilo zanimivo, kaj vse so našli v prsti. Bela podlaga jih je dodatno motivirala, ter spodbujala, da so dlje vztrajali in raziskovali, kaj vse vidijo na listih. Poleg vseh predstavljenih primerih dobre prakse v gozdu, smo skozi celo šolsko leto zagotavljale ustrezen psihofizičen razvoj, ter zdrave prehranjevalne navade, ki jih otrok pridobi v predšolskem obdobju.

Preko Vrčevske vrtilnice (visoke grede) pa so otroci spoznavali, kako semena in sadike sejati oz. saditi v vseh letnih časih. Preko različnih zgodb, ter piramide zdrave prehrane, smo otrokom želele približati zdrav način življenja. Visoka greda se nahaja pred našo enoto. V gredi smo sejali in sadili različne solate, dišavnice, ter začimbe, ki smo jih okušali, tipali in vonjali. Lahko se pohvalimo, da smo se večkrat najedli solate, sušili sadje v sušilnem aparatu, ter si ga postregli za dopoldansko malico. Nabrali smo vršičke, jih zmešali s sladkorjem, ter sirup na koncu ponudili drugim otrokom v enoti. Zelišč se poslužujejo tudi naše kuharice, ki nam pripravljajo zdravo in okusno hrano. V mesecu maju sušimo tudi različna zelišča, ki jih bomo ponudili na Mavrični dobrodelni prireditvi, kjer bomo zbirali denar za

otroke socialno ogroženih družin. Zavedava se, da smo vzgojitelji poleg staršev, odgovorni, da otrokom zagotovimo okolje, v katerem se bodo lahko zdravo razvijali.

ZAKLJUČEK

Vsi ljudje za zdrav in dober način življenja potrebujemo gibalne dejavnosti, ki nam omogočajo, da se za trenutek odmaknemo iz vsakdanjega stresa, tempa življenja, ter vsakodnevnih opravil in dejavnosti. Otroci pa gibalne dejavnosti potrebujejo še bolj, saj je to njihov prvi stik z zunanjim svetom, stik z družabnim življenjem, ter stik z odkrivanjem svojih osebnostnih lastnosti, dejavnosti, čustvenih in fizičnih potreb. S pravočasnim in pravim pristopom k otrokovemu razumevanju sebe in svojega telesa, lahko že v zgodnjem času privzgojimo čut do okolja, do narave in nasploh do samega gibanja v naravi. Ker je otrokov prvi stik z življenjem prav igra, je pomembno, da jim igro prikažemo kot nekaj pozitivnega, da jim vzbudimo zanimanje zanjo, ter da jim preko nje na prijeten in dojemljiv način pokažemo, kaj vse jim lahko ponujajo zunanje dejavnosti. Da se preko različnih starostnih obdobj ta ljubezen do igre in narave ohranja, pomembno vlogo igrajo prav vzgojitelji v predšolskem obdobju. Poleg staršev so tisti, ki morajo otroka na zanimiv, poučen in zabaven način spodbuditi, da jim ta interes ostane, ter da ga poslednično nadgrajujejo in da tako izoblikujejo svojo osebnost. Poudarek ne sme biti samo na prenosu znanja, temveč tudi na podaljševanju zanimivosti za igro, posledično pa izpostaviti in

reševati zaplete, konflikte, vprašanja, pohvale in graje, ter razvijanja samostojnega otrokovega mišljenja. Ker igra v naravi poteka v skupinah pa tako otroku pokažemo pomembnost medsebojnega sodelovanja med vrstniki, komunikacije, ter spodbuditi medvrstniško pomoč in razumevanje po pozitivni klimi, ki dobro vpliva na vse želje in dejavnosti vseh vadečih članov. Preko aktivnosti v naravi smo ugotovili, da otroci potrebujejo določeno raven dodatne motivacije, da jim igra, ter dejavnost ostaja zanimiva in poučna, kar se najbolj odrazi v uporabi dodatnih didaktičnih pripomočkov, ter rekvizitov. S pomočjo primernih izzivov, ter dodatnih poučnih vsebin se otrok z učno-gibalnim procesom pozitivno sooča, vzgojitelji pa dodatno motivacijo prilagodimo glede na posameznega otroka, saj jo eni potrebujejo več kot pa drugi. Ker preko igre spodbujamo otrokove socializacijske sposobnosti pa s to vrsto dejavnosti, želimo razviti otrokovo vključenost v družbeni sistem, ter mu na različne načine omogočiti karakteristike, uporabne za nadaljnji učni proces in življenje.

Viri in literatura

1. Bregant, Tina (2019). Pomen gibanja in raziskovanja v naravi za razvoj naših otrok. *Didakta, letnik 29*, številka 201, str. 8–11.
2. Nijhof, S. L. (2018). Healthy play, better coping: The importance of play for the development of children in health and disease. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 95, 421–429.
3. J. Fric Jekovec, V. Bucik (2015). Psihološka obzorja / Horizons of Psychology, 24, str. 33–43. Društvo psihologov Slovenije.
4. Vočanec, M. (2016). Pomen gibanja v naravnem okolju na zdravje otroka. Diplomsko delo: Univerza v Mariboru: Pedagoška fakulteta.
5. Yogman, M., Garner, A., Hutchinson, J., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M. in Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (2018). The power of play: A pediatric role in enhancing development in young children. *Pediatrics*, 142(3).

Premagovanje senzornih ovir skozi likovno izražanje

TADEJA ZUPANC, VPO – pomočnica vzgojiteljice

Deja.zupanc@gmail.com

Povzetek: Zanimalo nas je, kako likovni material in likovne dejavnosti vplivajo na učenje in premagovanje senzornih ovir pri otroku z avtistično motnjo (AM). Pri načrtovanju dejavnosti za otroke z AM smo izhajali iz Kurikula za vrtce (1999) in Dopolnitve kurikula (2017), pri čemer smo cilje zasledovali z na otroka osredinjenim pristopom ob upoštevanju potreb in značilnosti posameznega otroka. Z individualnim delom smo dosegli pozitivne rezultate in izboljšanja na področju posameznikove senzorne predelave dražljajev, komunikacije, čustvene predelave frustracij in drobne motorike. Predstavljena so opažanja na primeru dveh dečkov z avtistično motnjo, ki sta vključena v razvojni oddelek, in njun napredek v določenem časovnem obdobju. V svetu je vse bolj uveljavljena likovna terapija, ki prav tako kaže pozitivne učinke pri delu z otroki z AM in ji je v bodoče vredno nameniti več raziskav.

Ključne besede: avtizem, individualni pristop, senzorna občutljivost, likovna dejavnost, razvojni oddelek

Abstract: We were interested in how art materials and activities affect learning and overcoming sensory barriers in a child with autism spectrum disorder (ASD). When planning activities for children with ASD, we drew on the Kindergarten Curriculum (1999) and the Curriculum Update (2017), pursuing our goals with a child-centered approach, taking into account the needs and characteristics of the individual child. Through individual work, we have achieved positive results and improvements in the areas of the individual's sensory processing of stimuli, communication, emotional processing of frustration and fine motor skills. Observations are presented on the case of two boys with ASD who are included in a developmental ward and their progress over a period of time. Art therapy, which is becoming more and more established in the world, is also showing positive effects in working with children with ASD and is worthy of more research in the future.

Keywords: autism, individual approach, sensory sensitivity, art, development department

UVOD

Za načrtno obravnavo likovnega izražanja pri delu z otroki z AM smo se odločili, ker smo opazili, da je kar polovici otrok v skupini predstavljal stik z različnimi materiali in sredstvi senzorni izziv, ki se je kazal v odporu do vključevanja pri izvajanju dejavnosti. Pri načrtovanju in izvajanju aktivnosti smo upoštevali spretnosti, sposobnost, osebne značilnosti in interese posameznih otrok. Metode dela (razlaga, demonstracija, delo s fotografijo, prikaz itd.) so se razlikovale glede na cilje, ki smo jih zasledovali pri posameznem otroku. Glavno vodilo nam je bilo, da otroci doživljajo likovno dejavnost kot igrivo, sproščujočo, raziskovalno aktivnost, preko katere bodo s premagovanjem senzornih izzivov usvajali nove veščine (fino motoriko, komunikacijo, čustveno regulacijo). Večji del aktivnosti smo izvedli v popoldanskem času: otroci, ki niso potrebovali počitka, so bili z vodenjem in usmerjanjem najprej vključeni v likovne dejavnosti, kasneje so se postopoma vključili ostali. Dejavnosti so bile pripravljene na podlagi Kurikula za vrtce (1999) in so potekale od septembra 2022 do januarja 2023 v razvojnem oddelku, kamor je vključenih 6 otrok z AM. Ker se je skupina otrok v oddelku na novo formirala v začetku šolskega leta, smo se na novo spoznavali tako z otroki kot s strokovnimi sodelavkami. Izzivov nam ni manjkalo, s tesnim timskim sodelovanjem, odprto komunikacijo in iskanjem rešitev smo izzive uspešno razrešili, ob tem pa usvojili nova znanja.

Kaj so avtistične motnje?

Avtistične motnje predstavljajo spekter razvojnih motenj, ki jih ne moremo odkriti na podlagi medicinskih testov, ampak jih prepoznamo po vedenju osebe. Motnje vplivajo na posameznikov odnos do drugih ljudi in komunikacijo z drugimi ljudmi. Pojavljajo se lahko skupaj z drugimi motnjami, kot na primer: depresivna motnja, hiperkinetična motnja, motnja v duševnem razvoju, težave s spanjem/prehranjevanjem. Zdravilo za avtistične motnje ne obstaja, zato ima oseba vse življenje AM – gre za nevrobiološke motnje, posameznikovo stanje pa lahko z različnimi pristopi izboljšamo. Ključnega pomena je pridobitev diagnoze in zgodnja obravnava otroka. S postavljeno diagnozo lahko otroku nudimo različne oblike pomoči, spoznanja o učinkovitih pristopih in storitve, ki so jim dostopne (Jurišić, 2021).

Slovenija, Avstralija in Evropa uporabljajo mednarodni klasifikacijski sistem MKB-10 (11. verzija), v katerem se pod pervazivnimi razvojnimi motnjami nahajajo naslednje diagnostične oznake (NIJZ, 2023):

- avtizem v otroštvu,
- Aspergerjev sindrom,
- atipični avtizem,
- Rettov sindrom,
- pervazivna razvojna motnja, neopredeljena,
- druge vrste dezintegrativna motnja v otroštvu,

- hiperaktivna motnja, povezana z intelektualno manjzmožnostjo in stereotipnimi gibi,
- drugačne pervazivne razvojne motnje.

V ZDA se uporablja diagnostični in statistični priročnik duševnih motenj (DSM - 5), ki ne uporablja več diagnostičnih oznak (avtizem v otroštvu, Aspergerjev sindrom itd.), ampak le izraz *spekter avtistične motnje oz. motnja avtističnega spektra* (Jurišić, 2021).

Značilnosti otrok z motnjo avtističnega spektra

V Sloveniji Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) opredeljuje med skupinami otrok s posebnimi potrebami tudi skupino otrok, ki imajo motnjo avtističnega spektra - *otroci z avtističnimi motnjami*. Ne glede na diagnozo je lahko otrok z AM usmerjen v katerikoli VIZ program (Jurišić, 2021). Otroci z AS imajo različne primanjkljaje, ki se kažejo v različnih stopnjah in kombinacijah, le ti pa pomembno vplivajo na njihovo delovanje. Težave se razlikujejo ne le med posameznimi otroki, ampak se tudi pri istem otroku v različnih življenjskih obdobjih in socialnih situacijah kažejo različni simptomi. Poleg primanjkljajev na področju socialne interakcije in komunikacije imajo težave na področju vedenja, interesov in aktivnosti (Dodatek h kurikulumu, 2017). Veliko otrok z motnjami avtističnega spektra ima težave pri predelovanju dražljajev iz okolja: bodisi je njihova odzivnost prešibka bodisi pretirana, tako da jih njihove izkušnje vodijo v drugačno doživljanje okolice.

Senzorno predelovanje dražljajev zajema naslednje procese: sprejemanje, prilagajanje, osredotočenost na senzorne dražljaje, povezovanje in organizacijo senzornega odziva. Dražljaje sprejemamo iz 8 senzornih sistemov: vizualnega, slušnega, gustatornega, olfaktornega, taktilnega, vestibularnega, propioceptivnega in interoceptivnega senzornega sistema (Oder, 2021).

Likovna dejavnost kot pomoč pri preseganju senzornih izzivov?

Kot alternativna pot med z dokazi podprtimi intervencijami se v svetu kot primer dobre prakse pri delu z otroki, ki imajo AM, uveljavlja likovna terapija. Ob tem velja poudariti izsledke ameriške študije iz leta 2017, kjer so strokovnjaki evalvirali 18 anket, izpolnjenih s strani likovnih terapevtov in na podlagi rezultatov prišli do naslednjih ugotovitev (Van Lith, Stallings, Harris, 2017):

- likovna terapija ima pozitivne učinke na področju otrokove čustvene regulacije, kognitivnega razvoja, vedenja, sensorike, fizičnega razvoja itd.;
- način dela likovnega terapevta poteka pretežno v skupini, sledi mu individualno delo ter delo z družino;
- pomembno vlogo ima izbira materiala: prevladujejo flomastri, glina/plastelin, barve, voščenke, 2-D material, barvice, kolaž. Ob tem avtorji opozarjajo na nevarnost dajanja materiala v usta;
- cilji, ki so jih likovni terapevti zasledovali, so bili: razvoj socialnih spretnosti (93 %), regulacija vedenja (79 %), senzorna integracija

(71 %), komunikacija (71 %), čustvena regulacija (57 %) in opismenjevanje (29 %) (prav tam).

Sicer je vzorec anketiranih v študiji premajhen, da bi lahko govorili o resnih znanstvenih dokazih, vendar nam podatki prikazujejo pomembne iztočnice za delo z otroki AM. Opazili smo namreč, da smo pri svojem delu, kjer smo otroke načrtno vključevali v likovne dejavnosti, prišli do podobnih spoznanj - uporabljali smo enak likovni material, dejavnosti smo izvajali pretežno individualno in zasledovali smo cilj, kako lahko likovni material in dejavnost vplivata na premagovanje senzornih izzivov in učenje pri otroku z AM.

Primer iz neposredne prakse

Načrtovane dejavnosti niso bile časovno strogo določene, niti niso bile strogo strukturirane - preko igre, eksperimentiranja in opazovanja so otroci skozi proces usvajali novo znanje; sam končni izdelek ni bil pomemben. Ustvarjanje je potekalo v popoldanskem času, ko je nekaj otrok pri popoldanskem počitku spalo, otroke, ki počitka niso potrebovali, pa smo načrtno vključevali v igro z likovnim materialom.

Metodologija

Individualen pristop do otroka se je izkazal za učinkovitega, saj v prostoru ni bilo večjih motečih dejavnikov (hrup, motnje pozornosti s strani drugih otrok), vzdušje v prostoru je bilo umirjeno in podprto s klasično glasbo ter primerno za usvajanje novih veščin. Otrok se je

v takšnem prostoru lažje zbral, eksperimentiral in učil. Sprva so se otroci pri spoznavanju z materialom in preizkušanjem le tega vključevali glede na posameznikovo željo in interes (spontano), ko pa so se z njim dodobra seznanili, smo jih preko igre vodili skozi ustvarjalni proces.

Na otroka osredinjen pristop nam je omogočil uvid v otrokova močna in šibka področja, pri zasledovanju ciljev in načrtovanju aktivnosti pa smo z upoštevanjem otrokovih interesov v njem spodbudili zanimanje za aktivno participacijo. Pomembno je poudariti, da je bistveno otroka dobro spoznati, kar nam kljub njihovem pretežno neverbalnemu komuniciranju omogoča, da smo se situaciji zmožni sproti prilagajati. Ves čas smo imeli pred očmi otrokove odzive (kateri material mu je všeč, na kakšen način se spoznava z materialom, kaj ga zmoti itd.) in iz njih načrtovali nadaljnje korake. Dobro je, da je strokovni delavec pri delu inovativen, fleksibilen, odprtega duha in zmožen sproti prepoznavati potrebe otroka.

Pri delu je bila pomembna izbira in prilagoditev materialov, ki je bila odvisna od zasledovanih ciljev in otrokovega interesa. Materiali so morali biti varni za uporabo – v kolikor smo vedeli, da določen otrok preizkuša material tudi oralno, smo mu namenili večjo pozornost, da do tega početja ne bi prihajalo (primer: žvečenje plastelina). Težje je bilo z uporabo zaščitnih majic, saj so otroke motile – nekateri niso dovolili, da bi jih oblekli, niti niso dovolili zavihati rokavov.

Predstavila bom primera dveh dečkov z AM, pri katerih je bilo opaziti, da sta imela največ (senzoričnih) izzivov pri vključevanju v likovne dejavnosti.

Deček Maj (psevdonim)

Opažanja na začetku:

Deček je izkazoval od vseh otrok največje nelagodje ob vodeni aktivnosti (ne le ob likovni, temveč na splošno). Svoje kljubovanje je izkazoval z zavračanjem, begom in metanjem po tleh. V interesu so mu bile črke in številke, najraje se je igral z avtomobili, veliko ugodja pa je doživljal na vrtčevskem igrišču. Prehajanja med dejavnostmi in rutino so mu predstavljale težave, saj mu je bilo težko prekiniti lastno igro. Imel je težave s komunikacijo, čeprav je krajša navodila dobro razumel, sam pa je z besedami ali pa s pomočjo sličic znal sporočiti, kaj želi.

Cilji, ki smo jih zasledovali z vodeno dejavnostjo:

- otrok upošteva navodilo Najprej...potem...
- otrok ob vključitvi odrasle osebe v igro podaljšuje pozornost,
- otrok ob pozitivni krepitvi dokonča delo,
- otrok je aktivno vključen v proces priprave prostora,
- otrok prepozna in poimenuje barve/črke/števila/prevozna sredstva.

Izvedba vodene dejavnosti

Deček je na povabilo pomagal prinašati tempera barve iz kabineta, samostojno je ponovil imena barv v angleškem jeziku in na spodbudo izstisnil barvo na plastičen krožnik. Pomagalo je, da smo se v ustvarjalni proces vključili odrasli, kjer smo skupaj eksperimentirali z barvami in oblikami na listu papirja. Ker je izkazoval interes za števila, črke in prevozna sredstva, smo mu jih za motivacijo s čopičem risali/pisali, medtem ko je on delal kratke črte oz. odtise čopiča na papir. Večkrat je bilo potrebno tudi vztrajati, da delo dokonča - včasih mu je kot motivator zadostil košček kruha (ki ga je oboževal) ali pa njemu ljuba igrača. Z navodilom "najprej tole ...potem tole" je deček uspešno dokončal dejavnost.

Opažanja na koncu

Opazili smo, da se je dečku ob prisotnosti in vodenju odrasle osebe izrazito podaljšala pozornost. Na splošno se je dečkova frustracija pri dejavnostih, ki mu niso bile v interesu, zmanjšala: manj je bilo bežanja, metanja po tleh in hitreje je pristopil. Postopoma je postal notranje motiviran in je mnogokrat vztrajal v dejavnosti najdlje (primer barvanje). Motivacija in humor s strani odrasle osebe sta pri Maju omogočala lahkotnejši pristop, čeravno ga je bilo potrebno pretežno še vedno fizično voditi do likovnega kotička, redko je sam posegel po materialu, v kolikor pa je, njegovo udejstvovanje ni trajalo dolgo. Napredoval je v širjenju besednega zaklada (s ponavljanjem imena barv, štetje pom pomov, prepoznavanje in poimenovanje

določenih prevoznih sredstev/likovnih pripomočkov/domačih živali itd.). Sčasoma je bilo manj potrebe po pozitivni krepitvi (kruh).

Deček Nik (psevdonim)

Opažanja na začetku:

Deček je bil stalno v gibanju in se je le redko vključil v dejavnosti, ki od njega niso zahtevale večjega fizičnega napora. Imel je težave pri počitku, saj ga je bilo kljub utrujenosti težko umiriti in uspavati. Zanimale so ga knjige (kartonke), igrače in stvari je rad okušal, zmotila ga je barva na rokah. Prehajanje med dejavnostmi in rutino je tudi njemu predstavljalo težavo, saj mu je bilo težko prekiniti lastno igro. Frustracije je izkazoval tako, da se je metal po tleh in jokal. Imel je težave s komunikacijo, krajših navodil ni razumel, z neverbalno komunikacijo je znal sporočiti nekaj svojih potreb, kjer je odraslo osebo prijel za roko in jo odpeljal na določeno mesto.

Cilji, ki smo jih zasledovali z vodeno dejavnostjo:

- otrok preizkuša in raziskuje različne lik. Materiale,
- otrok doživlja ugodje ob izvajanju aktivnosti,
- otrok neverbalno komunicira z odraslo osebo,
- otrok se uri v drobni motoriki.

Izvedba vodene dejavnosti

Nika smo postopoma privabljali k mizi z likovnim materialom (barvice, flomastri, voščenske), in sicer tako, da smo določen material

položili na mizo in ga pustili, da ga sprva le opazuje, nato pa počasi raziskuje. Všeč so mu bile voščenske v obliki miške, ki jih je rad vzel z mize in si jih odnesel v igralni kotiček ali pa je z njimi tekal po prostoru - iz igralnega kotička smo ga usmerjali nazaj v likovni kotiček in mu tako omejili prostor, kjer se lahko igra z voščenkami. Ob usmerjanju (vodenje z roko) in demonstraciji smo mu pokazali, da voščenska pušča sled. Sledove smo nadaljevali z barvicami, kar je pritegnilo njegovo pozornost. Ko je želel, da še rišemo z barvico, je prijel našo roko in nakazal, da naj z njo rišemo. Ob poskusu izmenjave (najprej jaz, potem ti) ni želel sodelovati. Pomislili smo, da so mogoče zanj črte premalo vidne in smo poskusili risati s flomastri. Risanje s flomastri je vključevalo tudi učenje o zapiranju in odpiranju pokrovčka - ob demonstraciji in nekaj poskusih je Nik suvereno odpiral in zapiral pokrovček ter vmes risal na papir. Ob pospravljanju nekaterih flomastrov v skodelico je Nik doživel frustracijo, saj je mislil, da se dejavnost zaključuje.

Opažanja na koncu

Sčasoma je postal radovednejši in dovetnejši za ponujen material - zanimalo ga je, kaj lahko z njimi stori. Pri njem je bila potrebna previdnost, saj je rad dajal stvari v usta in ušesa. Velik napredek je v nekaj mesecih naredil pri slikanju, saj ga je na začetku vselej motila barva na rokah. Nekoč smo naredili odtis Nikove roke na papir, nad čemer je bil navdušen, čeprav si je šel takoj umiti roke, a se je kmalu vrnil nazaj k mizi in še sam poskusil narediti odtis, tako da si je

samostojno pobarval dlan in jo odtisnil na papir. Pri dejavnosti, ki mu je bila všeč, je obdržal fokus dlje časa (primer: flomastri), še vedno je potreboval stalno fizično vodenje do koticčka in vodenje z roko. Pri Niku se je izkazalo lepilo za preobčutljiv dražljaj, saj se je na koncu ukvarjal samo še s tem, kako ga odstraniti z roke.

Evalvacija

Spoznali smo, da kljub temu, da smo si z natančnim *opazovanjem* izdelali profil otroka, v katerem smo se seznanili z njegovimi senzornimi primanjkljaji, močnimi področji in interesi, likovne dejavnosti niso bile vselej uspešne. Dejavnikov je bilo več – bodisi nizka motivacija in slabše razpoloženje otroka, uporaba specifičnega oz. otrokom manj znanega materiala (brivska pena, kava, zemlja, das masa itd.), ki je otrokom predstavljal premočan dražljaj. Takšen primer je uporaba lepila v stiku - večino otrok je zmotil občutek na rokah in so se potem ves čas ukvarjali s tem, kako ga odstraniti z roke (primer: lepljenje volne na papir, se je zaradi senzorične izkazalo za težjo dejavnost, zaradi ostajanja lepila in volne na rokah).

Durrani (2020) v svoji študiji ugotavlja, kako *fleksibilen pristop*, pri kateremu vključujemo v dejavnost ostala področja glede na potrebe otroka, pomaga pri navezovanju stika. Pri našem delu smo z medpodročnim povezovanjem skušali vključiti različna področja Kurikula (1999), saj je bil to velik motivacijski dejavnik pri otrocih. Pogosto smo se z njimi igrali igre (tekanje, skrivalnice, stop/pleši ob

glasbi, medvedek še spi) pri katerih so doživljali ugodje in varnost. Z vključevanjem odrasle osebe v igro z otroki je pripomoglo k vzpostavitvi *čustvenega odnosa*, v katerem so nam otroci zaupali in se počutili varne – z vsako nadaljnjo (likovno) dejavnostjo je bilo otroke lažje pritegniti v aktivnost (manj izbruhov), v njej so vztrajali dlje časa, dajali so spodbude za določeno igro itd.

Včasih se je pripetilo, da se je deček Maj udeležil aktivnosti samo zato, da je z njo opravil in nato nadaljeval svojo igro. V tem nismo videli nič slabega, nasprotno - otrok je bil zmožen regulacije, s katero je prekinil igro, se udeležil nečesa, kar mu ni bilo v interesu, in se nato vrnil nazaj k svoji igri.

S ponavljajočimi se materiali (tempera barve, vodene barvice, play dough, flomastri, voščenke, lepilo) in sredstvi (čopič, gobice, dlan, predmet) sta se dečka in ostali otroci z njimi dobro seznanili in nanje privadili, tako da je načrtovana likovna dejavnost po nekaj mesecih dobila širši pomen - prišli smo do izdelka, četudi nam to ni bil primarni cilj. Nekateri otroci so občutili zadovoljstvo ob izdelku, izdelek smo vedno skupaj z avtorjem razstavili na vpogled staršem in ostalim v garderobi oddelka, saj smo otroku na ta način sporočali, da cenimo njegovo delo. Otroci so si z zanimanjem ogledovali razstavljene izdelke in se včasih sprehodili po hodniku, da so občudovali izdelke otrok iz drugih skupin.

Našo ugotovitev, da je pomembno prilagoditi način dela pri posameznemu otroku z AM, potrjuje tudi Žnidar (2016) v svojem diplomskem delu, kjer je med drugim razišče, na katerem področju (prostor, čas, način dela, komunikacija itd.) in na kakšen način se strokovni delavci v programu prilagojenega izvajanja v vrtcu lotijo prilagoditve - avtoričine ugotovitve kažejo, da se najmanj pozornosti namenja ravno prilagajanju prostora in časa.

ZAKLJUČEK

Rezultati našega dela kažejo na pozitivne učinke, zato bi bilo dobro razmisliti o nadaljnjem izobraževanju in iskanju primerov dobre prakse, saj so si otroci z AM med seboj tako različni in za vsakega je potrebno ubrati drugačen pristop. Kot smo pokazali na primeru teh dveh dečkov, je za motivacijo otroka pomembno poznati njegove interese ter z njim vzpostaviti zaupljiv odnos, s katerim preko igre zasledujemo načrtovane cilje, ob tem pa ves čas opazujemo kako se otrok odziva in svoje delo po potrebi sproti prilagajamo. Prilagojen prostor, brez motečih dejavnikov, je pripomogel k večjemu zanimanju otroka za likovni material in njegovi dlje trajajoči vključenosti v samo dejavnost.

Viri in literatura

1. *Dopolnitev Kurikuluma za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke.* (2017). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod Republike Slovenije za šolstvo

2. Durrani, H. (2020). Sensory-Based Relational Art Therapy Approach (SBRATA): A Framework for Art Therapy With Children With ASD, *Art Therapy*, 38:2, 78-86, DOI: 10.1080/07421656.2020.1718054
3. Jurišič, B. D. (2021). *Otroci z avtizmom – priročnik za učitelje in starše.* Ljubljana: Izobraževalni center Pika, Center Janeza Levca.
4. *Kurikulum za vrtce.* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in Zavod Republike Slovenije za šolstvo
5. Oder, N. (2021). *Senzorno zaznavanje otrok z avtizmom*, Izobraževalni center PIKA
6. NIJZ (2023). Mednarodna klasifikacija bolezni, MKB-10-AM, verzija 11 <https://nijz.si/podatki/klasifikacije-in-sifranti/mkb-10-am-verzija-11/>
7. Van Lith, T., Stallings, J.W., Harris, C.E. (2017) Discovering good practice for art therapy with children who have Autism Spectrum Disorder: the result of a small scale survey, *The Arts in Psychotherapy*, Volume 54, 78–84. <https://doi.org/10.1016/j.aip.2017.01.002>
8. Žnidar, N. (2016). *Prilagajanje vzgojnega dela otroku z avtizmom : diplomska naloga* [Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani]. Repozitorij Univerze v Ljubljani. <http://pefprints.pef.uni-lj.si/3629/>

Oblikovanje in krepitev vrednot pri razrednih urah

TAMARA PETROVČIČ DEBEVC, *prof. angl. jezika*

tamara.petrovcic@gmail.com

Povzetek: Učne in vedenjske težave pri učencih imajo lahko različne vzroke. V ožjem otrokovem socialnem okolju gre lahko za neustrezno vzdušje v družini, prevelike ali premajhne zahteve, premalo časa in nezanimanje za otroka, neprimerni načini izražanja čustev, v širšem socialnem okolju pa tudi za težave s postavljanjem meja, ciljev in izbiranjem učnih strategij. Otrok se srečuje s strahom in ima nizko samopodobo, pogosto je neuspešen, kar stopnjuje emocionalne stiske in neuspeh še poveča ter vodi v bolj kompleksne posledice – pojavijo se negativne in nezaželjene oblike vedenja. V šoli je pomembno, da za učence ustvarimo varno in spodbudno učno okolje, predvidljive učne situacije v razredu, da učencem odvzamejo del stresa in strahu. V razredu je potrebno vzpostaviti določena pravila, vendar je lažje, če učenci sodelujejo pri oblikovanju le-teh, saj jih na tak način bolj čutijo za svoje in jim lažje sledijo. V prispevku bom opisala eno dejavnost izvedeno pri razredni uri na temo vrednot, učenci so kot svojo vrednoto na tej delavnici izbrali prijateljstvo.

Ključne besede: varno učno okolje, šolska pravila, vrednote, prijateljstvo

Abstract: Learning and behavioural problems in students can have a variety of causes. In the child's immediate social environment, these may include an inappropriate family atmosphere, too much or too little demand, too little time and lack of interest in the child, inappropriate ways of expressing emotions, and difficulties in setting limits, goals and choosing learning strategies. The child faces anxiety and low self-esteem, and often fails, which increases emotional distress, reinforces the failure, and leads to even more complex consequences – negative and undesirable behaviours. In school, it is important to create a safe and stimulating learning environment for students, predictable learning situations in the classroom that take some of the stress and anxiety away from students. It is necessary to have rules in the classroom, but it is easier if students are involved in making them, as this way they feel more ownership of them and are more likely to follow them. In this article, I will also describe a workshop on values that I ran in the classroom.

Keywords: safe learning environment, school rules, values, friendship

UVOD

Kot razrednik sem pri razreševanju konfliktov v razredu ter skozi pogovore z učenci pri nekaterih dobila občutek, da včasih starši in okolica otroku postavljajo previsoke cilje in ga po njegovih uspehih tudi merijo. Tak otrok želi ugoditi pričakovanjem okolice, se želi prilagoditi in bo zato kljub svojim stiskami storil vse, da to doseže. Včasih pa mu to ne uspe in postaja vse bolj zagrenjen, kar se lahko izraža na več načinov, neredko tudi z uporništvom. Hojka Gregorič Kumperščak (2014) navaja, "da smo priča velikim družbeno-socialnim spremembam. Ena izmed njih je npr. permisivna vzgoja, ki otroku/mladostniku ne postavi jasnih meja in ga ne opremi s konstruktivnim (ali pa sploh nobenim) načinom soočanja s težavami. Takšni otroci in mladostniki se lahko, ko so soočeni z zahtevami in mejami, ki jih niso vajeni, odzovejo zelo razdiralno." Učitelji opažamo, da se iz leta v leto povečuje število problematičnih otrok, ki so agresivni, neposlušni in nezainteresirani za delo, med učnimi urami so pogosto nemirni, nepozorni in moteči ali pa se zaradi stresa zapro vase.

Varno učno okolje

Pomembno je, da zna učitelj vzpostaviti varno in vzpodbudno učno okolje, saj je dokazano, da če se otrok ne počuti varnega in sprejetega, se pogosto zmanjšata njegova kreativnost in ustvarjalno razmišljanje. Prav je, da učencem ponudimo učno okolje, kjer vladajo toplina, zaupanje, empatija in pozitivni odnosi ter optimizem.

Ustvariti moramo klimo, kjer so zadovoljene učenčeve potrebe po pripadnosti in moči. Varno učno okolje na tak način podpira učenje, vzpodbuja pozitivne odnose med vrstniki in minimalizira tekmovalnost. Le v takem okolju otroci zmorejo oblikovati pravi odnos do sebe in do odnosov, v katerih so ali v njih vstopajo ter do družbe ter premagajo predsodke, hkrati pa zlahka ohranjajo veselje do učenja, aktivno sodelujejo v procesu učenja, si dovolijo delati napake in se iz njih tudi marsikaj naučijo zato, saj v takem okolju ni sodb in ni perfekcionizma. Otroku je potrebno vzbuditi občutek pripadnosti, hkrati pa tudi postaviti meje, ga naučiti biti samostojen in mu zaupati. Razvijanje pripadnosti pomeni, da ga sprejmemo tudi takrat, ko doživlja neuspehe, največkrat v obliki slabih ocen. Otroku je potrebno pustiti, da doživlja neuspehe, vendar mu pri tem razvijamo občutek zaupanja.

Dobra klima v razredu in ustvarjanje varnega učnega okolja za naše učence prispevata h občutku pripadnosti in sprejetosti. V svoji raziskovalni nalogi Zmorem, čeprav težko, so avtorji Anamarija Žohar, Gašper Birk in Alen Petelinšek Grušovnik (2019) ugotavljali, da je "za vsakega učenca v šoli in še posebej za učenca z učnimi težavami pomembna vsakodnevna konkretna izkušnja upoštevanja in vključevanja, izkušnja soudeležnosti in soustvarjanja, strpnosti in solidarnosti."

Oblikovanje pravil in dogovorov

Učitelj zmore znatno zmanjšati stres pri učencih na tak način, da jim že v začetku učnega procesa nazorno predstavi pravila v razredu in kaj pričakuje od učencev, kot na primer, kako se bo učna ura začela, kako naj se učenci med učno uro obnašajo, kaj se lahko zgodi, če pravil v razredu ne bodo upoštevali, kako naj na primer poteka delo v skupinah, kaj naj počnejo potem, ko so z aktivnostjo končali in kako bodo običajno zaključili z učno uro, saj učencem predvidljivost situacije v razredu lahko odvzame del stresa, v katerem se znajdejo, ko prestopijo šolski prag. Učitelj torej mora v razredu vzpostaviti določena pravila, preko katerih učenci naj ne bi prehajali, pa vendar je dobro, da se glede pravil od časa do časa zmoremo z učenci nekako "pogajati", da učencem dovolimo, da izrazijo svoje mnenje glede pravil in da njihovo mnenje tudi upoštevamo, če je to glede na vsako posamezno situacijo seveda mogoče, kajti prav to jim da občutek, da so del procesa učenja in da sodelujejo pri odločitvah, hkrati pa jim dodelimo tudi del odgovornosti. Na tak način učenci učitelja ne bodo čutili kot strogo avtoriteto, katere beseda mora vedno obveljati, temveč bodo sebe začeli čutiti kot enega od deležnikov v procesu učenja. Učenci se v varnem učnem okolju počutijo del učnega procesa in se lažje vključijo v šolske aktivnosti. H ustvarjanju in ohranjanju dobre klime v razredu v veliki meri pripomore aktivno poslušanje učencev ter pozitivna povratna informacija, pa tudi spominjanje na prejšnje uspehe, saj na tak način povežemo učenčeve

izkušnje z novimi okoliščinami. Tak učenec bo bolj motiviran za delo, saj bo imel občutek, da utegne na koncu morda doseči uspeh.

Razredna pravila

Učinkovit pristop učitelja je, kadar je v razredu potrpežljiv, sočuten, nima nobenih notranjih blokad, predsodkov ali odpora. Učence je potrebno sprejemati v celovitosti ter se veseliti njihove vedoželjnosti in mladostne energije ter se z njimi čim več pogovarjati. V pogovoru je pomembno znati oblikovati in postavljati učinkovita vprašanja, ki omogočijo učencu, da uvidi situacijo in o njej spregovori brez strahu. Tudi Maruša Bon (2021) v svojem magistrskem delu ugotavlja, da je 40,29% anketiranih učiteljev kot način ustvarjanja in vzdrževanja avtoritete navedlo pogovor, razgovor in usmerjanje. V nadaljevanju poudarja pomembnost, da učitelj učence spodbuja, da povedo, kako se počutijo, da pogovor poteka na miren in strpen način ter da se na enak način tudi učenci sami naučijo reševati medsebojne spore in kot primer navede pogovor o razreševanju konfliktov v pogovornem kotičku. Mnenje otroka je vedno dragoceno, saj vidimo, kako razmišlja in ga tako lažje vzgajamo, pri čemer pa mora učitelj poiskati pravo kombinacijo odločnosti in spodbujevalnosti ter hkrati mora znati spretno in nevsiljivo učence spremljati in po potrebi intervenirati. Razredna pravila so nujno potrebna in priporočljivo je, da jih zastavimo skupaj z učenci. Po navadi se obnese, če jih razdelimo v tri skupine, ki jih z učenci oblikujemo: prvo skupino pravil učencem predstavim na začetku šolskega leta in ta pravila določim

sama. Teh pravil ni veliko, a zahtevam, da jih učenci vedno upoštevajo. Drugo skupino pravil oblikujemo skupaj z učenci. V tej skupini je največ pravil. Tretjo skupino pa oblikujejo učenci sami.

Klima v razredu

Razmišljanje o počutju učencev v razredu me je vodilo, da sem v začetku šolskega leta 2022/2023 s pomočjo vprašalnika Kako dobro se počutim v razredu ugotavljala, kako učenci razreda, kateremu sem razredničarka, doživljajo klimo v našem razredu. Vprašalnik je iz 3. zvezka Vodenje razreda za dobro klimo: Ilc Rutar, Z. (2020). *Vodenje razreda za dobro klimo*.

Kako dobro se počutim v razredu?					
Označi, kako močno se strinjaš spodnjimi trditvami (5 – ocena za najmočnejše strinjanje, 1 – močno nestrinjanje)					
V razredu se dobro znajdem.	1	2	3	4	5
Vem, kaj se pričakuje od mene.	1	2	3	4	5
Počutim se varnega in neogroženega.	1	2	3	4	5
Počutim se sprejetega in upoštevanega.	1	2	3	4	5
Menim, da sem pravično obravnavan.	1	2	3	4	5
Zaupam vase in v svoje sposobnosti.	1	2	3	4	5
Zmorem se sprostiti.	1	2	3	4	5
Lahko se zberem in zavzeto delam.	1	2	3	4	5
Zmorem kritično pogledati na svoje delo.	1	2	3	4	5
Zmorem sprejeti dobronamerno povratno informacijo.	1	2	3	4	5
Pripravljen sem kaj spremeniti, če vidim, da je treba.	1	2	3	4	5
Upam si poskusiti kaj novega.	1	2	3	4	5
Sprejemam, da smo si različni.	1	2	3	4	5
Ob nesporazumih se mirno pogovorimo.	1	2	3	4	5
Čutim, da se dobro razumemo in smo močno povezani.	1	2	3	4	5
Dobro sodelujemo.	1	2	3	4	5
Večinoma smo zavzeti za učenje.	1	2	3	4	5
Držimo se dogovorov.	1	2	3	4	5

V anketi je sodelovalo 22 učencev 8.r razreda. Od skupno 22 sodelujočih učencev je 17 učencev (ali 77,27 %) ovrednotilo vse svoje odgovore v razponu od 3 do 5 (to pomeni od povprečja do najmočnejšega strinjanja). 5 učencev (ali 22,72 %) je vse svoje odgovore ovrednotilo v razponu od 3 do 1 (to pomeni od povprečja do močnega nestrinjanja). 7 učencev (31,81 %) je ugotavljalo, da za učenje večinoma niso zavzeti, 5 učencev (22,72 %) je menilo, da se ne morejo zbrati in zavzeto delati. 3 učenci (13,63 %) se v razredu ne počutijo varne in neogrožene, 4 učenci (18,18 %) pa menijo, da se ob nesporazumih ne zmorejo mirno pogovoriti. 1 učenec 8. razreda je označil, da ne zaupa vase in v svoje zmožnosti, prav tako 1 učenec ne zmore sprejeti dobronamerne povratne informacije. 2 učenca ne zmoreta kritično pogledati na svoje delo, 2 učenca pa tudi nista pripravljena kaj spremeniti, četudi vidita, da je treba. 3 učenci v razredu menijo, da se ne držijo dogovorov. Vprašalnik so učenci reševali v času razredne ure. Pri naslednji razredni uri sem učence spodbudila h razmišljanju, kakšna so njihova pričakovanja glede vsebine razrednih ur in sodelovanja na le-teh, pa tudi o odnosu učenci – razrednik. Njihovi odgovori so bili zelo podobni odgovorom učencev, ki jih je v svoji magistrski nalogi navedla Ksenija Jovič (2017), ki ugotavlja, da učenci želijo, da jih učitelj posluša, jim pomaga, se z njimi pogovarja, jim svetuje, sodeluje z učenci, jih spremlja in jih spoštuje. Teme, ki učence zanimajo in se o njih radi pogovarjajo, so dogajanje na šoli, pogovor o težavah v razredu in njihovo reševanje, pa tudi o odnosih, o vrednotah in še posebej o prijateljstvu.

Oblikovanje in ohranjanje vrednot

Vrednote so nekaj, kar je za vse ljudi zelo pomembno. Vsak človek mora razmisliti, čemu nameni veliko časa in kaj je zanj dobro, kaj želi v prihodnosti doseči in kakšne vrline je že pridobil. Vrednote se v življenju spreminjajo. Lahko jih zavestno spremenimo ali pa se sprememba zgodi popolnoma spontano. Včasih je dovolj že sama analiza vrednot, spet drugič na nas vplivajo ljudje, ki nas obkrožajo, ali pa v naše življenje pridejo nenadne spremembe in nam pomagajo spremeniti vrednote. Kot razredničarka se trudim poleg razvijanja socialnih veščin in samostojnosti učencev v učno okolje vnesti vrednote, ki nas bodo povezovale in navdajale z boljšim počutjem.

V nadaljevanju bom opisala potek razredne ure in pogovora na temo tistih vrednot, ki so za učence v mojem razredu najpomembnejše. V eni izmed razrednih ur so učenci predhodno že izpostavili naslednje vrednote: družina, spoštovanje, mir, strpnost, zdravje, poštenost, delavnost, največ učencev tega razreda pa se je odločilo, da je zanje najpomembnejša vrednota prijateljstvo. Želela sem jih spodbuditi in usmeriti h ustvarjanju pozitivnega vzdušja v razredu in h delovanju v skladu z izbrano vrednoto, zato je prva skupina učencev konec ure pripravila plakat na temo naše izbrane vrednote - prijateljstva, ki smo ga izobesili na vidnem mestu v učilnici z namenom, da nas pogosto opozori, katero vrednoto krepimo. Druga skupina učencev je pripravila napis na vrata učilnice, na katerem je napisana izbrana vrednota.

Tema razredne ure: Prijateljstvo

Cilj: učenci spoznajo pomen prijateljstva, medsebojnih odnosov, zaupanja, strpnosti. Naučijo se spoštovati in sprejemati drugačnost.

Metode dela: pogovor, delo z besedilom, izdelava plakata

Oblike dela: frontalna, skupinska

1. dejavnost:

Najprej preberem nekaj izjav in učence vprašam, o čem govorijo in kdo jih je izrekel:

" Lahko ji zaupam svoje skrivnosti, ne bo me izdala."

"Skupaj igrava nogomet."

"Posodi mi kocke."

"Rad preživljam svoj čas s prijatelji."

"V šoli si pomagava."

"Ko mi je hudo, me posluša. Nanjo se vedno lahko zanesem."

"Če se bova kdaj skregala, bom zelo žalosten."

"Je odličen športnik in rad se šali."

Učence vprašam, ali se katera izjava razlikuje od drugih in po čem? (Vse, razen tretje izjave, so izrekli najstniki.)

Na tablo napišem besedo **PRIJATELJSTVO**.

2. dejavnost:

V osrednjem delu razredne ure vodim pogovor o prijateljstvu:

Kdo sploh so prijatelji? Zakaj jih potrebujemo? Kako jih najti? Kaj vse počnejo prijatelji in kaj se zgodi, ko se sprejo? Se lahko prijateljstva tudi končajo?

Razvoj pogovora o prijateljstvu spodbudim tako, da učencem razdelim rumene in rdeče lističe, s pomočjo katerih izrazijo svoje mnenje o naslednjih trditvah, hkrati pa jih povabim, da svoje mnenje tudi utemeljijo:

1. Dobro je imeti čim več prijateljev.
2. Prijatelja spoznaš v nesreči.
3. Dober prijatelj bo povedal svojemu prijatelju tudi tisto, česar ta ne bo hotel slišati.
4. Prijatelj je nekdo, ki te podpira, tudi če nimaš prav ali ravnaš napačno.
5. Vsi si želimo dobrega prijatelja.

3. dejavnost

Učenci izdelajo napis na vrata razreda in plakat na temo prijateljstva, ki smo ga izobesili v razredu, da nas večkrat spomni na izbrano vrednoto, ki jo krepimo v našem razredu.

Slika 1: Izdelan napis »prijateljstvo«

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

Čeprav živimo v dobi, ko nam na stotine naprav in pripomočkov olajšuje vsakdanja opravila, se pogosto zdi, da kljub vsemu ne živimo bolj sproščeno in lahkotnejše kot generacije pred nami, ki vsega tega udobja niso poznale. Morda je celo nasprotno – tesnoba, stres in obremenjenost niso niti učencem več prihranjene. Cilj vseh, ki se ukvarjamo z mladimi je, da jim omogočimo, da se razvijejo v uspešne, vedoželjne in ambiciozne mlade ljudi, ki znajo kritično razmišljati. Napredovanje učencev ter oblikovanje njihove samopodobe je v veliki meri odvisno od povratnih informacij, kot so spodbude, pohvale in druge vsebinske povratne informacije. Vredno se je

potruditi, da ustvarimo takšno učno okolje, v katerem bodo učenci zadovoljni, mirni, uspešni, predvsem pa srečni in z iskrenimi nasmeški na obrazu.

Viri in literatura

1. Bon, M. (2021). *Osebno pojmovanje in subjektivne teorije učiteljev razrednega pouka o disciplini v razredu* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
2. Gregorič Kumperščak, H. (2014). *Razdiralno vedenje otrok in mladostnikov kot možen simptom različnih duševnih motenj* (pregledni znanstveni članek). Zdravniški vestnik. Univerza v Mariboru, Maribor.
3. Ilc Rutar, Z. (2020). Dobri odnosi za dobro klimo. *Vodenje razreda za dobro klimo*, 3. zvezek. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
4. Jovič, K. (2017). *Razrednik in razredne ure z vidika učencev* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Maribor.
5. Žohar, A. idr (2019). *Zmorem, čeprav težko* (raziskovalna naloga). Osnovna šola Antona Bezenška, Frankolovo.

Uporaba mobilne tehnologije pri pouku slovenščine

TATJANA HREN DIZDAREVIČ, *prof. slov.*

tatjana.hren.dizdarevic@gmail.com

Povzetek: Otroci odraščajo v času številnih sprememb, tako socialnih, tehnoloških kot družbenih. Način življenja v današnji, t. i. digitalni dobi, na eni strani zastavlja vprašanja o nevarnostih, na drugi strani pa o možnostih vključevanja posameznika v ves čas spreminjajoče se komunikacijsko okolje. Novejši mobilni telefoni niso več le preproste naprave za komuniciranje, ampak ponujajo mnogo funkcij in storitev tako za izobraževanje kot za zabavo. Ob zavedanju, da mobilna tehnologija predstavlja pomemben in precejšen del življenja vseh nas, je le-to potrebno vključiti tudi v izobraževalni proces. V članku želim predstaviti, kako učenec z uporabo mobilne tehnologije in aplikacij na njemu bolj zanimiv način utrjuje že usvojeno znanje in pridobiva novo znanje. Ob tem se neprestano spreminja tudi vloga učitelja, saj le-ta poskrbi za pripravo kviza in ostalih nalog, nato pa učni proces spremlja večinoma kot opazovalec, v delo učencev ne posega, ampak ga le usmerja.

Ključne besede: digitalna doba, učitelj, učenec, mobilna tehnologija, učni proces

Abstract: Children are growing up in a time of many changes, both social, technological and social. The way of life in today's, t. i. the digital age, on the one hand it raises questions about the dangers, and on the other hand about the possibilities of integrating the individual into the ever-changing communication environment. Newer mobile phones are no longer just simple devices for communication, but offer many functions and services for both education and entertainment. With the awareness that mobile technology represents an important and considerable part of the lives of all of us, it is also necessary to include it in the educational process. In the article, I want to present how the student consolidates already acquired knowledge and acquires new knowledge in a more interesting way by using mobile technology and applications. At the same time, the role of the teacher is also constantly changing, as she takes care of the preparation of the quiz and other tasks, and then monitors the learning process mostly as an observer, she does not interfere with the students' work, but only directs it.

Keywords: digital age, teacher, student, mobile technology, learning process

UVOD

Učitelji imamo v svoji dolgoletni učiteljski praksi možnost opazovati, kako se potrebe in navade učencev iz leta v leto spreminjajo. Mobilna tehnologija (bodisi mobilni telefon, prenosni računalnik ...) je dostopna povsod. Odstotek predšolskih otrok, ki imajo dostop do mobilnega telefona, iz leta v leto narašča. Otroci so zelo večji pri uporabi mobilne tehnologije. Da učenci v zadnji triadi osnovne šole mobilne tehnologije ne bi uporabljali zgolj za zabavo, želimo, da jo vključimo tudi v izobraževalni proces.

Na podlagi ankete, ki smo jo izvedlo pred izvedbo učne ure, smo se odločili, da bodo učenci pri pouku uporabljali svoj mobilni telefon, saj ga zelo dobro poznajo. Le-tega so prinesli k učni uri in ga tudi uporabljali. Na nezaveden in njim bližji način so s pomočjo aplikacije Kahoot ponovili že usvojeno znanje. Kahoot je aplikacija, ki nam omogoča utrjevanje znanja, vsak učenec sledi svojemu napredku, po drugi strani pa spodbuja tudi dinamiko in »zdravo« tekmovalnost. Občasna uporaba mobilne tehnologije je kljub številnim pastem, ki se dogajajo v današnjem digitalnem prostoru, vendarle zelo uporabna, saj mladostniki svoje znanje, ki ga imajo o mobilni tehnologiji, ne uporabljajo le za zabavo, ampak tudi v izobraževalne namene.

V 21. stoletju smo priča mnogim spremembam – tako socialnim, družbenim kot tudi tehnološkim. Razlike v družbi so vse večje in

kapitalizem zavestno ali pa nezavestno spreminja vrednote človeka. Ker so otroci najranljivejši udeleženci naše družbe, jim je potrebno nameniti ter zagotoviti kar se da najboljšo vzgojo in izobraževanje. *Mateja Ploj Virtič* v svoji knjigi *Vloga predmetnega učitelja v sodobni šoli* piše tudi o tem, da je vloga predmetnega učitelja pri prej omenjenih dejstvih zelo odgovorna. Vsakodnevno in sprotno zahteva evalvacijo dela in predlog načrtovanja izboljšav. Poleg tega zahteva še sprotno vseživljenjsko izobraževanje, sledenje novostim in vključevanje le-teh v učno-vzgojni proces.

Kdo je učitelj?

Definicija učitelja je po SSKJ: učitelj -a m (i) kdor (poklicno) uči, poučuje: postati učitelj; učitelj in učiteljica / fakultetni, univerzitetni učitelj / zborovanje učiteljev.

Kot navaja Štempihar (2017), je bila v preteklosti osnovna naloga učitelja le posredovanje znanja, danes pa ima le-ta iz dneva v dan pomembnejšo vlogo pri vzgoji, razvijanju sposobnosti, spodbujanju h kritičnemu razmišljanju svojih učencev. Zelo pomembna je tudi osebnost učitelja, saj s svojim zgledom svoja prepričanja, vrednote zavedno ali pa nezavedno prenaša na svoje učence. Kvaliteta pouka je odvisna od učitelja. On je tisti, ki učne cilje, vsebino in učno tehnologijo usklajuje, jo prilagaja učencem in odloča ter odgovarja o učnem procesu. V zadnjem času se učitelju pripisujejo t. i. »nove vloge«. Pri le-teh je v ospredju preusmeritev od poučevanja k učenju – poudarek je na uporabi sodobne informacijske mobilne tehnologije

... Če želi biti učitelj uspešen pri obvladovanju »novih vlog«, mora biti odprt za spremembe, motiviran za vseživljenjsko učenje in nenehen profesionalni razvoj.

Mobilna tehnologija (razširjenost, uporaba in vrste)

Razširjenost mobilne tehnologije in razvoj le-te sta iz leta v leto hitrejša. Hribar (2007) meni, da so mobilne tehnologije prenosljive tehnologije, ki omogočajo mobilnost vsem uporabnikom med uporabo. V zadnjih dveh desetletjih se ta izraz uporablja vedno pogosteje. Zasledimo ga lahko kjerkoli. To kaže na močno razširjenost mobilnih tehnologij v Sloveniji in na pomembno mesto, ki ga ima mobilna tehnologija v vsakdanjem življenju. Opozoriti je potrebno, da izraza mobilne tehnologije ne smemo dobesedno razumeti, saj tehnologije same po sebi niso mobilne, ampak so mobilni uporabniki, ki tehnologijo uporabljamo. Glede na obliko in namen uporabe mobilno tehnologijo v osnovi razdelimo na mobilne telefone, dlančnike, ročne in prenosne računalnike.

Berk in sod. (2019) ugotavljata, da večina mladih za dostop do informacij primarno uporablja internet. V Kanadi so med učenci, starimi od 9 do 17 let, izvedli nacionalno raziskavo, kjer so že leta 2013 ugotovili, da ima kar 99 % učencev dostop do interneta tudi izven šole. Skoraj polovica učencev do četrtega razreda ima osebni telefon ali dostop do svojega telefona oziroma do telefona koga drugega. Zaradi hitrega naraščanja števila uporabnikov mobilne

tehnologije, so uporabniki kljub dostopnim številnim varnostnim mehanizmom v kibernetnem prostoru iz dneva v dan bolj ranljivi, opozarja Vrhovec (2016). Temu bi bilo potrebno nameniti vse več pozornosti, saj uporabniki po navadi na svojih mobilnih napravah shranjujejo občutljive podatke. Mobilne naprave so v kibernetni prostor povezane ves čas in zato so ves čas izpostavljene tudi kibernetnim napadalcem. Zato je poznavanje kibernetnega prostora pogoj za ustrezno zaščito pred njimi, opozarja Vrhovec (2016).

Pred izvedbo učne ure – priprava in načrt izvedbe

Naš cilj je uporabiti mobilno tehnologijo ne le za zabavo, ampak tudi v izobraževalni namen pri pouku slovenščine. S tem namenom smo želeli doseči, da bi učencem popestrili pouk z uporabo mobilne tehnologije in da bi na »drugačen način« ponovili že usvojeno znanje ter k temu dodali še novo znanje. Uporabiti smo želeli tehnologijo, ki jo učenci uporabljajo najpogosteje. Da bi izvedeli odgovore na vprašanja, ki so se nam najpogosteje zastavljala, smo med učenci izvedli anketo, v kateri so le-ti odgovorili na štiri vprašanja, in sicer:

1. Katero mobilno napravo doma najpogosteje uporabljate?
2. Ali podpirate uporabo mobilnih naprav pri pouku z namenom pridobivanja novega znanja?
3. Ali bi bili pripravljeni prinesiti v šolo svojo mobilno napravo za uporabo pri pouku?
4. Menite, da bi vam bilo pridobivanje učne snovi z uporabo

mobilne tehnologije bolj zanimivo?

Rezultate ankete prikazujemo grafično.

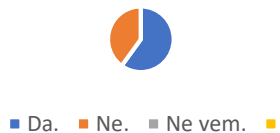
Katero mobilno napravo doma najpogosteje uporabljate?

- Mobilni telefon.
- Tablica.
- Ročni računalnik.
- Prenosni računalnik.

Graf 1: Uporaba mobilne naprave doma

Vir: Lasten

Ali podpirate uporabo mobilnih naprav pri pouku z namenom pridobivanja novega znanja?

Graf 2: Uporaba mobilne naprave pri pouku

Vir: Lasten

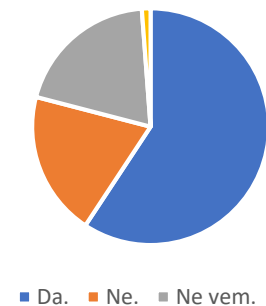
Ali bi bili pripravljeni prinesiti v šolo svojo mobilno napravo za uporabo pri pouku?

Graf 3: Pripravljenost prinesiti svojo mobilno napravo v šolo

Vir: Lasten

Menite, da bi vam bilo pridobivanje učne snovi z uporabo mobilne tehnologije bolj zanimivo?

Graf 4: Zanimivost učne snovi z uporabo mobilne tehnologije

Vir: Lasten

Iz rezultatov ankete je razvidno, da:

- anketirani doma največ uporabljajo mobilni telefon (98 %),
- večina anketiranih podpira uporabo mobilne tehnologije pri pouku (60 %),
- 80 % anketiranih je pripravljenih prinesiti v šolo svojo mobilno napravo, ki jo uporabljajo največ (torej mobilni telefon) za uporabo pri pouku,
- bi jim bilo pridobivanje učne snovi zanimivejše, meni 60 % vprašanih, 20 % anketiranih meni, da ne, in 20 % jih ne ve.

Glede na rezultate ankete smo se odločili, da učno uro izvedemo s pomočjo mobilnih telefonov, ki so jih učenci ta dan in za to šolsko uro prinesli v šolo.

Potek dejavnosti pri učni uri

Obravnavali smo uradni življenjepis. Učenci so v prejšnjih šolskih letih že spoznali uradne vrste besedil. Za ponovitev oziramo utrjevanje že predelane učne snovi, hkrati pa tudi za popestritev učnega procesa, smo učencem pripravili kviz v aplikaciji Kahoot.

Vse, kar potrebujemo za uporabo le-tega, je mobilna tehnologija (v našem primeru mobilni telefoni učencev) in povezava na svetovni splet.

Učenci so pripravili svoje mobilne telefone in se prijavili v aplikacijo Kahoot. V razredu je zavlada pozitivna tekmovalna energija, učenci so premišljeno odgovarjali na zastavljena vprašanja in med sabo tudi tekmovali.

Slika 1: Uporaba mobilnega telefona za aplikacijo Kahoot

Vir: Lasten

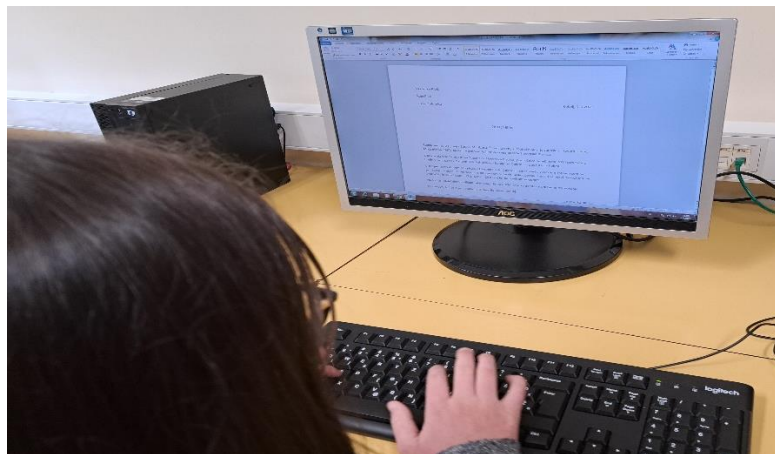
Ponovili so značilnosti uradnih in neuradnih besedil, elemente in obliko le-teh ... s pomočjo pravih odgovorov so ugotovili, da bo tema učne ure še eno uradno besedilo, in sicer življenjepis.

Sledili smo ciljem iz učnega načrta:

- berejo neumetnostno besedilo določene vrste (življenjepis)
- po branju besedilo razčlenjujejo in ugotavljajo namen besedila
- primerjajo dano vrsto besedil z drugimi vrstami besedil ter predstavijo njihove podobnosti in razlike
- tvorijo besedilo določene vrste (življenjepis).

Učenci so v skupinah sledili zgoraj omenjenim ciljem in jih tudi realizirali.

Pri zadnjem cilju so učenci v zvezek tvorili svoj življenjepis, ki jim ga je vrednotil sošolec oziroma sošolka. Nato smo za konec popestrili pouk z uporabo še ene mobilne tehnologije – ročnega računalnika. Učenci so napisali svoj življenjepis.

Slika 2: Uporaba računalnika za tvorjenje življenjepisa

Vir: Lasten

Evalvacija

Učna ura je bila uspešna iz več razlogov – učenci so preizkušali sami sebe in se s pomočjo kviza poglobili v že usvojeno znanje iz preteklih šolskih let. Ob reševanju kviza je zavladała dinamična tekmovalna sproščenost in hkrati napetost. Marsikateri učenec je z odgovori pozitivno presenetil sam sebe. Dinamika v razredu je bila veliko bolj živahna kot sicer, k čemur je zagotovo pripomogla uporaba mobilnih telefonov v začetku šolske ure. Učne cilje, ki smo si jih zastavili, smo v celoti realizirali. Vključili smo tudi elemente formativnega

spremljanja (pri tvorjenju življenjepisa v zvezek) in za sintezo še uporabo stacionarnega računalnika, s pomočjo katerega je vsak učenec napisal svoj življenjepis, ki ga je nato prilepil v zvezek.

ZAKLJUČEK

Učna ura je z uporabo mobilne tehnologije učencem zagotovo bolj privlačna in zanimiva. Učitelji smo v poplavi IKT tehnologije postavljeni pred dilemo, kaj izbrati, na kakšen način in pri obravnavi katere snovi. Da bi pridobili odgovore na prej omenjena vprašanja, smo učencem pripravili anketo. Z analizo le-te je bila naša izbira lažja in učno uro smo lahko začeli načrtovati. Z izvedbo učne ure smo zelo zadovoljni, saj je bila ura dinamična, vključeni so bili vsi učenci in realizirani smo cilje iz učnega načrta, ki smo jih izbrali. Spoznali smo, da lahko učitelji z vseživljenjskim učenjem premikamo meje razumevanja in zanimanja učencev pri obravnavi snovi, le način, kako to doseči, moramo približati njim. Učenci so bili in bodo vedno ustvarjalni ter polni idej, na nas pa je, da jih pri tem slišimo, usmerimo ter podpremo, da to tudi udejanjijo.

Viri in literatura

1. Berk, P. in Krajnc, N. (2019). Mladi in sodobna tehnologija. Osnovna šola Vojnik.
2. Breznik, M. (2022). Regulacija tehnologije pri otrocih – primer skavtskih staršev. Ljubljana.
3. Hribar, U. (2007). Razvoj mobilnih tehnologij. V: Mobilne refleksije. Str. 285–322.
4. Ploj Virtic, M. (2023). Vloga predmetnega učitelja v sodobni šoli. Univerza v Mariboru.
5. Štampihar, M. (2017). Lik učitelja in njegov profesionalni razvoj. V: Zbornik

prispevkov EDU Vision. Str. 91–99.

6. Vrhovec, S. (2016). Varna uporaba mobilnih naprav v kibernetickem prostoru. V: Elektrotehniški vestnik 83(3). Str. 144–147.
7. Učni načrt za Slovenščino. (2018). Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_slovenscina.pdf
8. <https://resitve.sio.si/popestrite-ucni-proces-z-uporabo-aplikacije-kahoot/>

Znakovno sporazumevanje v predšolski vzgoji

TINA ŠENTJURC, *uni. dipl. socialna delavka*

tina.sentjurc@gmail.com

Povzetek: V članku sem predstavila vključitev dečka z govorno jezikovnimi motnjami v redni oddelki predšolske vzgoje. Za širše razumevanje izzivov, s katerimi sem se soočala, sem v teoretičnem delu članka na kratko predstavila govor, govorne jezikovne motnje, vrste podporne in nadomestne komunikacije ter znakovni jezik, ki sem se ga tudi sama naučila, da sem z dečkom lahko komunicirala. Čeprav je imel deček zaostanke na različnih področjih, pa se v članku usmerjam na njegovo govorno-jezikovno motnjo, saj nam je bila v največji izziv. Kako je vse skupaj potekalo, s kakšnimi izzivi sem se srečevala v vseh petih letih, ko je bil deček v mojem oddelku, pa je opisano v nadaljevanju članka.

Ključne besede: govorno-jezikovne motnje, znakovni jezik, podpora komunikacija, govor

Abstract: In the article, I presented the inclusion of a boy with speech and language disorders in the regular section of preschool education.

For a broader understanding of the challenges I faced, in the theoretical part of the article I briefly presented speech, speech and language disorders, types of supportive and substitute communication, and sign language, which I myself learned to be able to communicate with the boy. Although the boy had delays in various areas, in the article I focus on his speech and language disorder, as it was the biggest challenge for us. How it all unfolded, what happened, what challenges I faced during all five years when the boy was in my department, is described in the rest of the article.

Keywords: speech-language disorders, sign language, supportive communication, speech

UVOD

V vrtcu sem zaposlena 15 let. V vsem tem času sem spoznala in delala z velikim številom otrok in staršev. Otroci, ki imajo primanjkljaje na različnih področjih, mi vedno predstavljajo dodaten izziv in možnost za profesionalno rast, njihove »posebnosti« pa skupini prinesejo dodano vrednost. Že zelo zgodaj otroci spoznavajo in se učijo sprejemati drugačnost v najširši obliki, kar pa je današnjem svetu zelo pomembno in nemalokrat pri delu v predšolskem obdobju tudi spregledano.

Govor

Govor je sposobnost, ki je lastna samo človeku, predstavlja kompleksno sposobnost, ki zahteva usklajeno sodelovanje različnih psihofizičnih sposobnosti človeka. Za razvoj govora in jezikovnih zmožnosti je najbolj pomembno prav predšolsko obdobje (Vizjak Kure, 2010). Govor je v ožjem pomenu besede oblikovanje in kombiniranje glasov v besede, ki so potrebne za komunikacijo. Predstavlja pa le eno od ekspresivnih oblik jezika (Hočevnar-Boltežar, 2019 in Marjanovič-Umek, 1990), ki »zajemajo tudi pisanje, znakovni jezik in simbolni jezik. Govor torej predstavlja sredstvo za medsebojno sporazumevanje« (Hočevnar-Boltežar, 2019: 12). Človek se rodi kot socialno kompetentno bitje, kar pomeni, da je pripravljen vstopati v družbene odnose in jih hoče tudi vzpostavljati, saj se le tako lahko razvija (Sommer, 1996 v Jensen in Jensen, 2011). V družbene interakcije in odnose pa lahko človek vstopa s

sporazumevanjem, ki predstavlja komunikacijsko izmenjavanje besedil med ljudmi (Skubic, 2004).

Govorno jezikovne motnje

Otroci z govorno jezikovnimi motnjami, so ena izmed skupin otrok s posebnimi potrebami, za katere velja, da imajo motnje pri usvajanju, razumevanju ter govornem izražanju, ki niso posledica izgube sluha. Glede na govorno jezikovne motnje ločimo otroke z lažjimi, zmernimi, težjimi in težkimi govorno jezikovnimi motnjami (Vovk Ornik & idr., 2011).

Govorno jezikovnim motnjam so velikokrat pridružene tudi druge motnje. Največkrat se pojavijo v kombinaciji z motnjami v duševnem razvoju, čustveno vedenjskimi motnjami, motnjami avtističnega spektra ter motnjami branja in pisanja (Newbury & Monaco, 2010). Pri otrocih, ki imajo težave v govorno jezikovnem razvoju, se te v predšolskem obdobju lahko izkazujejo na različne načine (Grilc, 2014).

- Otroci prve besede začnejo uporabljati kasneje kot vrstniki brez težav v razvoju.
- Njihovo besedišče je omejeno; govornega izražanja je v primerjavi z vrstniki manj.
- Tvorijo krajše povedi s preprostejšo strukturo; pri tem pogosto izpuščajo veznike, pomožne glagole in predloge. Povedi so večkrat agramatične.
- Pri tvorjenju povedi uporabljajo neobičajen vrstni red.

- V govoru se pojavlja izpuščanje in/ali zamenjava zlogov v besedah.
- Govor je zaradi različnih sistematičnih ali nesistematičnih napak v izreki za okolico težje razumljiv.
- Lahko so prisotne težave v razumevanju jezika, kar se kaže npr. pri omejenem razumevanju vprašanj in navodil.

Pomembna naloga odraslih, strokovnih oseb v vrtcu je, da delujejo s svojim vedenjem v celoti spodbudno in pomirjajoče, njihova komunikacija mora biti izraz spoštovanja in vljudnosti, saj je za zgled otrokom. V medosebnih interakcijah je vloga odraslega usmerjevalna in praviloma zgled za prijetno in prijazno komunikacijo. Pomemben element interakcije med odraslimi in otroki ter med otroki je vsekakor pogostost pozitivnih interakcij z otroki (Bahovec idr., 2004). Da lahko inkluzija otrok s posebnimi potrebami, kamor spadajo tudi otroci z govorno jezikovnimi motnjami, v razredu zaživi, morajo učitelji delovati na nove donose, s katerimi poskušajo odpraviti predsodke in odpore do drugačnih. S tem bi pripomogli k uveljavljanju pravičnosti enakih možnosti za vse, sodelovanju, prijateljstvu, medsebojnem sprejemanju ter pozitivni razredni klimi. Zavedati se moramo, da inkluzija ne bo uspela, če učitelji tem otrokom niso naklonjeni in v svojem razredu nočejo drugačnih učencev, saj jim le-ti povzročajo dodatno delo in napor (Hozjan in Strle, 2012).

Vrste podporne in nadomestne komunikacije

Podporna komunikacija je način komuniciranja z ljudmi, ki sploh ne govorijo ali imajo težave z govorom in s funkcioniranjem. To je alternativna metoda komunikacije, ko ena oseba nudi psihično in fizično pomoč osebi s težavami pri komunikaciji in ob podpori kaže na objekte, slike ali črke. Podporna komunikacija je uporabljena pri predšolskih otrocih in pri starejših osebah (Videčnik, 2008). Nadomestna in podporna komunikacija lahko vključuje uporabo različnih komunikacijskih pripomočkov, ki so izdelani individualno, prilagojeni pa so sposobnostim in potrebam vsakega posameznika. Delimo jih na grafične (risbe, fotografije), elektronske (posneti govor) in računalniške komunikacijske pripomočke. Z uporabo nadomestne in dopolnilne komunikacije se izboljšajo sposobnost komunikacije, razumevanja govora, jezikovne sposobnosti, vedenje, sodelovanje v vsakdanjem življenju in samopodoba posameznika (Debeljak, Groleger Sršen, Korošec, Ogrin in Vovk, 2013). Nadomestna in podporna komunikacija podpira ali nadomesti govorno jezikovno komunikacijo, kadar je motena. Sistem je individualno prilagojen posameznikovim sposobnostim in potrebam ter omogoča učinkovitejši način sporočanja. Vključuje lahko komunikacijske geste, kretnje in različne simbole. Slikovni simboli so lahko posamezni ali urejeni v komunikacijskih knjigah. Pri pripravi individualno prilagojenega komunikacijskega pripomočka je potrebno dobro načrtovanje komunikacijskih vsebin in načina izbiranja želenega simbola. Učenje nadomestne komunikacije in uporabe nadomestnih

ali dopolnilnih strategij je dolgotrajno, saj je treba uporabnika usposobiti, da uporabi naučeno strategijo v različnih socialnih interakcijah (Korošec in Ogrin, 2013).

Znakovno sporazumevanje kot vrsta podporne komunikacije

Kretnje so gibi delov telesa z namenom komuniciranja, in lahko podpirajo ali nadomeščajo govorna sporočila (Vogt, 2007 v Domicelj, 2012). V razvoju jezika predstavljajo pomembno razvojno fazo, saj z njihovo pomočjo otroci razvijajo strategije za vzpostavljanje stika s svojimi primarnimi skrbniki. Otrok pridobi pozornost odrasle osebe, s katero želi komunicirati, in ji potrebo/željo posreduje tako, da uporabi kretnje, obrazno mimiko in pogled. To je faza, ki je predhodna prvim besedam oziroma prvim jezikovnim znakom (Domicelj, 2012). Kretnje so uporabne predvsem za zgodnje spodbujanje otrok z oviranim jezikovnim razvojem, saj nudijo strukturirano zaporedje glasovnega jezika in vizualno-prostorskega elementa, kar pripomore k lažjemu razumevanju jezika. Motorična vloga kretenj pomaga tudi pri pomnjenju. S kretnjami lahko izboljšamo kratkoročni spomin, slabo slušno pomnjenje ter razločevanje glasov in besed, saj zajemajo tako vizualno kot kinestetično informacijo (prav tam).

Zanimive so v različnih raziskavah dokazane vzporednice med razvojem jezika kretenj in razvojem glasovnega jezika. Pri obeh sporazumevalnih oblikah mora imeti otrok temeljno razumevanje posameznih prvin sistema in jih mora znati medsebojno povezati. Ta

nadrejena struktura načela so pri kretnjah in glasovnem jeziku enaka, zato lahko otrok, ki se je naučil sporazumevati s kretnjami, pridobljena temeljna načela pri čedalje večjih verbalnih kompetencah prenese na govorni jezik. Ker vodenje za premikanje rok in ust nadzirata sosednja možganska predela, izhajamo tudi iz tega, da dejavnost gibanja rok spodbuja tudi možnost gibanja ust (govoril) (Wilken, 2012, str. 53). Domicelj idr. (2012, str. 43) argumentirajo, da uporaba otroških znakov vodi v boljše sporazumevanje, kar pomeni, da so otroci bolj zadovoljni, saj se lahko jasno sporazumevajo, starši pa dobijo več informacij o tem, kaj želi ali potrebuje otrok, saj je manj nesporazumov. »Znakovni jezik je vizualni znakovni sistem z določeno postavitvijo, usmerjenostjo, lego, gibom rok in prstov ter mimiko obraza.« (Gerenčer Pegan, 2013, str. 49). Leta 2014 je Vlada Republike Slovenije razglasila 14. november za dan slovenskega znakovnega jezika, 27. 5. 2021 pa je DZ sprejel ustavni zakon, po katerem bo ustava dopolnjena s pravico do uporabe in razvoja slovenskega znakovnega jezika. Določa pa tudi, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluho slepih ureja zakon.

Uporaba znakovnega sporazumevanja pri dečku z govorno jezikovno motnjo - primer dobre prakse

Septembra 2015 sem dobila novo skupino najmlajših otrok (1-2 leti), med njimi je bil tudi deček, poimenovala ga bom Miha, pri katerem se je hitro izkazalo, da bo potreboval dodatno vzpodbudo, več vložene energije, predvsem pa ogromno ljubezni in bližine. V prvem

obdobju so bili najbolj očitni zaostanki na gibalnem področju, kmalu pa so se pokazali tudi zaostanki na govorno-jezikovnem področju, motnje spanja ter koncentracije in spoznanje, da gre za gensko okvaro. V Sloveniji je z enako diagnozo le nekaj posameznikov, o njej ni literature ni učbenikov, ni smernic, kako se naj z njimi dela. Tako smo s starši in drugimi strokovnjaki ostali sami, skupno pa nam je bilo, da smo v njegov razvoj, kljub zelo različnim potekom bolezni tekom odraščanja, verjeli.

Veliko otrok je s podobnimi genskimi okvarami hitro usmerjenih v oddelke s posebnimi potrebami, saj terjajo od nas ogromno psihofizične kondicije in mnogokrat vzgojitelji v vrtcih tega ne zmoremo ali pa nimamo ustrezne strokovne podpore. Sama niti za hip nisem pomislila, da Miha ne bi ostal pri meni, je pa res, da so vse stvari padle na svojo mesto. Naj začnem z odnosom s starši, ki se je od prvega trenutka odvijal v pravo smer, veliko smo se pogovarjali, sodelovali, se srečevali in kar je najpomembnejše, starša sta svojega otroka sprejela točno takšnega kot je. Ostala sta pozitivna neglede na probleme s katerimi sta se morala na dnevni ravni soočiti. Spomnim se dneva, kot bi bilo včeraj, ko sta mi povedala, da sta se odločila za tečaj slovenskega znakovnega jezika. Niti za trenutek nisem omahovala, odločila sem se, da se ga udeležim tudi sama. Naredili smo vseh 5 stopenj slovenskega znakovnega jezika, na Zvezi za gluhe in naglušne v Ljubljani, kar je trajalo skoraj 2 leti in pol. Verjamem, da je bila ta odločitev ena izmed ključnih za Mihov

napredek. Skladno z njegovim razvojem in sposobnostmi, smo ga učili znakov in tekom let je razumevanje drug drugega postalo lažje. Bil je manj zafrustriran, saj smo njegove potrebe in želje lažje razumeli. Enostavnejše kretnje je hitro usvojil, težje pa je na začetku kazal po svoje. Tudi pri delu s celotno skupino sem vključila znakovni jezik, praktično je bil prisoten vsakodnevno. Igrali smo se znakovno pantomimo, spoznavali enoročno abecedo, kretali pesmi. Otroci so spoznavali znake za živali, predmete, različne vrste sadja, zelenjave in drugih jedi. Miha je s tem postal še bolj vključen v skupino, čeprav je bil v skupini vedno priljubljen. Ima tisto nekaj, s čimer osvoji prav vsa srca, tako otrok kot odraslih. Najin odnos se je iz dneva v dan krepil in razvijal. Ni trajalo dolgo, da sva vzpostavila močno navezanost, znotraj katere se je počutil varnega in sprejetega. Bil je moja »senca«, kar me je postavljalo pred različne izzive. Nekako mi je uspelo, da sem zmožna uspešno voditi in usmerjati njega in druge otroke, da so vsi dobili tisto, kar potrebujejo. Ker ni smernic, nisem vedela, ali delam prav ali narobe. Spraševala sem se, ali mu bom z določenimi vzgojnimi metodami pomagala ali mu škodovala. Ker nisem imela nobenega orodja, sem poslušala samo sebe, svojo pamet in zdrav razum. Vedno znova sem poskušala nove metode, ki so se mi porajale. Ene so delovale, druge ne, tretje samo začasno. Bila sem ustvarjalna, dopuščala sem si možnost, da delam tudi napake. Vseskozi je bil moj največji cilj pri Mihov socializacija in vzpostavljanje, vzdrževanje in podaljševanje stikov z drugimi otroki. Miha je nekje do svojega tretjega leta sam narekoval tempo. Omogočen mu je bil

počitek ko ga je potreboval, vodene dejavnosti sem prilagajala na njegove sposobnosti, ki so bile v primerjavi z drugimi precej manjše. Potreboval je veliko podpore pri osebni higieni in pri izvajanju dnevne rutine. Usmerila sem se predvsem v njegovo prosto igro, se veliko z njim igrala ter spodbujala interakcije z drugimi otroki. Postopoma sem ga začela bolj načrtno usmerjati v vodene dejavnosti in vedno več od njega zahtevati, seveda v skladu z zmožnostmi. Nisem pa popuščala pri osnovnih pravilih, ki so veljala za vso skupino, kot na primer sedenje za mizo pri obrokih, deljenje igrač ipd. Miha je pri svojih dobrih štirih letih dobil spremljevalko, ki je mene in moje sodelavko močno razbremenila, hkrati pa mu omogočila še boljši razvoj. V tem obdobju se je počasi že tudi začel razvijati govor, beseda za besedo. Spodbujala ga je pri vztrajanju pri vodenih dejavnostih, ga intenzivno vpeljevala v igro z drugimi otroki, mu omogočila čas zase, ko ga je potreboval. Pri delu v skupini in izvajanju individualiziranega programa so izjemno delo naredili tudi moja sodelavka, njegova spremljevalka, ki jo je dobil pri štirih letih, specialna pedagoginja in logoped. Starša sta brez predaha iskala nove metode dela, ga vozila na senzorno integracijo, gibalne urice, jahanje konjev, plavanje, mu omogočila tudi dodatne ure specialne pedagogike in logopedije. Iskala sta povezave v tujini, se udeležila kongresa za redke bolezni v Angliji in igre v senzorni sobi v Zagrebu. Spisek je dolg, ampak na tem mestu je treba poudariti, da je Miha v vseh dejavnostih užival, se jih z veseljem udeleževal in sodeloval.

Kmalu je naš trud pokazal rezultate, pa tudi če jo šlo za minimalne premike v razvoju. Na primer prvo posedanje, prvi izgovorjeni zlog in prvo nekaj sekund trajajoče igranje z drugim otrokom. Vedno smo upali, da bo še boljše in vedno smo si zastavili realne, a hkrati visoke cilje.

ZAKLJUČEK

Miha danes obiskuje drugi razred na Zavodu za gluhe in naglušne Ljubljana. Je samostojen, iznajdljiv in govori brez predaha. Kaj bi lahko šlo v predšolskem obdobju narobe? Marsikaj. In brez ustreznega odnosa in zaupanja v njega, ne bi bil tu, kjer danes je. Na poti v samostojno življenje. Ne zagovarjam, da se vse otroke s posebnimi potrebami vključi v redne oddelke, saj imajo lahko na nekatere tudi negativen učinek. Lahko pa jim damo možnost, da nam pokažejo, kaj jim ustreza in česa si želijo. Če bomo tudi sami odprti za stvari, ki nam jih življenje ponudi, lahko računamo, da se bomo vsi zelo veliko naučili.

Viri in literatura

1. Bahovec, E. D., Bregar, K. G., Čas, M., Domicelj, M., Saje-Hribar, N., Japelj, B. Idr. (2004). Kurikulum za vrtce. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
2. Debeljak, M., Groleger Sršen, B., Korošec, B., Ogrin, M. and Vovk, N. (2013). Analiza postopka testiranja sposobnosti bolnikov za uporabo sistema za nadomestno komunikacijo, ki omogoča vodenje računalnika z usmerjanjem pogleda. *Rehabilitacija*, 12, št. 2, str. 61–70.
3. Domicelj, M. (2012). Znakovno sporazumevanje z dojenčki in malčki: priručnik. Ljubljana: Zavod za gluhe in naglušne.

4. Gerenčer Pegan, S. (2013). Osebe z gluhoslepoto in načini sporazumevanja. Ljubljana: Društvo gluhoslepih Slovenije Dlan.
5. Grilc, N. (2014). Govorne-jezikovne motnje: Priročnik z vajami. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
6. Hočevar Boltežar, I. (2019). Patologija glasu ter izbrana poglavja in patologije govora. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
7. Hozjan, D., & Strle, M. (2012). Inkluzija v sodobni šoli. Koper: Univerzitetna založba Annales.
8. Jensen, E. in Jensen, H. (2011). Dialog s starši. Ljubljana: Inštitut za sodobno družino Manami.
9. Korošec, B. and Ogrin, M. (2013). Podporna tehnologija: Nadomestna in dopolnilna komunikacija. Rehabilitacija, 12, št. 2, str. 91–99.
10. Newbury, D., & Monaco, A. (2010). Genetic Advances in the Study of Speech and Language Disorder. Neuron Volume 68, issue 2, 309-320.
11. Skubic, D. (2004). Pedagoški govor v vrtcu in prvem razredu devetletne osnovne šole. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
12. Videčnik, I. (2008). Podporna komunikacija pri osebah z motnjami v duševnem razvoju. V: Keček M. (ur.). Ko se duševna manj razvitost in duševna motnja prepletata. Ormož: Zbornica –Zveza, Sekcija medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov v psihiatriji, str. 53–56.
13. Vizjak Kure T. (2010). Spodbujanje razvoja sensorike, motorike, kognicije, govora in jezika: priročnik z vajami in lestvice za merjenje razvoja. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
14. Vovk Ornik, N., & idr. (2011). Delo z otroki s posebnimi potrebami. Maribor: Forum Media.
15. Wilken, E. (2012). Jezikovno spodbujanje otrok z Dawnovim sindromom. Ljubljana: Sekcija za Dawnov sindrom pri društvu Sožitje: Pedagoška fakulteta, 2012.

Kako načrtovati mesec naravoslovnih dejavnosti v povezavi z ostalimi področji v homogenem oddelku starosti 1–2

TJAŠA ROBIČ

tjasa.robic20@gmail.com

Povzetek: Otroci začnejo zelo zgodaj odkrivati svet okoli sebe. Zelo pomembno je, da imajo veliko stika z naravo. Naravoslovje je eno izmed kurikularnih področij, ki v prvem starostnem obdobju ni pogosto zastopano zaradi predpostavk, da so otroci še premajhni. Temu navkljub se vse bolj poudarja, da je z naravoslovnimi postopki potrebno začeti zelo zgodaj. Otrok se v začetnem razvojnem obdobju namreč zelo hitro razvija in zanima ga svet okoli njega. Tu se snujejo tudi temelji odnosa do narave in naravoslovnih vsebin za kasnejša obdobja. Pomembno je dobro načrtovanje in prilagajanje naravoslovnih dejavnosti. Ta naloga leži na ramenih vzgojitelja, ki mora otroku nuditi različne vsebine, veliko časa in različnih možnosti za raziskovanje, opazovanje in zaznavanje narave z vsemi čutili. V članku predstavljamo primere enega tedna naravoslovnih dejavnosti v oddelku otrok starih od 1 do 2 leti.

Ključne besede: naravoslovje, primeri dejavnosti, travnik

Abstract: Children start exploring the world around them from a very young age. It's very important that they have lots of contact with nature. Science is one of the curricular areas that aren't that much represented during the first age period because of assumption that children at that age are too young. Despite of these assumptions it's emphasised that that it is necessary to start with natural science procedures very early. At early stage of development children develop fast and they want to know about the world around them. It's also the stage at which they form the foundations of positive attitude towards nature and science knowledge for later periods in life. Good planning and adaptation of natural science activities is important. This task rests on the shoulders of the preschool teachers, who must offer the child a variety of content, enough time and various opportunities to explore, observe and perceive nature with all the senses. In the article, we present examples of one week of science activities in the department of children aged 1 to 2 years.

Keywords: science, activity examples, meadow

UVOD

Pri načrtovanju dejavnosti za najmlajše otroke v vrtcu se strokovni delavci v vrtcu dostikrat srečujejo z vprašanjem, kako načrtovati primerne dejavnosti, ki bodo otroke pritegnile, jih ustrezno motivirale, bile primerne njihovi razvojni stopnji in njihovim sposobnostim itd. Upoštevati je potrebno tudi različnost vsebinskih področij in skrbeti, da ni katero področje zapostavljeno. Otrok se mora namreč zgodaj seznaniti s prav vsemi področji. Pri tem ne sme predstavljati ovire predpostavka, ki jo je pogosto slišati v povezavi z mlajšimi otroki, in sicer: »Je še premajhen.« Otrok je vedno ravno prav star, ravno prav velik in ravno prav sposoben glede na svojo razvojno stopnjo na odraslih pa je, da mu tudi zahtevnejša področja ustrezno približajo. Eno izmed področji, ki zahteva veliko načrtovanja in prilagajanj je zagotovo področje naravoslovja. V članku bomo predstavili teden načrtovanih dejavnosti v okviru mesečnega naravoslovnega tematskega sklopa: travnik v oddelku otrok starih od 1 do 2 leti, kjer je večina otrok že dopolnila 1 leto, nekateri pa so stari še 11 mesecev. V ospredju je seznanjanje z naravo, kakor tudi povezovanje z ostalimi področji ter dejavnosti preverjanja pridobljenega znanja. Zadnje zna biti pri otrocih starosti od 1 do 2 leti, ki še ne govorijo, še posebno težavno.

Zgodnje naravoslovje v vrtcu

Vsa živa bitja imajo skupni dom v naravi. Tekom mnogih let se je razvilo zelo raznovrstna, čudovita in visoko razvita živa narava. V času

otrokovega zgodnjega odraščanja je zelo pomembno, da je otrok pogosto v stiku z naravo. Za otroka je pomembno, da spozna, da so vsa živa bitja povezana s človekom. Pri spoznavanju in seznanjanju z naravo je potrebno poudariti, da mora otrok naravo doživeti, ne pa jo spoznavati preko elektronskih medijev. To, da otrok doživlja naravo z vsemi čutili, pomeni, da je otrok v učilnici vseživljenjskega učenja (Katalinič, 2008). Z osebnim razvojem in razvojem svojih miselnih sposobnosti začnejo otroci hkrati zelo zgodaj odkrivati, razvijati in zaznavati okolje okoli njih. Z zaznavanjem, raziskovanjem in delovanjem na predmete in snovi okoli njih, razvijajo predstave o svetu, v katerem živijo in s tem razvijajo »zdravo pamet«. Le-to sestavljajo izkušnje, znanja naivne fizike, naivne biologije in naivne kemije. Za osmišljanje in razlaganje pridobljenega znanja se uporabljajo naravoslovni postopki, kot so: opazovanje, razvrščanje, urejanje, prirejanje, štetje, merjenje, postavljanje hipotez, načrtovanje in izvajanje poštenih poskusov itd. Z za njih primerno stopnjo izbire naravoslovnih dejavnosti se bodo otroci približevali pravi znanosti (Marjanovič Umek, 2001). Trendi o tem, kdaj je pravi čas, da se otrok sreča z naravoslovjem, narekujejo spust po starostni lestvici. Kar pomeni, da se učenje naravoslovja seli v čim zgodnejše obdobje vzgoje (Krnjel in Bajd, 2010). Obdobje vrtca je namreč tisto, v katerem ima otrok veliko novih izkušenj in najhitreje napreduje na različnih stopnjah razvoja (Okur Akçay, 2017). V tem zgodnjem obdobju seznanjanja z naravoslovjem je v ospredju predvsem pridobivanje izkušenj z živimi bitji, naravnimi pojavi ter občutenje

veselja ob raziskovanju in odkrivanju. Ne smemo pa pozabiti, da z lastnim zgledom otroka navajamo na primerno in spoštljivo ravnanje z živalmi, ki bo varno zanje in zanj (Kurikulum za vrtce, 1999). Torej je v prvih korakih v svet naravoslovja izrednega pomena spodbuda in usmerjanje vzgojiteljev, ki jim ob tem stojijo ob strani (Katalinič, 2008). Vzgojitelj mora biti otroku zgled, saj malčki prevzamejo njegov odnos do narave in raziskovanja. Otrokom mora nuditi dovolj časa in priložnosti, da začutijo naravo z vsemi čutili. Predvsem pri malčkih je pomembno, da otrokovo dejavnost opisujemo in jo s tem ozaveščamo (Kurikulum za vrtce, 1999).

V pripravi naravoslovnih dejavnosti ima velik pomen izhajanje iz otroka, upoštevanje interesov otrok in ocena njihovih zmožnosti in sposobnosti za aktivno izkustveno sodelovanje pri dejavnostih. To je v dejavnostih načrtovanja dejavnosti zapisano tudi v priročniku *Otrok v vrtcu* (2001):

- potrebno je upoštevanje starostne in razvojne stopnje otrok,
- upoštevanje globalnih strateških ciljev,
- načrtovanje dejavnosti iz različnih vsebinskih področij.

Medja (2019) v okvirju svoje magistrske izvede raziskavo o tem, ali vzgojitelji v vrtcih v prvem starostnem obdobju otrokom nudijo naravoslovne dejavnosti in v kakšni meri. Problem naj bi bile predvsem dejavnosti, pri katerih morajo biti otroci aktivni in celostno vključeni in pri predpostavki, da so otroci premajhni. V teoriji je

namreč mogoče v prvem starostnem obdobju izvesti naravoslovno dejavnost prilagojeno na otrokov razvojni nivo in reducirano na krajše časovno obdobje. Rezultati raziskave so bili sledeči. Vzgojitelji vključeni v raziskavo se poslužujejo bolj biološkim kot fizikalnim in kemijskim temam. Večji delež udeležencev otrokom prve starostne skupine naravoslovje predstavlja s sprehodi v naravi (90 % udeležencev) in poskusi (90 % udeležencev), ki jih izvajajo skupaj z otroki. Drugi izbrani načini približevanja naravoslovja v prvem starostnem obdobju so še uporaba didaktičnega materiala (84 % udeležencev) in branje knjig o naravoslovnih tematikah (84 % udeležencev). Redko uporabljajo plakate in poskuse, ki jih izvajajo sami, otroci pa so le opazovalci. Pod drugo pa so navedli še spoznavanje naravoslovne teme z igro, plesom, petjem, lutkovno predstavo itd. Pri izbiranju tematik se največkrat poslužujejo predstavljanja higiene, hrane, zaznavanja s čutili, nato rastlin in živali itd. Udeleženci v raziskavi so o motiviranosti otrok za naravoslovno dejavnost večinoma označili, da je otroke dejavnost zanimala. To so razbrali iz pozitivne obrazne mimike in neverbalne komunikacije. Avtorica v zaključku magistrske naloge povzame ugotovitve, in sicer da so z ustreznimi prilagoditvami mlajši otroci za naravoslovne dejavnosti motivirani in jih je z njimi smiselno izvajati. Njen namen je ozavestiti strokovne delavce in jih spodbuditi k pogostejšem vključevanju naravoslovnih dejavnosti v pedagoško načrtovanje in delo (Medja, 2019).

Načrtovanje naravoslovnih dejavnosti v oddelku otrok starih od 1 do 2 leti

Izhodišče za izbiro tematskega sklopa travnik

Pred začetkom maja smo se z otroki skupine Ježki odpravili na sprehod. Opazovali smo okolico in ljudi. Na eni točki smo ob poti nabrali cvetlice (regratove cvetove) in jih razdelili med otroke. Vsak otrok je z zanimanjem opazoval in tipal cvetlico. Nekateri so kazali nanjo s prstom, jo kazali mimoidočim itd., nato pa smo opazili čebelo, ki je sedela na cvetu. Tisti, ki so jo opazili, so jo tako budno spremljali. Zaradi interesa otrok, ki so zelo motivirano opazovali čebelo na cvetu ter z zanimanjem preučevali regratov cvet, smo se odločili, da bo tematski sklop naslednjega meseca: travnik. V naslednjem delu bomo predstavili nekaj primerov dejavnosti, ki smo jih izvedli.

Čebela in travniške cvetlice

PODROČJE: narava

MEDPODROČNE POVEZAVE: umetnost, družba

Pred dejavnostjo pripravimo didaktična sredstva: senzorno vrečo s travniškimi rastlinami, lutko/igračo čebelo (mi smo uporabili skvačkano čebelo), flavto, nabereemo travniške rože in se naučimo pesem Janez Bitenc: Čebelica.

POTEK DEJAVNOSTI: Pripravimo okroglo mizo in v roke vzamemo flavto ter nanjo zaigramo melodijo Janeza Bitenca, z naslovom Čebelica. Izza hrbta nato potegnemo čebelo in pesem še zapojemo. S čebelo letimo od otroka do otroka, ga malo požgečkamo ali se ga le

dotaknemo. Pesem odpojemo večkrat oziroma upoštevamo interes otrok. Vmes na mizo odložimo nabrane travniške rastline v lončkih. S čebelo ob koncu zadnje ponovitve pesmi zaokrožimo okoli rastlin in preusmerimo pozornost na njih. Čebelo pustimo na mizi ali pa jo umaknemo. Najprej otroke spodbujamo, da travniške rastline ali cvetlice povohajo. Nato pa jih razdelimo med otroke, da jih lahko otipajo. Pri tem opozarjamo, da se rastlin ne mečka in trga. Preusmerjamo oziroma demonstriramo ustrezno ravnanje. Otroci rastline vohajo, si jih izmenjujejo se z njimi igrajo itd. Otroke nato prosimo, da rastline pospravijo v lončke za kasnejše opazovanje. Ob koncu dejavnosti na mizo prilepimo senzorno vrečko s travniškimi rastlinami, da jih otroci lahko prosto raziskujejo. Glede na motivacijo otrok lahko vrečko pustimo zalepljeno na mizi več dni oziroma jo odstranimo, ko začnejo rastline razpadati.

Slika 6: Čebela in travniške rastline

Vir: Lasten

Slika 7: Senzorna vreča s travniškimi rastlinami

Vir: Lasten

Polž in knjiga Polžka Blažka

PODROČJE: narava

MEDPODROČNE POVEZAVE: jezik, družba

Pred dejavnostjo pripravimo naslednja didaktična sredstva: knjigo Antoon Krings – Polžka Blažka, risalni list, travniške rastline in polža.

POTEK DEJAVNOSTI: V vrtec prinesemo polža (lonček ali posoda naj bo ustrezno prilagojena, da bo polž lahko dobival zrak). Odložimo ga na risalni list in predenj postavimo travniške rastline, ki bi ga spodbudile k hranjenju in premikanju. Opazujemo polževo hiško, njegove rožičke. Spoznavamo, da moramo s polžem ravnati previdno, da ga ne poškodujemo. Ne smemo ga grabiti ali na silo dregati, ampak ga nežno božamo po hiški. Demonstriramo nežno premikanje polža in si ga položimo na roko, a le v primeru, če se na to ne bomo odzvali z gnusom, ampak bomo otroku dober zgled. Otrokom ne pustimo, da polža predstavljajo sami zaradi njegove varnosti. Tistim,

ki želijo, ga lahko odložimo na roko. Pri tem pazimo, da polž ne pade po tleh. Polža nato pospravimo nazaj v lonček, da ga bomo kasneje izpustili. Presodimo pozornost otrok in njihovo motivacijo. Če je ta še visoka, potem vzamemo knjigo Polžka Blažka in jo otrokom preberemo, dokler so še pod vtisom polža. Zgodbo prilagodimo, skrajšamo. Ob koncu si podrobno ogledamo ilustracije, predvsem polže. Otrokom postavljamo vprašanja, ki jih spodbujajo, da na ilustraciji poiščejo predvsem polža, v tem primeru v glavnem polžko Blažko. V primeru, da otrokom motivacija upade, pa knjigo preberemo kasneje v kotičku ali naslednji dan.

Slika 8: Polž na obisku

Vir: Lasten

Slika 9: S polžem ravnamo nežno

Vir: Lasten

Slikanice in knjige na temo travnika

PODROČJE: narava

MEDPODROČNE POVEZAVE: jezik, matematika

POTEK DEJAVNOSTI: Pred dejavnostjo pripravimo ustrezna didaktična sredstva: slikanice, kartonke in poučne knjige na temo travnika (iz vrtčevske ali občinske knjižnice) in blazino.

V igralnici razgrnemo večjo blazino, kjer si bomo ogledali knjige. Otrokom pustimo, da kartonke raziskujemo sami, ostale knjige pa si ogledamo skupaj. Poleg spoznavanja narave otrokom razvijamo tudi predbralne sposobnosti. Ne pustimo jim, da gledajo kartonke obrnjene na glavo, ampak jih pravilno obračamo. Demonstriramo tudi listanje od leve proti desni in k temu spodbujamo tudi otroke. Med listanjem po knjigah opisujemo, kaj je na sliki ali ilustraciji.

Poimenujemo stvari, na katere pokažejo otroci, in sicer marjetica, pajek, polž, pajčevina itd. Pri poimenovanju uporabljamo tudi pojme za opis velikosti na primer: »Poglej, velik metulj, majhna mravlja, velik polž, majhna čebela ...« To podkrepimo tudi s kazanjem s prstom. Knjige prelistamo večkrat, opisujemo večkrat in večkrat pokažemo. Nato vprašamo na primer: »Kje je velik metulj?« Otrokom damo čas, da se odzovejo. Če ne pokažejo sami, pokažemo mi in ponovno poimenujemo. Dejavnost prekinemo, ko otroci izgubijo motivacijo. Kartonke pa še nekaj časa pustimo v kotičku.

Slika 10: Listanje po poučnih knjigah

Vir: Lasten

Slika travnik iz travniških rastlin

PODROČJE: narava

MEDPODROČNE POVEZAVE: umetnost, gibanje

Pred dejavnostjo pripravimo ustrezna didaktična sredstva: posušene travniške rastline (lahko gremo z otroki na sprehod z vozičkom in jih nabereмо), okvirje iz kartona, samolepilno folijo in bel papir.

POTEK DEJAVNOSTI: Dejavnost izvajamo z vsakim otrokom individualno. Najprej na mizo stresemo posušene travniške rastline, ki si jih otrok lahko ogleda, jih potipa, poimenujemo rastline, ki jih ogleduje. Vmes na kartonski okvir prilepimo že prej odrezan kos samolepilne folije. Otroka nato spodbujamo, da izbrano rastlino prilepi na folijo. Otrok ob prijemanju razvija finomotoriko, predvsem otrok, ki želi prijeti le eno posušeno rastlino (pincetni prijem). Otrokom po potrebi pomagamo, a jih pustimo, da rastline po foliji razporejajo po lastni želji. Spodbujamo, da travniško sliko sestavljajo čim več rastlin, a pri tem ne silimo. Če otrok želi nalepiti le eno rastlino, je to njegova odločitev, v katero ne posegamo, poskušamo ga samo spodbujati. Ko vsi otroci izdelajo svojo sliko travnika, na izdelane slike nato čez lepljivi del folije nalepimo izrezan bel papir, da rastline bolj izstopajo. Narejene umetnine razstavimo v igralnici.

Slika 11: Slika iz travniških rastlin

Vir: Lasten

Slika 12: Pincetni prijem in opazovanje posušenih rastlin

Vir: Lasten

Pokaži mi (slika travnik)

PODROČJE: narava

MEDPODROČNE POVEZAVE: jezik, družba

Pred dejavnostjo pripravimo didaktična sredstva: plastificirano ilustrirano sliko travnika, na katero vstavimo še kakšno travniško žival, ki smo jo spoznali, blazino in plastificirano sliko travniških živali. **POTEK DEJAVNOSTI:** To dejavnost lahko uporabimo kot sklepno dejavnost tedna. Na tleh razgrnemo večjo blazino in nanjo odložimo plastificirano ilustracijo travnika. Ilustracijo si skupaj ogledamo. Poimenujemo rastline in živali, na katere pokažejo otroci. Nato sprašujemo otroke: »Kje je polž? Kje je regrat/rastlina/roža? Kje je čebela? Kje je metulj?« Pričakujemo, da otroci pokažejo vsaj na rastline in živali, ki smo si jih v živo in v knjigah največkrat ogledali (polž, metulj, regrat ...). V primeru, če otroci ne pokažejo, pa pokažemo mi. Po končanem ogledovanju slike jo nalepimo na omaro v višino oči otrok. Nato si ogledamo sliko travniških živali. Tu pa poleg poimenovanja živali uporabimo tudi pojem velik/majhen. Na primer: »Tu je velik metulj, majhna mravlja, velik polž, majhna čebela ...« Zopet sprašujemo otroke: »Kje je velik metulj? Kje je majhna mravlja?« Ob koncu tudi to sliko nalepimo na omaro. Otroci si lahko slike ogledujejo tudi po končani dejavnosti.

Slika 13: "Kje je metulj?"

Vir: Lasten

ZAKLJUČEK

V dejavnosti smo uspeli vključiti vsa kurikularna področja, nekatera bolj v ospredju, druga manj. Otroci so tako poleg spoznavanja narave ter odgovornega odnosa do nje razvijali predbralne veščine, se urili v finimotorki, se umetniško izražali, spoznavali izraze za opis velikosti ter sodelovali v krajših skupinskih dejavnostih. Prav vsak otrok je aktivno sodeloval pri vsaj eni dejavnosti. So pa bili eni bolj dovtetni za obravnavano temo kot drugi. Večina otrok je ob koncu tedna na sliki znala pokazati pikapolonico, polža, regrat oziroma ob pojmu roža so pokazali na regrat/deteljo, čebelo, metulja in mravljo. K slikam so se tudi radi vračali, si jih ogledovali in tapkali po določeni živali, navezali stik z nami in se ob tem, ko smo žival poimenovali, nasmehnil in šli stran. V naslednjih tednih smo nadaljevali z listanjem po knjigah in 4 otroci so ob poimenovanju velik metulj tudi pokazali

na večjega metulja na sliki in ob poimenovanju majhen metulj so pokazali na manjšega. Čebela iz prve dejavnosti nas je spremljala cel teden, ko smo peli pesem Čebela. Otroci so uživali ob ponovitvah in žgečkanju čebele. Čeprav so bili nekateri do nje v začetku tedna zadržani. V igralnici se nam je čez en teden ponovno pridružil polž. Eden izmed dečkov, ki je polža prvič poskušal zmečkati, je tokrat brez dodatnih navodil polža le s prstom božal po hiši. Drugi, ki se prvič niso želeli niti približati, so se ga dotaknili vsaj po hiški. Nekateri pa so pustili, da jim ga odložimo na roko. Travnik je otroke zelo pritegnil. Nadaljevali smo z opazovalnimi sprehodi, lutkovno predstavo: Trije metulji, gibanjem ob pesmi Gosenica, čutnim poligonom gosenice ... Otroci so pokazali veliko notranjo motiviranost in čeprav ne vsi, so nekateri iz dejavnosti res veliko odnesli in dokazali, da jih ni potrebno podcenjevati, temveč jim dati možnost za spoznavanje in dokazovanje.

Viri in literatura

1. Katalinič, D. (2008). *Iz sveta pravljic v svet narave*. Murska Sobota: Pomurska založba.
2. Krnel, D. in Bojd, B. (2010). Zgodnje učenje naravoslovja. *Pedagoški koncept Reggio Emilia in Kurikulum za vrtce: podobnost v različnosti*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, 325–338.
3. *Kurikulum za vrtce* (1999). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad za šolstvo. *Zgodnje učenje naravoslovja*.
4. Marjanovič Umek, L. (ur.) (2001). *Otrok v vrtcu: priložnik h kurikulumu za vrtce*. Maribor: Obzorja.
5. Medja, T. (2019). *Naravoslovni poskusi v 1. starostnem obdobju v vrtcu* (magistrsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.
6. Okur Akçay, N. (2017). *The Views of the Teachers Related to the Teaching Methods and Techniques Used in Preschool Science Teaching*. 18 (3), 830–846. Pridobljeno s 1487257 (dergipark.org.tr).

NAVODILA ZA AVTORJE

Članki za objavo v strokovni reviji Realka naj praviloma obsegajo okoli 18.000 znakov s presledki ali okrog 2800 besed. Vse morebitne krajše ali daljše članke od teh omejitev bo uredništvo vzelo v presojo objave. Članek mora vsebovati povzetek s ključnimi besedami v slovenskem in angleškem jeziku, uvod in osrednjo vsebino, podprto z izsledki strokovne teorije, ki se odraža v praktičnem delu, na koncu zaključek ter viri in literatura.

V članku je lahko največ 5 slik/grafov, ki jih ustrezno označite pod sliko/grafom s podatki vira. Povzetek ima od 100 do 150 besed, ključne besede od 3 do 5 ključnih besed brez pike za ključnimi besedami. Razmik med vrsticami je poljubno 1,2 v celotnem besedilu, med ostavki je prosta vrstica, pisava je Calibri (telo), 12 pt, poravnava besedila obojestranska, literatura in viri so levo poravnani in razvrščeni po abecednem vrstnem redu z oštevilčenim seznamom (najmanj 5 virov).

Že objavljenih prispevkov, ki so v postopku presoje pri drugi reviji, ne sprejemamo v objavo. Ob oddaji članka podpišete tudi **Izjavo o zaščiti in odgovornosti prve objave samostojnega avtorskega strokovnega članka v strokovni reviji Realka**. Podatki o avtorju naj vsebujejo ime in priimek, strokovni naziv, naslov ustanove, domači naslov, telefonsko številko in elektronski naslov. Tematike revije ni določena, je pa osredotočena na vzgojo in izobraževanje. Glede na aktualnost pa bodo določene številke tudi tematsko določene. Revija izhaja enkrat na mesec, lahko tudi dvakrat ali trikrat.

Za objavo v reviji pišite na realka.izobrazevanje@gmail.com in posredovali vam bomo podrobnejša navodila glede pisanja.

Kako navajati vire in literaturo?

1. Boeren, E., Nicaise, J., in Baert, H. (2010). Theoretical Models of Participation in Adult Education: the Need for an Integrated Model. *International journal of lifelong Education*, 29(1), 45–61. **(članek v reviji)**
2. Bourdieu, P. (1979). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. London: Routledge.
3. Cherry, K. (2020). *What is motivation?* Pridobljeno s <https://www.verywellmind.com/what-is-motivation-2795378>
4. Dovžak, K., Beltram, P., Možina, T., in Orešnik Cunja, J. (2014). *Resolucija o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za obdobje 2013–2020*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
5. Eurydice. (2018). *Strategija vseživljenjskega učenja*. Pridobljeno s https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/lifelong-learning-strategy-77_sl
6. Frankl, V. (2020). *Človekovo iskanje najvišjega smisla*. Celje: Mohorjeva družba.
7. Gasser Krisper, M. (2017). *Izobraževanje učiteljev na osnovni šoli v Ljubljani* (diplomsko delo). Fakulteta za organizacijske vede, Maribor. **(enako magistrsko delo in disertacija)**
8. Inštitut Viktorja Frankla v Teksasu. (b. l.). *Viktor Frankl Institute of Logotherapy*. Pridobljeno s http://www.logotherapyinstitute.org/About_Logotherapy.html
9. Jereb, E., in Potokar, F. (2003). *Učna motivacija in ostali dejavniki uspeha na izpitih*. Kranj: Moderna organizacija.
10. Mirčeva, J., in Beltram, P. (2014). Odrasli udeleženci srednješolskega izobraževanja. V P. Beltram, N. Žalec, J. Mirčeva, in A. Turk, *Formalno izobraževanje odraslih v Sloveniji: odrasli v srednješolskem izobraževanju - položaj, kakovost, bodočnost* (str. 63–109). Ljubljana: Andragoški center RS. **(članek v zborniku)**
11. Mirčeva, J. (2018). Slovenski model udeležbe v izobraževanju v kontekstu mednarodne primerjave. V P. Javrh (ur.), *Spretnosti odraslih* (str. 103–116). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
12. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji (ReNPIO). (2013). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 70/40.
13. Zakon o izobraževanju odraslih (ZIO-1). (2018). *Uradni list Republike Slovenije*, št. 6/18.

Med tekstom se tudi sklicujete na reference in sklicevanje, povzemanje, citiranje naj bo urejeno dosledno tako med tekstom kot tudi potem v bibliografskem opisu na koncu članka. Pri vsem tem smo vam tudi v pomoč in podporo.